

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN
DEĞİŞTİRİM TEKNİKLERİYLE ÖYKÜLERİN YENİDEN
OLUŞTURULMASI**

Ceren ÖZMEN

Doktora Tezi

Ankara, 2019

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN DEĞİŞTİRİM
TEKNİKLERİYLE ÖYKÜLERİN YENİDEN OLUŞTURULMASI

Ceren ÖZMEN

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

Doktora Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Ceren ÖZMEN tarafından hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Değiş-tirim Teknikleriyle Öykülerin Yeniden Oluşturulması” başlıklı bu çalışma, 25/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

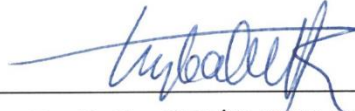
Prof. Dr. Nermin YAZICI (Başkan)

Prof. Dr. Ayşe KIRAN (Danışman)

Doç. Dr. Mustafa DURMUŞ

Doç. Dr. Tuğba ÇELİK KORAT

Dr. Öğr. Üyesi Özlem BAY GÜLVEREN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Yunus KOÇ

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

25/06/2019

Ceren ÖZMEN

¹"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir
*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Ayşe KIRAN danışmanlığında tarafımdan retildeğini ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

25/06/2019

Ceren ÖZMEN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca bana yol gösteren, hem bilimsel hem manevi yönlerden beni destekleyen, çalışmanın bu boyutlara ulaşmasında büyük emeği olan ve beni her zaman daha fazlası ve daha iyisi için yreklendirmiő olan tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe KIRAN'a; bilgi ve deneyimlerinden çokça yararlandığım, çalışma boyunca değerli önerileriyle yardımlarını esirgemeyen sevgili hocalarım Prof. Dr. Nermin YAZICI ve Dr. Öğr. Üyesi zlem BAY-GLVEREN'e; sormacanın geliştirilmesi konusunda değerli görüőlerini paylaşan Prof. Dr. Selahattin GELBAL'a; sormaca için değerli zamanlarını ayıran Çukurova Üniversitesi Türkçe ğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde ve İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda yabancılara Türkçe ğretimi alanında çalışan ğretim üyelerine; veri girişinde yardımcı olan arkadaşlarıma; her zaman yanımda olan ve bütün itenlikleriyle her türlü desteği sağlayan aileme ve eőime teşekkür ederim.

ÖZET

ÖZMEN, Ceren. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Değiştirim Teknikleriyle Öykülerin Yeniden Oluşturulması*, Doktora Tezi, Ankara, 2019.

Yabancı dil öğretiminde özgün metin kullanımı Türkiye’de son dönemlerde üzerinde durulan önemli bir konudur. Ancak özgün metinlerin çeşitliliğinden yararlanmak öğrenilen dilde belirli bir bilgi düzeyini gerektirdiğinden başlangıç ve orta düzeydeki öğrenciler için özgün metinlerle çalışmak kolay olmamaktadır. Bu açıdan başlangıç ve orta düzeydeki öğrencilere sunulmak amacıyla ders içinde kullanıma uygun özgün yazınsal metinler olan öykülerin belirli yöntemler ve ölçütler çerçevesinde değiştirilerek yabancı dil öğretiminde kullanıma sunulması uygun görünmektedir. Bu ilkelerden hareketle uyarlanan metin değiştirim yöntem, ölçüt ve aşamalarıyla, belirlenen altı öyküde A1, A2 ve B1 düzeylerine yönelik değiştirim işlemi uygulanmıştır. Bu işlemler için Avrupa Dil Portfolyosu’ndaki betimleyiciler doğrultusunda şekillendirilen *Yeni Hitit* kitabındaki söz varlığı ve dilbilgisi yapıları temel alınmıştır. Sözlüksel değiştirim için kitaptaki söz varlığının yanı sıra *Ulusal Türkçe Derlemi* ve *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*’ne başvurulmuştur. Çözümleme, dönüştürme ve yeniden oluşturma aşamaları sonrasında elde edilen metinlerin seslem sayısı, sözcük sayısı, tümce sayısı gibi dilsel özellikleri ortaya konarak bu veriler üzerinden okunabilirlik değerleri elde edilmiştir. Okunabilirlik formülleriyle ulaşılan nicel veriler, değiştirilen metinlerin dil yeterliliklerini ölçmek için hazırlanan bir sormacayla desteklenmiştir. Sözlüksel, biçimbilimsel ve sözdizimsel uygunluk üzere dil; bağdaşıklık, tutarlılık, akıcılık ve konu alt başlıklarında metin ve son olarak oluşturulan sözlükçe başlıklarında yeterliliğin belirlenmeye çalışıldığı sormacayla uzman görüşü alınmıştır. Sonuçlar, uyarlanan değiştirim aşamaları ve yöntemlerinin genel anlamda uygulanabilir olduğunu göstermiştir.

Anahtar Sözcükler

Yabancılara Türkçe öğretimi, okuma becerisi, özgün metin, değiştirilmiş metin, metin değiştirimi, anlatı metinleri, öykü.

ABSTRACT

ÖZMEN, Ceren. *Reproduction of Stories with Text Modification Techniques in the Field of Teaching Turkish as a Foreign Language*, PhD Thesis, Ankara, 2019.

The use of authentic texts in foreign language teaching has been an important issue in recent years. However, it is not easy to work with authentic texts for beginner and intermediate learners as it requires a certain level of linguistic knowledge to benefit from the diversity of authentic texts. In this respect, it is essential to bring the stories into use by modifying them within the framework of specific criteria and making them easier to comprehend for beginner, pre-intermediate and intermediate language levels. To that end, six short stories were modified using text modification stages and criteria, adapted in the study, to work with A1, A2 and B1 level students. The modification process was based on the vocabulary and the grammatical structures covered in *Yeni Hitit* course book, which was prepared in accordance with the descriptors in the European Language Portfolio. For lexical substitution, *Turkish National Corpus* and *Word Frequency Dictionary for Written Turkish* were benefited from, as well. Linguistic data of the modified texts such as the number of words, the number of sentences, average word length, and average sentence length were determined once the texts were organized after analysis, transformation and regeneration stages, and by using these data, readability levels of the texts were evaluated. Quantitative data obtained through the readability formulas were supported by a questionnaire designed to measure the linguistic adequacy of the modified texts. The results of the questionnaire also provided data regarding linguistic features and textuality of the modified texts and the glossary included.

Key Words

Teaching Turkish as a foreign language, reading skills, authentic texts, modified texts, text modification, narrative texts, story.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvi
GİRİŞ	1
Tezin Konusu	1
Tezin Amacı ve Önemi.....	2
Sınırlılıklar.....	3
Tanımlar.....	3
1. BÖLÜM: ANLATI METİNLERİ.....	5
1.1. Yazar, Anlatıcı, Kişiler	12
1.1.1. Yazar-Anlatıcı İlişkileri	12
1.1.2. Anlatıcının Bakış Açısı.....	13
1.1.3. Anlatıcı Tipleri.....	16
1.1.4. Anlatı Kişileri	19
1.1.5. Anlatı Kişilerinin İşlevleri: Eyleysel Örnekçe.....	21
1.2. Zaman	25
1.3. Uzam	28
1.4. Olay Dizisi	32
1.5. Anlatı Metinlerinin Bölümlenmesi	32
1.5.1.Oluntular (Episode)	33

1.5.2. Dizimler/Kesitler (Sequence)	33
1.6. Anlatının Oluşumu	35
2. BÖLÜM: ÖYKÜ VE DİL ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ	41
3. BÖLÜM: YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE OKUMA-ANLAMA BECERİSİNİN ÖNEMİ.....	51
3.1. Metinlerin Okunabilirliği	54
3.2. Okunabilirliğin Hesaplanması	56
4. BÖLÜM: YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE METİN DEĞİŞTİRİMİ	62
4.1. Özgün ve Değiştirilmiş Metin Kullanımına İlişkin Görüşler	67
4.2. Sadeleştirme (Simplification)	74
4.3. Genişletme (Elaboration)	83
4.4. Kolaylaştırma (Easification)	86
4.5. Metin Değiştirim Ölçütleri	93
5. BÖLÜM: YÖNTEM VE UYGULAMA	110
5.1. Araştırma Yöntemi	110
5.1.1. Araştırma Modeli.....	110
5.1.2. Evren/Örneklem.....	110
5.1.3. Veri Toplama Araçları.....	110
5.1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	111
5.2. Öykülerin Seçimi	112
5.3. Belirlenen Ölçütler Çerçevesinde Metinlerin Değiştirilmesi	113
5.3.1. İçerik Sadeleştirme: Öykülerin Anlatıbilimsel Çözümlemesi ve Eyleyenler Modeli.....	113
5.3.1.1 Öykü I: Kayıp Eşyalar Bürosu.....	114
5.3.1.2 Öykü II: Fındık	116
5.3.1.3 Öykü III: Heykel.....	119
5.3.1.4 Öykü IV: Kalemler	122
5.3.1.5 Öykü V: O Bakış	126
5.3.1.6 Öykü VI: Perili Köşk.....	131
5.3.2. Sözdizimsel ve Sözlüksel Değiştirim	135

5.3.2.1. Çözümleme Aşaması	135
5.3.2.2. Dönüştürme Aşaması.....	141
5.3.2.2.1. Sözdizimsel Sadeleştirme	141
5.3.2.2.1.1. Karmaşık Tümceleri Bölme.....	141
5.3.2.2.1.2. Ad, Sıfat, Belirteç Tümceciklerini Ayırma.....	144
5.3.2.2.1.3. Zamansal İlişkileri Standart Hâle Getirme	145
5.3.2.2.1.4. Gönderimleri Açık Hâle Getirme	147
5.3.2.2.1.5. Dolaylı Anlatımı Azaltma.....	149
5.3.2.2.1.6. Edilgen Yapıları Etken Hâle Getirme.....	150
5.3.2.2.1.7. Devrik Yapıları Düzenleme	152
5.3.2.2.2. Sözlüksel Sadeleştirme	153
5.3.2.2.2.1. Sıklığı Az Sözcükleri Sıklığı Fazla Olanlarla Değiştirme (Deyimler Dâhil)	154
5.3.2.2.2.2. Yeniden Yazma	156
5.3.2.2.2.3. Anlatımı Zorlaştıran ve Tümceyi Uzatan Sözcükleri Silme.....	158
5.3.2.2.2.4. Kiplikleri Sözcükle İfade Etme	159
5.3.2.2.2.5. Sözcüğün Alışılmamış Kullanımlarını Azaltma (Anlamsal)	161
5.3.2.2.3. Genişletme	162
5.3.2.2.3.1. Sıklığı Az Olan Sözcükleri Sıklığı Fazla Olanlarla Genişletme (Açıklama- Alt-anlamlı Sözcük Yerine Üst-anlamlı Sözcükleri Kullanma) ..	162
5.3.2.2.3.2. Tekrar ve Yeniden Yazma Yöntemiyle Örtük Anlatım ve Önvarsayımları Belirtik Kılma (Eksilteleri Tamamlama)	164
5.3.2.2.3.3. Bağlantıları Açık Hâle Getirme (Görünmeyen Bağlaç ve Belirteçleri Kullanma)	166
5.3.2.2.3.4. Pekiştirme, Yineleme ve Türetme Yoluyla Temel Kavramları Vurgulama	167
5.3.2.2.4. Kolaylaştırma.....	168
5.3.2.3. Yeniden Oluşturma Aşaması	171
5.3.3. Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerin Dilsel Özellikleri	173
5.3.4. Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerin Okunabilirlik Değerleri	186
5.3.5. Öykülerin Değiştirilmiş Biçimlerinin Dil Yeterliliğine İlişkin Uzman Görüşleri	196

SONUÇ	205
KAYNAKÇA	210
İNCELENEN KİTAPLAR	220
EK 1. <i>Yeni Hitit</i> Kitabının A1, A2 ve B1 Düzeylerinde İşlenen Dilbilgisi Konuları	223
EK 2. Seçkilerdeki Yazarların Listesi	225
EK 3. <i>Kayıp Eşyalar Bürosu</i> Öyküsünün Özgün Metni	227
EK 3.1. <i>Kayıp Eşyalar Bürosu</i> Öyküsünün A1 Metni	234
EK 3.2. <i>Kayıp Eşyalar Bürosu</i> Öyküsünün A2 Metni	238
EK 3.3. <i>Kayıp Eşyalar Bürosu</i> Öyküsünün B1 Metni	243
EK 4. <i>Fındık</i> Öyküsünün Özgün Metni	248
EK 4.1. <i>Fındık</i> Öyküsünün A1 Metni	251
EK 4.2. <i>Fındık</i> Öyküsünün A2 Metni	255
EK 4.3. <i>Fındık</i> Öyküsünün B1 Metni	259
EK 5. <i>Heykel</i> Öyküsünün Özgün Metni	262
EK 5.1. <i>Heykel</i> Öyküsünün A1 Metni	268
EK 5.2. <i>Heykel</i> Öyküsünün A2 Metni	273
EK 5.3. <i>Heykel</i> Öyküsünün B1 Metni	279
EK 6. <i>Kalemler</i> Öyküsünün Özgün Metni	284
EK 6.1. <i>Kalemler</i> Öyküsünün A1 Metni	293
EK 6.2. <i>Kalemler</i> Öyküsünün A2 Metni	301
EK 6.3. <i>Kalemler</i> Öyküsünün B1 Metni	309
EK 7. <i>O Bakış</i> Öyküsünün Özgün Metni	317
EK 7.1. <i>O Bakış</i> Öyküsünün A1 Metni	327
EK 7.2. <i>O Bakış</i> Öyküsünün A2 Metni	334
EK 7.3. <i>O Bakış</i> Öyküsünün B1 Metni	341
EK 8. <i>Perili Köşk</i> Öyküsünün Özgün Metni	348
EK 8.1. <i>Perili Köşk</i> Öyküsünün A1 Metni	356
EK 8.2. <i>Perili Köşk</i> Öyküsünün A2 Metni	362
EK 8.3. <i>Perili Köşk</i> Öyküsünün B1 Metni	367
EK 9. Gönüllü Katılım Formu	372
EK 10. Uzman Görüşü için Uygulanan Sormaca ve Ölçek Örneği	373
EK 11. Etik Komisyon Raporu	375

EK 12. Orijinallik Raporu	376
EK 13. Turnitin Benzerlik İndeksi	378

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Werlich'te (1982) Temel Söylem Türleri	7
Tablo 2. Bakış Açısı, Söylem, Anlatı ve Anlatıcı İlişkileri	19
Tablo 3. <i>Pire ve Kedi</i> Masalındaki Eyleyenlerin Eyleyensel Örnekçede Gösterimi	25
Tablo 4. Beşli Şema Örnekçesi	36
Tablo 5. <i>Pire ve Kedi</i> Masalının Beşli Şema Örnekçesinde Sunumu	37
Tablo 6. <i>Ceren'e Masal'ın</i> Beşli Şema Örnekçesinde Sunumu.....	39
Tablo 7. Dörtlü Şema Örnekçesi	39
Tablo 8. <i>Pire ve Kedi</i> Masalının Dörtlü Şema Örnekçesinde Sunumu.....	40
Tablo 9. Ateşman Formülünde Metinlerin Okunabilirlik Sayılarına Göre Sınıflaması	58
Tablo 10. Türkçe Metinlerin Okunabilirlik Düzeylerinin Tanımlanması ve Sınıflandırılması.....	60
Tablo 11. Sommers (1980) ve Monahan'ın (1984) Değiştirim Sınıflandırması.....	94
Tablo 12. Çalışmada Kullanılmak Üzere Uyarlanan Sınıflandırma	100
Tablo 13. Seçilen Öyküler, Öykülerdeki Bakış Açısı ve Anlatıcı Tipi.....	113
Tablo 14. <i>Kayıp Eşyalar Bürosu</i> Öyküsünün Beşli Şema Örnekçesinde Sunumu	115
Tablo 15. <i>Fındık</i> Öyküsünün Beşli Şema Örnekçesinde Sunumu	117
Tablo 16. <i>Heykel</i> Öyküsünün Beşli Şema Örnekçesinde Sunumu	120
Tablo 17. <i>Kalemler</i> Öyküsünün Beşli Şema Örnekçesinde Sunumu.....	123
Tablo 18. <i>O Bakış</i> Öyküsünün Beşli Şema Örnekçesinde Sunumu.....	127
Tablo 19. <i>O Bakış</i> Öyküsünün Beşli Şema Örnekçesinde Sunumu (İç Öykü)	127
Tablo 20. <i>Perili Köşk</i> Öyküsünün Beşli Şema Örnekçesinde Sunumu	132
Tablo 21. <i>Kalemler</i> Öyküsünün Farklı Düzeylerinde Çözümleme Aşaması.....	138
Tablo 22. Sözcüklerin Verilen İki Sözlükteki Tanımları ve Hazırlanan Sözlükçelerde Sunuluş Biçimi	170
Tablo 23. <i>Kayıp Eşyalar Bürosu</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri	175
Tablo 24. <i>Fındık</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri	175
Tablo 25. <i>Heykel</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri.....	176
Tablo 26. <i>Kalemler</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri.....	177
Tablo 27. <i>O Bakış</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri	177
Tablo 28. <i>Perili Köşk</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri.....	178

Tablo 29. <i>Kayıp Eşyalar Bürosu</i> Öyküsünün Özgün ve Değiştirilmiş Biçimlerinde Madde Başı Sözcüklerin Sıklık Sıralaması	180
Tablo 30. <i>Fındık</i> Öyküsünün Özgün ve Değiştirilmiş Biçimlerinde Madde Başı Sözcüklerin Sıklık Sıralaması	181
Tablo 31. <i>Heykel</i> Öyküsünün Özgün ve Değiştirilmiş Biçimlerinde Madde Başı Sözcüklerin Sıklık Sıralaması	182
Tablo 32. <i>Kalemler</i> Öyküsünün Özgün ve Değiştirilmiş Biçimlerinde Madde Başı Sözcüklerin Sıklık Sıralaması	183
Tablo 33. <i>O Bakış</i> Öyküsünün Özgün ve Değiştirilmiş Biçimlerinde Madde Başı Sözcüklerin Sıklık Sıralaması	184
Tablo 34. <i>Perili Köşk</i> Öyküsünün Özgün ve Değiştirilmiş Biçimlerinde Madde Başı Sözcüklerin Sıklık Sıralaması	185
Tablo 35. <i>Kayıp Eşyalar Bürosu</i> Adlı Öykünün Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerinde Seslem Sayıları ve Frekans Değerleri	186
Tablo 36. <i>Fındık</i> Adlı Öykünün Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerinde Seslem Sayıları ve Frekans Değerleri	187
Tablo 37. <i>Heykel</i> Adlı Öykünün Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerinde Seslem Sayıları ve Frekans Değerleri	188
Tablo 38. <i>Kalemler</i> Adlı Öykünün Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerinde Seslem Sayıları ve Frekans Değerleri	189
Tablo 39. <i>O Bakış</i> Adlı Öykünün Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerinde Seslem Sayıları ve Frekans Değerleri	190
Tablo 40. <i>Perili Köşk</i> Adlı Öykünün Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerinde Seslem Sayıları ve Frekans Değerleri	191
Tablo 41. <i>Kayıp Eşyalar Bürosu</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri ve Okunabilirlik Puanları	192
Tablo 42. <i>Fındık</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri ve Okunabilirlik Puanları	192
Tablo 43. <i>Heykel</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri ve Okunabilirlik Puanları	193
Tablo 44. <i>Kalemler</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri ve Okunabilirlik Puanları	193
Tablo 45. <i>O Bakış</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri ve Okunabilirlik Puanları	194
Tablo 46. <i>Perili Köşk</i> Adlı Öykünün Dilsel Özellikleri ve Okunabilirlik Puanları	194

Tablo 47. İki Farklı Okunabilirlik Formülüyle Elde Edilen Sonuçların Karşılaştırılması	195
Tablo 48. İlgili Düzeyleri ve Çalışma Alanlarına Göre Katılımcı Sayısı	197
Tablo 49. Katılımcıların Öykülerin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri.	199
Tablo 50. Öykülerin A1 Biçimleri Arasında Tutarlılık.....	202
Tablo 51. Öykülerin A2 Biçimleri Arasında Tutarlılık.....	203
Tablo 52. Öykülerin B1 Biçimleri Arasında Tutarlılık.....	203

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Eyleyensel Örnekçe (Greimas)	22
Şekil 2. Eyleyensel Örnekçede İlişki Eksenini.....	23
Şekil 3. Kolaylaştırma Araçlarıyla Hazırlanmış bir Metin	90
Şekil 4. Metin Değişirimi Sınıflandırması	95
Şekil 5. Siddhartan'ın (2004) Metin Değişirimi Sistemi için Sunduğu Yapı	107
Şekil 6. Sözlüksel Sadeleştirilmenin Sadeleştirme Yapısına Dâhil Edilmesi	108
Şekil 7. Değişirimi Uygulama Aşamaları	108
Şekil 8. <i>Perili Köşk</i> Öyküsünün B1 Düzeyine Yönelik Olarak Değişirilmesi Çözümleme ve Dönüşürme Aşamaları	140

GİRİŞ

Bugüne değin yabancı dil öğretiminde okuma becerisi sıkça çalışma konusu edilmiş olmasına karşın, yabancılara Türkçe öğretimi alanında ele alınan konu göz önünde bulundurulduğunda pek fazla çalışmaya rastlanmamaktadır. Özellikle Avrupa dillerinde karşımıza çıkan, yardımcı kaynak ve ders malzemesi olarak sunulan öykü kitaplarıyla bu becerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Yaşamdan bir kesiti ele almasıyla romandan farklı olarak sayfa sayısı açısından kısa olan ve tam da bu nedenle etkileyici ve çarpıcı ifadeleri, sözcükleri bünyesinde barındıran ve kültüre ilişkin ipuçları da içeren öykü, yabancı dil öğretiminde kullanılabilir oldukça uygun bir araç olarak görünmektedir. Özellikle hedef dilin, o dilin konuşulmadığı ülkelerde öğretildiği durumlarda öğretime yardımcı bu gibi kaynakların işlevi önemli ve değerlidir. Bu özellikler göz önüne alındığında, öğretimin daha nitelikli yapılabilmesi ve sınıf dışına da taşınabilmesi konusu önem kazanmaktadır. Bu açıdan öğrencilerin dil konusundaki farkındalıklarını artıran, yaratıcılık ve yorumlama becerilerini geliştiren öykülerin (Nasirahmadi, Madarsara ve Aghdam, 2014) yabancılara Türkçe öğretiminde bu tür bir çalışma yapılarak kullanılmasının öğretime katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tezin Konusu

Bu tezin konusu, uzmanlarca belirlenen altı öykünün ele alınan sadeleştirme ve genişletme ölçütleri çerçevesinde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen A1, A2 ve B1 düzeyindeki öğrencilere yönelik olarak değiştirilmesidir.

Tezin Amacı ve Önemi

Çalışmada, yabancılara Türkçe öğretimi alanında uygun öğrenim malzemesinin üretilmesi için gerekli yöntemsel ilkelerin ortaya konması, uygulanabilir metin değiştirim ölçütleri benimseyerek öykülerin öğrencilerin düzeylerine uygun duruma

getirilmesi ve yaygın okuma için daha fazla yazınsal metnin ortaya konması yolunun açılması amaçlanmıştır.

Değerli birer özgün metin olmaları, kültürel ve dilsel zenginlik sağlamaları ve okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini de desteklemeleri nedeniyle dil öğretiminde genel anlamda yazından, özel olarak da öyküden yararlanılmaktadır. Yapılan birçok çalışma (Da Silva, 2001; Erkaya, 2005; Mixon ve Temu, 2006; Georgopoulou ve Griva, 2012; Nasirahmadi, Madarsara ve Aghdam, 2014; Karabacak ve Erdem, 2015), yabancı dil öğretim ortamlarına öykünün dâhil edilmesinin güdülenmeyi ve başarıyı artırdığını, üst düzey düşünme becerilerini geliştirdiğini, bireysel ve duygusal katılımı sağladığı için öğrencinin ilgisini çektiğini belirtmektedir. Ancak dil düzeyleri göz önüne alındığında öykülerin başlangıç ve orta düzeydeki öğrencilerle uygulanabilmesi için belirli sözlüksel, biçimbilimsel ve sözdizimsel değiştirim işlemlerinden geçirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Çalışmada çözümleme, dönüşüm ve yeniden oluşturma süreçlerinden oluşan ve sadeleştirme, genişletme ve kolaylaştırma işlemlerini içeren metin değiştirim ölçütleri üzerinde çalışılmıştır. Bunun yanı sıra A.J. Greimas'ın eyleysel örnekçesini ve beşli şema örnekçesini içeren anlatı çözümlemesi aracılığıyla nitelikli bir değiştirim işleminin uygulanması ve böylece yazınsal metinlerin iletisinin korunması amaçlanmaktadır.

Yapılan değiştirim işlemiyle kültürel olarak zengin bir kaynak olan ve dil öğretimini tamamlayan yazınsal metinlerin farklı dil düzeylerinden daha fazla öğrenciye ulaşacağı, öğrenimi eğlenceli ve yaratıcı kılarken aynı zamanda sınıf dışı öğrenim için de malzeme sunacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma, yabancılara Türkçe öğretiminde başlangıç düzeylerinden itibaren sınıf dışında da yararlanılmak üzere yardımcı malzeme sunmak amacıyla gerçekleştirildiğinden tezde yalnızca A1, A2 ve B1 düzeyi ile sınırlandırılmıştır.

Uygulamadaki zorluklar nedeniyle hazırlanan metinler öğrenciye sunulmamıştır. Metinlerin yeterlilikleri için sözcük ve tümce boyutunda okunabilirlik puanları göz

önünde bulundurulmuş, makro ölçüde içerik ve söylem boyutuyla ilgili olarak ise uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Tanımlar

Anlatı (Narration): Konuşucunun hiçbir müdahalesinin olmadığı, metinsel zamanı belli ama, öykü zamanı açısından zamanın bilinmeyen bir anında olmuş olayların sunumu (Kıran, 2015, s. 127); Bir olayın yenedensunumu. (Kıran ve Kıran, 2011, s.100)

Metin (Text): Dilbilimde inceleme konusu olan düzlemdeki sözceler bütünü (Dilbilim Terimleri Sözlüğü, 2002); metinselliğin yedi ölçütünü (bağdaşıklık, bağlaşıklık [anlamsal tutarlılık], amaçlılık, benimsenirlik, bilgisellik, durumsallık ve metindeşlik) içeren oluşum [dilsel üretim] (Dilbilim Sözlüğü, 2011)

Özgün metin (Authentic text): Herhangi bir dil öğretim kaygısı olmaksızın doğal iletişim ortamlarında anadili konuşucuları için üretilmiş malzeme (Durmuş, 2013b, s. 1298)

Uyarlanmış metin (Adapted text)/Değiştirilmiş metin (Modified text): Belirli bir okuma düzeyine uyacak şekilde değiştirilmiş metin (CFR Reading Rubrics, 2015; s. 30)

Değiştirim (Modification): Kaynak metne yapılan eklemeleri (genişletme, açıklama gibi) ve kaynak metinden yapılan çıkarmaları (kısaltma, düşürme gibi) da kapsayacak biçimde kaynak metindeki bazı yapıların, hedef metin okuyucusunun nitelik ve beklentilerine uygun olan eş veya yakın değerli yapılarla değiştirilmesi (Durmuş, 2013c, s. 393)

Sadeleştirme (Simplification): İkinci/yabancı dil öğrencilerine yönelik basitleştirilmiş okuma malzemesi veya başka tür malzeme üretmek amacıyla, kelime, bazen ayrıca yapı listesinden veya belirli dilbilgisi kurallarından yararlanarak, özgün materyallerin uyarlanması (adaptation) ve yeniden yazılması (Durmuş, 2013b, s. 1298)

Genişletme (Elaboration): İkinci dil/yabancı dil hedef kitlesinin anlama düzeyini artırmak üzere metne tekrar, açıklayıcı parça vb. ekleme yapma işlemi (Durmuş, 2013b, s. 1300)

Özetleme (Summarization): Ayrıntıları dışarıda bırakıp bir metnin en temel/önemli bilgilerini vererek içeriğinin kısaltılması, özünün verilmesi (Learn to Summarize, t.y.)

Açıklama (Paraphrasing): Başkalarının düşüncelerinin genel olarak aynı ayrıntı düzeyinde olacak şekilde kendi ifadelerimizle tekrar dile dökülmesi (Paraphrasing, t.y.)

1. BÖLÜM: ANLATI METİNLERİ

Çalışmada anlatı metinlerinden öykü türü üzerine çalışılacak olması; anlatının nasıl düzenlendiği, kurucu öğelerinin neler olduğu ve çözümlemesinin nasıl yapılabileceği konularına ayrıntılı bir biçimde eğilmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle bu bölümde bir olayın ya da bir olgunun anlatılma sürecinde olayın nerede, ne zaman ve nasıl gerçekleştiği, kimin gözünden ve sesinden aktarıldığı, okur için odak konumunda olan anlatı kişilerinin nasıl tanıtıldığı ve yerleştirildiğine ilişkin bilgiler, çeşitli öykü ve romanlardan alınan örneklerle verilmiştir.

Hayden White'a (1981) göre anlatı, ortak bir gerçekliğin niteliğiyle ilgili kültürler üstü iletiler aktarılabilen bir üst-şifre, bir insan evrenselidir (Akt. Yüksel, 2007, s. 154). Roland Barthes (2005, s. 101) da anlatının tarihini insanlık tarihiyle başlatmış ve bütün halkların anlatısı olduğundan söz ederek anlatının evrenselliğini vurgulamıştır:

Mitte, efsanede, fabloda, masalda, uzun öyküde, destanda, hikâyede, trajedide, dramda, komedide, pantomimde, tabloda (Carpaccio'nun *Azize Orsola*'sını düşünelim), vitrayda, sinemada, çizgi resimlerde, sıradan bir haberde, konuşmada anlatı hep vardır. Üstelik, sonsuz denebilecek sayıdaki bu biçimler altında, anlatı bütün zamanlarda, bütün yerlerde, bütün toplumlarda vardır. Anlatı insanlık tarihinin kendisiyle başlar; dünyanın hiçbir yerinde anlatısı olmayan bir halk yoktur, hiçbir zaman da olmamıştır. Bütün sınıfların, bütün insan topluluklarının anlatıları vardır ve çoğunlukla bu anlatılar değişik, hatta karşıt kültürlerdeki insanlar tarafından ortaklaşa olarak tadılır. İyi yazın olmuş, kötü yazın olmuş anlatının umurunda değildir: İster uluslararası, ister tarihler aşırı, ister kültürler aşırı olsun, anlatı hep vardır, tıpkı yaşam gibi.

Barthes'a gönderimde bulunan Dervişcemaloğlu (2014, s. 45-46) anlatının henüz insanlar onu adlandırmadan ve nasıl işlediğini anlamadan önce var olduğunu, anlatının genellikle edebi anlatılarla ilişkilendirildiğini ancak *anlatı* sözcüğünün *anlatmak* eylemiyle ilişkili olduğunu, dolayısıyla günlük hayatta herkesin birer anlatıcı olduğunu belirtmektedir.

Anlatı çözümlemesiyle ilgili değişmeyen bir düzenin saptanmasını sağlayan Rus biçimcilerinden Vladimir Propp'un Rus halk masalları üstüne yaptığı çalışmalardan bu yana kuramsal ve uygulamalı çalışmalar, anlatı biçimleri üzerine yoğunlaşmıştır (Kıran ve Kıran, 2011, s. 100). İlk kez 1960 yılında Tzvetan Todorov tarafından kullanılan anlatıbilim terimi, anlatıyla ilgili çeşitli kuramları kapsayan bir kavram konumuna gelirken (Yüksel, 2007, s. 157) sözlü anlatının genel kabul gören tanımını 1972 yılında

William Labov yapmıştır. Buna göre sözlü anlatı “yalnızca geçmiş deneyimlerin değiştirilmeksizin (gerçekte oluş sıralarına göre) söze dökülerek aktarımı” biçiminde tanımlanmıştır (Yazıcı, 2013, s. 90). Dervişcemaloğlu (2014, s. 51), farklı kuramcıların anlatının farklı özelliklerini ön plana çıkararak onu sahneye koyma ve betimleme gibi diğer eylemlerden ayırdıklarını ifade etmiştir. Söz gelimi Labov, Gerald Prince, Shlomith Rimmon-Kenan gibi anlatıbilimcilerin anlatıyı olayların hiçbir ekleme yapılmaksızın betimlenmesinden ayırt etmek için anlatının en az iki gerçek ya da kurmaca olayı (ya da bir durum ve bir olayı) temsil etmesi gerektiğini belirttiklerini; Arthur C. Danto, Algirdas J. Greimas ve Todorov gibi anlatıbilimcilerin ise anlatıyı, olayların ve durumların rastgele sıralanmasından ayırt etmek için anlatının süreklilik gösteren bir eyleyeninin olması ve bir bütünlük oluşturması gerektiğini belirttiklerini dile getirmiştir.

Anlatı metniyle ilgili ayrıntılara geçmeden önce konuyla ilgili belirli kavramlar arasındaki ilişkiyi daha açık görebilmek için metin kavramı üzerinde kısaca durmakta yarar var.

Anlatı metninin temelindeki metin kavramı ele alındığında, bugüne değin farklı bakış açıları nedeniyle kavrama, “bir düşüncüyü birden fazla tümceyle açıklama”, “bir konu hakkında birbirleriyle ilintili tümceler topluluğu” gibi çeşitli tanımlamalar getirildiği görülmektedir. Ancak bu kavramlara ilişkin tartışmalarla, tümce yerine dış gerçeklik gösterimi kazanmış olan sözce biriminin kullanılması gerekliliği ortaya atılmış ve metnin bir sözceden de oluşabileceği ifade edilmiştir. Bu durum, her sözcenin, örneğin varsayımsal bilgiler yoluyla, diğer sözcelerle ilişki kurabilmesinden kaynaklanmaktadır:

- Dayım nihayet hastaneden taburcu oldu.

Yukarıda verilen örnek doğrultusunda şu önvarsayımsal bilgilere ulaşılabilir:

_(Bir dayım var.)

_(Dayım hasta(ydı)/ Dayımın bir hastalığı var(dı).)

_(Hastanede geçirilen uzun bir zaman var.)

Örnekte de görüldüğü üzere sözcelerin anlamsal ve mantıksal olarak diğer sözcelerle ilintili olması nedeniyle metin tanımına getirilen “birden fazla tümce” koşulu ortadan kalkmaktadır. Bunun yanı sıra Uzun (2013, s. 156-165), bir sözcü dizisinin metin olabilmesi için bağlaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, durumsallık, bilgisellik ve metinlerarası ilişki ölçütlerine uyması gerektiğini belirtmiştir.

Her metnin bir konusu ve bilgi aktarma, düşünce aktarma, olgu aktarma ve duygu/istek/niyet aktarma gibi bir işlevi bulunmaktadır. Metnin uygun işlevde olması ve işlevine uygun içerik taşıması önemlidir. Metnin içeriğine bağlı olarak ise bir biçim oluşacaktır. Uzun (2013, s. 166), metnin iletişimsel amaçlarının, metnin türünü; metin türünün de o metne özgü söylem şemasını ve dil kullanımlarını belirlediğini ifade etmektedir:

İletişimsel amaç, belli bir sözbilimsel eylemin gerçekleştirilmesine yönelik olarak türün sınırını çizer. Bir türün örnekleri kendi aralarında yapı, biçim, içerik, hedef alıcılar gibi özellikler açısından benzerlik gösterir. Türün tüm olası beklentilerini yerine getiren bir örnek ortaya çıkarsa, yani üretilirse bu örneği öntip kabul edilir.

Tür çözümlemesinin metindilbilimde daha fazla önem kazanmasıyla birlikte metin türlerinin ortaya konması ve farklı metin türlerine özgü yapıların çözümlenebilmesi için birçok çalışma yapılmıştır. Şenöz-Ayata (2000, s. 143) metinleri anlamak ve üretmek için yalnızca dilin kurallarına ve işleyiş biçimine egemen olmanın yeterli olmadığını, dil edincinin yanı sıra metin türü edincinin de hem ana dil hem de yabancı dil öğretimi alanlarında gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Metin türüne ilişkin çalışmalardan biri, Werlich’in (1982) söylem sınıflaması ve temel söylem türleri üzerine yaptığı çalışmadır (akt. Uzun, 2013, s. 167). Öznellik ve nesnellik doğrultusunda alt ulamlara ayrılmış olan sınıflama şu şekildedir:

Tablo 1. Werlich’te (1982) temel söylem türleri.

Temel Türler	Öznel	Nesnel
Betimleyici söylem	İzlenimsel betimleme	Teknik betimleme
Anlatısal söylem	Günlük kişisel öyküler	Haber öyküleri
Açıklayıcı söylem	Deneme	Teknik açıklama
Savlayıcı söylem	Eleştiri	Akademik savlama
Öğretici-bilgilendirici söylem	Bilgilendirme	Kurallar, talimatlar, yasalar

Saukkonen (1983) ise durum, işlev ve bakış açısı ilişkileri doğrultusunda metin öntiplerini estetik metin, bilgilendirici metin ve olgusal metin olarak belirlemiştir (akt. Uzun, s. 172). Buna göre estetik metin öntipi (+kurmaca, +sembolik, -uzaklık, -nesnel, -soyut değerleriyle¹) anlatısal ve betimleyici metinleri; bilgilendirici metin öntipi, (\pm kurmaca, \pm sembolik, \pm uzaklık, \pm nesnel, \pm soyut değerleriyle) anlatısal, betimleyici ve savlayıcı metinleri; olgusal metin öntipi ise (-kurmaca, -sembolik, +uzaklık, +nesnel, +soyut değerleriyle) açıklayıcı ve savlayıcı metinleri kapsamaktadır.

Benzer şekilde Kıran ve Kıran da (2011) metin türlerini betimsel, anlatısal, açıklayıcı ve gerekçelendirmeli metinler olarak ele alırken kültürlerarası bildirişimde metin türü kavramının önemini 1970 ve 80'li yıllarda ilk kez gündeme getiren kişi olan Katharina Reiss metin türlerini bilgilendirici, yazınsal, işlemsel ve görsel ve işitsel olarak ayırmaktadır (Sakallı, 2015, s. 26).

Bu çalışmada, eylemlerin getirmiş olduğu canlılık ve süredizime verilen önemle belirginleşerek diğer metin türlerinden ayrıldığı belirtilen (Kıran ve Kıran, 2011, s. 113) anlatı metinleri üzerinde durulmuştur.

Anlatı metinleri anlatı söyleminin öne çıktığı metin türleridir. Anlatı söylemiyle farklı türlerde de karşılaşıldığı için Uzun (2013, s. 183) “anlatısal söylem ile anlatı metninin dilbilimde iki ayrı ama ilişkili kavrama gönderim yapılarak kullanıldığını” belirtmektedir.

Uzun'un (2013, s. 183) “geçmişle ilgili bir dizi olayın, belli bir zaman sırasına göre aktarımı” olarak tanımladığı anlatıyı, Prince (2003) “bir ya da birden fazla *anlatıcı* tarafından, bir ya da birden fazla *anlatılana* (narratee) aktarılan bir ya da daha fazla gerçek ya da kurmaca *olayın* temsili” olarak tanımlamaktadır (Akt. Dervişcemaloğlu, 2014, s. 51). Kıran ve Kıran (2011, s. 100) da, anlatıyı en kısa biçimiyle “bir olayın yeniden sunumu” olarak ifade etmektedir. Tanımlar doğrultusunda iki temel durumun öne çıkarıldığı görülmektedir: olay ve yeniden sunum. Anlatılmayan bir olay anlatı olamayacağı gibi olay içermeyen bir yeniden sunum da yalnızca betimleme olacaktır. Söz gelimi bir sel felaketi tek başına bir anlatı değildir; biri tarafından aktarılması

¹ Değerlerin başına yer alan işaretler kavramın hangi tarafta olduğuna ilişkin bilgi vermektedir. Söz gelimi “+nesnel”, nesneliği ifade eden bir durumken “-nesnel” farklı şekildeki özneliği ifade etmektedir.

gerekmektedir. Dervişcemaloğlu verdiği “Elektronlar, atomu oluşturan unsurlardan biridir” örneğinin bir olayı temsil etmediği için anlatı olarak değerlendirilmeyeceğini buna karşın “Bardak yere düştü” örneğinin anlatı olduğunu dile getirmektedir (akt. Dervişcemaloğlu, 2014, s. 51-52). O’Neill (1995) da benzer şekilde anlatıda “ne” ve “nasıl”ın önemli olduğunu, ancak anlatıları anlatı yapan özelliğin “anlatılıyor olması” olduğunu belirtmiş, gerçek yaşamdan alınan bir dizi olayın bir anlatıcı tarafından anlatılmadıkça öykü oluşturmayacağını dile getirmiştir (Yüksel, 2007, s. 157). Bununla birlikte anlatıda bir olayın “anlatılıyor olmasının” yanı sıra anlatılan olaydaki kahraman/karakter², zaman ve uzam öğeleri de oldukça önemlidir ve bunlar kurucu öğeler olarak ele alınmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu ulamlara ilişkin ayrıntılı bilgi ve örneklere yer verilmiştir.

Kurgusal metinler ele alındığındaysa anlatı, bir olay örgüsü içeren kurmacanın ve yenedensunumu karşılayan bir edim ve anlatılış biçimi olarak öykülemenin birleşiminden oluşmaktadır. Bu noktada kurmaca, öyküleme ve metinleştirme kavramları arasındaki ayrıma değinmek gerekmektedir. Kıran ve Kıran (2011, s. 97), kurmacanın belirli bir zamanda ve uzamda kişiler tarafından gerçekleştirilen eylemlerden oluştuğunu ifade etmektedir. Bir başka deyişle kurmacada, bir başlangıç durumunda belirli dönüşümler geçirerek bir bitiş durumuna giden olayların bir sıralılık içinde ortaya çıkması söz konusudur. Öyküleme, sözü edilen kurmaca öykünün anlatılış biçimidir. Burada öyküleyen kişinin bakış açısı, hangi sırayı izlediği gibi teknik seçimler söz konusudur. Metinleştirmede ise kurmaca ve öyküleme, sözcükler ve söz sanatları içinde somut olarak gerçekleşmektedir. Metinleştirme çoğunlukla kurmaca ve öyküleme tarafından belirlense de aynı kurmacanın farklı yapı ve sözcüklerle aktarılması, yani metinleştirilmesi de mümkündür.

² Avrupa ekolünde *kahraman*, Anglo-Sakson ekolünde *karakter* olarak adlandırılan kavram, çalışmada “kahraman” olarak kullanılmıştır.

Örnek 1.a

“NOTLAMA

Beyoğlu. Tüm dükkânlar kapalı. Hemen hemen tümü. Açık olanlar yalnızca banka ve sinemalar. Anarşistlerin marifetiymiş. Esnafı tehdit etmişler. Esnaf da korkmuş, açmamış kepengi. Bugünkü gazetelerde konuyla ilgili bir haber yok.”

F. Edgü. **Yazmak Eylemi**. Sel Yay., 2005, 9.

Örnek 1.b

“ŞAŞKINLIK

Doğrusu çok şaşırdım. Tüm dükkânlar kapalı! İhtiyaçlarımızı nasıl göreceğiz? Manav kapalı! Kasap bile kapalı! Tüm dükkânlar nasıl kapalı olabilir? Şaşırmamak elde mi? Korkuyorlar zahir! Ama bir kasap nasıl korkar?! Telefona bile çıkmadı. Bacak kadar çocuklar! Bellerinde silah, gelip tehdit ediyorlarmış. Pek şaşırdım anarşinin dükkânlara sıçramasına. Polis nasıl engel olamıyor anlamıyorum. Bir şeyler dönüyor. Bir şeyler dönüyor ama ne? Ne diyeceğimi bilemiyorum. Şaştım kaldım!”

F. Edgü. **Yazmak Eylemi**. Sel Yay., 2005, 12.

Raymond Queneau'nun “Biçem Alıştırmaları” adlı eserinde, düşsel bir olay yüz farklı şekilde aktarılmaktadır. Benzer bir çalışmayı Türkçe olarak gerçekleştirmek ve kurgu yerine gerçek bir olaya dayandırmak isteyen Ferit Edgü, yukarıdaki örneklerde, 14 Şubat 1980 yılında yaşanan, esnafı kepenk kapatmaya zorlayan bir eylemden yola çıkarak bir olayın farklı şekillerde dile getirilebileceğini göstermektedir. Bu iki örnek, Edgü'nün olayı Queneau'dan bir fazlasını yaparak yüz bir değişik biçemle aktardığı kitabından alınmıştır. Örnekte de görüldüğü gibi, kurmaca ya da gerçek aynı olay, anlatıcıya ve anlatıcının odaklayımına göre farklı şekillerde metinleştirilebilmektedir. Söz gelimi *Notlama*'da kısa ifadelerle yalnızca bilgi verme üzerine kurulan metin, *Şaşkınlık*'ta biraz daha uzun tutulmuş ve burada anlatıcının duygu durumu da verilmiştir. Ayrıca *Notlama*'da noktadan başka noktalama işaretine yer verilmezken merak ve şaşma duygularının hâkim olduğu *Şaşkınlık*'ta ünlem ve soru işaretine çokça yer verilmiştir. Öte yandan iki metnin benzer özellikleri de bulunmaktadır. Söz gelimi

iki metinde de anlatıcının olayı sonradan öğrendiğini, başkasından duyduğunu belirten “-mİş” yapısı kullanılmıştır (“korkmuş, açmamış”, “tehdit ediyorlarmış”). Bunun yanı sıra iki metinde de birinci kişi anlatımı görülmektedir. Bu şekliyle Örnek 1.a ve 1.b, aynı olayın farklı şekilde sunumu olan metinleştirmenin başarılı birer örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gérard Genette de benzer biçimde, “Anlatının Söylemi” başlıklı kuramsal ve uygulamalı çalışmasında öykü³, anlatı⁴ ve öyküleme⁵ kavramları arasındaki farka değinmiştir. Buna göre *öykü*, anlatının içeriği, öykülemenin konusuyken *anlatı*, anlatsal metnin kendisi ve *öyküleme* ise anlatma edimi olarak tanımlanmıştır. Bu belirlemelerin yanı sıra öykü zamanı ve anlatı zamanı arasındaki ilişkiler, olay ve sözlerin (konuşma, karşılıklı konuşma) anlatsı arasındaki ilişkiler ve bakış açılarının değişikliği konularının da ele alındığı bu çalışma, anlatıbilim alanındaki temel başvuru yapıtlarından biri durumuna gelmiştir (Rifat, 2008, s. 147).

Anlatıcının birbiriyle ilgili olaylar dizisini belli bir bakış açısıyla belli bir zaman ve uzam içine yerleştirerek kurguladığı metin tipleri olan anlatı metinleri, okuyucuda merak uyandırma, toplumsal ileti verme amacıyla ya da sanatsal işlevler öncelenerek yazılabilmektedir. Söz konusu anlatı metinleri için olay ve yenedensunumun önemli olduğu tanımlarda görülmektedir. Tanımlamalarda ayrıca kişi, zaman ve uzam ulamları üzerinde durulmuş ve bu üç ulamın anlatının temel öğelerini oluşturduğu belirtilmiştir. Söz gelimi Berger (1995) anlatıyı olaylar dizisinden oluşan öykü olarak tanımlamış ve temel bileşenleri öykü kahramanı, olay(lar), zaman ve uzam olarak belirlemiştir (akt. Yüksel, 2007; s. 157). Yücel (1993, s. 17) de “Anlatı Yerlemleri”nde “bir söylemin anlatı düzeyine erişebilmesi için en azından belli bir yerde ve belli bir zamanda bir söyleme, düşünme ya da yapma edimiyle donatılmış bir kişiyi içermesi” gerektiğini belirtmektedir:

Kendisini algılayan biri bulunduğu sürece, devingen bir evrendir dünyamız; bizim algıladığımız ya da tasarladığımız dünyadır, nesnel ve değişmez bir dünya değil: “belli bir anda, belli birinin dünyası olmayan dünya yoktur”. Bunun sonucu olarak, dünya konusunda her türlü bilginin en azından üç etkenin işlevi olduğu söylenebilir: dünyanın kendisi

³ Fr. histoire

⁴ Fr. récit

⁵ Fr. narration

(uzam), onu ele alan özne (belli biri) ve her ikisinin de yer aldığı zaman (belli bir an). Bu üç öğeden birinde en ufak bir değişiklik oldu mu dünya aynı dünya değildir artık...

Anlatı metninin gerçekleşebilmesi için gereken kişi, olay, zaman ve uzam ulamları izleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1.1. YAZAR, ANLATICI VE KİŞİLER

1.1.1. Yazar - Anlatıcı İlişkileri

Anlatının metin-dışı gerçek kişisi olan yazar, metnin düzenleyicisi olarak metne ilişkin tüm sorumlulukları üstlenmektedir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 133). Metinde yazarın anlatılmayan ve anlatılarla hiç ilgisi olmayan özellikleri bulunabilmektedir.

Anlatıcı ise Genette (1980) tarafından anlatı söylemini gerçekleştiren kişi, bir başka deyişle anlatı söyleminin sesi olarak tanımlanmıştır (akt. Jahn, 2015, s. 62). Çoğu araştırmacının hemfikir olduğu bir diğer tanım, anlatıcının “hem bir bütün olarak halihazırdaki anlatı söyleminin hem de bu söylemin konusu olan varlıklara, eylemlere ve olaylara yapılan göndermelerin kaynaklandığı, çıktığı metin-içine ait bir konuşma makamı” olduğudur (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 113). Sözen (2008, s. 167) de anlatıcının, olayları okuyucuya aktaran kişi olduğundan ve bu nedenle öykülemenin vazgeçilmez bir ögesi olduğundan söz eder:

Anlatıcı olmadan anlatı yoktur. O, öyküyü isterse öyküyü zaman-dizimsel (chronological) ya da zamansal değişimler içinde (anachrony) aktarabilir; karakterlerin düşüncelerini gizler ya da açığa vurabilir. Bir başka deyişle anlatıcılar, anlatı dünyasının hem yapıcı hem de yansıtıcı unsuru olarak işlev görürler ve bundan dolayı da anlatıcı, yazar ile okur arasındaki ‘ara-kişi’ olarak tanımlanırlar.

Anlatının bir parçası olan ve çağdaş anlatıbilimde bir anlatının ortaya çıkmasını sağlayan üç temel rolden biri olarak değerlendirilen anlatıcının (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 113) aslında dış dünya gösterimi yoktur; anlatıcı metindeki soyut bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bazı metinlerde okur, yazar ve anlatıcıyı ayırmakta zorlanabilir. Özellikle kurmacadaki zaman, verilen tarihler ve adları, konuları ya da betimlemeleriyle dış gerçeklikteki uzamların kullanımı, yazar ve kurmaca anlatıcısının karışmasına neden olabilmektedir. Anı ve özyaşamöyküsü gibi metinlerdeyse yazar ve anlatıcı örtüşmektedir. Yazar başından geçenleri, birinci kişi adıyla kullanarak ve metnin

sorumluluğunu üstlenerek aktarmaktadır. Burada öyküleme, betimleme ve anlatma işini yapan aynı kişidir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 135). Buna karşın yazar ve anlatıcının farklılaştığı, hiçbir şekilde örtüşmediği anlatılar da bulunmaktadır. Söz gelimi polisiye türü bir öyküde anlatıcı dedektif ile yazarın hiçbir ortak yönü bulunmayabilir ya da insanlara ölüm saçan bir kimyager imgesindeki anlatıcı ile yazar birbirinden tümüyle farklı nitelikte olabilir. Bu tür anlatılarda kurmaca anlatıcı ile yazarın kimliği hiçbir zaman, hiçbir şekilde çakışmamaktadır (Kıran ve Kıran, 2011, s. 136).

Yazar ve anlatıcının bazı durumlarda kısmen örtüştikleri durumlar da görülmektedir. Okurun yazar hakkında hiçbir bilgisi yoksa okur, yazar ve anlatıcının söz aldığı anları birbirinden ayırt edemeyebilir. Kıran ve Kıran (2011, s. 136) bu tür durumlarda okuyucuların yazarın gerçek yaşamına ilişkin bilgiler içeren yapıtları (yaşamöyküsü, anı, söyleşi vb.) inceleyerek bu ayrımı daha kolay yapabileceklerini belirtmektedir.

1.1.2. Anlatıcının Bakış Açısı

Bakış açısı (odaklayım, odaklanma, perspektif) “işlevsel açıdan, anlatıyla ilgili bilgileri seçme ve sınırlama, olayları birinin bakış açısından gösterme, odaklanan kişiyi öne çıkarma ve odaklayıcıya empatik ve ironik bir görüş kazandırma aracı” olarak tanımlanmıştır (Jahn, 2015, s. 69). Dervişcemaloğlu (2014, s. 92-93) bakış açısı kavramının ilk kez 1884 yılında *Kurmaca Sanatı* adlı çalışmasında Henry James tarafından kullanıldığını ve 1900-1950 yılları arasındaki yenilikçi edebiyat akımıyla yakından ilişkili olduğunu belirtmiştir:

Bu dönemde Henry James, Virginia Woolf, James Joyce, Katherine Mansfield, Franz Kafka gibi birçok yazar, ‘psikolojik gerçeklik’ ya da ‘edebî izlenimcilik’ şeklinde adlandırılacak bir teknik geliştirmişlerdir. Bu yenilikçi yazarlar, ... dış dünyaya ait olguların gerçekçi temsilleriyle ilgilenmemişlerdir; bunun yerine, dünyayı, belirli inançları, ruh halleri ve duyguları olan karakterlerin gözünden yansıtmayı tercih etmişlerdir. Ayrıca buradan doğacak öznel, bilimsellikten uzaklaşma ya da bir çarpıtma olarak değerlendirmemişler; bunun aksine, bireysel algılamalarla şekillenen bu dünyaya dikkatle bakmış ve gördükleri karşısında büyülenmişlerdir.

Böylece bakış açısı kavramı da anlatıbilimde anlatının temel ulamlarından biri olarak anlatıcı ve eyleyenin yanında yerini almıştır. Anlatıda eyleyenlerin eylemleri belirli bakış açılarından görülmektedir. Yazar, bir anlatıcının yanı sıra anlatısı için bir de bakış açısı seçmektedir. Betimleme ve öyküleme bu bakış açısıyla konumlanan yerden

yapılmaktadır. Odaklayım adı da verilen ve anlatıcının durumu ve algısından kaynaklanan bu bakış açısının sıfır odaklayım, iç odaklayım ve dış odaklayım olmak üzere üç türünden söz edilmektedir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 142). Her şeyi bilen ve her şeyi gören anlatıcının bakış açısı olan sıfır odaklayımda (sınırsız bakış açısı) anlatıcı her zaman üçüncü kişi adını kullanmaktadır. Kişilerin geçmişlerine, geleceğine, planlarına ve niyetlerine ilişkin tüm bilgilere sahiptir. Bu nedenle sıfır odaklayım “tanrısal bakış açısı” olarak da ifade edilmektedir. Dervişcemaloğlu da (2014, s. 75) sıfır odaklayım için yetkili yazar anlatısı ifadesini kullanır ve benzer biçimde “çoğunlukla ahlâkî bir ders içeren” anlatıcının “olaylara dışarıdan bakan konumunun, onu çoğunlukla her şeyi bilme ve her yerde bulunma gibi tanrısal güçlere sahip bir otorite durumuna soktuğunu” belirtir.

Örnek 2

“Yokluktan bahsetmek isteyen bazı kadim kelimeler bırakıldıkları köşede bekliyorlardı. İnsana ölümü hatırlatan bu kelimeler sözlüklerden çıkarılmış, hiçlik masallara kalmıştı. İşte bu masallardan birinde, birbirini çok seven fakir bir karıkoca vardı.

Adam bir oduncuydu. Farkında değildi ama, Azrail denen tuhaf melek tarafından bir süredir adım adım izleniyordu. Peşindeki kara gölgeden habersiz, ormanı adım adım gezen oduncu, nerede içi boşalmış kütük, vakti geçmiş gövde varsa bir bir sıralar, sonra da koca baltasıyla işlerini görürdü. Azrail’in canını sıkın da buydu işte.”

A. Çelik, Gökteki Kara Boncuk. **Kâğıt Gemiler**. Can Yay., 2015, 31.

Görüldüğü gibi, burada okurun tanımlayamadığı, adlandıramadığı, ne eril ne dişil, ne genç ne yaşlı anlatıcının kapsamlı bir dünya görüşü, sınırsız bir bakış açısı bulunmaktadır ve kahramanlardan daha fazla bilgiye sahiptir. Bu nitelikleriyle bu anlatıcı dışöyküsel anlatıcıdır.

Polisiye türünde çok yaygın olan dış odaklayımda ise anlatıcı, anlatımında herhangi bir yoruma yer vermediği için daha nesnel bir anlatı söz konusudur. Sıfır odaklayımdakinin

tersine dış odaklayımda anlatıcı, kahramanından daha az bilgiye sahiptir ve gözlemci konumundadır.

Örnek 3

“Bir saate yakın zamandır bekliyorlardı. Askeri bölgenin yanından silindir biçimli büyük yakıt tanklarının bulunduğu yere kadar dümdüz uzanan, orada sola doğru kıvrılan yolun bir şeridi arka arkaya dizilmiş araçlarla doluydu; hepsi de motorlarını kapatmıştı. İleride ne olduğunu, neden durduklarını, ne zaman hareket edeceklerini kimse bilmiyordu. Karşı şeritten hiç araç gelmediğini fark ettiklerinde bunun ciddi bir sorun olduğu anlaşılmıştı.”

B. Bıçakçı, Eve Dönerken. **Baharda Yine Geliriz.**

İletişim Yay., 2011, 103.

Yukarıdaki örnekte anlatıcı olayları olduğu gibi, kendi düşüncelerini, duygularını eklemeksizin aktarmaktadır. Olayların öncesine ya da sonrasına ilişkin bilgilere sahip değildir. Kıran ve Kıran (2011, s. 144), gerilim etkisi yaratması nedeniyle romanların başlangıcında bu tür odaklayımın sıkça kullanıldığını söz etmektedir.

İç odaklayımda (sınırlı bakış açısı) ise kurmacadaki her şey bir kişinin gözünden anlatılmaktadır. Burada anlatıcının bilgisi kahramaninkine neredeyse eşittir, onun bilgisiyle sınırlıdır. Bunun yanı sıra iç odaklayımda hiçbir zaman anlatı birinci kişi adını kullanmamaktadır; bir başka deyişle, kahramandan her zaman adıyla ya da üçüncü tekil kişi adıyla söz edilmektedir. Jahn da (2015, s. 76) bu tür bakış açısında “olayların üçüncü şahıs bir ‘yansıtıcı’ karakterin gözlerinden görülüyormuş gibi sunulduğunu” aktarır ve bu şekilde olayların sınırlı ve çarpıtılmış görünüşlerini sunan bir bakış açısının, her şeyin bilindiği ve olayların “nesnel açıdan doğru” olarak yansıtıldığı bakış açısından daha ilgili çekici olduğunu ifade eder.

Örnek 4

“Para tomarı kırık tezgâhın ardında, yerdeydi. Elindeki kutuyu bıraktı. Eli baltalılar, kocaman gözlüler, sarı yüzlüler hiçbir şey görmüyorlardı; kırıp yırtıyorlardı yalnız. Eğildi tomarı avuçladı. Yağlımsı, kirli paralar. Cebine koydu.”

[...]

Daha hızlı koşmak istiyordu. Bir ekse şu ardında koşanları. Soldaki sokağa saptı. Uzun bir sokaktı bu, umut kırıcı. Yine o diş sancısı. Ayaklarını gücün kaldırıyordu yerden. Soluğu ağzından çıkarken gırtladıını yakıyordu.”

Y. Atılgan, Çıkılmayan. **Bütün Öyküleri**. YKY, 2008,

64.

İç odaklayımda anlatıcı, anlattığı kahraman kendisiymiş gibi onun hislerini ve düşüncelerini aktarır (“...kocaman gözlüler, sarı yüzlüler...”, “*Soluğu ağzından çıkarken gırtladıını yakıyordu*” tümceleri ve serbest dolaylı anlatımın güzel bir örneği olarak “*Bir ekse şu ardında koşanları*” tümcesi.). Örnekte de bu durum söz konusudur ve yaşanan tüm olaylar kahramanın bakış açısından verilmektedir. Dolayısıyla dış odaklayıma göre burada çok daha öznel bir anlatım vardır.

1.1.3. Anlatıcı Tipleri

Anlatıcıyla ilgili bir başka sınıflama ise anlatıcının konumuna, hangi kişi adıyla temsil edileceğine ilişkindir. Anlatı kişilerinden biri olabilen anlatıcının, +canlı, +insan değerlerinin bulunma zorunluluğu olmadığı da görülmektedir. Ancak yalnızca insan özelliği taşıyanlar anlatı kişisi olabilmekte, anlatı gerçekleştirebilmektedir. Söz gelimi Nazım Hikmet’in *Pire ve Kedi* masalında (bkz. Örnek 9, s. 24) kişileştirme yoluyla pire ve kedi, “akıllılaşmak, plan kurmak” gibi insana özgü özellikler yüklenerek +insan değeri kazanmış ve böylece anlatı gerçekleştirilmiştir.

Genette (2005, s. 248) anlatıcının öykünün içinde yer alıp almamasına bağlı olarak iki tip anlatıcı tanımlamaktadır. Bunlardan ilki özöyküsel (öykü-içi, homodiegetik) anlatıcı olarak adlandırılan, öyküde bir kahraman olarak yer alan anlatıcıdır. Anlatıcı bir gözlemci olabileceği gibi anlatımın başkahramanı da olabilir. Bu tür durumlarda benöyküsel (otodiegetik) anlatım söz konusudur. Genette, benöyküsel anlatımın özöyküsel anlatımdan daha güçlü olduğunu belirterek burada anlatıcının anlatıdaki en önemli kişi olduğunu vurgular. Diğer anlatıcı tipi ise öyküde yer almayan yad-öyküsel (öykü-dışı, heterodiegetik) anlatıcıdır. Yücel (1993, s. 31), anlatıcının anlattığı öyküde

yer almadığı, “varlığının dağınık bir varlık olarak kaldığı” anlatıları elöyküsel olarak nitelemektedir. Jahn (2015, s. 65), öyküyle ilgili devinim eylemlerinin öykü-içi anlatımda “gittim, geldim” biçiminde verilirken bu tür öykü-dışı anlatımlarda üçüncü kişi işaretçisiyle “gitti, geldi” biçiminde verildiğini belirtmektedir.

Kıran ve Kıran’da (2011, s. 149) da farklı adlandırmalarla benzer anlatıcı tiplerine yer verilmiş ve anlatıcı tipleri dışöyküsel, içöyküsel ve benöyküsel olmak üzere üçe ayrılmıştır. Buna göre, olayların kahramanı olmayan ve öykü ya da kahramanları etkilemeyen anlatıcı-gözlemci, anlatıda “ben” diyerek söz alan ikincil bir kahramandır ve dışöyküsel anlatıcı olarak olayları anlatmaktadır. Sözen (2008, s. 171), burada anlatıcının, olayları ve bu olaylardaki kişileri bir kamera tarafsızlığıyla izleyerek kişilerin yaptıklarını ortaya koyduğunu belirtir. Olaylara karışmayan ben-öyküsel anlatıcı, yalnızca gördüklerini kaydedip aktarmaktadır.

Örnek 5

“Sabahleyin okula kızıyla birlikte giden Rüstem Çavuş, öğretmene, başöğretmene Erol’dan söz açtı, onun ne kadar iyi, cömert bir akraba olduğunu uzun uzun saydı döktü. Başöğretmen, Erol’un Beyazıt’taki dükkânının adresini istedi. Baba kız apışıp kaldılar. Rüstem Çavuş en sonunda bir adres uydurup başöğretmene yazdırdı. Baba kız okuldan böylece ayrıldılar.

Araştırma bitmiş, Neriman’ın kalem hırsızlığı yüzde yüzleşmiş, Neriman okuldan kovulmuştu.

Ben bu olayı epey geç duydum. Rüstem Çavuş’un evine hemen koştum, evde kimse yoktu. Bir hafta gittim geldim, ev kapı duvardı... Altı ay, ben Basınköy’e göçünceye kadar ev hâlâ duvardı... Bomboş, ölü, yaşlı bir evdi...”

Y. Kemal, Kalemler. **Tanzimattan Günümüze Türk Öykü Antolojisi**. Varlık Yay., 1994, 149-155.

Öykü ya da kahramanları az da olsa etkileyen ve onları gözlemleyen içöyküsel anlatıcı, yine “ben” diyerek söz alan bir kahraman olarak olaylara tanıklık etmektedir.

Örnek 6

“İşte bu dönemde, yaz mevsimlerini Hanımefendi'nin evine komşu geçirmeye başladım. Annemden, babamdan kalmıştı burası. Onların sağlığında, yani gençliğimde hiç uğramazdım... Çocuklarım büyümüştü, yalnızdım. Kafamı dinleyecek bir yer hoşuma gidiyordu.

*Hanımefendi'ye komşu oldum dediysem, sözün gelişi. Aramızda epeyce mesafe vardı; basbayağı bir rampayı ya da dik basamakları tırmanmak gerekiyordu oraya ulaşabilmek için. Üstelik benim fakirhane kulübe gibi kalıyordu Hanımefendi'nin evine kıyasla. Belki bu rampa ve basamaklar yüzündendi, sitede ve civar köylerde, geçmişini anımsayan kimse kalmamışsa da, Hanımefendinin hâlâ **Hanımefendi** diye anılması.”*

E. Atasü, Hanımefendi ile Kocakarı. **Hayatın En Mutlu An'ı**. Everest Yay., 2010, 3-4.

Öyküde anlatıcı, yazlarını geçirmeye başladığı ailesinden kalma yazlık sitede herkesten adını sıkça duyduğu hanımefendiyi, sitedekilerin ona olan tepkilerini ve hanımefendinin ileri yaşlarını nasıl geçirdiğini aktarmaktadır. Olayların tanığı olarak yaşananları okura anlatır. Kıran ve Kıran (2011, s. 149) ikincil bir kahraman olsa da “olaylara az da olsa karışan ve kahramanları etkileyen ve onlardan etkilenen” bu anlatıcının önemli olduğunu belirtir.

Başkahraman, kahramanı olduğu olayları kendisi anlattığında ise benöyküsel anlatıcı konumundadır. Anlatıcı-kahraman, çevresindeki kişileri, bu kişilerin duygu ve düşünce evrenlerini kendi gözüyle görüp kendi gözüyle tanıtmaktadır (Sözen, 2008, s. 172). Burada anlatıcı ve öykü kahramanı örtüşmekte ve bu durum gerçeklik duygusunun artmasına neden olmaktadır (Kıran ve Kıran, 2011, s. 149-152).

Örnek 7

“Çarşamba öğleden sonraları boşum. Aslında sinemaya gitmek için ayırdığım bir zamandır bu. Her Çarşamba bir film. Bu Çarşamba böyle olmadı. Seminer öğleden sonraya sarktı ve filmin saatini kaçırdım. Yağmur da iyice şiddetlenmiş olduğu için kütüphaneye gitmek dışında bir seçenek kalmadı. Herkes Perşembe günkü seminerler

için gerekli okumaları yapmak üzere masalara dağılmıştı. Benim canım ise aylıklık yapmak istiyordu.”

M. Gülsoy, Açık Çek. **Oysa Herkes Kendisiyle**

Meşgul. Can Yay., 2015, 79.

Kıran ve Kıran, bakış açısı türlerini söylem, anlatı ve anlatıcı ilişkileriyle aşağıdaki şekilde özetleyerek sunmuştur (2011, s. 153):

Tablo 2. Bakış açısı, söylem, anlatı ve anlatıcı ilişkileri.

Aranılacak Özellikler			
Bakış açısı türleri	Söylem	Anlatı	Anlatıcı
Sıfır Odaklayım	Anlatıcının müdahaleleri vardır	Anlatı, zaman ve uzamda pek çok gelgitler gerçekleşir.	Anlatıcı ile yazar karışır: anlatıcının bakış açısı değerlendirmeleri ayırmsandır.
Dış Odaklayım	Söyleşimler söz konusudur. Sözcükler doğrudan anlatımla aktarılır.	Anlatıcı durum eylemleri kullanarak betimleme yapar. Olayları nesnel ve yansız bir biçimde anlatır.	Anlatıcı görünmez.
İç Odaklayım	Sözcükler ve düşünceler dolaylı serbest anlatımla aktarılır.	Algılamaya ilişkin eylem kullanılır; zaman ve uzama ilişkin öznel bir bakış açısı verir.	Anlatıcı bir ya da birçok kahramanla karşılaşabilir.

1.1.4. Anlatıcı Kişileri

Anlatı kahramanları, bir anlatının olmazsa olmaz parçası olarak okurların en çok ilgisini çeken öğelerdir. Kahramanlar tamamen kurmaca olmayabilirler; kimi özelliklerini gerçekte var olan insanlardan almış olmaları, bazen okurda bu kahramanların gerçek olduğu gibi bir yanılsamaya neden olabilmektedir. Söz gelimi Tahsin Yücel'in *Peygamberin Son Beş Günü* adlı romanının girişinde yer alan açıklamayı yapan anlatıcı yazarla örtüşür görünmekte, zaman ve tarihsel olayların doğruluk ve gerçekliğinin de etkisiyle okurda bu olayın ve kurmaca başkahramanın gerçek olduğu düşüncesini uyandırmaktadır.

Birçok okur için kahramanlar (özellikle başkahraman), anlatının temel ögesidir. Ferrera (1974), kahramanın, kurmaca anlatının kurucu ögesi olduğunu belirtmiş, anlatıda olayların ve diğer tüm bileşenlerin kahraman sayesinde var olduğunu ve bu bileşenlerin inandırıcılıklarını ve tutarlılıklarını kahramanla kazandıklarını ifade etmiştir

(Dervişcemaloğlu, 2014, s. 141). Kahramanlar, adları, dış görünümleri, ruhsal durumları, işleri, toplumsal durumları ve düşünceleriyle anlatıya canlılık ve gerçeklik boyutu katarlar (Kıran ve Kıran, 2011, s.185). Bir bakıma bu özellikleriyle anlatıda birer işlev edinmektedirler. Bir başka deyişle, yazar anlatıdaki işlevleri doğrultusunda kahramanları belirli özelliklerle donatabilir.

rnek 8

“Otuz iki, otuz üç yaşlarında bir adamdı bu. Orta boylu, düzgün yapılı, hoş görünüşlü, koyu gri gözlü idi; fakat yüzünde düşünce gayretinin, açık seçik hiçbir kaygının belirtisi yoktu. Düşünce bu ehrede serseri bir kuş gibi dolaşıyor, gözlerinden şöyle bir gelip geçiyor, yarıaık dudaklarında biraz duraklıyor, alnının kıvrımlarında saklanıyor, sonra iyice silinip gidiyordu. O zaman bütün ehreyi kayıtsızlığın tek renkli ışığı kaplıyordu...”

İlya İlyiç’in teni ne pembe ne esmer, ne de soluktu; rengi yok gibiydi ya da yüz adaleleri yaşına uygun olmayan bir gevşeklik yüzünden renksiz görünüyordu... Boynunun düz ve bembeyaz derisi, küçük, yumuşak elleri, düşük omuzları bir erkekte az görülür incelikteydi. Hareketleri ekingen ve nazikti; telaşlı anlarında bile zarif bir tembelliği vardı...

Oblomov’un ev kıyafeti rahat çehresine ve yumuşak vücuduna ne kadar da yaraşıyordu. Acem işi bir hırkası vardı... Oblomov evinde hiç yelek giymez, kravat takmazdı; rahat, serbest olmak isterdi. Uzun, yumuşak, geniş terlikleri vardı: Yatağından kalkar kalkmaz ayaklarını içine sokardı...”

İ. Gonçarov. **Oblomov**. ev. S Eyüboğlu, E. Güney, İş Bankası Yay., 2010, 5-6.

Hiçbir işe girmeyen, eski toplum düzeninin içine doğmuş biri olarak yeni düzene uyum sağlayamayan, lme benzer bir uyusukluğa gömülen romanın kahramanı Oblomov için tüm bu özellikler, anlatının sonraki bölümlerine zemin hazırlamakta ve Oblomov’un vereceği kararları anlamlandırmada okura ipucu sağlamaktadır. Anlatı kahramanlarının okur için inandırıcı olması bu tür fiziksel ve ruhsal betimlemelere dayanmaktadır.

Semih Gümüş (2012, s. 25), iyi oluşturulmamış bir kişiliğin, romanda kendini okurdan saklayabileceğini, ancak öyküde okurun gözüne çarpacağını belirtmektedir.

Yazarın seçimine bağlı olarak kimi anlatılarda hiç yer verilmesi de kahraman için ad önemlidir. Kişilere ad vermenin kurmaca sanatına giren önemli bir iş olduğunu belirten Kıran ve Kıran, uydurma adların genellikle nedenli verildiğini ve bu seçimin yapıtın iç düzenine bağlı örtük ya da belirtik bilgileri barındırdığını belirtmektedir (2011, s. 193). Kimi zaman da kahraman adları başka yazarların ya da başka kahramanların izlerini taşıyabilmektedir. Söz gelimi Atiq Rahimi'nin, *Kahrolsun Dostoyevski* adlı romanındaki başkahraman Resul, adını Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* romanındaki başkahramandan, Raskolnikov'dan almıştır. Dostoyevski'nin romanındakine benzer olayların yaşandığı *Kahrolsun Dostoyevski*'de Resul, zor durumda kalan nişanlısı Suphiye'ye (*Suç ve Ceza*'da Sonya) fuhuş yaptıran Alya Ana'yı (*Suç ve Ceza*'da Alyona İvanovna) öldürür ve sonrasında yaşadığı büyük pişmanlık nedeniyle kendisini adalete teslim etmeye karar verir. Raskolnikov'u kendisiyle özdeşleştiren kahraman sık sık romana da atıfta bulunmaktadır.

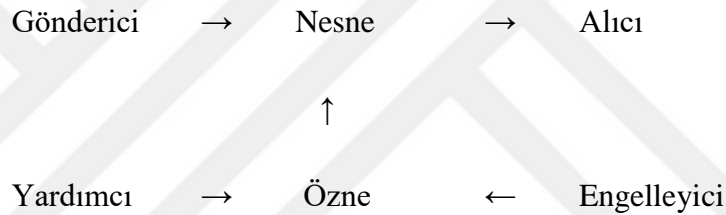
Kahramanların giyimi kuşamı, çevreleri, meslekleri kadar becerileri, konuşma biçimleri ve dil düzeyleri de okura onların sosyokültürel sınıflarına ve dünya görüşlerine ilişkin bilgi vermektedir. Tüm bu betimlemeler, bilgilendirme, değerlendirme, açıklama gibi farklı amaçlarla yapılmakta ve anlatı kişilerine bir derinlik ve gerçeklik kazandırmaktadır.

1.1.5. Anlatı Kişilerinin İşlevleri – Eyleysel Örnekçe

Anlatı kahramanlarının ayırıcı özelliklerinin olup olmaması, bir başka deyişle bireysel özelliklerinin olması ya da daha genel olarak insan türünü temsil etmesi, ve bağlamdan bağımsız değerlendirip değerlendirilemeyecekleri yönündeki kuramlarla araştırmacılar uzun süre kahramanın konumunu tartışmışlar ve tartışmaktadırlar. Kahramanlarla ilgili tartışılan bir başka konu ise anlatı kahramanlarının eylemle ilişkisi olmuştur ve biçimci ve yapısalcılar için ilk olarak *eylemi* temel olarak kahramanı eyleme indirgemek daha uygun görünmüştür (Dervişcemaloğlu, 2014, s.138-139). Bu görüşten hareketle Propp, *Masalın Biçimbilimi* çalışmasında, kahramanların adları ve tipleri değişse de

eylemlerinin yani işlevlerinin değişmediğini ifade etmiş, kahramanları eylem alanına bağlı ögeler olarak değerlendirmiş ve kahramanların bu alandaki rollerini “hain, başışçı, yardımcı, aranan kişi, gönderen, kahraman ve düzmece kahraman” olarak kümelemiştir. Propp’un eylem/işlev alanlarıyla tanımladığı kahramanlardan esinlenen Greimas ise kahramanın eyleme bağlı oluşunu da belirterek eyleyen kavramını ortaya koymuştur (Dervişcemaloğlu, 2014, s.139).

Greimas, anlatıların başlangıç ve bitiş durumları arasında bir geçiş, bir dönüşüm gerçekleştiğini belirtmektedir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 301). Bu süreçte anlatı kişileri belirli roller üstlenerek birer “eyleyen” olmaktadır. Bu noktada aktör ve eyleyen arasındaki farka değinen Greimas, farklı anlatılarda farklı özelliklerle donanan ve sınırsız sayıda olan aktörlere kıyasla sayısı 6 ile sınırlandırılan ve her anlatıda belirli işlevler üstlenen eyleyenleri gösteren şu eyleyensel örnekçeyi oluşturmuştur:

Şekil 1. Eyleyensel örnekçe (Greimas).

Eyleyenlerle oyuncuların farklılaştığı bu örnekçede eyleyenler genellikle insan olmasına karşın bazı anlatılarda tutku, istek, gurur, sağlık, eğitim, maddiyat gibi soyut kavramlar da olabilmektedir. Birden çok kahraman aynı eyleyensel rolü üstlenebileceği gibi anlatının başında yardımcı rolündeki eyleyen sonra engelleyici rolüne geçebilmektedir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 272). Burada eyleyenler özellikleriyle değil yaptıkları eylemlerle tanımlanmaktadır.

Örnekçede sözü edilen özne (Ö), önemli olaylara katılan başkahramandır. Gönderici (G), anlatıyı başlatan, kahramanı bir eyleme iten kişidir ve eksik ya da aranan nesneyi (N) belirtmektedir. Gönderici, olası kahramanı (Ö) yanına çağırarak onu görevlendirecek ya da söz gelimi aşk, tutku gibi soyut bir kavramsa bu özneyi harekete geçirecektir. Göndericinin öznenin güçlü olduğu durumlarda göndericinin isteğinin öznenin görevi olması söz konusudur.

Nesne ise aranan, istenen, arzu edilen şeydir; bir insan, prenses, büyülü bir balık, bir ceylan, bilgi, macera vb. olabilir. Alıcı, sonunda istenilen nesneyi elde eden; bir başka deyişle olaylardan çıkar sağlayan kişidir ve diğer eyleyenlerle özdeşleşebilir. Yardımcılar, adından da anlaşılacağı üzere isteğine ulaşmada kahramanın eylemlerine yardım ederken engelleyiciler ya da karşı koyanlar, kahramanın eylemlerine engel olmaktadır. Daha önce de söz edildiği gibi yardımcılar ve engelleyiciler de deniz, çöl, tepe, hastalık, savaş vb. nesne ya da soyut kavramlar olabilmektedir.

Örnekte eyleyenlerin yanı sıra eyleyenlerin ikiyeşerli birleştirilmesiyle ortaya çıkan ilişkiler de değerlendirilmiştir.

Şekil 2. Eyleysel örnekte ilişki eksenini.

Bu doğrultuda özne ile nesne arasındaki ilişki isteyim ekseninde yer almaktadır. İsteyim eksenini istekten kaynaklanan edimlerin eksenidir. Burada özne (kahraman) eylemleriyle engelleri aşar ve nesneyi alıcıya ulaştırır. Gönderici ve alıcı arasındaki ilişki ise tüm aktarım, iletim ve alım olgularının gerçekleştiği iletişim eksenindedir ve burada göndericinin işlevi başka bir kişi ya da nesneye, alıcıya bir şey iletmek ya da onun hangi nesneye gereksinimi olduğunu belirlemektir (İşeri, 2000, s. 16). Yardımcı ve engelleyici arasındaki ilişkinin yer aldığı güç eksenini ise öznenin nesneye ulaşmak için harekete geçtiği ve gerekli güçle donandığı düzlemdir. Bu gücü, bazen bir kişi bazen bir nesne bazı durumlarda ise bir bilgi özneye sağlamaktadır. Engelleyici söz konusu olduğundaysa öznenin işini zorlaştıran olumsuz bir güçten söz edilmektedir.

Örnek 9

“Ak, yumuk yumuk bir kedi yavrusunun tüyleri arasında bir pire yaşamaktaydı. Pire, gözle zor görülecek kadar küçük, bir ceylan gibi çevik ve bir insan kadar, bir insan çeşidinden akıllıydı. Bunun içindir ki, ak kedi yavrusu ne yaptı ettiyse, tüyleri arasında zıplayıp duran, inceden inceye derisini sokan pireyi yakalayamadı bir türlü. Nasıl yakalasin ki, pire ele avuca sığacak soydan değildi.

... kedi yavrusu, (...) günlerin ve ayların geçişiyle büyüdü, serpildi, akıllılaştı. O kadar akıllılaştı ki, kedi pireyi yakalamak için bir plan kurdu.

İlk önce pireyle doğrudan doğruya boğuşmaktan vazgeçti. Ne kımıldandı, ne tepreşti, ne pirelendi. Öyle kımıldamaksızın uzun günler durdu. Pire, yelkenleri suya indiren kedinin sırtında, kendi tarlasında dolaşan bir çiftçi gibi yan geldi ve başladı şişmeye, şişmanlamaya, gelişmeye. Pire şiştikçe, şişmanladıkça kımıldanamaz, zıplayamaz oldu. Zıplamayan, kımıldanamayan pire pireliğini kaybetmiş demektir. O da bunu kaybetti. Sonunu anladınız elbette, kedi planını başardı ve bir öküz kadar ağırlaşan pireyi yakalayiverdi. ... ”

N. Hikmet, Pire ve Kedi. **Masallar, Hikâyeler 3.**

YKY, 2008, 183.

Tablo 3. Pire ve Kedi masalındaki eyleyenlerin eyleyensel örnekçede gösterimi.

Gönderici	→	Nesne	→	Alıcı
Yakalama isteği		Pire		Kedi
		↑		
Yardımcılar	→	Özne	←	Engelleyenler
Kedinin bilgisi, azmi		Kedi		Pirenin gözle zor görülecek kadar küçük olması, ceylan gibi çevik ve akıllı olması

Pire ve Kedi masalında, eylemi gerçekleştiren özne ve öznenin eyleminden çıkar sağlayan alıcı aynıdır (Ö=A). Göndericinin isteği yine öznenin isteği iken (G=Ö) yardımcıları ve engelleyicileri de özne ve nesnenin somut ve kavramsal özellikleridir.

1.2. ZAMAN

Kavukçu, “birçok şeyi belirleyen, anlatıma düşünsel bir hız ya da yavaşlık veren, kırbacı ve dizgini elinde tutanın” zaman olduğunu belirtmiştir (2013, s. 124). Foucault da yazmanın eskiden beri zamana uyarlandığından söz eder (2006, s. 153):

Anlatı (gerçek ya da kurgusal) bu aidiyetin tek biçimi değildi, esas olana en yakın duran da değildi; hatta onun derinliğini ve yasasını, bunları en iyi ifade ediyormuş gibi gözükken hareketin içinde saklamış olması da muhtemeldir. Öyle ki, zamanı anlatıdan, anlatının doğrusal düzeninden, zamanların birbirleriyle uyumunun sözdizimsel büyük oyunundan kurtarılan, yazma ediminin de zamanın eski boyunduruğundan kurtarıldığı sanıldı. Aslında zamanın kesinliği, yazdığı şey dolayısıyla yazı üzerinde uygulanıyor değildi, yoğunluğunun içinde onun tekil varlığını –bu cisimsizi- oluşturan şeyin içinde uygulanıyordu.

Zaman konusu ele alındığında daha önce sözü edilen kurmaca ve öykülemeye ilişkin ayrımın, bu konuda ayrı bir önem taşıdığı görülmektedir. Bunun sebebi, kurmacadaki olay zamanıyla, bu olayın okura sunulduğu, anlatıldığı zaman olmak üzere iki ayrı zamanın varlığıdır. Yazarlar kimi zaman okurun bu iki zamanı ayırması için belirli ifadeler kullanırken kimi zaman da bu ayrımı ortadan kaldırmaktadır.

Yazar, kurguladığı metni bir saate, döneme, mevsime, yıla yerleştirerek seçtiği dilime göre olayları biçimlendirmekte ya da pekiştirmekte ve betimlemelere yer verebilmektedir. Gerçek dünyadaki zamana benzeyen olayların zaman sırası ise mantık sınırları içindedir; bir öncelik sonralık ilişkisi bulunmaktadır. Bu öteden beri gelen en yalın öykü anlatma biçimidir. Ancak bu öncelik sonralık ilişkisinden, yani var olan düzenden sapılarak kurmacanın sırasının farklı biçimlerde sunulması da olanaklıdır. Söz gelimi olay anlatılırken geri-sapımlarla geçmişe yönelik hatırlatmalar yapılabilir ya da ileri-sapımlarla gelecekte “anlar”, parçalar yansıtılabilir. Öncelik sonralık sırasının bozulduğu yerlerde öyküleme, okura zamanı belirginleştirmede yardımcı olmaktadır.

Öykülemede dört tür zamandan söz edilmektedir. Söz gelimi artsüremsel öykülemeyle geçmişte yaşanan olaylar, olay sona erdikten belki bir ay belki 50 yıl sonra anlatılırken önsüremsel öyküleme ile henüz gerçekleşmemiş olaylar anlatılmaktadır. Çok sık karşılaşılmayan önsüremsel öykülemeyle planlar, öngörüler, düşler ifade edilmektedir. Bu tür öykülemeye en çok bilim kurgu metinlerinde rastlanmaktadır.

Örnek 10

“ *Kahramanlar*

Onlar, başkanlar ve generaller, uzaktan öldürmeyi emreder.

Karı koca kavgalarının dışında hiç dövüşmeyecekler.

Tıraş olurken bir çizikten daha fazla kan dökmeyecekler.

[...]

İnsanları ve kentleri paramparça eden patlamalar değil, belki zaferi kutlayan havai fişekler korkutacak onları.

Kurbanlarının gözleri uykularını kaçırmayacak.”

E. Galeano. **Zamanın Ağzları**. Çitlembik Yay., 2004,
327.

Aşağıdaki örnekte ise, artsüremsel öykülemeyle anlatılan olay zamanı ile anlatma zamanı arasında belki uzun yıllar bulunmaktadır. Olay yaşanmış, bitmiş, üzerinden belirli bir zaman geçmiş ve anlatıcı olayları anlatmaya başlamıştır.

Örnek 11

“ *Örnek Aday*

Kimsesiz geçen çocukluğunu hatırlayarak ağlamıyordu, çocukları öpmüyordu, fotoğraflarını imzalamıyordu, özürllülerle yan yana fotoğraf falan da çektirmiyordu. Hiçbir şey vaat etmiyordu. Seçmenlerini bitmek bilmez konuşmalarla cezalandırmıyordu. Ne soldaydı, ne sağda; merkezde de değildi. Rüşvet almazdı, çiçeklenmiş dallarının önünde bazen açıkça yalandığı olduysa da, paraya hiç önem vermezdi.

...

Zaferinin arifesinde, ölü uyandı. Sakalı kurumuş kan kırmızıydı. Zehirlenmişti.”

E. Galeano. **Zamanın Ağzları**. Çitlembik Yay., 2004,
277.

Kurmaca zamanı ile öyküleme zamanının çakıştığı eşsüremsel öykülemelerde kahramanın ve anlatıcının sesi birbirine karışabilir. Özellikle duygu durumuna ilişkin betimlemelere yer verilen bir anlatıda öyküleme zamanındaki benöyküsel anlatıcının bu duyguları yaşayan kahraman olduğu düşünülebilir. Dördüncü tür olan katılımsal öyküleme ise sözü edilen tüm bu türlerin aynı anlatıda bulunabilmesi olarak açıklanabilir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 225). Söz gelimi bir günlükte anlatıcı, o anki ruhsal durumundan da söz edebilir, yazmaya başlamadan önce başına gelen bir olaydan ya da düşlediği durumlardan da.

Bunların yanı sıra anlatıcı, anlatısındaki tekdüzeliği aşmak ve anlatıya bir ritim kazandırmak için duraklama, sahne, özetleme ve eksiltme yollarına başvurabilir. *Duraklamada*, öykü kesilmesine karşın anlatı devam etmektedir. Bu da bir yavaşlama etkisi göstermektedir. Bu sürede anlatıcı kendi yorum ve değerlendirmelerini aktarmaktadır. Kıran ve Kıran (2011, s. 228) *sahneyi*, kişilerin söz ve hareketlerini ve olayları doğrudan büyük bir açıklıkla anlatma yolu olarak tanımlar. Söz gelimi karşılıklı konuşmalar, sahenin en iyi örneğidir. Sahnelemede her şey ayrıntılı olarak verilmektedir. Anlatıdaki uzun olayların kısaca belirtilmesi olan *özetleme* ise, hızlı anlatıma işaret etmektedir. Sahnelemenin tersine burada olaylar genel olarak, ana hatlarıyla verilmektedir. Dolayısıyla öyküleme süresinin kurmaca süresinden az olduğu belirtilmektedir. *Eksiltmede* ise öyküde var olan bazı olayların anlatıya yansımadağı, dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu durum, olayın, okurun doldurabileceği, bilinen etkinlikler olmasından kaynaklanabileceği gibi polisiye vb. türlerde okurun merakını artırma ve asıl olayı ya da ipucunu sona saklama amacını da taşıyabilir. Eksiltme, “bir hafta sonra” gibi bir ifadeyle açık bir biçimde yapılabileceği gibi örtük olarak da yapılabilmektedir; okur burada kendi çabasıyla zaman değişiminin farkına varmaktadır (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 165).

Anlatıda bir olayın geçmişi, mevcut durumu ve ilerideki durumu, söz konusu olayı değerlendirmeye olanak tanıdığından zaman anlatının önemli bileşenlerinden biri olarak ele alınmaktadır. Dervişcemaloğlu (2014, s. 158) zaman ulamının anlatıbilimin temel ulamları arasında üzerinde en çok durulan ulam olduğunu belirtmiş, ancak uzamın da

yakın dönemde öneminin anlaşıldığına ve uzam konusunda çalışmaların arttığına değinmiştir.

1.3. UZAM

Anlatının kurucu bileşenlerinden olan uzam anlatıda olay ve kişilerin yerleştirildiği yer olarak tanımlanmaktadır. Foucault (2006, s. 158) dilin, uzamın içinde kendini aktardığından, seçimlerini belirlediğinden söz etmiş ve uzamsal ilişkilere ilişkin şu değerlendirmede bulunmuştur:

Dilin gücü budur: Uzamın ördüğü dil, uzamı kışkırtır, ilksel bir açıklık olarak onu kendine verir ve onu yeniden kendi içine almak için bir parçasını ayırır. Ama yeniden uzama mahkûmdur. Satırları ve yüzeyiyle sayfada değilse, kitabı oluşturan bu ciltte değilse nerede dalgalanıp konabilir?

Kant felsefesi, zaman ve uzamı insan deneyimini şekillendiren iki temel ulam olarak ele almaktadır; Mikhail Bakhtin'in kronotop (chronos 'zaman' & topos 'uzam') kavramı da anlatıda zaman ve uzamın ayrılmaz bir bütün olduğu fikrini desteklemektedir (Dervişcemaloğlu, 2014, 2. 172-173). Bakhtin çalışmasında kronotop kavramını, "edebiyatta sanatsal olarak ifade edilen zamansal ve uzamsal ilişkilerin içkin bağlantılılığı" şeklinde tanımlamakta ve edebiyatta biçimsel anlamdaki kurucu ulam olarak kronotopu işaret etmektedir (Demir, 2018, s. 215). Ona göre merkezde bulunan kronotop, yani zamansal-uzamsal dekor anlatıyı temellendirmektedir. Uzam altında bir mekânın yarattığı görsellik belirli bir anla birlikte arka planı oluşturmakta ve olayı gerçek ve görünür kılmaktadır. Madran (2012, s. 273) anlatıdaki olayın zaman ve uzam sayesinde somut bir şekle bürüneceğinden, insan deneyimlerinin zaman ve uzamla anlamlı duruma getirilebileceğinden söz etmektedir:

Zaman ve uzamın en önemli işlevleri, anlatı açısından taşıdıkları anlamlardır. Anlatıya şekil veren anlam, zaman ve uzam sayesinde somutlaşır ve biçim kazanır. Romanda geçen bütün anlatsal olaylar, zaman ve uzam aracılığıyla örgütlenir.

Kişi ve zaman gibi oluşturucu bileşenlerden biri olan, geçmişte zamanın gölgesinde kalan ancak son yıllarda çokça inceleme konusu edilen uzam, zamana göre belki biraz daha esnek, görsel açıdan daha zengin olan ve gizem yaratabilen bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanda sıralılığın dışına çıkma ya da ilerleyiş hızına ilişkin belirli değişiklikler gözlense de uzam konusunda açık ya da üstü kapalı anlatımlarla

yazar metninin netliğiyle, gerçekliğiyle ya da evrenselliğiyle ilgili olarak vurgu yapabilir, okurda farklı duygular uyandırabilir.

Uzama ilişkin bilgi kimi zaman ülke, şehir, semt, mahalle adlarıyla (Ankara, Atatürk Orman Çiftliği, Gül sokak, Lale apartmanı, Bizim Bakkal vb.), kimi zaman altında, üstünde, solunda, dışında gibi belirteçlerle kimi zaman da in-, çık-, gir- (“trenden inerken”, “odadan çıktığında”, “lokantaya girdi”, vb.) gibi hareket bildiren eylemlerle verilmektedir. Ayrıca büyük, geniş, alçak, ıssız, sıcak, havasız, görkemli gibi niteleyiciler de uzamın belirlilik kazanmasında önemlidir.

Dervişcemaloğlu (2014, s. 186) bu noktada Lakoff ve Johnson’un (1980) gündelik dildeki kalıplaşmış uzamsal metaforları incelediği çalışmasını örnek göstermiş ve araştırmacıların, insanın en temel deneyimlerinin kendini uzam içinde konumlanmış bir beden olarak kavraması olduğuna inandıklarını belirtmiştir:

Yukarı-aşağı, ileri-geri, yüksek-alçak gibi kelimeler, mekânı, bedenin durumunu esas alarak düzenleyen kavramlardır. Vücudun dik pozisyonundan dolayı, yukarı ve aşağı kavramları en verimli metafor kaynakları olarak görülür: Mesela yukarı kavramı “Mutluluktan havalara uçmak”, “bulutların üstünde uçmak” deyimlerinde görüldüğü gibi olumlu şeyler için kullanılırken; aşağı kavramı, “yerin dibine girmek”, “dibe vurmak” deyimlerinde görüldüğü gibi olumsuz şeyler için kullanılır... Yine önemli metafor kaynakları sağlayan mekân plan veya pozisyonlarına örnek olarak yol, yolculuk, patika, sandık vb. verilebilir. Bahsettiğimiz bu yaklaşımlar pek de anlatıbilimsel değildir, ancak anlatı metinlerine, şiire ve genel olarak dile uygulanabilirler.

Bunların yanı sıra uzamın açıklık/kapalılık ve kapsama/kapsanma gibi özellikleri de bulunmaktadır. Açık uzam, dağ, bahçe, park gibi yerler ve serbestlik, esenlik gibi olumlu ve tehlikeye maruz kalma gibi olumsuz duygular çağrıştırırken kapalı uzam ev, ofis, misafirhane, otel gibi mekânları ve sığınacak yer, güvence gibi olumlu duyguların yanı sıra darlık, havasızlık, esensizlik gibi olumsuz duyguları çağrıştırmaktadır. Korkut (1999, s. 127), tüm bunlara karşın bir yeri anlatı kahramanı için temelde esenli ya da esensiz kılının, o uzamda insanın özgür iradesi ile mi yoksa zorunlu bırakıldığı için mi bulunduğu olduğunu belirtmektedir. Kapsa(n)ma kavramı ise uzamların birbirlerine göre konumlarıyla ilgilidir. Söz gelimi bir park kapsayan, parkın içinde bulunan bir kulübe ise kapsanan uzam olarak ele alınabilir. Kıran ve Kıran (2011, s. 251) bunlara ek olarak herkese açık, kamusal alanlar (market, postane, hastane) ve özel (yatak odası, banyo) uzamlar ile aileye ait (daire, avlu) ve yabancı uzamlardan da (uzay, bilinmeyen bir ülke) söz etmektedir. Yabancı uzam aynı zamanda kahramanların bildikleri yer

“burası”nın karşıtı olan, az bilinen ya da bilinmeyen “başka bir uzam”dır. “Başka bir yer”, hayal edilen, ulaşılmak istenen bir yer de olabilir, daha fazla huzursuzluk, mutsuzluk verecek bir sürgün yeri de. Uzamların, içinde yaşayan insanları etkilediğinden ya da yansıttığından söz eden Korkut da (1999, s. 126), yazınsal metinlerde, özellikle de anlatsal metinlerde uzam, zaman ve kişilerin birbirini tamamlayan ve etkileşim içinde bulunan ögeler olduklarını ve uzamdaki ve zamandaki değişimlerin öznedede bir dönüşüme neden olabileceğini belirtmiştir.

Örnek 12

“Doğu-Batı doğrultusunda uzanan demiryolu hattı şehrimizi ikiye böler. İşyerlerinden yorgun argın çıkanlar, demir köprüleri zangır zangır titreten, hemzemin geçitlerde çanlar çaldıran trenlere bakarak düşlere dalar: Sevgiliye kavuşmalar, büyük yolculuklar, alıp başını gitmeler... Önce bozkır boyunca, sonra yeşillikler içinde kıvrılarak... Ama işte düştür bütün bunlar ve belediye otobüsleri tıklım tıklımdır! Zor bela bindikleri otobüslerde itiş kakış eve dönerken, nefeslerinin sayılı olduğunu düşünür, Allah’tan korkarlar. Akşam eve girer girmez de perdelerin kapalı olup olmadığını denetleyip gereksiz yanan lambaları söndürürler...”

B. Bıçakçı, Şehir Rehberi. **Baharda Yine Geliriz.**

İletişim Yay., 2011, 25.

Yukarıdaki örnekte “Doğu-Batı doğrultusunda uzanan”, “şehrimizi”, “İşyerlerinden çıkmak”, “demir köprüleri”, “hemzemin geçitlerde”, “kavuşmalar”, “yolculuklar”, “alıp başını gitmeler”, “bozkır boyunca”, “yeşillikler içinde”, “kıvrılarak”, “belediye otobüsleri”, “bindikleri”, “eve dönerken”, “tıklım tıklım” ifadeleri uzamı göstermektedir. “Burası”, yani sözü edilen insanların yaşadığı şehir, belediye otobüsü sıkışıklık, yorgunluk ve uzaklık bildiren uzamlarken “başka bir yer” daha ferah, daha yeşil, yani düşlenen bir uzam olarak verilmiştir. Buna karşın evden ise yine de /korunak/⁶ olarak bahsedilmiştir (...perdelerin kapalı olup olmadığını...).

⁶ Metin düzeyinde sözcük olarak bulunmayan, çıkarımla bulunan kavram.

Uzam ve nesnelere bunların yüklendikleri anlamların ilginç bir yorumlama alanı olacağını belirten Gümüş de (2012, s. 31-32), kullanılan bir nesnenin öykü kişilerine ve yaşamlarına ilişkin bilgi verdiği için, kişilerin yaşam biçimlerini belirttiğinden söz eder.

Dış çevreyi betimlemek ya da nesneyi imlemekle aslında öykü kişileri betimlenip belirtilirler... Dolayısıyla çevre ya da nesnelere, öyküde süsleme değil, anlatının olmazsa olmaz örgenleri olarak görülmelidir. En çoğu, öykünün irdelediği sorunlar ve kişiler için bir artalan yaratabilirler. Tamamlayıcı bir işlev taşırlar. Ayrıntılarla veriliyorsa eğer, daha etkileyici olacakları da kuşkusuzdur (Gümüş, 2012, s. 32).

Örnek 13

“Bir ev, köyün en sessiz evi. Islak tahtalardan arapsabunu kokusu, bir de yoğurdun o yağlı buğusu geliyor. Sundurmanın sınırlarını çizen taş yığınları, arsız sarmaşıklarla yeşile boyanmış. Sarmaşığın savaştı sürgünleri, canan çiçeklerine sessizce yaklaşmış, yaklaşmış... bir sırdaş dost gibi boğazlarına sarılmış, sonra bir daha bırakmamış. Boğana kadar sevmiş. Bir ev... köyün tek kadınlı, tek çocuklu en temiz evi. Bir bakirenin dokuduğu kanser işi dantel perdeler, her sürahinin, her fincanın altından çıkan tığ işi küçük örtüler, evin her bir yanına dağılmış. Henüz açılmamış çeyiz bohçaları, kullanılmamış el dokuması çarşafklar, hiç patlamamış pırıl pırıl av tüfeği, içilmemiş kokulu çaylar, söylenmemiş sevişken sözcükler büyük bir sabırla sıralarını bekliyor. Bir ev, köyün en mutlu evi... gelin gelmemişken, oğlan doğmamışken, hatta su kuyusu kazılmamışken, tuvaletin taşları örülmemişken de böyle güzel, böyle huzurluydu.”

S. Kaygusuz, Engereğin Oğlu. **Sandık Lekesi**. Doğan Yay., 2012, 29.

Örnek 13'te “köy”ü çevreleyen, “ev”i çevrelenen mekân olarak tanımlamak mümkündür. “Sundurma”, “arsız sarmaşıklarla... boyanmış” dış mekân sunumlarına birer örnektir. Bunun yanı sıra Gümüş’ün sözünü ettiği gibi, örnekteki öykünün giriş bölümünde hem kapalı hem açık uzamdaki nesnelere ve dış çevreye ilişkin verilen bu betimlemeler, ev sakinleriyle ilgili de ipuçları vermektedir. Söz gelimi, evin tahtalarından yayılan arapsabunu kokusu, evde yaşayan, sözü edilen bu tek kadının temiz oluşuna ilişkin bilgi verirken ördüğü tığlar, danteller, perdeler ve ektiği çiçekler kadının becerikli ve çalışkan olduğunu ve eviyle severek ilgilendiğini göstermektedir. Henüz açmadığı, kullanmadığı eşyalarının olması (...henüz açılmamış çeyiz bohçaları, kullanılmamış el dokuması çarşafklar...), “her fincanın altından çıkan tığ işi küçük

örtüler” ise diğer bilgilerle birleştğinde bu kadının yeni bir gelin olduğunu çağrıştırmaktadır. Betimlemedeki “dokuduğu kanser işi”, ve “söylenmemiş sözcükler” gibi ifadeler bu güzel evin hastalanacağını, bütün bu esenliğin içinde bir esensizlik olacağını bir işareti olarak yorumlanabilir.

Okura sunulan metin ne kadar gerçekçi olursa olsun dış dünya gerçekliğini olduğu gibi aktaramayacaktır. Metinde boşluklar bulunmaktadır. Okur kendi bakış açısıyla, bilgi ve deneyimleriyle boşlukları doldurarak metni yeniden dokumaktadır.

1.4. OLAY DİZİSİ

Anlatı metninin, “bitmişlik gösteren olayların, öncelik sonralık ilişkisinde sunulması” tanımı, “olayların” kurucu öge olarak önemine işaret etmektedir. Anlatı metni olayın evrelerini anlatarak süresini ve sınırını saptamaktadır.

Bir anlatının oluşabilmesi için, durum ya da olayın zamansal ardışıklık içinde eklemlenmesi gerekmektedir (Kıran ve Kıran, 2011, s 103). Olaylardaki bu ardışıklık, metnin bölümlenmesine de serim (başlangıç), düğüm, çözüm gibi bir sıralama getirmektedir ve başlangıç ve bitiş durumları arasında serim, düğüm ve çözümden oluşan dönüşümler bulunmaktadır. Daha önce de söz edildiği üzere sahneye konuluş sırası kimi zaman çeşitli nedenlerle farklılık gösterse de bu dönüşümler de mantıksal bir yol izlemektedir ve bu anlamda düzen önemlidir.

Aşağıdaki bölümlerde anlatıdaki durum ve olayların bölümlenişi ve anlatıda nasıl ortaya kondukları üzerinde durulmuştur.

1.5. ANLATI METİNLERİNİN BÖLÜMLENMESİ

Anlatı metinleri oluntu ve dizimlerle parçalara ayrılmakta, bölünmektedir. Bu bölümlendirmelerle hem ana dilde hem de yabancı dilde, ister özgün metin olsun ister değiştirilmiş metin, metinler daha kapsamlı ve ayrıntılı incelemelerden geçecek, okurun (ya da bu bağlamda öğrencinin) metin üzerindeki hâkimiyeti artacaktır.

1.5.1. Oluntular (episode)

Oluntu, anlatısal içeriğe ve sunulan olaylara bağlı olarak, anlatıdaki dönüşümler doğrultusunda yapılmaktadır. Oluntuda üç tür dönüşümden söz edilebilir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 104). Söz gelimi, genel bir anlatı içinde küçük anlatılar ve dönüşümler olabilir. Bunlar anlatıyla bütünleşen *aşamalı dönüşümler*dir. Genel anlatı içinde araya girmiş bu anlatılar temel anlatıyı ilgilendirmektedir. Dolayısıyla bir genel dönüşümün bunu destekleyen ve birbirine eklemlenen birden çok oluntudan oluştuğu söylenebilir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 106).

Bunun yanı sıra anlatının genel bir dönüşümden değil birden çok dönüşümden oluştuğu durumlar da bulunmaktadır. *Birbirini izleyen* bu dönüşümlerde bir dönüşümün bitiş noktası bir diğerrinin başlangıç durumu olarak işlev görebilmektedir. *Bağımsız dönüşümler*de ise dönüşümlerin olduğu anlatılar, aynı metne ait olmasına karşın birbirinden bağımsızdır. Aynı kahramanın başına gelen değişik serüvenler buna örnek gösterilmektedir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 107). Söz gelimi *Güliver'in Gezileri*'ndeki her bir serüven kendi başına bir anlatı oluşturduğundan içerdikleri dönüşümlerle birçok oluntudan oluşur.

1.5.2. Dizimler/Kesitler (sequence)

Bir metni inceleyebilmek için önce kesitlere, yani okuma birimlerine ayırmak gerekmektedir. Oluntudan farklı olarak olay örgüsündeki ana aşamalara bağlı olarak gerçekleştirilen dizimler, metnin yüzey yapısındaki ölçütlerle sınırlıdır. Kıran ve Kıran (2011, s. 108) bu ölçütleri şu şekilde sıralar:

1. Paragraf düzeni,
2. Zamansal ve uzamsal ölçütler,
3. Mantıksal bağlaçlar,
4. Kişilerarası ilişkiler,
5. Bazı sözcüklerin yerine başka sözcüklerin kullanımı,
6. Karşıtlıklar.

Sema Kaygusuz'un *Engereğin Oğlu* adlı öyküsünde kişiler arası ilişkinin ortaya koyduğu dizim aşağıda örneklenmiştir.

Öyküde köydeki temiz, güzel, huzurlu evlerinde Zilver beş yaşındaki oğlu Âzem'le yalnızdır. Âzem sundurmada, önündeki yoğurt kâsesiyle oynar, Zilver mutfakta işlerini hallederken zehirli bir engerek Âzem'e yaklaşır. Âzem'den hiç ses gelmediğini fark eden Zilver, koşup sundurmaya çıkar ve oğlunun elinde tuttuğu ışıltı ışıltı kırbaç, koca yılanı görür. Engereği başından kavrayan Âzem her seferinde elini biraz daha sıkarak onunla oynamaya devam eder. Donakalan Zilver, engereğin acısını anlar ama yerinden kıpırdamaz. Kuyruğunu oğlanın boynuna dolayıp kurtulmak varken Âzem'e teslim olan yılanın düşüşüne bakakalır. Kendine gelince Âzem'e tokadı basıp onu içeri götürür, her yerini kontrol eder. Geri dönüp engereği alır koynuna basar, dualarla bahçesinde kazdığı mezara gömer. Zilver engereğe hakkını verir, yazarın ifadesiyle: "Engereğin hakkını yemedi, kim kimin canını aldı, kim kimin canını bağışladı, bunu en iyi Zilver bildi."

Buna göre öyküdeki dizim şu şekilde gösterilebilir:

1. *Yılan, zehirli engerek, (soktu mu kurşun sızısıyla inleyen yılan, o körolasınca ağrıyı kana boğan koca yılan) yavaş yavaş yaklaşıyor.*
2. *Âzem'in gülücükleri (civcivlerin çağıltısı, sarmaşıkların hışırtısı, uğurlu evin üstünde çalan şarkı), soluğunu içine çekip durdu.*
3. *Zilver bir koşu çıktı sundurmaya.*
4. *(Âzem) Engereğin başını bütün gücüyle sıkıyor.*
5. *Engerek bir gemi halatı gibi kıvrılıp düştü yere.*
6. *(Zilver) Kendi atasına, biricik anasına nasıl hürmet ederse, işte öyle gömdü onu (engereği).*

Aynı yazarın *Tacettin* adlı öyküsünde ise kişilerarası ilişkilerin yanı sıra uzamdaki değişikliklerle belirlenen bir dizim aşağıda örneklenmiştir. Anlatı kahramanı Titiz Tacettin cüzdanını "çarpmaya" çalışan bir grubun saldırısına uğramış, "narkoza girip serilmiş"tir. İki polis sokaktan aldıkları Tacettin'i arabaya "yükleyerek" bir hastaneye bırakmıştır. Bu doğrultuda, sokakta geçen olay bir dizim, otomobilin içi bir dizim, hastane ortamı ise farklı bir dizim olarak ayrılabilir.

Örnek 14

“... Bunu arka koltuğa yüklediler, dışarıda kalan ayaklarını içeri tıkıştırıp nihayet gazladılar. İyi ki Tacettin ayılmadı o sıra, yoksa durum biraz değiştirdi.

Tacettin bir uyandı havada leş gibi ilaç kokusu, tepesinde bir florosan yanıyor, bir de hemşire gacının teki kıkırdıyor...”

S. Kaygusuz, Tacettin. **Sandık Lekesi**. Doğan Yay.,
2012, 18-19.

Anlatıyı karşıtlıklar açısından değerlendirmek de mümkündür. Buna göre Tacettin grup karşısına çıkmadan önce /sağlıklı/ iken, grupla karşılaştıktan sonra /yaralı/dır.

Metni bu şekilde oluntu ve dizimlerle bölümlendirmek, çözümlemeyi kolaylaştırmaya ve metnin yapılanışını görmeye yardımcı olacaktır. Aynı zamanda karşılıklı ilişkiler de bu yolla daha açık bir biçimde gözlenebilmektedir.

1.6. ANLATININ OLUŞUMU

Bakan (2012, s. 121), anlatı metnlerinin insan yaşamının çeşitli görünümlerini içeren olay ve durumların ilişki içinde olduğu ve estetik bir bütün olarak okura sunulduğu metinler olduğunu belirtir. Anlatı metnlerinin yapısı ele alındığında, temel olay ve durumlar ve bunlara yardımcı ögeler olmak üzere iki bölüm göze çarpmaktadır. Anlatıya estetik değer, zenginlik ve özellik katan yardımcı ögeler olan sahneler ve betimlemeler dışarıda bırakıldığında anlatı metninin temel yapısı ortaya çıkmaktadır. Bu yapı anlatı izlencesi olarak adlandırılmaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere metinlerin özümlemesi, bölümlere ayrılmasını gerekli kılmaktadır. J. M. Adam, A. J. Greimas gibi göstergebilimciler de bu amaçla anlatı türlerine uygulanabilecek anlatı izlencesi örnekeleri ortaya koymuşlardır (Kıran ve Kıran, 2011, s. 301). Bunlardan en yaygını ise anlatı metnlerinin başlangıç durumu, dönüştürücü öge, eylemler dizisi, dengeleyici öge ve bitiş durumu olmak üzere beş (5) evre olarak bölümlendiği beşli şemadır.

Tablo 4. Beşli şema örneği.

ANLATI				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öge (Düğüm)	Dinamik Olaylar Zinciri (Eylemler)	Onarıcı/Dengeleyici Öge (Çözüm)	

Metnin başlangıç durumunda kurulu bir düzenin varlığı belirtilmektedir. Bu bölümde genellikle söz konusu düzenle ilgili kişi, zaman ve uzam betimlenmektedir. Kıran ve Kıran (2011, s. 79), bilgi yüklü bir başlangıcın bir dekor oluşturabileceğini ve okunabilirlik için gerekli bilgileri sunabileceğini dile getirmektedir. Metnin devamını hazırlayan başlangıç, okura nasıl bir tür karşısında olduğu bilgisini vermektedir. Özellikle gizemli başlangıçların, merak duygusunu artıracığı için ilgi çekeceği bilinmektedir.

Dönüşümlerse başlangıç ve bitiş durumu arasındaki geçişlere ve olaylar dizisine işaret etmektedir. Dönüşümün ilk aşaması olan dönüştürücü ögede, sözü edilen düzeni bozan bir olay gelişmektedir. Eylem, dönüştürücü ögeyle gelen yeni olayları içermektedir ve birçok anlatıda anlatının büyük bir bölümünü kaplamaktadır. Dengeleyici ögede düzenin bozulmasına neden olan sorun, çözüme ulaştırılırken anlatının sonuç bölümü olan bitiş durumundaysa dengenin kurulmasıyla ya başlangıç durumuna dönülmektedir ya da yeni bir durum ortaya çıkmaktadır. Burada eyleyenlerden biri (ya da kahramanın kendisi) kahramana ilişkin olumlu ya da olumsuz değerlendirmede bulunabilir; kahramanı cezalandırabilir ya da ödüllendirebilir. Ancak kahraman konusunda kayıtsız kalındığı, kahramanla ilgili hiçbir değerlendirmeye yer verilmediği bitiş durumları da gözlenmektedir.

Tablo 5. *Pire ve Kedi* masalının beşli şema örnekçesinde sunumu.

MASAL				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öge (Düğüm)	Dinamik olaylar zinciri (Eylem)	Onarıcı / Dengeleyici Öge (Çözüm)	
Ak, yumuk yumuk bir kedi yavrusu mutlu bir biçimde yaşıyordu	Tüyleri arasında bir pire yaşamaya başlar	Kedi bundan çok rahatsızdır. Pireyi bir türlü yakalayamaz. Plan kurar; kımıldamaksızın uzun günler durur. Rahatlayan pire şişmanlar, zıplayamaz olur	Kedi ağırlaşan pireyi yakalar (öldürür)	Kedi pireyi cezalandırmış, kendini ödüllendirmiştir. Mutlu bir biçimde yaşamına devam eder.

Örnek 15

“... bir cambaz topluluğuna katıldım; soytarılıktan başlayıp tel cambazlığına çıktım... Denge uzmanlığı yapmamı istediler; kabul etmedim.

Avcılığa merak salmıştım o sıralar. Tüfek elimde kırlarda, ormanlarda gezer, tavşan, keklik avlardım. Çoğu zaman yalnızdım. Bir gün gezerken önümdeki ağaçlardan birinde bir yaban güvercini gördüm. Tüfeğimi kaldırdım. “Vurma, haberciyim ben” dedi. “Ne habercisi?” “Alaca cereni duydun mu?” “Duydum.” “O gönderdi beni. Keklik vurması değil, gelsin de beni vursun diyor.” “Nerede şimdi?” “Şu yanda, iki günlük yolda.” “Hadi git, geleceğimi söyle.” Yaban güvercini uçup gitti.

Yola düştüm; gündüzleri yürüdüm, geceleri yattım. İki günün sonunda bir orman kıyısında gördüm; beş on karacalık bir sürekte ayrılıp koştı Alaca ceren, uzakta durdu, baktı. Gözleri padişahın boşadığı kadının gözlerinden de güzeldi. Tüfeği sıkın elim titredi. Karacalar ormana giriyordu. “Yakınıma gel” dedim. Başını salladı. Elimdeki tüfeği bir ağacın gövdesine vurup parçaladım, ona doğru yürüdüm. Sıçrayıp geriledi. “Bir kötülük edemem sana, yakınıma gel” dedim. “İnsan oğlusun, güvenemem” dedi.

Günlerce uğraştım; yaklaşıyordum. Karanlıkta sürüne sürüne sokulurdum; kokumu alır kaçırdı. Güneşte, yağmurda, sıcakta, soğukta hep ardındaydım. Çoğu zaman

ötekilerle birlikte olurdu; koklaşırdı onlarla. Karacalar varlığıma alışmışlardı; beni uzaktan görünce ormana kaçmıyorlardı artık. Kimi geceler başımı yukarı kaldırıp, “Karaca olmak istiyorum” diye bağırdım sık sık. Olur da duyururdum sesimi yukarıya...

... bir gece sabaha karşı biraz hafifleyen gürültüde uyanık bir haberci benim sesimi duymuş, “Pişman olmayasın sonra” diye bir ses geldi yukardan. “Olmam” dedim. Haberci koşup ulu varlığın katına çıkmış. “Efendimiz kullarınızdan biri karaca olmak istiyor” demiş. “Neden istiyor bunu?” “Alaca cerene tutulmuş.” “Sor bakalım, sonra pişman olmasın.” “Sordum efendimiz, olmam diyor.” “Kimmiş bu kulum?” “Çocukluğunda kaşını eşekarısı sokunca acıya dayanamayıp ölmek isteyen kulunuz.” “Daha çocukluktan kurtulmamış desene. Git söyle, olmaz öyle şey.”

Haberci yukardan bunları anlatınca üzüldüm, ama umudum kırılmadı. Yardımsız, kendim deneyecektim.

O günden sonra emekleyerek dolaşıyordum. Çoktandır onun yediği otları, yaban yemişlerini yiyordum, ama artık ağızımla koparıyordum bunları. Toprağı yakından duyuyordum; ellerim, dizlerim alıştıyordu. Uslu bir hayvan gibiydim. Gittikçe daha yakınlara geliyordu Alaca ceren; güveni artıyordu.

Sonunda bir gün yanıma gelip durdu. Ağır ağır doğruldum. Başını uzattı. Sarıldım, gözlerini öptüm; sonra iki elimle boynunu sıkıp öldürdüm. Toprağa düştü. Arkama bakmadan ayrıldım oradan. Gündüzleri yürüdüm, geceleri yattım.

Üç günün sonunda doğduğum kasabaya vardım. Ninem, babam, annem ölmüşler; komşular beni unutmuş. Yıllardır eski evimizdeyim. Bütün gün güneş altında oturup bitkilere, hayvanlara, insanlara tanıklık ediyorum. Ama bir süredir canım sıkılıyor; yakında yeniden soytarılığa başlayacağım sanıyorum.”

Y. Atılgan. Ceren’e Masal. **Bütün Öyküleri**. YKY, 2008, 116.

Örnek 15’te Yusuf Atılgan’ın öyküsünden alınan bir bölüm bulunmaktadır. Anlatı, çeşitli işlerde çalıştıktan sonra avcılığa merak salan, büyümeyen bir çocuğun bir gün

ormanda avlanırken alaca cerenin haberini almasıyla başlar. Çok kez deneyip alaca cerenin yanına yanaşamayan avcı, bir hayvan gibi davranmaya, onlar gibi yemeye, onlar gibi yürümeye başlar; diğerlerinin ve alaca cerenin güvenini kazanmaya çalışır. Bunu başardığıdaysa onu öldürür. İnsan doğasının değişmezliğini gösteren anlatı, başlangıç durumuyla, dönüşümleriyle ve bitiş durumuyla aşağıda anlatı şemasında sunulmuştur:

Tablo 6. *Ceren'e Masal'*ın beşli şema örneğinde sunumu.

MASAL				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öge (Düğüm)	Dinamik olaylar zinciri (Eylem)	Onarıcı / Dengeleyici Öge (Çözüm)	
Eski soytarı avcılığa merak sarar; keklik, tavşan avlar	Haberci güvercin gelir; Alaca cerenin haberini verir	Avcı onu aramaya koyulur. Alaca cereni görünce tutulur, peşinden ayrılmaz; karaca olmak ister, onun gibi dört ayak üstünde yemiş yer durur; güvenini kazanır	Güveni artan Alaca ceren avcıya yaklaşır, Avcı cereni öldürür	Avcı eskiden yaşadığı evine döner; yeniden soytarılığa dönmeyi düşünür (Yaptığı kötülüğe kayıtsız kalıyor)

Greimas, Propp'un masal çözümlemesinde ortaya koyduğu 31 işlevi örnek almış, çözüm ve bitiş durumlarını birleştirerek beşli şemayı biraz daha basitleştirmiştir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 304).

Tablo 7. Dörtlü şema örneği.

ANLATI				
Sözleşme ya da Eyletim (Başlangıç Durumu)	Edinç	Edim	Tanınma ve Yaptırım (Bitiş Durumu)	
0-11	12-15	16-29	30-31	<i>Propp'un işlevlerindeki karşılıkları</i>

Bu şema genel bir çerçeve sunsa da her anlatı metninde her aşaması gözlenmeyebilir. Söz gelimi eyleyenlerin hepsi birbirini tanıdığında bitiş durumundaki tanınma aşamasına gerek yoktur. Anlaşma yapılmadan eyleme geçilen, anlaşma yapılmasına

karşın eyleme geçilmediği (istenen nesnenin bulunamadığı) ve eylemin ardından yaptırımın olmadığı durumlar da söz konusudur (Kıran ve Kıran, 2011, s. 306).

Tablo 8. *Pire ve Kedi* masalının dörtlü şema örneğinde sunumu.

ANLATI			
Sözleşme ya da Eyletim (Başlangıç Durumu)	Edinç	Edim	Tanınma ve Yaptırım (Bitiş Durumu)
Pirenin rahatsızlık vermesi ve pireyi yakalama isteği, kediyi plan yapmaya iter.	Büyüyen, akıllılaşan kedi, edindiği bilgiyle bir plan kurar.	Kedi, pireyle boğuşmaktan vazgeçerek kımıldamaksızın durur ve pirenin rahat hareket ederek çevikliğini kaybetmesini bekler.	Plan başarılı olur ve kedi ağırlaşan pireyi yakalar.

Dörtlü şema bazı olayları topladığı, birleştirdiği için beşli şemanın çalışmamızda olayları açık bir şekilde görmede daha yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle öykülerdeki anlatı izlencesini ortaya koymak için beşli şema kullanılmıştır.

2. BÖLÜM: ÖYKÜ VE DİL ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ

Hem ana dilde hem de yabancı dilde metinleri anlamak ve üretmek için metin türü edincine sahip olmak gerektiği önceki bölümde vurgulanmıştı. Gülich/Raible (1975) de, yabancı dilde metin oluşturma sürecindeki zorlukların yalnızca yapı ve sözcük bilgisi konusundaki eksikliklerden değil hedef dilde bulunan metin türlerine özgü özellikleri bilmemekten kaynaklandığını belirtmekte ve bu anlamda metin türü konusunda yapılan çalışmaların önemini altını çizmektedir (akt. Şenöz-Ayata, 2000, s. 143). Bu nedenle bu bölümde, hem sınıf içinde hem de özerk öğrenmede uygun malzemeler olması, okuyanı zaman kaybetmeden sonuca ulaştırması, hedef dil toplumunun yaşayışına ilişkin ipuçları sunması nedeniyle çalışma için seçilen anlatı metinlerinden öykü türünün sınırları diğer türlerle karşılaştırılarak çizilmiş, öykünün dil öğretiminde kullanımını konusu ele alınmış ve öğretime katkıları daha kapsamlı bir biçimde değerlendirilmiştir.

Türlerin iç içe geçtiği günümüzde, yazınsal metinlerin türlerine ilişkin niteliklerini kesin çizgilerle sınırlamak ve belirlemek zor bir hâl almıştır. Öykü de sınırları konusunda uzun süre tartışılan türlerden biri olmuştur. Herbert Ernest Bates (2001) öykünün sınırlarının belirlenemeyeceğini ve ortaya konan her eserle bu sınırın yeni bir boyuta ulaşacağını ifade etmiştir:

...bir atın ölümünden genç bir kızın aşkına, kurgulanmamış bir betimlemeden, olaylardan örülmüş bir anlatıya, hatta bir şiirden bir röportaja kadar her şey öykü olabilir, bu esneklikten dolayı da öykü yazınsal bir tür olarak tanımlanamaz... Öykü tanımı gereği ele avuca sığmaz bir türdür... Öykünün sınırlarının çizilmesi mümkün değildir, hayatın içindeki her şey öyküye konu ve malzeme olabilir ve yazılan her yeni öykü ile tür yeni bir biçim kazanacaktır (Yumuşak, 2012, s. 288).

Öykü türünün kurallarını ilk kez ortaya koyan ve türün benimsenmesini sağlayan Edgar Allan Poe, “öyküye düzyazı olarak kompoze edilmiş bir şiir gözüyle baktığını” söyleyerek öyküde mutlaka bulunması gereken özellikleri; okuyucuda tek bir etki uyandırması, bu etkinin yaratılması için öykünün tek seferde okunması ve şiirsel bir dille aktarılması şeklinde sıralamıştır (akt. Yumuşak, 2012, s. 288). Buradaki şiirsellik, yazarın anlatımı etkin kılma amaçlı sözcük seçimi doğrultusunda imgesel anlatımın, mecaz ve çağrışımların yoğun olduğu, anlam yükü fazla olan sözcüklerin kullanımıyla bağdaştırılmaktadır. Sözcüklerdeki bu yoğunluğun yanı sıra öyküde ve özellikle

“küçürek öykü”⁷ olarak adlandırılan ve kimilerince öyküden farklı bir tür olarak tanımlanan biçimde, düzyazı şeklinde sunulan metindeki tümcelerın alt alta sıralandığı takdirde bir şiir gibi okunabileceği de belirtilmektedir. Bu anlamda Sağlık (2007, s. 57), Poe’dan Faulkner’e kadar öykü yazarlarının en güzel öykülerinin teknik bakımından romandan çok şiire yakın durduğunu dile getirmiştir (akt. Yumuşak, 2012, s. 292).

Gümüş (2012, s. 11) ise, şiire yakın ama şiirsellikten korkması gereken; düzyazı ama romanın dünyasına uzak olarak nitelediği öykü için bu iki uca değip kaçan, ikisinin arasında sıçrayan fasulye benzetmesini yapar. Ona göre öykü, romandan her zaman daha yoğundur ve verilen doğrudan anlamların dışında, barındırdığı diğer anlamları da taşıyabilme yetisi, “öykünün yapısal özelliğinin çimentosu”dur. Yazılı anlatıma ilişkin kitaplarda ise öykünün tanımı; gerçekliği, gündelik hayatı konu eden, yaşanmış ya da tasarlanmış bir olayı, bir durumu anlatan kısa, kurmaca anlatı olarak verilmektedir. *Öykünün Kedi Gözü*’nde Gümüş, öykünün anlamını, hayatın ayrıntılarının sanatı olarak ifade etmektedir (2012, s. 47):

Romanın bütünüyle kavraması olanaksız ayrıntılar, öykünün asıl etmenleri olduğu gibi, insana iki düzeyde kazandırır: Kendini keşfedip yaşamaya başladıkça zenginleşen insan, dışındaki hayatın da görünürde olandan bambaşka bir derinlik, anlam, zenginlik taşıdığını görmeye başlar.

Boris Eyhenbaum da (akt. Rifat, 2005, s. 297) anlatının yazınsal biçimlerinden biri olan öykünün “bir çelişki, bir uyum eksikliği, bir yanlışlık, bir karşıtlık üstüne kurulu” olduğunu belirtir. Gerçekten de Propp’un halk masallarını inceleyerek bir dizge ortaya koyduğu *Masalın Biçimbilimi* adlı yapıtındaki kahramanlara benzer olarak öykü kahramanları, başlangıç durumunda yokluğunu ya da eksikliğini hissettiği/bildiği bir kişi ya da nesne için belirli olaylara atılmaktadır. Ancak ahlaki bir ders vermeyi, bir erdem kazandırmayı amaçlayan ve görece daha fantastik olan masallardan farklı olarak öyküler, doğüstü ya da düşselden çok gerçeğe yakındır ve sona, düşüşe⁸, etkiye odaklanmıştır. Çoğunlukla ani ve beklenmedik, çarpıcı bir sonuca doğru yönelir öykü. Seçilmiş bir olaya, bir duruma, özel bir ana, bireyin iç dünyasında belli bir duyarlık noktasına, dikkatlerden kaçan bir ayrıntıya yoğunlaşarak hayatla, insanla, toplumsal

⁷ “Küçürek öykü” kavramı, Türk edebiyatında “minimal öykü, çok kısa öykü, öykücük, kısa kısa öykü, kıpkısa öykü, sınıksız öykü, kısa kurmaca, minik öykü, mini öykü, küçük ölçekli kurmaca” olarak adlandırılan tür için Prof. Dr. Ramazan Korkmaz tarafından ortaya atılmış bir kavramdır ve 100 sözcüğü geçmeyen anlatılar için kullanılmaktadır (Yumuşak, 2012, s. 289).

⁸ Fransızca “chute” olarak adlandırılan; çok kısa, ani ve şaşırtıcı sonuç.

olanla ilgili önemli farkındalıklar yaratır (Arslan, 2013, s. 180). Bir anlamda bu özelliğiyle bir başka yazınsal anlatı biçimi olan romandan ayrılmaktadır. Öyküdeki yalın kurgu ve üzerinde durulan zaman, yer ya da kişiye ilişkin öz niteliğindeki betimlemeler, romanda yerini karmaşık olaylar dizisi ve uzamla ilgili sayfalar dolusu betimlemelere ve uzun ruhbilimsel çözümlemelere bırakabilir. Romanın geliştirilmiş kahramanlarıyla ve genişletilmiş, katmerlenmiş örgüsüyle verdiği etkiyi öykü, özenle belirlediği etki uyandıran sözcüklerle ve sonda yaşattığı anlık aydınlanma anıyla vermektedir. Eyhenbaum (2005, s. 297) öykü ve roman arasındaki ayrımı şu şekilde ifade etmektedir:

...Öykü nişanlanan hedefi tam ucuyla ve bütün gücüyle vurması için uçaktan atılan bir mermi gibi, büyük bir hızla atılım yapmalıdır. Kuşkusuz bu olay örgüsü bulunan öykü için geçerli... Öykü, daha önce anlatılanların doruk noktasına ulaştığı, beklenmedik bir sonuca doğru yönelir kesinlikle. Roman, değişik yerler dolaşarak yapılan ve sakin bir dönüşle bitecek olan bir gezintiye benzetilebilir, öyküyse, bir tepeye tırmanmaya benzer, amacı da bu yükseklikte ortaya çıkacak manzarayı bize göstermektir... Öykü tek bilinmeyenli bir denklem kurmaya benzer; roman ise çok bilinmeyenli denklemler dizgesi yardımıyla çözülen ve ara kuruluşların son yanıtta daha önemli olduğu, çeşitli kuralları olan bir problemi andırır. Öykü bir gizdir [muamma]; roman ise bir tür bilmece ya da bulmacadır.

İki tür arasındaki ayrımı büyük ölçüde uzunluk gibi bir birime dayandırmanın “kötü ve dayanaksız bir önyargı” olduğu görüşünü savunan Poe’nun (Eyhenbaum, 2016, s. 194) bu ifadesine karşın uzunluk/kısalık da bir ölçüt olarak ele alınabilir. Bir başka anlatımla 500 sayfalık öykü ya da 2 sayfalık bir roman örneği görülmemektedir. Bu noktada belki de ayırıcı özelliğın uzunluk olarak tanımlanmaması gerektiği vurgulanabilir. Poe, öyküde Eyhenbaum gibi etkiyi, çarpıcı sonu vurgulamıştır. Benzer biçimde Anthony Burgess (1984), roman ve öykü arasındaki farkın uzunlukla değil daha çok yapıyla ilgili olduğunu belirtmiş ve öykünün özelliğini *aydınlanma* (revelation) olarak tanımlarken romanın özelliğinin *çözülme* (resolution) olduğunu ifade etmiştir (akt. Colibaba, 2010, s. 223).

Yukarıda da ele alındığı şekliyle türler, benzerlikleri ve birbirinden ayrıldıkları noktalarla tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda yazarlar ve araştırmacılar öykünün roman, şiir ve masal ve fabldan farklı olan özelliklerini ortaya koyarak türe özgü nitelikleri belirlemişler ve “kuruluş birliği, temel etkinin anlatının ortalarına doğru belirmesi ve sonda güçlü bir vurgunun bulunması” temel ilkelerini ortaya koymuşlardır (Eyhenbaum, 2016, s. 198).

Bununla birlikte yazınsal türler yalnızca yapısal özellikleriyle tanımlanan yapıtlar değildir. Yazınsal eserler, toplumun olayları algılama şekline ve bireylerinin sözü edilen olaylara verdikleri tepkilere ilişkin örnekler sunmasıyla toplumsal ve kültürel, insana özgü anlatılar sunmasıyla evrensel olgulardır.

Dünyanın neresinde yazılırsa yazılsın edebî değeri olan her anlatı, her öykü “insan”dan bir şeyleri yakalayabilir ve yüzyıllar sonra bir tat alarak okunabilir; ister yerli öykülerimiz, ister dünya edebiyatındaki diğer ustaların yazdığı eserler olsun, okuyucunun gönlünde bir yankı, dimağında bir düşünce, damağında bir lezzet, bir hayret, bir sıcaklık, bir ürperti bırakabilir... (Uçan, 2002, s.198)

Öyküler, içerikleri açısından olay ve durum öyküsü olmak üzere iki tür altında ele alınmaktadır. Sezer Hakverdi (2014, s. 10), Poe’nun tanımladığı öykünün olay öyküsü olduğunu vurgular ve ekler:

Olay öyküsünde örgü, serim-düğüm-çözüm bölümlerine ayrılır. Maupassant’ın öyküleri de bu tip öykülerdir. Durum öyküsü ise bu örgüye bağlı değildir, bazen serim-düğüm, bazen düğüm-çözüm, bazen de sadece düğüm vardır. Çünkü durum öyküsü sorunu çözmez, sadece gösterir.

Yasemin Aşçı da (2019, s. 21), insana özgü bir durumun aktarıldığı durum ya da kesit öyküsünden farklı olarak olay öykülerinde bir olaya ilişkin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini içeren mantıksal bir sıralamanın olduğunu ve merak ögesinin ön planda olduğunu belirtir. “Olay öyküsü mü durum öyküsü mü?” başlıklı söyleşide konuşan Andaç da benzer şekilde durum öyküsünde yaşamdan bir kesitin, bir parçanın anlatıldığını, olay öyküsünde ise insan ilişkilerinin olayla anlatıldığını ve gerilimin olduğunu ifade etmiştir (Olay öyküsü mü durum öyküsü mü, 1999). Bu şekilde gerilim ve merak uyandıran –iyi yapılandırılmış- olay öykülerinin ilgi çekicilik ve sürükleyicilik özellikleriyle, öğretim ortamlarında öğrencilerin güdülenme düzeylerini artıracakı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra olayları çoğunlukla somut kavramlarla ifade etmesi, hareket içeren eylemlerle okuyucuyu canlı tutması ve eylemleri olay doğrultusunda belirli bir anlatım sırası içinde sunması nedeniyle bu çalışmada da olay öykülerinin seçilerek işlenmesi kararlaştırılmıştır.

Zenginliği ve çeşitliliğiyle bir dil işçiliği olan öykülerin yabancı dil öğreniminde etkili olduğu ve öğrencilerin ilgisini çekmeyi başardığı bilinmektedir. Belirtilen özellikleri nedeniyle söz konusu ilginin beklenmedik olduğunu söylemek yanlış olur. Öyküler yaşamımızın merkezinde olduğundan, yaşamımızın bir eğretilmesi olarak öyküyü cazip bulmamız şaşırtıcı değildir (Randall, 1999; akt. Uçan, 2002, s.198). Rossiter (2002, s. 2) de anlatının insan deneyimindeki merkeziliğine gönderimde bulunarak öykülerin öğretme ve öğrenmedeki gücünün takdir edilmesi gerektiğinden söz eder.

Bayram Köse de benzer şekilde “dilde iletişimin çok yönlülüğu ele alındığında insanların iletişimine yansıyan güçlü bir araç olarak varlığını sürdüren yazını, temelde bir kültürlerarası etkileşim süreci olan yabancı dil öğretiminin dışına itmenin kabul edilebilir bir yaklaşım olmayacağını” belirtmiştir (2008, s. 35).

Bu doğrultuda yazınsal metinlerin dil öğretiminde kullanımı da oldukça eskilere dayanmaktadır. 19.yy’da yabancı dil öğretimi çalışmaları için bir başlangıç olarak ele alınan, okuma ve yazma becerilerini önceleyen *Dilbilgisi Çeviri Yönteminde* (grammar translation method) yazından faydalandığı bilinmektedir. Ancak bu yöntemi izleyen *Dolaysız Yöntem* (direct method) ve *İşitsel Dilsel Yöntemle* (audio-lingual method) konuşma becerisi ön plana çıkarılmış ve yazın, öğretim etkinliğinin dışında bırakılmıştır. *Grupla Dil Öğretimi* (community language learning), *Telkin Yöntemi* (suggestopedia), *Sessiz Yöntem* (silent way), *Tüm Fiziksel Tepki* (total physical response), *Doğal Yaklaşım* (natural approach) ve *İşlevsel-Kavramsal İzlenceler* (functional-notional syllabus) gibi daha çok sözel yeterliliği hedefleyen 70’lerdeki yöntemlerde de ikinci/yabancı dil öğretimi için yazından yararlanılmamıştır (Erkaya, 2005, s. 2). Ancak dil öğretimini tamamlayıcı olduğu düşüncesiyle yazınsal metinler yakın dönemde tekrar öğretim ortamlarına dâhil edilmiştir.

Marija Krsteva ve Marija Emilija Kukubajska (2014, s. 3605) günümüzün birbirine fazla bağlı olan toplumunda, bilgi ve haberleşmenin öğrenciler ve eğitimciler için bağımsız araştırmayı her zamankinden daha erişilebilir kıldığını ve onlara bu konuda daha zengin kaynaklar sunduğunu belirtmektedir. Bireylerin kendi öğrenme etkinliklerini düzenleyerek kontrol ettiği özerk öğrenme gibi kavramlarla öğretim, öğrenci merkezli olmaya başlamış ve sınıf dışı öğretim ve malzemelere yönelim artmıştır. Cihan Aydoğdu (2009, s. 70) yabancı dil öğretiminde öğrencinin edilgen bir

öğrenen olmak yerine öğrenmeyi öğrenmesinin önemli olduğunu, öğrenme kapasitesini artırmaya yönelik çalışmalara ayrı bir zaman ayrılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca “sürecin etkili bir şekilde gerçekleşmesi için ise yazılı, sözlü, görsel ve bilgisayar ortamına aktarılmış çeşitli kaynakların öğrencinin hizmetine sunulması gerektiğini” dile getirmiştir. Bu anlamda hem sınıf içinde hem sınıf dışında başvurulabilecek önemli bir kaynak olarak yazınsal eserlerden öykü ön plana çıkmaktadır.

Öyküler, görece kısalıkları –tek oturuşta okunabilmeleri–, kahramanların azlığı, entrikanın sadeliği, betimlemelerin görece azlığı nedeniyle ve biraz da bu özellikleri bakımından anlatılmak istenen konunun ve verilmek istenen duygunun en vurucu ve etkileyici sözcüklerle –ya da yapılarla– aktarılmasına bağlı olarak öğretimde de, özellikle sınıf ortamında kullanım için son derece uygundur⁹. Yazınsal metinler söz konusu olduğunda yabancı dil öğrenmekte olan biri için roman okumanın cesaret kırıcı ve sıkıcı olabildiği öğretmenler tarafından gözlemlenen bir durumdur. Oysa öykü en azından kısa oluşu ile öğrenciyi okuma konusunda cesaretlendirebilmektedir. Zaman kaybetmeden düğümü çözüme ulaştırmasıyla yaşamdan yalnızca bir kesit sunan öykü, ani ve beklenmedik sonuçlarıyla da ilgi uyandırması nedeniyle öğrencilerin güdülenmesinde önemli bir etken olarak düşünülmektedir. Özellikle çocuklar için güvenilir ve rahatlatıcı bir ortamda sunulmalarından dolayı öyküler dilsel ve kişisel yarar sağlamaktadır (Shin, 2006; akt. Georgopoulou ve Griva, 2012, s. 111). Sağlanan bu ortam stres ve kaygının azalmasına da etki etmektedir. Arman Nasirahmadi ve diğ. (2014) çalışmalarında genel anlamda yazının, özel olarak ise kısa öykünün¹⁰ günlük yaşantımızdan olayları ve gerçeklikleri içermesi nedeniyle dil öğrenenlerin öğretime dâhil edilmesi ve öğretim sürecinin daha hafif ve stressiz bir hâle getirilmesi için güçlü ve etkili eğitsel araçlar olarak kullanılabilceğini belirtmiştir.

⁹ Bu noktada metin seçiminin iyi yapılması gerektiğini belirtmek gerekir. Çünkü pek çok iyi öykü, sözcük kullanımı, imge yaratımı ve yapısıyla son derece zor anlaşılır, zor okunur olabilir. Söz gelimi Bilge Karasu öykülerinde sözcükler sadedir, ancak metinlerin anlaşılması için ana dili konuşuru olmak da yeterli olmayabilir.

¹⁰ Buradaki “kısa öykü” terimi, küçürek öyküye değil, öyküye gönderimde bulunmaktadır. İngilizce metinlerde küçürek öykü “kısa kısa öykü, kıpkısa öykü, anlık kurmaca, hızlı kurmaca” vb. terimlerle karşılanmaktadır.

Neuhauser (1993) de inandırıcı, gerçekçi, akılda kalıcı ve eğlenceli¹¹ olmaları nedeniyle öykülerin etkin birer eğitsel araç olduklarından bahsetmiştir (akt. Rossiter, 2002, s. 3). Rossiter bu “inandırıcılığın, öykülerin, özgün ve güvenilir bir bilgi kaynağı olarak görme eğiliminde olduğumuz insanı ya da insani deneyimi ele almasından kaynaklandığını” belirtir. Kurgu bile olsa bu deneyimler insana özgü olduğundan öğrencilerin ele alınan öykülere olan ilgisi ve bireysel katılımı artmaktadır. Böylelikle öğrenciler dil öğreniminin mekanik yönlerinin ötesine geçerek duygusal açıdan öğrenim etkinliğine katılma fırsatı bulmaktadır.

Duygusal katılımın yanı sıra Vandrick (1997) yazının, başkalarının duygularından yola çıkarak kendi duygularını bulma yolunda öğrencileri yönlendirdiğini belirtmiştir (akt. Erkaya, 2005, s. 5). Collie ve Slater (1990, s. 7) de öğrencilerin kendi düşünceleri ya da durumlarıyla bir sanat eserinde karşılaşmalarından; aynı düşüncelerin, duyguların veya durumların tümüyle yeni bir bakış açısıyla sunulduğunu fark etmelerinden keyif alacağını ifade etmiş ve bu durumun öğrencilerin katılımının daha az olduğu öğretim malzemelerinde çok büyük sayılabilecek dilsel engellerle başa çıkmalarına yardımcı olacağını dile getirmiştir (akt. Nasirahmadi ve diğ., 2014, s. 1327). Bir başka deyişle, bir yandan odak değiştiği için öğrencilerin dil konusunda (söz varlığı, biçimbilim, sözdizim vb.) karşılaşılabilecekleri zorluklarla ilgili kaygıları azalırken diğer yandan öğretim malzemelerinde sunulan metinlerden daha eğlenceli kaynaklar sağlandığı için söz konusu etkinlik daha keyifli hâle gelecektir. Ayrıca bireysel katılım, akılda kalıcılığı da artırdığından etkin bir öğrenme süreci sağlanmış olacaktır.

Yazınsal eserlerin ve özellikle öykünün dil öğretiminde kullanılmasına yönelik yapılan çalışmalarda (Da Silva, 2001; Erkaya, 2005; Nasirahmadi ve diğ., 2014; Karabacak ve Erdem, 2015) öykülerden yararlanmanın okuma, yazma, dinleme, konuşma ve iletişim becerilerini geliştirdiği üzerinde de durulmuştur. Murdoch (2002) kısa öykülerin okuma becerisiyle üretici becerileri (yazma ve konuşma) bütünleştirmede uygun bir eğitsel araç olduğunu ve tüm dil düzeylerinde beş temel dil becerisinin öğretimine yardımcı olacağını belirtmiştir (akt. Nasirahmadi ve diğ., 2014, s. 1327). Söz gelimi, okunan bir

¹¹ Bunun tersi de düşünülebilir. Yaşamın gerçeği yalnızca eğlence değildir. Ayrıca hüzünlü sonuçların daha etkili olduğu da düşünülmektedir (*Fındık, Kalemler ve O Bakış* öyküsünde bunu görüyoruz). Alphonse Daudet, Guy De Maupassant öykülerinin kimileri yaşamın gerçekliğine uyararak hüzünlü bir biçimde bitmektedir.

öykünün sözlü olarak tekrar edilmesi, özetlenmesi ya da okuma etkinliği öncesi öyküye ilişkin hazırlanan resimlerden yola çıkarak öğrencilerin resimleri sıralayıp öyküdeki olayları kestirimde bulunarak sıralaması konuşma becerisi (sözlü anlatım) ve iletişimsel beceri¹² için kullanılabilir etkinlikler arasındadır. Yazma becerisi (yazılı anlatım) içinse öykünün çözüm bölümünü değiştirmek ya da düğümü çözüme ulaştırmada farklı yollara başvurmak, bir kahramanı bir paragrafla ya da ayrıntılı olarak (düzeğe göre) betimlemek ya da kahramanın seçimleriyle ilgili görüş bildirmek, bir sahne ya da başka bir kahraman eklemek gibi yaratıcı etkinlikler yapılabilmektedir. Hem alıcı hem üretici becerilerde gerçekleştirilecek bu etkinliklerin sayısı artırılabilir. Rossiter (2002, s. 5) –özellikle– yetişkin öğreniminde anlatı ve öykünün gerçek kullanımının tam anlamıyla sınırsız olduğunu, çünkü bunların öğretmenler, öğrenciler ve içerikler arasındaki yorumsal etkileşimin sonsuz ifadeleri olduğunu dile getirmiştir.

Düzeğe ve gelişen beceriler doğrultusunda daha karmaşık bileşenleri içeren etkinlikler sunmak, öğrencinin çözümleme, problem çözme, akıl yürütme ve değerlendirme gibi eleştirel düşünme becerilerini geliştirmektedir. Odilea Rocha Erkaya (2005) ve Nasirahmedi ve diğ. (2014) de yabancı dil öğretiminde öykülerden yararlanmanın temel becerileri geliştirmesinin yanı sıra eleştirel düşünme becerisi gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirdiğini belirtmişlerdir. Erkaya (2005, s. 9) Benjamin Bloom'un düşünme becerileri sınıflandırmasındaki (Bilişsel Alan Basamakları) düzeyler doğrultusunda en alt ulamdan başlayıp (bilgi düzeyi) öğrencilerin bilgi, algı, öğrenme becerileri ilerledikçe bir sonraki düzeğe geçmeyi önermiştir (kavrama → uygulama → analiz → sentez → değerlendirme). Söz gelimi başlangıç düzeyindeki öğrencilerden sınıflamadaki ilk adım olan bilgi aşamasında, öyküdeki yer, kahraman ve olayla ilgili temel bilgileri vermeleri istenirken düzey yükseldikçe öğrencilerin bir soruna çözüm üretmeleri, bilgileri/görüşleri karşılaştırmaları, yorumlamaları ve değerlendirmeleri beklenmektedir. Oster (1989), bu etkinliklerle öğrencilerin, öykü kahramanının yanı sıra sınıf arkadaşının bakış açısını ve kendi bakış açılarını ayımsayarak karşılaştırma olanağı bulduğunu ve böylece kendi imgelemlerini, *önsezilerini* (vision) genişleterek eleştirel düşünme becerisini geliştirdiklerini dile getirmiştir (akt. Erkaya, 2005, s. 5).

¹² İletişim durumunda dört beceriyi birleştirerek kullanma becerisi; bağlama ve alıcının konumuna göre iletişimde bulunma.

Araştırmacılar bu tür bilişsel beceriler geliştirmenin öğrencileri gerçek hayatta karşılaştıkları durumlara hazırlayacağını belirtmektedir.

Öykülerin değerli birer özgün metin olmaları da dil derslerine dâhil edilmelerinin bir nedeni olarak gösterilmiştir. Hedef dilin hem kültürü hem de dil kullanımına ilişkin özgün ve farklı örnekler vermeleriyle öyküler dili oldukça etkin bir biçimde işlemektedir. Daha önce de belirtildiği gibi kurgu bile olsalar, yazınsal eserler hedef dil toplumunun yaşantısına, bakış açısına, kültürlerine, geleneklerine ve seçimlerine bir ayna tuttuğundan öğrencilerin bu konularda bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Kültürün öğretimle bütünleştirilmesi aynı zamanda farklı bir kültürle karşılaşırken bireyin kendi kültürüne ilişkin daha fazla farkındalık geliştirmesine, karşılaştırma yapabilmesine, farklı toplulukların kültürlerini ve değerlerini kavrayarak söz konusu değerlere anlayışla, saygıyla yaklaşmasına yardımcı olmaktadır. Sophie Georgiou ve María Verdugo (2011) öğretimde öykülere yer vermenin öğrencileri yaşamı anlamının farklı yollarına karşı açık olma, farkındalık geliştirme, hoşgörülü olma ve bu farklı yolları kabul etme konusunda hazırlayabileceğini ifade etmiştir. Bu konuda Ada (2004) ise öykülerin uyum, anlayış ve uyuşmazlığa barışçıl bir çözüm getirebileceğini belirtmiştir (akt. Mixon ve Temu, 2006, s. 14).

Kültüre ilişkin sunduğu verilerin yanı sıra yazınsal yapıtlar, dil öğretimi gibi özel bir amaçla hazırlanmadığından ne zaman yazılmış olursa olsun farklı biçimde yorumlanabilen ve farklı dil kullanımları sunan dilsel malzemelerdir (Da Silva, 2001, s. 172). Öğrenciler kendilerine sunulan bu metinlerdeki olaylar ve durumlarla ilgili olarak içinde buldukları toplumsal durumlar ve kişisel deneyimleri doğrultusunda çıkarımlarda ve değerlendirmede bulunacaklardır. Collie ve Slater (1997) de "edebi bir eserin başka bir ülkedeki veya tarihin farklı bir dönemindeki okuyucuyla doğrudan konuşmak için hem zamanı hem de kültürü aşabileceğini" belirtmiştir (akt. Da Silva, 2001, s. 172). Farklı dil kullanımları konusunda ise, sözcük ya da söz öbeklerini, ifadeleri, dilbilgisi yapılarını ve bazı durumlarda farklı metin türlerini (anı, mektup vb.) de bünyesinde barındırmasıyla yazınsal metinler öğrenciye anlamlı ve akılda kalıcı bir bağlam sunmakta ve öğrencinin farklı anlatım yollarını bir arada görmesini sağlamaktadır.

Kısaca ifade etmek gerekirse öykülerin dil öğretiminde/öğreniminde kullanımı dilsel, toplumsal ve kültürel farkındalığı artırırken bireyselliği ve özneliği de ön plana çıkaracak ve bilişsel becerilerin gelişimine yardımcı olacaktır. Zipes (1995) ve Morgan ve Rinvoluceri (1992), öyküyü, "bütün olarak bir kişiye" ulaşıp bilinçaltına hitap ederek öğrenmede dilin tüm yönlerini hedef alan yaklaşımın temel bir parçası olarak değerlendirmiştir (akt. Mixon ve Temu, 2006, s. 14). Farklı araştırmacıların yukarıda ele alınan görüşleri de bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Kültürel antropolog ve yazar Mary Catherine Bateson'un deyişyle "insan eğretilmelerle düşünür ve öykülerle öğrenir".

3. BÖLÜM: YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE OKUMA-ANLAMA BECERİSİNİN ÖNEMİ

Ömer Kutlu, Özen Yıldırım ve Hatice Kumandaş (2012, s. 27) okumanın “bağımsız bilgi edinmeyi, öğrenmeyi ve günlük yaşamı sürdürmek için gerekli becerileri tanımayı sağlayan temel yaşam becerisi” olduğunu ve bu yüzden oldukça önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ümit Bozkurt da (2016, s. 1674) okuma becerisinin, bilgi toplumunun üyesi olan çağdaş bireyin karşılaştığı sorunları çözebilmesi ve yeni durumları anlayabilmesi için gereken bilgiye ulaşmasını, onu gereksiz bilgilerden ayırt etmesini, bilgiyi önceki bilgileriyle ilişkilendirebilmesini ve gerekli yerlerde kullanabilmesini gerektiren en önemli araç olduğunu dile getirmektedir. Öğretimin ilk yıllarında kazanılan okuduğunu anlama becerisinin öğrencinin yaşam boyu tüm öğrenmelerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilediğini aktaran Muammer Yılmaz (2008, s. 132), Bloom’un (1995, s. 60), okuduğunu anlama gücü ile öğrencilerin matematik, fen bilimleri, dil ve edebiyat derslerindeki başarıları arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğunu ifade etmiştir.

Ana dilindeki okuma etkinliğinin önemine ilişkin sunulan bu görüşler, yabancı dil öğretimindeki okuma süreci için de büyük ölçüde geçerlidir. Çünkü ana dili ediniminde dilsel girdi dinleme yoluyla alınırken yabancı dil öğreniminde öğrenciler, sınıf ortamı düşünüldüğünde, genellikle okuma etkinlikleri yoluyla dilsel girdiyle karşılaşmaktadır. Oldukça karmaşık bir beceri olan okumada, bir konuya ilişkin eski bilgilerin kullanımı ve etkin kılınması kadar metindeki bilginin ruhbilimsel olarak işlenmesi de anlamın oluşmasında önemli rol oynamaktadır (Schramm, 2008, s. 231). Hakan Ülper (2014, s. 68) dış doğrultulu kuram savunucularının bu anlam oluşturma edimini, okurun ön bilgisi ve metinden beklentisi doğrultusunda gerçekleştirilen bir tür ruhbilimsel kestirim oyunu olarak tanımladıklarından söz etmektedir. Bir başka deyişle okur, “anlamsal etkinliklerle bilmediği sözcüklerin anlamını kestirmekte ve artalan bilgileriyle metni anlamlandırmaya çalışarak etkin bir biçimde okuma sürecine katılmaktadır”. Yabancı dil öğretiminde ise bilinmeyen bir kültüre ilişkin bilgi içeren bir metnin okunması, öğrencilerde sözü edilen bu ön bilginin bulunmayışı nedeniyle daha zorlu bir süreç olarak görünmektedir. Bununla birlikte öğrenci kendi dilinin anlatı kalıplarını,

kahramanların genel özelliklerini, öğrenmekte olduğu yabancı dile bilinçli ve bilinçsiz olarak aktarabilmektedir. Çünkü anlatı şeması evrensel bir şemadır.

Ana dilinde ve yabancı dilde okumanın birbiriyle ilişkili olduğunu düşünenlerin yanı sıra iki sürecin birbirinden farklı olduğunu düşünenler de vardır (akt. Hasırcı, 2016, s. 115). Buradaki en büyük farklılık ise ikinci dilde sunulan metinleri hem ikinci dile ilişkin mevcut bilgiyle hem de ana dilinden aktarılan bilgiyle değerlendirmek olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra dillerin yazı sistemleri, söylem ve sözdizim yapıları, farklı metin türleri, öğrencinin ilgi ve becerisi de yabancı dilde okuma sürecini etkilemektedir. Grabe ve Stoller (2012) ana dili ve yabancı dilde okuma arasındaki farklılıklara değinmiş ve bunları üç ana başlık altında toplamışlardır: (a) dilbilimsel ve işlemsel farklılıklar, (b) bireysel ve deneyimler farklılıklar ve (c) sosyo kültürel ve kurumsal farklılıklar (Akt. Yaylı, 2014, s. 59). Dilbilgisel farklılıklarda sözcük, sözdizim, söylem bilgisi, dilbilgisi ve yazı sistemi farklılıklarının ve ana dilinden olumsuz aktarımın getirebileceği zorluklar ele alınmıştır (bu noktada Karen Schramm (2008, s. 233), okurun ana dili ve yabancı dilinin yazı sistemi aynı olsa bile hedef dildeki ses birleşimlerinin farklılık göstermesi nedeniyle okuma sürecindeki zorlukların artacağından söz etmektedir). Bunun yanı sıra yabancı bir dil öğrenenlerin aynı dili ana dili olarak edinenlere göre dil konusunda daha fazla farkındalık geliştirdiğine ve daha fazla metinle karşılaşmanın okumadaki olumlu etkisine değinilmiş ve öğrencinin okuduğunu anlaması için yeterli düzeyde sözcük, dilbilgisi ve söylem bilgisinin olması gerektiği aktarılmıştır. Bireysel ve deneyimsel farklılıklar başlığında, ileri düzeyde de olsa yabancı dil öğretiminde kullanılan metinlerin metin türü ve uzunluğu açısından ana dilindeki metinlere göre daha kolay olduğuna, öğrencinin ana dilindeki okuma becerisinin ve güdülenme düzeyinin de yabancı dildeki okuma becerisinde etkili olduğuna ve başvuru kaynaklarının edinilen ve öğrenilen dilde farklılaştığına (söz gelimi edinilen dilde tek dilli sözlük ve öğrenilen dilde ikidilli sözlük) değinilmiştir.

Sosyo-kültürel farklılıklarda ise farklı kültürlerde okur-yazarlık kavramına verilen önemin aynı olmadığı, dillerin farklı sözbilimsel (retorik) yapılarının olduğu ve ülkelere göre eğitimin kurumlarda farklı olabileceği belirtilmiştir (akt. Yaylı, 2014, s. 60-66). Tüm bu olası farklılıklar öğrencinin yabancı dilde okuma sürecinde birer etken olarak görülmektedir.

Sözü edilen bilişsel, üst-bilişsel, sosyal ve duyuşsal yönleriyle (Schramm, 234) yabancı dilde okuma, yalnızca bilginin alındığı edilgen bir süreç değil etkin bir anlam oluşturma sürecidir. Araştırmacılar (Harmer, 2008; Koç, 2015) daha fazla metin türüyle karşılaşmanın ve daha fazla metin okumanın okuma becerisinin gelişmesinde oldukça önemli olduğunu belirtmişlerdir. Okuma-anlama becerisini geliştirmesinin yanı sıra okuma becerisine ilişkin etkinliklerin, öğrencinin sözcük bilgisi, yazım ve yazma becerisi üzerinde de olumlu etkileri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin dikkatinin üzerine çekilmek istendiği sözcük, yapı ya da yazım kuralı, metin üzerinde bağlam içinde gerçek kullanımlarıyla örneklendirilebilmektedir. Bunun yanı sıra kullanılan okuma metinleri, öğrencilerin yazma becerisini geliştirmek üzere yapacakları etkinliklerde (karşılıklı konuşma (diyalog), mektup, betimleme vb.) kullanılan ifadelerle ilişkin izleyebilecekleri bir model oluşturmaktadır. Bunların ötesinde öğrenciler metinlerde kültürel ipuçları bulabilmekte, gerçek yaşamla bağ kurabilmekte ve farklı bakış açıları kazanabilmektedirler. Sever (2003) de okumanın eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede, sanatsal duyarlılık kazanmada ve anlam evrenini genişletmede önemli işlevleri olduğunu belirtmiştir (akt. Ülper, 2014, s. 70).

Bu anlamda yabancı dil öğrencileri için çeşitli okuma etkinliklerinin sunulması oldukça önemlidir. Rossiter (2002, s. 2), eğitsel iletilerle öğrencilere ulaşmanın en etkili yolunun anlatı yapıları yoluyla olduğunu dile getirmiş ve öğrencilerin yeni bilgiyi yaşamış deneyimlerle birleştirdiğini ve mevcut anlam anlatılarına bağladıklarını belirtmiştir. Ancak öğrencilere sunulacak metinlerin seçimi konusunda da dikkat edilmesi gereken ölçütler bulunmaktadır. Collie ve Slater (1990) uygun yazınsal metinlerin seçimi konusunda şu önerilerde bulunmuşlardır:

Dil derslerinde kullanılacak yazınsal metinleri seçerken dil öğretmeni öğrencilerin gereksinimlerini, motivasyonlarını, ilgi alanlarını, kültürel geçmişlerini ve dil düzeylerini dikkate almalıdır. Bununla birlikte, göz önünde bulundurulması gereken önemli bir etken, belirli bir eserin, öğrencinin ilgisini çekerek ve ondan güçlü, olumlu tepkiler alınmasını sağlayarak kişisel katılımı ortaya çıkarıp çıkarmayacağıdır. Anlamlı ve eğlenceli olduğunda bir yazınsal metnin, öğrencilerin dilsel ve dil dışı bilgileri üzerinde değerli ve uzun süreli bir etkiye sahip olma olasılığı daha yüksektir. Öğrencinin gerçek yaşam deneyimleri, duyguları veya hayalleriyle ilgili kitapları seçmek oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra dilsel zorluğun da dikkate alınması gerekmektedir. Yazınsal metnin dilinin kolay olması bu eserin anlaşılabilirliğine yardımcı olabilir ancak, bu tek başına en önemli ölçüt değildir. İlgi ve uygunluk da önemlidir. (Nasirahmadi, 2014, s. 1327)

Collie ve Slater'in de belirttiği gibi, yabancı dil öğretiminde metin seçiminde özellikle bireysel olarak öğrencilerin geçmişleri, beklentileri ve ilgi alanları ile metnin onların düzeyine uygun olması temel gereklilikler olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan öykülerden tek oturuşta okunabilecek uzunlukta olanların seçilmesine bağlı olarak öğrencilerin ilgi alanlarına ilişkin ölçüt, karşılanabilir nitelikte görünmektedir. Çünkü roman gibi uzun soluklu eserler yerine özellikle sınıf ortamında kullanılmak üzere kısa öyküler belirleneceğinden çok daha fazla metin işlemek mümkün olacak ve bu durumda da her bireyin ilgi alanına, zevkine hitap eden metin işleme olasılığı artacaktır.

Bir diğer ölçüt olan metnin öğrencilerin düzeyine uygun olması ise yukarıda da söz edildiği üzere anlaşılabilirliğin yanı sıra öz güveni ve buna bağlı olarak güdülenmeyi de artıracaktır. Dolayısıyla söz varlığı ve yapı olarak düzeye uygun metinlerin seçilmesi oldukça önemlidir. Metnin düzeye uygunluğunun belirlenmesinde ise *okunabilirlik* formüllerinden yararlanılmaktadır.

3.1. METİNLERİN OKUNABİLİRLİĞİ

Yabancı dil öğrencileri için özellikle sınıf ortamında dilsel girdinin ana kaynağı (ders kitapları, çalışma sayfaları, yazılı sınavlar) olması nedeniyle, okuma metinleri öğretimdeki önemli araçlardandır. Özerk öğrenme açısından değerlendirilseyse özellikle hedef dili, o dilin konuşulmadığı bir ülkede öğrenen bireyler için yardımcı kaynak niteliğindeki düzey kitapları da (level books/graded readers) okuma becerisinin kazanılmasında önemli kaynaklardan biridir. Daha önce de belirtildiği gibi yabancı dil öğretiminde öğrenciye çeşitli metin türlerinde birçok okuma metni sunmak, okuma-anlama becerisini geliştirmesiyle birlikte sözcük ve sözcüklerin bağlam içinde kullanımının öğretilmesine ve yazma becerisinin geliştirilmesine de katkı sağlamaktadır. Ancak metinlerden etkin biçimde yararlanabilmek için öğrencilere sunulan metinlerin onların dil ve ilgi düzeyine uygun olması gerekmektedir. Öğrencilerin düzeyinin üzerinde olan bir metin onların güdülenme düzeylerini aşağı çekerek kendilerine olan güvenlerini kaybetmelerine neden olurken düzeylerinin altında bir metin de öğrencideki ilginin kaybolmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle metinlerin hedef öğrenci grubuna uygun olarak seçilmesi, öğretimin amacına uygun bir

şekilde gerçekleşmesinde önemlidir. Abdullah Çoban (2014, s. 97) da metnin anlamlandırılmasında yapısal ve anlamsal boyutların ele alınması ve bu boyutları oluşturan somut ve soyut kodların çözülmesi gerektiğini belirtmekte, bu anlamda metnin anlamsal ve yapısal olarak öğrencinin düzeyine uygun olmasının önemini vurgulamıştır.

Metinlerin öğrencilerin düzeyine uygunluğunu belirlemek için *okunabilirlik* düzeylerini tanımlama yolunda yıllar içinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda okunabilirlik kavramı sıklıkla *okunaklılık* ve *anlaşılabilirlik* anlamında da kullanıldığından (Klare, 1984; akt. Çetinkaya 2014, 141) öncelikle bu kavramlar arasındaki farka kısaca değinmekte yarar var. Bir metnin *okunaklı* olması, sunulduğu fiziksel ortam, sayfa şekli, yazı boyutu ve aralığı gibi özelliklere bağlıyken *anlaşılabilirlik* metnin içeriği, metindeki olayların hangi sırayla anlatıldığı ve nasıl anlatıldığıyla ilgilidir. Bu durumda anlaşılabilirlik, “metne ilişkin niceliksel özelliklerin yanı sıra niteliksel özelliklere de bağlıdır” (Çetinkaya, 2010, s. 12). *Okunabilirlik* ise daha çok tümce ve sözcük yapılarına bağlı bir değerlendirmedir. Metnin zorluk derecesiyle ilişkilendirilen okunabilirlik kavramını Ender Ateşman (1997, s. 71), okuyan tarafından metnin kolay ya da güç anlaşılır olması şeklinde ifade etmektedir.

Metni oluşturan dilsel özellikler, okuyucunun metinde aktarılan bilgiyi işleme ve anlamlandırma sürecinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bilinmeyen sözcük sayısının fazla olması, soyut sözcüklerin kullanımı, sözcüğün çok seslemliliği olması, tümcelerin uzun olması gibi değişkenler bir metnin okunmasını zorlaştırmaktadır. María Pay (2017, s. 10-14) da okunabilirliğin ölçülmesiyle ilgili çalışmasında farklı araştırmacıların (Flesh, 1949b; Dale ve Chall, 1949; Pitler ve Nenkova, 2008; Stockmeyer, 2009; Rohit ve diğ., 2010) okunabilirlik kavramıyla ilgili olarak bir metnin zorluğunu belirleyen farklı etmenleri öne çıkardıklarından söz etmiştir. Bu etmenler arasında bilinmeyen ya da teknik sözcükler, sözdizimsel zorluk, metnin genel düzenlenişi, konunun işleniş biçimi, tutarlılık (coherence); metnin dilbilgisel, kısa ve açık olması ve anlam bulanıklığına yer vermemesi; metnin ilgi çekici olması ve okurun ilgisini devamlı kılmak amacıyla karşılıklı konuşmalar içerecek şekilde yazılması, anlamsal yapıda olması, kısa tümceler ve kısa sözcükler içermesi; okunaklılık, ilgi, okuma kolaylığı ya da bunların farklı birleşimleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra

bireysel deneyimler, düzey, ilgi alanları ve okuma amacı gibi etmenlere bağlı olarak okurun da önemli olduğu ve göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir (Pay, 2017, s. 13).

Ateşman (1997, s.72-73) bu değişkenlerin artırılabilirliğinden bahsetmiş, ancak bu biçimde sağlıklı bir formül ortaya koymanın ve bu formülü uygulamanın daha zor olacağını vurgulamıştır:

Birbirinden farklı sözcüklerin toplam sözcük sayısına oranı (type-token ratio), eylem, ad, adıl, edat, bağlaç vb. sözcük türlerinin, zor sözcüklerin, yabancı sözcüklerin tek ya da çok heceli sözcüklerin, bir kez kullanılan sözcüklerin, belirli bir alana ait terimlerin, belirsiz adların, somut ya da soyut sözcüklerin, bileşik ve basit sözcüklerin, eklerin sayıları ya da oranları ile edatlı sözcük öbeklerinin, tamlamaların, basit ya da karmaşık cümlelerin, temel ve yan cümlelerin sayıları ya da oranları da araştırmalarda kullanılan değişkenler arasındadır. Tabii, bu listenin daha da uzatılması mümkündür... Ancak değişken sayısı arttıkça bulunan formülün uygulanması güçleşeceğinden, geliştirilecek formül için mümkün olduğunca az sayıda ve gerçeğe en yakın sonucu verecek değişkenler seçilmelidir.

Gökhan Çetinkaya (2014, s. 144-145) farklı dilsel özellikler ele alınarak yapılan bu çalışmalarda metnin okunabilirliği üzerinde en fazla belirleyici olan iki değişkenin tümce uzunluğu ve sözcük zorluğu olarak saptandığını dile getirmiştir. Bu değişkenler dikkate alınarak bir metnin okunabilirlik değerini ortaya çıkaracak bazı formüller oluşturulmuştur.

3.2. OKUNABİLİRLİĞİN HESAPLANMASI

Önceki bölümlerde seçilen okuma metinlerinin hedef grubun düzeyine uygun olması gerektiği vurgulanmış, bu uygunluğu belirlemek içinse “okunabilirlik” ya da “metnin zorluğuna” ilişkin çalışmalara ilişkin genel bilgi verilmiştir. Çoban (2014, s. 97) okunabilirlikle ilgili söz konusu çalışmaların Aristo ve Platon dönemine kadar uzandığını belirtmekte, metnin okuyucunun düzeyine uygunluğu konusunun ise 19.yüzyılda sorgulanmaya başladığını ifade etmektedir. Türkçede ise okunabilirlik çalışmalarının 1990’lı yıllarda başladığı görülmektedir. Çoban (2014) okunabilirlik konusundaki derleme çalışmasında Türkiye’de formül geliştirme, yazılım geliştirme, kuramsal, deneysel ve uygulama çalışma tiplerinde 19 makale çalışmasının ve biri doktora tezi olmak üzere toplam 6 tez çalışmasının yapıldığını belirtmektedir. Ulusal Tez Merkezi’nin verilerin göre ise okunabilirlik konusunda çoğunluğu eğitim-öğretim

alanında olmak üzere toplam 15 tez bulunurken bunların ikisi doktora, diğer on üçü yüksek lisans tezidir (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>). Sözü edilen okunabilirlik çalışmalarının ilki, 1997’de Ateşman tarafından gerçekleştirilen, İngilizce metinlerin okunabilirliğini belirlemek için geliştirilen Flesch formülünün Türkçe metinlerde denenip dile uyarlanmasıyla Türkçe için ilk okunabilirlik formülünün geliştirildiği çalışma olmuştur. Bu gelişmenin ardından var olan formüllerin denendiği ve yeni formüllerin ortaya konduğu (Bezirci & Yılmaz, 2010; Çetinkaya & Uzun, 2010), derleme çalışmasında da sözü edilen çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu çalışmalar sonucunda, özellikle tümce uzunluğu değişkeninin metnin okunabilirliğini olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (akt. Çetinkaya, 2010, s. 19). Sözcük değişkeni açısından ise Chall (1988, s. 3-4), kullanım sıklığı düşük ya da bilinmeyen sözcük sayısının çok olduğu metinlerde okurun metni anlamlandırmasının güçleştiğinden söz etmektedir (akt. Çetinkaya, 2010, s. 23). Budak (2005) da benzer şekilde okunabilirliğin sözcük ve tümce uzunluğundan çok metindeki bilinen ve bilinmeyen sözcüklerle belirlenebileceğini, bilinmeyen sözcük sayısı arttıkça metnin güçleşeceğini belirtmektedir (akt. Çoban, 2014, s. 100). Ancak araştırmaların bulguları temelde okunabilirliği en çok tümce ve sözcük özelliklerinin etkilediğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla okunabilirliğin hesaplanması konusunda ortaya konan formüllerde daha çok tümce içindeki sözcük sayısı ve sözcük içindeki seslem sayıları dikkate alınmıştır.

Ateşman da farklı alanlardan ve farklı zorluk düzeylerinden seçtiği metinleri inceleyerek Türkçedeki ortalama tümce uzunluğunu (9-10 sözcük) ve ortalama sözcük uzunluğunu (2,6 seslem) belirlemiş ve elde ettiği değerleri şu şekilde formülle ortaya koymuştur¹³:

$$O. S. = 198,825 - 40,175 \times \left(\frac{\text{Hece Sayısı}}{\text{Kelime Sayısı}} \right) - 2,610 \times \left(\frac{\text{Kelime Sayısı}}{\text{Cümle Sayısı}} \right)$$

¹³ İncelenen metinlerdeki ortalama sözcük ve tümce uzunlukları kullanılarak Flesch formülündeki katsayılar Türkçe için hesaplanmaya çalışılmış ve böylece bu formüldeki katsayılarla ulaşılmıştır.

Bu formül sonucunda elde edilen 0 - 100 arasındaki değer (okunabilirlik sayısı) ile metin, Tablo 9’da gösterildiği şekilde “çok kolay”dan “çok zor”a beşli bir ölçekte yerini bulmaktadır. Buna göre formül sonucu elde edilen değer ne kadar düşükse metnin okunabilirlik değerinin bir o kadar zor olduğu belirtilmiştir. Söz gelimi elde edilen değer 35 olduğunda metin okunması zor bir metin olarak değerlendirilirken 55 olduğunda orta güçlükte, 95 olduğunda ise çok kolay olarak nitelenmektedir.

Tablo 9. Ateşman formülünde metinlerin okunabilirlik sayılarına göre sınıflaması.

Ateşman Değeri	Metnin Okunabilirliği
1-29	Çok Zor
30-49	Zor
50-69	Orta Güçlükte
70-89	Kolay
90-100	Çok Kolay

Burak Bezirci ve Asım Yılmaz (2010, s. 53), Ateşman’ın Türkçeye uyarladığı FRES formülünün anlamlı sonuçlar ortaya koyduğunu ancak tanımlanan eşitliğe göre değerlerin 40-80 arasında yoğunlaşmakta olduğunu belirtmişler ve yeni bir formül geliştirmişlerdir. Araştırmada Türkçede okunabilirliği etkileyen özelliklerin ortalama tümce uzunluğu ve seslemlerin frekans değerleri olduğu belirtilmiştir. Seslemlerin frekans değerleri, bir seslemlili ve iki seslemlili sözcükler dışında bırakılarak 3, 4, 5, 6 ve daha fazla seslemlili sözcüklerin toplam sözcüklere oranı olarak değerlendirilmektedir. Frekans değerleri oldukça yüksek olan 1 ve 2 seslemlili sözcüklerin hesaplama dâhil edilmemesiyle ilgili olarak araştırmacılar şu açıklamayı yapmışlardır:

Özellikle bir ve iki heceli kelimeler genellikle “bu, şu, o” gibi sıfatlar, “de, da, ve, ile, için” gibi edat ve bağlaçlar olmakla birlikte metinlerde oldukça fazladır. Bundan dolayı bir metindeki ortalama kelime uzunluğunu, sık kullanılan bir ve iki heceli kelimeler azaltmaktadır. Bu da okunabilirliğin zorluk derecesini düşürmektedir. Ateşman’ın ve diğer formüllerin değerlerinin belli bir aralıkta yoğunlaşmasının sebebi bu niceliği göz ardı etmelerindedir (Bezirci ve Yılmaz, 2010, s. 56).

Çalışmada, metinlerdeki toplam tümce, sözcük, harf, karakter, seslem, çok seslemlili (4 ve üstü) sözcük sayıları hesaplanmış, İngilizce için hazırlanmış 5 önemli okunabilirlik formülü (SMOG, Gunning-Fog, ARI, FRES ve Flesch-Kincaid) Türkçe için geliştirilmeye çalışılarak çıkan değerler karşılaştırılmış ve Türkçe için ortalama değerler belirlenmiştir. Bir tümcede seslemlerine göre ortalama sözcük sayısı ve seslem sayısına göre sözcüklerin frekansları (rastlanma sıklıkları) hesaplanarak dağılım grafikleri

çıkarılmıştır. Araştırmacılar Türkçe metinler için 3 ve daha fazla seslemlili sözcüklerin metindeki oranına göre okunabilirliğin değiştiğini belirtmişlerdir (2010, s. 57-58). Bu oranlar doğrultusunda 3 ve daha fazla seslemlili sözcükler için katsayılar belirlenmiş ve sayılar arasında bir bağ oluşturulması için değerlerin karekökleri alınmıştır. Buna göre yeni formül şu şekildedir:

$$YOD = \sqrt{OKS \times ((H3 \times 0,84) + (H4 \times 1,5) + (H5 \times 3,5) + (H6 \times 26,25))} \quad 14$$

Bir metin Bezirci ve Yılmaz'ın (2010) sunduğu bu yöntemle; 3,03–kolay, 8,30–orta, 18,82–zor olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Türkçe için bir başka formül geliştirme çalışması ise Çetinkaya (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmada “ortalama sözcük uzunluğu”, “4 ve daha fazla seslemlili sözcük oranı”, “tekrarlanan sözcük gövde oranı”, “ortalama tümce uzunluğu” gibi dört değişkenin ilişkisel eşliği (korelasyonu) ortaya konmuş ve okunabilirlik puanıyla anlamlı ilişkilerin saptandığı iki değişkenle (ortalama sözcük uzunluğu ve ortalama tümce uzunluğu) formül oluşturulmuştur (Çetinkaya & Uzun, 2014, s. 145).

$$OP = 118,823 - 25,987 \times OSU - 0,971 \times OTU \quad 15$$

Elde edilen okunabilirlik puanını üç düzeyde ele alan Çetinkaya, okurun 0-34 puandaki bir metni eğitimci yardımı olmasına karşın işlemleyemeyeceğini, 35-50 puanındaki bir metni bir eğitimcinin yardımıyla işlemleyebileceğini ve 50 üstü puana sahip bir metni yardım almadan işlemleyebileceğini belirtmiştir. Bir başka deyişle, bir metnin okunabilirlik puanı arttıkça okurun (ele aldığımız konu açısından öğrencinin) metni tek başına çözümleme olanağı artmaktadır. Tablo 10'da Çetinkaya'nın puanların yorumlanmasına ilişkin dönüştürme tablosuna yer verilmiştir:

¹⁴ YOD (yeni okunabilirlik değeri), OKS (ortalama kelime sayısı), H (hece).

¹⁵ OP (okunabilirlik puanı), OSU (ortalama sözcük uzunluğu), OTU (ortalama tümce uzunluğu)

Tablo 10: Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması

Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Düzeyi	Eğitim Düzeyi
0 - 34	ENGELLİ DÜZEY (Frustration Reading Level)	10., 11. ve 12. Sınıf
35 – 50	EĞİTSEL OKUMA (Instructional Reading Level)	8. ve 9. Sınıf
51 +	BAĞIMSIZ OKUMA (Independent Reading Level)	5.,6. ve 7. Sınıf

Çetinkaya, elde edilen okunabilirlik puanının, hangi okur düzeyine uygun olduğu konusunda kesin bilgi vermeyeceğini bu nedenle çıkartmalı okunabilirlik işlemiyle okur grubunun da okuma düzeylerinin belirlenmesinin yararlı olacağını belirtmiştir.

Tezdeki sınırlılıklar nedeniyle öğrenciye ulaşamadığından bu çalışmada yalnızca metinlerin okunabilirlik puanlarının hesaplanması planlanmıştır. Bu açıdan Bezirci & Yılmaz (2010) ve Çetinkaya & Uzun (2010) formülleriyle metinlerin okunabilirlik değerleri hesaplanarak sonuçlar karşılaştırılmıştır.

Bununla birlikte çalışmalarda okunabilirlik eşitliklerinin metnin anlaşılabilirliğine ilişkin kesin veriler içermediğine de değinilmiştir. Okunabilirliğin temelde belirli nicel veriler sunduğu ancak bunun tek başına bir metni değerlendirmede yeterli olmayacağı birçok araştırmacı (Temur, 2003; Bezirci ve Yılmaz, 2010) tarafından dile getirilmiştir. Formüllerin kullanımı basit ve anlaşılırdır ancak göz önünde bulundurulmuş iki etmen okunabilirliği etkileyen tüm değişkenleri içermediğinden Lange'a (2001) göre bu ölçütler bir okuyucunun bir metni işlemede başarılı olup olamayacağını kestirememektedir (Ateş, Çetinkaya & Yıldırım, 2012, s. 321). Crossley, Allen ve McNamara da (2011, s. 87) anlaşılabilirlik açısından zayıf göstergeler olması ve bilişsel süreçleri doğrudan ele almaması nedeniyle bu formüllerin söylem analistleri tarafından olumsuz yönde eleştirildiğini belirtmiştir. Araştırmacılar aynı zamanda okurun niteliklerini ya da sözdizimsel karmaşıklık ve sözbilimsel düzenlemeler gibi metne ilişkin etmenleri dikkate almaması nedeniyle de geleneksel okunabilirlik formüllerinin eleştirildiğini dile getirmiştir.

Okunabilirlik formülünün metindeki seslem, sözcük ve tümce sayılarını temel almasının ve değiştirilmiş metinlerde söz konusu dilsel yapıların azaltılmış ya da kısaltılmış

olmasının, elde edilen sonuçları büyük oranda etkilediği düşünülmektedir. Bu anlamda değiştirilmiş metinlerin anlaşılabilirliğinin ve düzeye uygunluğunun değerlendirilmesi için uzman görüşlerinin alınmasının da yabancı dil öğretiminde okunabilirliği tamamlayıcı nitelikte olacağı düşünülmüştür.

4. BÖLÜM: YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE METİN DEĞİŞTİRİMİ

Önceki bölümlerde yabancı dil öğretiminde temel girdinin okuma yoluyla sağlandığı, bu nedenle öğrencilere sunulan malzemenin dilsel ve kültürel zenginliğinin ve çeşitliliğinin önem arz ettiği ve bu açıdan da yazınsal metinler içinden sınıf ortamında kullanıma uygun olan öykülerin yararlı olacağı üzerinde durulmuştu. Bu bölümde, özgün metin ve değiştirilmiş metin kullanımı, söz konusu metinlerin olumlu ve olumsuz yanları, metin değiştirme yolları ve farklı araştırmacıların metin değiştirme ölçütleri ele alınacaktır. Ancak değiştirme ile ilgili konulara geçmeden önce belirli açılardan benzerlik taşıyan bazı kavramlar üzerinde kısaca durulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Metin değiştirme (text modification) kavramıyla birlikte açıklama, özetleme, sadeleştirme, genişletme ve metin uyarlama kavramları da ele alınmakta ve söz konusu kavramlar genel anlamda birbirlerinden ayrıldıkları noktalarla tanımlanmaktadır.

Bu kavramlardan *açıklama* (paraphrasing), bir metnin ya da çalışmanın aynı anlamı verecek biçimde sözdizimi, sözcük seçimi vb. farklılıklarla ifade edilmesi olarak tanımlanmaktadır. *Principles of Paraphrasing*'de (2011) açıklamanın yalnızca birkaç sözcüğü eş anlamlılarıyla değiştirip birkaçını silip noktalama işaretlerini değiştirerek yapılan bir çalışma olmadığı; metindeki iletinin tam olarak anlaşılması, içselleştirilmesi ve kişinin kendi ifadeleriyle iletiyi tekrar ortaya koyması ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Açıklamada bilgi içeriği korunmaya, tüm ayrıntılar yakalanmaya çalışılırken temel amaçlardan biri, zor sözcükler içeren metinlerin değiştirilerek daha anlaşılır kılınmasıdır.

Okuma zamanının iyi değerlendirilmesini, okuma süresinin yararlı kullanılmasını amaçlayan ve açıklamadaki gibi metindeki tüm bilgilerin alınmadığı, en önemli bilgiyi bırakacak şekilde bilgi içeriğinin önemli ölçüde azaltıldığı *özetleme* (summarization) ise bilgi tümcelere sıkıştırıldığı için (Durmuş, 2013c, s. 398) çoğunlukla dilbilgisel ve sözcüksel zorluk artmaktadır. Açıklamadakine benzer bir biçimde yazarın ifadeleri doğru olarak (anlamsal bir kayba ya da değişikliğe uğratmadan) ve yazanın özgün ifadeleriyle aktarılmaktadır ve yine kaynak gösterilmesi gerekmektedir.

Sadeleştirmede (simplification) özetlemedeki gibi metin kısılırken özetlemedekinin aksine dilbilgisel ve sözlüksel zorluk da azalmaktadır. Sadeleştirme ve özetleme arasındaki bir diğer fark şudur; özetlemede metnin iletisiyle doğrudan ilgili olmayan bölümler çıkarılabilmektedir, ancak sadeleştirmede bu tür bilgiler de okurun düzeyine uygun sözcükler ve dilbilgisi yapılarıyla değiştirilebilmektedir (Durmuş, 2013c, s. 398). Genel anlamda sadeleştirmenin amacı, metnin okuma-yazma düzeyi açısından düşük düzeydeki okurlar tarafından anlaşılabilmesidir. Benzer amacı taşıyan *genişletme* (elaboration) kavramı, yine okur tarafından anlaşılması zor olan sözcüklerin özgün biçimlerinin korunarak yanına açıklamaların eklenmesi olarak ifade edilebilir. Ancak sadeleştirmedekinin tersine burada ek açıklamalar nedeniyle metin daha da uzamaktadır. Bu iki kavram, sadeleştirme ve genişletme, metin değiştiriminde en çok üzerinde durulan, uygulanan değiştirim türleri olarak ele alınmaktadır.

Metin uyarlama kavramı ele alındığında ise iki farklı alandan açıklamayla karşılaşılmaktadır. Bunların ilki, çeviri alanında kullanılan *metin uyarlama* (transcreation) kavramıdır. Akademik ve mesleki metinlerden çok pazarlama/reklam (gerekçelendirme) metinleri ve yazınsal metinlere yönelik olan metin uyarlamada, çevirinin hedef dil toplumunda güçlü bir etki bırakabilmesi için çevirmenlerden yaratıcı olmaları, hedef dilde yetkinleşmiş olmaları ve hedef kültürün “toplumsal normlarını bilmeleri” (*Metin Uyarlama Nedir*, t.y.) beklenmektedir. Bu amaçla çevirmenler birebir sözcüklere bağlı kalmaksızın hedef dilin anlatı kalıplarıyla metni baştan oluştururlar. Yazında metin uyarlamasının en güzel örneklerinden bazılarını Can Yücel’in çevirilerinde (uyarlamalarında) görmek mümkün. William Shakespeare’in Hamlet oyununun çevirisinde olayların sarayda geçmesine gönderimde bulunarak Yücel, Osmanlıca sözcüklere ağırlık vermiş ve dili çevirinin yapıldığı tarihten çok eskilere taşımıştır. Bunun yanı sıra Hamlet’in ünlü sözü “Olmak ya da olmamak, işte bütün mesele bu!”, Yücel’in bilinen uyarlamasında “Bir ihtimal daha var, o da ölmek mi dersin?” olarak yerleştirilmiş, kültürel yan anlam açısından gönderim alanı değiştirilerek bilinen bir şarkıya gönderimde bulunulmuş ve oldukça beğeni toplamıştır. Kimi çevirmen ve eleştirmenlerce olumsuz yönde de eleştirilmesine karşın yazılanı kendince söylemeye özen gösterip metinleri yeniden yorumlaması ve “Türkçeleştirmesi” konusunda çevirmenin tekniğini savunanların sayısı da oldukça

fazladır. Bu da çevirmenin hedef dilde metni baştan yaratmadaki başarısından ileri gelmektedir.

Altay'ın reklam çevirileri üzerine yaptığı çalışmada ise reklam metnlerinin tüketicinin dikkatini çekmek ve istenen sonuca gitmesini sağlamak için etkili olması gerektiği vurgulanmış ve bu açıdan hedef dildeki yetkinliğin öneminden söz edilmiştir (2000, s. 40):

Dilin uygun kullanılması, çeviri ve uyarlamalarda dikkatli olunması gerekmektedir. Chevrolet ürettiği "Nova" marka otomobili İspanya'da pazarlarken adını değiştirmiştir. Çünkü nova İspanyolca'da "no go" yani "gitmez" anlamına gelmektedir (aktaran Roman & Maas 1992:121).

Öğretim alanında kullanılan *metin uyarlama* (text adaptation) kavramı ise metin değiştirimine karşılık gelen, bu kavramla aynı anlamda kullanılan bir ifadedir ve burada kaynak dil ve hedef dil genelde aynıdır. Durmuş (2013c, s. 392) değiştirimi/uyarlamayı, “kaynak metin ile bu metin üzerinde yapılan bir dizi dilbilimsel değişiklik sonucunda ortaya çıkan hedef metin arasındaki ilişki” olarak tanımlamaktadır. Metin değiştirimi, metnin okuma-yazma düzeyi açısından düşük düzeydeki okurlar tarafından daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak için uygulanmaktadır. Burada bahsedilen hedef grup, özellikle başlangıç düzeyindeki öğrencileri, özel gereksinimi olan bireyleri, eski metinlere ulaşmak isteyen günümüz okurlarını, bir dil ailesinin farklı bir değişkesinin konuşurlarını, okuma becerisi açısından düşük yeterlilikteki okurları (Durmuş, 2013c, s. 394-397); uzaktan eğitim öğrencilerini, çevirmen olarak yardımcı teknolojilerden yararlananları ve işitme engellileri (akt. Margarido ve diğ., 2008, s. 311) kapsamaktadır. Saggion ve diğ. (2011) de Avrupa'da öğrenme güçlüğü olan bireylere, düşük okuryazarlık düzeyindekilere, *yardımlı okumaya* (assisted reading) gereksinim duyanlara yönelik olarak metin (kitap, broşür, yasa, resmi belge vb.) değiştirimiyle ilgilenen Easy-to-Read Network (Kolay Okuma Ağı-İskandinav ülkeleri), Asociación Lectura Fácil (Kolay Okuma Derneği-İspanya) ve Centrum för Lättläst (Kolay Okuma Merkezi-İsveç) gibi birçok kuruluşun olduğundan söz etmektedir.

Yukarıda değinilen özetleme, açıklama, sadeleştirme ve genişletme gibi çalışmalar, metin değiştirimi/uyarlama altında ele alınan ve bir metnin belirli bir gruba yönelik olarak hazırlanmasında kullanılan işlemler, ölçütlerdir. Dil öğretiminde hem açıklama

ve özetleme stratejilerinden hem de özgün ve –sadeleştirilerek ya da genişletilerek– değiştirilmiş metinlerden yararlanılmaktadır.

İletişimsel Yaklaşım ve Metin Değiştirimi

Özellikle son yıllarda Türkiye’de de çokça çalışma konusu edilen ve uygulanan bir yaklaşım olan iletişimsel yaklaşımla *iletişim yetisi* (communicative competence) kavramı gündeme gelmiş ve dilin temel işlevi olarak iletişim ön plana çıkarılmıştır. Yaklaşımda yalnızca dilbilgisel ve yapısal özellikler değil işlevsel ve iletişimsel anlam ulamlarının da dilin temel birimleri olduğu vurgulanmıştır (Richards & Rodgers, 2002, s. 161). Bu açıdan gerçek iletişimi içeren ve anlamlı *görevlerin* (task) yer aldığı etkinliklerin öğrenmeyi teşvik ettiği, desteklediği bildirilmiştir. Lüleci (2010, s. 541) de “iletişimsel yaklaşımın, dinamik bir sürecin yansıması olan dil öğreniminin, sabit ve değişmez bir öğretim metoduyla değil, bütün metotların iyi yönlerinden faydalanabilen, bütüncül ve etkileşimi ön planda tutan bir yaklaşımla gerçekleştirilebileceğini savunduğunu” belirtmektedir.

İletişimsel yaklaşımda dil öğretimi çok çeşitli malzemelerle desteklenmiştir. Richards ve Rodgers (2002, s. 168) bu malzemeleri metin-temelli, görev-temelli ve gerçek malzemeler olarak adlandırmıştır. Metin temelli malzemeler, adından da anlaşılacağı üzere iletişimsel yaklaşımın gerektirdiği etkinlikleri içeren öğretim kitaplarına gönderimde bulunurken görev-temelli malzemeler çeşitli oyunları, canlandırmaları (role-play), etkinlik kartlarını vb. içermektedir. Gerçek malzemeler ise işaretler, reklamlar, dergiler; iletişim etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği haritalar, simgeler, tablo ve resimler gibi grafik ve görsel kaynakları içeren “özgün”, “yaşamdan alınmış” malzemeler olarak tanımlanmıştır (Richards & Rodgers, 2002, s. 168).

Özgün Malzemeler

Dil öğretiminde, dilin gerçek durum ve olaylar sırasındaki gerçek kullanımlarını örnekleyen (Durmuş, 2013b, s. 1295) özgün malzeme kullanımına ağırlık verilen bu yaklaşımda, öğretimde öğrencilere sunulan etkinliklerin öğrencileri gerçek bağlam ve özgün dil kullanımına ne kadar dâhil ettiğine göre seçildiği belirtilmiştir. Lüleci (2010,

s. 541) özgün malzemeyi, “sözlü veya yazılı, bir dili ana dili olarak konuşanlar tarafından, yine o dili ana dili olarak konuşanlar için belli bir bildiri işlevini yerine getirmek ve gerçek bir etkileşime imkan sağlamak üzere üretilmiş dil malzemeleri” olarak tanımlamaktadır. Lee de (1995, s. 324) öğretime yönelik olarak üretilmiş olmamaları ve günlük konuları ve etkinlikleri kapsamaları nedeniyle özgün malzemelerin öğrenciler için daha ilgi çekici olduğunu belirtmektedir (akt. Durmuş, 2013d, s. 247-248).

Daha önce de belirtildiği gibi, ikinci/yabancı dil öğretiminde okumaya yönelik etkinliklerin öncelenmesiyle özgün malzemeler arasında yazılı ve özellikle yazınsal metinler ön plana çıkmaktadır. Dil öğretiminde özgün metin kullanımı üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda söz konusu metinlerin oldukça yararlı olabilecekleri, ana dili konuşucuları için hazırlanmış olduklarından yeni ve ilgi çekici bilgi sunma ön koşulları nedeniyle yabancı dil öğretiminde okuma derslerini de eğlenceli hâle getirebilecekleri ifade edilmiştir. Higuchi de (1998, s. 75) yazılı dilin, dilin ideal biçimini gösterme eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu metinler, yabancı dil öğrenen bireylerin farklı metin türleri içinde tüm yapıları, kalıpları, ifadeleri görmelerine olanak tanımaktadır. Özgün metinler üzerine yapılan bir çalışmada özellikle iyi yazılmış öykülerin bağlam açısından iyi yapılandırılmış araçlar oldukları dile getirilmiştir (Higuchi, 1998, s. 83). Çalışmada ayrıca dilsel bir biçimi anlam ve işleviyle ele almaları için öğrencilerin gerçek dil kullanımlarını gösteren bağlamlara gereksinimi olduğu ve bağlamdaki görünüşleriyle öğrencilerin belirli yapıların neden o noktalarda kullanıldığını daha iyi anlayabilecekleri üzerinde durulmuştur. Guariento ve Morley (2001, s. 347) özgün metinlerin, öğrencilerin sınıfta edindikleri bilgi ve gerçek yaşam arasındaki dilsel boşluğu kapatmak için kullanıldığını belirtmektedir (akt. Şaraplı, 2011, s. 38). Bu tür özgün metinlerin öğrenciler için dilin kendi topluluğu içinde gerçek dille (iletişimde doğal olarak ortaya çıkan dille) ve dilin kullanımıyla karşılaşma olanağı sunduğu da dile getirilmiştir (Tamo, 2009, s. 74). Söz gelimi hem görsel hem işitsel uyarılar sunan filmlerde teklifsiz konuşmalara da tanık olan öğrenciler, öğretim malzemelerinde karşılaşamayacakları kısaltmaları, anlatımdaki duraklamaları ve teklimleri fark etmekte ve bunu ana dil konuşurlarının da yapabileceğinin ayırdına varmaktadır. Bunun yanı sıra gerçek söylemler olmaları, güdülenme sağlamaları, dünyada neler olduğuna ilişkin bilgi sunmaları, çeşitli metin

türlerini içermeleri, öğretim kitaplarında yer verilmeyen kullanımları barındırmaları/örneklemeleri, yaratıcı bir yaklaşım sunmaları, yaygın okumaya teşvik etmeleri nedeniyle özgün metinler oldukça önemli görünmektedir (Tamo, 2009, s. 75-76). Cathcart (1989) da genel olarak özgün metinlerin yabancı dil öğretiminde kullanılmasının, öğrencilerin iletişim yetilerinin gelişmesine katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır (akt. Lüleci, 2010, s. 543). Ancak bu metinleri özgün biçimleriyle kullanmak her zaman mümkün olmamaktadır. Metin seçiminde dikkat edilmesi gereken ölçütler gereği, özgün olan her metnin her gruba sunulması da doğru kabul edilemez. Düzeye uygun olma koşulu bu durumun önüne geçmektedir. Çünkü bir metnin öğrenci için çok kolay ya da çok zor olması, öğretimde istenen amaca ulaşılmasına engel olabilmektedir. Söz gelimi kolay bir metin, öğrencinin metne olan ilgisinin kaybolmasına yol açabilirken düzeyin üstünde verilen bir metin de öz güven kaybına yol açarak güdülenmeyi azaltabilecektir.

Anani Sarab ve Karimi (2008, s. 195) Krashen'in girdiyi anlaşılır kılmak için biri öğrenci tarafından bağlam kullanımı, diğeri öğretmen tarafından sadeleştirilmiş girdi kullanımı olmak üzere iki çözüm yolu önerdiğini belirtmektedir. Bu anlamda iletişimsel yaklaşımla sunulan gerçek bağlamın yanı sıra dilin zenginliğinden olabildiğince fazla yararlanabilmek ve her düzeydeki öğrenci için daha fazla malzeme ortaya koyabilmek için metin değiştirilmesine gidilmektedir. Çeşitli araştırmacılar tarafından ileri sürülen farklı yöntemlerle metinde başta sözdizimsel ve sözcüksel olmak üzere, biçimbilimsel ve sözbilimsel değişiklikler yapılarak metinler belirli bir gruba yönelik olarak hazırlanabilmektedir.

4.1. ÖZGÜN VE DEĞİŞTİRİLMİŞ METİN KULLANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Dil öğretimi alanında özgün ya da değiştirilmiş metin kullanımı konusu, uzun yıllardır tartışılan bir konu olmuştur. Bu konuda yabancı dil (özellikle İngilizce) öğretimi alanında yapılan uygulamalı çalışmalarda, kimi zaman özgün metin kullanımıyla kimi zamansa değiştirilmiş metinle öğrencilerin daha fazla gelişme gösterdiği sonucu ortaya konmuştur.

Bölükbaş (2015, s. 933), dil öğretiminde kullanılmak üzere hazırlanan yapay metinlerin hedef dilin doğal kullanım özelliklerini göstermeyeceğini belirtmiş ve iletişimsel yetinin geliştirilmesine önem veren çağdaş yaklaşımların, özgün metinlerle çalışılması gerektiği yönündeki görüşüne değinmiştir.

Yapılan birçok çalışma özgün metinlerin özellikle güdüleyici, gerçekçi ve ilgi çekici olma özelliği üzerinde durmuştur. Bunun yanı sıra özgün metinler; çeşitlilik sunmaları, öğretim amaçlı hazırlanan malzemeleri tamamlayıcı nitelikleri, sonsuz sayıda olmaları (Şaraplı, 2011); dildeki değişimleri görme fırsatı sunmaları, öğrencide başarı duygusu uyandırmaları, keyifli okuma sağlamaları (Tamo, 2009); dilbilgisel farkındalığı artırmada çok değerli olmaları, dile ilişkin kuralları içselleştirmeye yardımcı olmaları (Higuchi, 1998) nedeniyle son dönemdeki yaklaşımlarla dil öğretim malzemeleri arasında yerini almıştır. Lüleci (2010, s. 545) de “mektuplardan sinema afişlerine, telefon konuşmalarından davetiyelere, konferanslardan resmî yazışmalara kadar birçok tür, biçim ve üsluba sahip olan metinlerin”, özgün malzemelerin çeşitliliğini artırdığını aktarmakta ve teknolojinin gelişimine ve olanakların artmasına bağlı olarak özgün malzemelerin kolay ulaşılabilir olma özelliklerinin olduğunu dile getirmektedir.

Er (2005, s. 212-213) okumanın öncelikle anlamaya yönelik olması gerektiğini belirtmekte ve bir metnin anlaşılması için (i) metnin içerdiği bilgi boyutunun, (ii) metnin örgütlenme biçiminin ve (iii) metnin gönderimde bulunduğu kültürel boyutun da anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Er burada ilk boyutun anlambilimle, ikinci boyutun tümce bilgisiyle ve üçüncü boyutun edimbilimle ilgili olduğunu belirterek yabancı dil öğretiminde de bu boyutların tümünü kapsayan okuma modelinin benimsenmesi gerektiğini söyler.

Yazınsal metinlerde ön plana çıkan okuma modellerine göre yazınsal metin sadece kültürel içerikli ve üzerinde yorumlama ve çözümleme yapılacak bir nesne değildir. Yazınsal metin dilin tüm inceliklerinin kullanıldığı bir laboratuvar, ana dil ile yabancı dil arasında köprü olabilecek ayrıcalıklı bir metindir. Her okumayla yeniden oluşturulan metnin anlamı farklı açılardan değerlendirilmelidir. Literal anlam (metnin ne dediği), yazının anlamı (yazı biçimi), çağrışım anlamı (okuyucuda uyandırdığı çağrışımlar) bir araya gelerek yazınsal metnin anlamını oluşturur. (2005, s. 215)

Er’in sözünü ettiği hedef dildeki tümce bilgisine ve kültürel arka plana sahip olmayan başlangıç ve orta düzeydeki öğrencilerin çalışmada konu edilen ve ayrıcalıklı bir metin olarak görülen yazınsal metinleri tek başlarına ve tam olarak işlemleyebilmesi, anlaması

kolay olmamaktadır. Bu anlamda yabancı dil öğretimi alanında ele alındığında, özgün metinlerin de özellikle okuma-yazma düzeyi açısından düşük düzeydeki öğrenciler açısından olumsuz yanlarının bulunduğu görülmektedir.

Tamo (2009) özgün metinlerle çalışırken bazı sorunlarla karşılaşmanın kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Bunlardan biri, özgün metinde yer alan sözcüklerin öğrencinin acil gereksinimine yönelik olmayacağı yönünde olmuştur. Değiştirilmiş metinlerde düzeye yönelik hazırlanan sözcük listelerinden ya da sıklık listelerinden yararlanıldığı için bu metinlerdeki söz varlığının öğrenciye daha uygun olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra özgün metinlerin kültürel olarak fazla taraflı olabileceği ve hedef dil toplumundan olmayan kişilerce söz konusu metnin kolaylıkla anlaşılamayabileceği de belirtilmiştir. Kültürle ilgili bir başka konu, özgün metnin çeşitli ifadeler, üstü kapalı anlatımlar, göstergeler gibi kültürel geçmişin bilinmesini gerektirecek birçok bilgi içermesidir. Hedef dilin konuşulduğu ülkede bulunup burada belirli bir zaman geçirmiş ve temel bilgileri almış orta düzey ve üstü öğrencilerin bu özellikleri başarıyla işlemeleri olasıdır, ancak başlangıç düzeyindeki grup için durum farklıdır. Tamo'nun değindiği bir diğer nokta özgün metinlerin çok fazla biçimbilimsel ve sözdizimsel yapı içermesidir. Higuchi (1998, s. 79) de yazılı özgün metinlerde, özellikle roman ve öyküde, en büyük sorunun herhangi bir dilbilgisel yapının her an ve metnin herhangi bir yerinde öğrencinin karşısına çıkması olduğunu dile getirmiştir. Bu nedenle bu tür metinlerin kullanımının B1 (intermediate) üstü düzeyler için uygun olduğunu belirtmektedir.

Ruddock (2000) da benzer biçimde, başlangıç düzeyindeki öğrenciler için zorlayıcı olacağından öğrenciler ancak B1 düzeyine geldiklerinde özgün metinlerin kullanılabilirliğini ifade etmektedir (akt. Şaraplı, 2011, s. 42). Düzeyin bu şekilde belirlenmesindeki temel sav, öğrencilerin B düzeyine gelene kadar söz varlığı, biçimbilim ve sözdizim açısından belirli bilgileri öğrenmiş olacağı ve bu bilgileri kullanarak verilen iletiyi daha iyi çözümlenebileceğidir.

Özgün metinlere ilişkin bir diğer sorun, bu metinlerin çok fazla ön hazırlık gerektirmesi ve bu sürecin öğretmen için fazla zaman alıcı olması olarak ifade edilmiştir (Şaraplı, 2011, s. 42). Öğretmenin her şeyden önce metnin içeriğinin ve dil düzeyinin öğrencilerin ilgi alanı ve düzeyine uygun olup olmadığını incelemesi ve kullanacağı

metni dikkatle seçmesi gerekmektedir. Öğrencilerinin düzeylerinin üzerinde bir metin, uygun görevler verildiğinde öğretmenin de yardımıyla ve yönlendirmesiyle işlenebilmektedir. Bu açıdan uygulama aşamasında okuma öncesi, sırası ve sonrası etkinlikleri için verilecek görevlerin söz konusu düzeyin kazanımları doğrultusunda belirlenmesi de düzeye uygunluk ölçütünün uygulanmasına bir anlamda katkı sağlayacaktır.

Dil öğretiminde başlangıç düzeyinde ve orta düzeyde özgün metin kullanımı, ele alınan tüm bu nedenlerle zor görünmektedir. Öğretim malzemelerindeki metinlerin yapaylığından uzaklaşmak ve özgün metinlerin yukarıda belirtilen olumlu özelliklerinden yararlanmak isteyen araştırmacılar, bu metinlerin düzeylere göre belirli değişimlerden/uyarlamalardan geçirilerek öğrenciye ulaştırılması yoluna gitmektedir.

Daha önce de bahsedildiği gibi metin değiştirimi, öğrencilerin bir metni daha iyi anlamaları için metin üzerinde yapılan dilbilimsel değişimler, uyarlamalardır. Değiştirilmiş metinlerin temel amacı, hedef dile ve kültüre ilişkin özgün metinlerin sunduğu çeşitlilikten yararlanarak öğrencilerin ilgisini çekip öğretim ortamındaki kaygılarını azaltmak ve metnin anlaşılabilirliğini artırmaktır. Bu amaçla metinler üzerinde çeşitli biçimbilimsel, sözdizimsel ve sözlüksel değişikliklere gidilmekte ve metindeki ileti korunacak şekilde, kimi durumda kısaltmalara, eksiltmelere ve özetleme yoluna gidilerek sadeleştirme yapılırken kimi durumda da açıklama ve açıklamalarla genişletme yapılmaktadır. Mevcut durum ve öğrenci gereksinimleri doğrultusunda birkaç yöntem bir arada da kullanılmaktadır. Bu uygulamaların temelinde bir yandan öğrenciye anlaşılır girdi sağlarken diğer yandan da sınıf içindeki etkileşimi ve işleyişi ilerletmenin yattığı belirtilmiştir:

Öğrencilerin, okuma malzemelerinin dilbilimsel karmaşıklığı ve içeriğin doğal zorluğu altında eziliyor olması; metinlerin anlaşılabilirliğiyle birlikte müfredat bu metinlere dayandığında da sınıfta dersin işlenişinde ilerlemenin sağlanamaması düşüncesinin (Ragan, 2006; Toro, 2002) hem sadeleştirme (simplification) hem de ayrıntılandırma (elaboration) işlemleri için, bütün bu gerekçelerin ortak noktası olduğu söylenebilir. (Durmuş, 2013b, s. 1297)

Bölükbaş da (2015, s. 926) çalışmasında Krashen'in girdi hipotezine değinerek anlaşılır girdinin altını çizmiş ve bu anlamda öğrenciler için değiştirimin gerekliliği üzerinde durmuştur:

Yabancı dil öğrenim sürecinde ilerleme ve başarı, hedef dil ile ilgili alınan anlaşılabilir girdinin niteliği ve niceliği ile ilgilidir. Dil öğrenim sürecinde maruz kalınan girdiler anlaşılır olmadıkça öğrenmeye hizmet etmez. Bu nedenle dil derslerinde kullanılan metinlerin öğrencinin düzeyine göre uyarlanması gerekir.

Mitsue Sandom (2013, s. 32) değiştirilmiş metinlerin savunusunun öncüleri olarak, hedef kültürden uzak ülkelerde İngilizce öğreten Michael West and Harold Palmer'ı göstermektedir. West ve Palmer, değiştirilmiş metinlerin okumayı daha zevkli hâle getirebilecek kadar anlaşılır kılabilceğini belirterek kuramsal bir gerekçelendirme de sunmuşlardır. Araştırmacılara göre iyi bir şekilde yapılandırılmış değiştirilmiş metinler, öğrenciler özgün metinlerle uğraşmaya başlamadan önce bir geçiş, ön hazırlık niteliğinde söz konusu metinlerle bir bağ kurabilmekte (2013, s. 33), öğrencileri özgün metinlerle karşılaşmaya hazırlayabilmektedir. West (1967) de, bu konuyu destekler nitelikte, değiştirilen metnin 4 aşamalı eylemsel gerekliliği karşılması gerektiğini belirtmiştir (akt. Sandom, 2013, 55-56). Buna göre bu eylemsel gereklilikler (i) öğrenciyi *genel okuma* (reading for pleasure) etkinlikleri ile tanıştırmak, (ii) genel okuma alışkanlığı oluşturmak, (iii) özgün metnin önceden alınan keyfini yaşatmak ve (iv) uyarlanmamış kitap ve yazılara bir giriş yapılmasını sağlamak olarak sıralanmıştır.

Genel anlamda daha anlaşılır olmaları ve yapılan değişikliklerle öğrenciler için bilişsel işlem yükünü azaltmaları açısından değiştirilmiş metinler araştırmacılar tarafından desteklenmiştir. Bunun yanı sıra çalışmalarda (Beglar, Hunt & Kite, 2011; Claridge, 2005; Nation & Deweerdt, 2001; Nation & Ming-Tzu, 1999; Taguchi, Takayasu-Maass & Gorsuch, 2004; Wodinsky & Nation, 1988), değiştirilmiş metinlerin daha ideal sözcük öğretme olanağı ve daha yararlı, akıcılığı geliştiren girdi sundukları aktarılmıştır (akt. Sandom, 2013, s. 35).

Özgün metin ve değiştirilmiş metinlerle çalışan öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin karşılaştırıldığı deneysel nitelikte çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Söz gelimi Twessi'nin (1998) yaptığı çalışma, özgün metnin her zaman, özellikle dilbilgisel yeti bakımından düşük düzeylerde (A1, A2) olan öğrenci grupları için uygun olmadığını göstermiştir (De Toro, 2002). Okuduğunu anlama açısından sadeleştirme/değiştirim işleminin en fazla yapıldığı metinle de mükemmel sonuçlar elde edilmemiş olmasına karşın, Twessi'nin çalışmasında en kötü sonuçları alan öğrenciler, özgün metinle çalışan öğrenciler olmuştur.

Bölükbaş (2015, s. 933) da çeşitli deneysel çalışmalara gönderimde bulunarak sadeleştirilmiş metinlerin öğrencilerin okuduğunu anlama başarısı üzerinde daha etkili olduğu sonucunun ortaya konduğunu belirtmektedir:

Öğrencinin düzeyinin çok üstünde olan dilsel girdiler öğrenciler tarafından anlaşılmadığından öğrenmeye hizmet etmez. Sadeleştirilmiş metinlerin mi yoksa orijinal metinlerin mi okuduğunu anlama üzerinde daha etkili olduğunu ispatlamak üzerine yapılmış deneysel çalışmalar da sadeleştirilmiş metinlerin okuduğunu anlama başarısı üzerinde daha etkili olduğunu (Claridge, 2005; De Toro, 2002; Zainal ve Baskeran, 2010) ortaya koymaktadır.

Petersen ve Ostendorf (2007, s. 69) çalışmalarında, okuma becerisine ilişkin düzeyleri ile entelektüel düzeyleri ve ilgileri örtüşmeyen öğrenciler için özgün metin bulmanın zorluğundan söz etmektedir. Öğrenciler bir metni anlayamadıklarındaysa, o metinle ilgili hazırlanan etkinliklerle ilerlemenin zorlaştığı ve çoğu zaman öğrencilerin güdülenme düzeyinin düştüğü vurgulanmaktadır. Burada, güdüle(n)me kavramı oldukça önemlidir. Daha önce de belirtildiği gibi güdülenme, bir diğer bireysel farklılık, duygusal değişken olan kaygıyla ters orantılı ilerlemektedir. Yani kaygı arttıkça güdülenme düzeyi düşmekte ya da kaygı azaldıkça güdülenme düzeyi artmaktadır. Yapılan birçok çalışma da güdülenme düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük öğrencilerin genel olarak daha başarılı sonuçlar elde ettikleri ortaya koymuştur.

Ancak sözü edilen olumlu özellikler ve belirtilen deneysel çalışmalar sonucunda gözlemlenen yararlarının yanı sıra değiştirilmiş metinlere getirilen olumsuz eleştiriler de bulunmaktadır. Bunların başında değiştirilmiş metinlerin yine eğitsel amaç gütmeleri ve bu doğrultuda belirli yapı ve sözcükleri içerecek biçimde hazırlanmaları nedeniyle özgün metin ulamından çıktıkları görüşü gelmektedir.

D2¹⁶ öğrencileri değiştirilmiş metinlerle etkileşime girdiğinde gerçek iletişimsel deneyimler oluşuyorsa söz konusu metinlerin özgün olduklarından söz edilebilmektedir. Bir başka deyişle, D2 öğrencisi yeni dilsel hedefleri öğrenmenin bir aracı olarak değiştirilmiş metinleri kullanıyorsa o metin özgün okuma malzemesi olmaktan çıkmaktadır. Artık metin yalnızca yapısal dilbilgisi malzemesi ya da alıştırmadır. (Sandom, 2013, 55)

Honeyfield de (1977), değiştirilmiş metinlerdeki dil kullanımının normal dil kullanımından büyük ölçüde farklı olduğunu dile getirmiştir (akt. Sandom, 2013, s. 35-36). Honeyfield'e göre üç yönden farklılık gösteren iki metinde ilk nokta, değiştirilmiş (sadeleştirilmiş) metinlerdeki bilgi sisteminin türdeş (homogenized) olmasıdır, bir başka

¹⁶ İkinci dil, hedef dil.

deyişle değiştirilmiş metin, sözcük türü ve dilbilgisi açısından özgün metindeki kadar çeşitlilik içermemektedir. Bir diğer konu, sözdizimindeki azaltmanın, anlamsal tutarlılığın da azalmasına neden olabileceği düşüncesidir. Genişletme gibi bir işlem de kullanılmadığında tümceler arasındaki geçişlerde anlamların kaybolabileceğine işaret edilmiştir. Araştırmacının ele aldığı üçüncü nokta, sadeleştirilmiş bazı ifadelerin, söylem içindeki iletişimsel yapıyı belirleyen söylem öğelerini kavramada ve korumada başarısız olması nedeniyle iletişimsel yapının belirsiz duruma gelmesi, bozulma tehlikesi yaratmaktadır. Burada özellikle söylem işaretleyicilerinin azalmasıyla ya da tümcelerın bölünmesi sonucu ortadan kaybolmasıyla ortaya çıkan söylem ilişkilerindeki belirsizlik ele alınmaktadır.

Swaffar (1985) da anlam iletme işlevi olan özgün metinlerin yazara ilişkin ipucu, yinelemeler, artık bilgi (redundancy) ve söylem işaretleyicileri içerdiğini belirtmekte, değiştirilmiş, sadeleştirilmiş metinlerin iletişim değil dil öğretime amacı taşıdıkları için bu metinlerde bu niteliklerin olmadığına değinmektedir (akt. Claridge, 2005, s. 145).

Bunun yanı sıra tanıtlara dayalı olmamakla birlikte metin değiştiriminin daha çok sezgisel olarak yapıldığına dikkat çekilmiş ve metinler yapısal yaklaşımlarla değil sezgisel olarak değiştirildiğinde bir metnin aynı dil düzeyi için sözlüksel ve sözdizimsel olarak farklı biçimlerde ortaya konduğu dile getirilmiştir (Bölükbaş, 2015, s. 927-928). Bu uygulama hem nesnellikten uzaktır hem de söz konusu metin ders programında yer almasa bile farklı kurumlarda öğretimin farklılaşmasına neden olabilecektir. Dolayısıyla belirli bir yöntem çerçevesinde oluşturulacak ölçütlerle metinler yapısal olarak değiştirilebilecek, bu da ölçütlerin standart hâle getirilmesine ve otomatik metin değiştirim programlarının ortaya konmasına katkı sağlayacaktır.

Bireysel farklılıklar gibi etmenler de göz önünde bulundurulduğunda hangi malzemenin hangi grup ve düzeyler için uygun olacağına ilişkin net bir seçimde bulunmak mümkün görünmemektedir. Bu nedenle malzemenin sunulacağı öğrenci grubunun ilgi ve özellikle dil düzeyine göre hareket etmek ve yine bu doğrultuda özgün ya da değiştirilmiş metinlerden birini seçerek uygulamak daha doğru görünmektedir. Durmuş da özgün ve sadeleştirilmiş metinlerin olumlu ve olumsuz yönlerinin olabileceğini belirtmiş ve iki metin türünün her durumda en yararlı, geçerli seçenek olup olmadığının düşünülmesi gerektiğini ifade etmiştir (2013a, s. 142):

Dil öğretim süreçlerinde yararlanmak üzere hazırlanmış materyaller ile ilgili önemli bir nokta olarak “Özgün ve sadeleştirilmiş metin tercihi her durumda birbirinin alternatifi midir?” sorusu üzerinde düşünmek gerekir. Hazırlanan materyalin hedef kitlenin her düzeyde niteliklerine uygun olması, anlaşılır olması, öğrencinin kısa ve uzun süreli akademik başarılarını sağlamada yararlı olması gibi bakımlardan yeterlilikleri esas alındığında bu iki yaklaşımdan birine göre hazırlanmış materyalin her durumda en yararlı olduğunu söylemek güçtür. Her iki yaklaşıma göre hazırlanmış materyalin de güçlü ve zayıf tarafları vardır. Dolayısıyla, belirli özel durumların bir materyal oluşturma yöntemini diğerinin önüne çıkarması da doğal karşılanabilir.

Metinlerin değiştirilmesi, temel olarak sadeleştirme, genişletme ya da kolaylaştırma yoluyla olmaktadır.

4.2. SADELEŞTİRME (SIMPLIFICATION)

Metin değiştirimi üzerine çalışma yapan Candido ve diğ. (2009, s. 41) gazetecilerin, kamu kuruluşlarının, yönerge ve teknik belge yazan kişilerin ve öğretmenlerin özellikle sadeleştirilmiş metinlerden yararlanabileceklerini belirtmektedir. Okuryazarlığın düşük olduğu toplumlarda, insanların toplum içinde etkileşime geçebilmesi amacıyla okuma ve yazma becerilerini geliştirip kolaylaştırdığı için metin sadeleştirmenin toplumsal içerme açısından da ilk aşama olduğu vurgulanmış ve metin sadeleştirmenin toplumsal etkisinin yadsınamaz nitelikte olduğu ifade edilmiştir.

Ruhbilim alanında yapılan birçok çalışma da, çeşitli rahatsızlıkları olan bireylerin yanı sıra çocukların ve ikinci dil öğrencilerinin genel olarak metinleri anlamakta zorlandığını göstermiştir (Vu, Tran ve Pham, 2014, s. 31). Bu anlamda, özellikle eğitsel amaçlarla, metinleri bu bireylere yönelik olarak daha anlaşılır kılmak için araştırmacılar, bazı metin sadeleştirme sistemleri geliştirmişlerdir. Yazılı metinlerde zor olduğu düşünülen bazı sözdizimsel yapıların işitme engelli öğrencilere yönelik olarak değiştirilmesi, afazili¹⁷ bireyler için gazete metnlerinin yeniden yazılmaları amacıyla gerçekleştirilen İngilizce Metinlerin Sadeleştirilmesi Projesi (PSET) ve algılama ya da üretim aşamasındaki temel öğrenme süreçlerinde rahatsızlığı olan dil-engelli (language-impaired) bireyler için bir metin işlemciye eklenen etkileşimli bir metin sadeleştirme sistemi (Petersen ve Ostendorf, 2007, s. 69), bu alanda geliştirilmiş sistemlerden yalnızca bazılarıdır.

¹⁷ Beyindeki ilgili alanların tahribi sonucu, konuşma veya konuşulanı anlama yeteneğinin kaybı (Tıp Terimleri Sözlüğü).

Yabancı dil öğretimi söz konusu olduğunda ise özellikle başlangıç düzeyindeki öğrencilerle uygulanmak üzere uygun özgün metin bulmak kimi durumlarda oldukça zordur. Bu nedenle birçok öğretmen, ana dili ortamlarında üretilmiş metinleri değiştirerek öğrencilerine sunmaktadır.

...genel anlamda sadeleştirme, dilbilgisel olarak hedef dildeki kurallardan daha az karmaşık olan kuralların kullanımı halinde neler olacağını tanımlamak amacıyla kullanılan bir terimdir (Richards and Schmidt, 2002: 486). Bu noktada ikinci/yabancı dil öğrencisine sunulan metnin, karmaşık dilbilgisel özelliklerinin giderilmesine ek olarak anlaşılması güç söz varlığının kullanım sıklığı fazla olan sözcüklerle değiştirilmesi, yapısal özelliklerinin yanı sıra içeriğinin öğrencinin düzeyine göre oluşturulması esastır (Durmuş, 2013b, s. 1298).

Değiştirim ve özellikle sadeleştirme söz konusu olduğunda, önemli bir etken olarak kaynak dil ve hedef dil arasındaki olumlu ve olumsuz yönlerin ele alınması gerektiği öne sürülmüştür (De Toro, 2002). Burada ana dilin (D₁), hedef dilin (D₂) öğrenilmesi sürecinde etkili olacağı ve özellikle sözdizimsel ve sözcüksel açıdan ana dilindeki örüntülerin hedef dili şekillendireceği belirtilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sınıflarına bakıldığında çok farklı kültürlerden ve dolayısıyla farklı dil ailelerinden gelen öğrencilerin bir arada bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle D₁ çeşitlilik gösterdiği için bu durum öğrencilerde etkisini farklı gösterecektir.

Sadeleştirmede göz önünde bulundurulması gereken bir diğer nokta ise, metinde öğrencilerin bildiği ve bilmediği yapıların dengesini sağlamaktır. Krashen'in 1970'li yıllarda öne sürdüğü girdi hipotezi (input hypothesis)¹⁸, öğrencilere bildiklerinin bir düzey üstünde (girdi[input]+1) bilgi sunulduğunda girdinin anlaşılacağını, edinimin gerçekleşeceğini ve böylece başarı sağlanacağını öne sürmektedir. Bu anlamda, edinimin yanı sıra öğrenim sürecinde de girdinin anlaşılabilir olması, aynı zamanda yeni bilgileri de içermesi gerekmektedir. Sadeleştirme işleminde de, örneğin bir yapının, metin içinde geçtiği her yerde daha basit ya da bilinen bir ifadeyle verilmesi yerine, ilk bölümlerde öğrencilerin bildikleri şekilde kullanılıp metnin ilerleyen kısımlarında yeni ya da farklı bir şekilde kullanılması çok daha işlevsel olacaktır. Başlarda verilen bilinen yapı, herhangi bir yanlış anlamının önüne geçerken daha sonra verilen yeni yapı (özgün

¹⁸ *Girdi Hipotezi* aslında "dil öğrenimi" ile değil "dil edinimi" ile ilgilidir. Krashen, burada ikinci dil ediniminin nasıl gerçekleştiğini açıklamaya çalışmıştır. Ancak yapılan birçok çalışma Krashen'in hipotezine gönderimde bulunarak yabancı dil öğretimi alanındaki konulara açıklık getirme yoluna gitmiştir.

eşdeğeri), öğrencilere dilin farklı bir boyutunu sunarak hem karşılaştırma olanağı yaratacak hem de öğrenim sürecini sürdürecektir.

Çalışmalarda (Siddharta, 2002; Klebanov vd., 2004; Devlin ve Unthank, 2006) genel anlamda dil engeli olan okurlar için metin zorluğunu artıran etmenler; uzun tümceler, bağlı tümceler, içeyerleşik (embedded) yan tümceler, edilgen yapılar, devrik (non-canonical) tümce dizilişi ve sıklığı az olan sözcüklerin kullanımı olarak saptanmıştır (Candido vd., 2009, s. 34). Farklı araştırmacıların çalışmalarında (Paetzold ve Specia, 2013; Zhu, Z, Bernhard, D. ve Gurevych, I., 2010; Saggion ve diğ., 2011) ise bu ulamlar sınıflandırılarak tümce düzeyinde okuma zorluğunun sözlüksel ya da sözdizimsel zorluktan, karmaşadan kaynaklandığı belirtilmiştir. Buna bağlı olarak tümce sadeleştirme, sözlüksel ve sözdizimsel sadeleştirme olarak ikiye ayrılmıştır.

Sözlüksel sadeleştirme, bir bağlamla ya da sıklık tabanlı modellerle yakın anlamlı¹⁹ sözcükleri ele almaktadır; burada çoğunlukla sıklıkla ilgili bilgiyi ya da okunabilirlik istatistiklerini kullanarak var olan sözcüğü, yakın anlamlı sözcükle değiştirme yoluna gidilmektedir (Paetzold ve Specia, 2013, s. 120). Sözlüksel sadeleştirme yaklaşımları daha çok bulunduğu yerdeki sözlüksel bağlamına bakarak sözcük sınırlı değişiklikler yapmaktadır.

Sadeleştirmenin sözlüksel boyutu için söz varlığı çalışması oldukça önem taşımaktadır. Nation (1990), D2 öğrencisinin ne kadar sözcüğe gereksinimi olduğunu belirleyebilmek için ana dili konuşucusunun sözcük dağarcığına veya sıklık sayım sonuçlarına bakılabileceğini söyler (Kavanoz & Ökten, 2010, s. 180). Ancak sıklığı çok olan sözcüklerin yabancı dil öğreniminde sanıldığı kadar fazla yer almadığı saptanmıştır (Nation, 2003). Bunun yanı sıra dil öğretim malzemelerinin temel aldığı listelerin de tutarlı olmadığı gözlenmektedir. Söz gelimi yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarındaki sözcük sıklığını incelediği çalışmasında Aydın (2015), Hitit, Gazi TÖMER, Gökkuşığı, İstanbul, İzmir ve Lale kitaplarını ele almış ve bu altı kitapta ilk 100 sözcükte yalnızca 37 ortak sözcük olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle öncelikle bu tür malzemeler için kullanılabilir temel bir veri tabanının oluşturulması ve sözcüklerin sıklığını gösteren

¹⁹ Özgün metinde eş anlamlı olarak ifade edilmiştir. Dilde tam olarak eş anlamlılık bulunmadığından sözcük burada “yakın anlamlı” olarak kullanılmıştır.

dizelgelerini hazırlarken de hem sıklığa hem de dağılıma dikkat edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Sözdizimsel sadeleştirme yaklaşımlarıyla ise, kavramayı kolaylaştırma amacıyla tümcenin yapısı değiştirilmektedir. *Bölme*, *eksiltme*, *yeniden sıralama* ve *yerine* (başka yapı/sözcük) *koyma* genel kabul görmüş önemli sadeleştirme yollarıdır (Zhu ve diğ., 2010, s. 1353). Burada *bölme* ile kastedilen uzun, karmaşık tümcelerin birkaç basit tümceye ayrılmasıdır. Bu anlamda söz gelimi yan tümceler ve bağlaç barındıran tümceler bu noktalardan bölünebilmektedir. Böylece eylemler de okur tarafından daha iyi seçilebilmektedir. *Bölme*, bölümlenme ve tamamlama olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Bölümlemede tümcenin nereden ayrılacağına karar verilirken tamamlamada bölünmüş olan tümcelerin eksik kısımları tamamlanmaktadır.

Örnek 16

“[...] Zehirci emir kulu olduğu için Allah katında günahı olmadığını uzun uzun düşünmüştür. [...]” S. F. Abasıyanık, Fındık. **Seçme Hikâyeler**. İş Bankası Kültür Yay., 2014, 63.

1a. Zehirci emir kuludur.

1b. Bu yüzden (zehirci/o) bu işin günahı yok diye uzun uzun düşünmüştür.

Örnekte verilen tümce, neden bildiren yapı başka bir tümce olacak şekilde bölümlenmiştir. Bölümlenmiş olan tümcede özne, yüklem, bağlaç gibi eksik olan öğeler anlam ve söylem ilişkileri dikkate alınarak A1 düzeyine²⁰ yönelik olarak şu şekilde tamamlanıp değiştirilebilir:

2. Zehirci başkalarından emir alıyordu. Bu yüzden, bu işin günahı yok, diye düşünüyordu.

Eksiltmede ise tümcenin gereksiz kabul edilen bölümleri çıkarılırken yeniden sıralamada tümcelerin ya da tümce öğelerinin sırası değiştirilmekte ve *yerine koyma* işleminde zor öbek/sözcükler daha kolay eş değerleriyle/eş anlamlılarıyla

²⁰ Düzeyler için Yeni Hitit kitabındaki dilbilgisi konuları ve söz varlığı listeleri temel alınmıştır.

değiştirilmektedir. Söz gelimi yukarıdaki örnekte 1a. tümcesindeki “emir kulu” ifadesi ve 1b. tümcesindeki “düşün-” eylemindeki –miş biçim birimi A1 düzeyine uygun olmadığından değiştirilmiştir.

Bölükbaş (2015, s. 928) da alanyazında (Alderson, 2000; Chang, 2008; Long ve Ross, 1993; Nation, 1993; Oh, 2001; Williams ve Dallas, 1984; Yano, Long ve Ross, 1994) metin sadeleştirme için *koruma*, *değiştirme*, *özetleme* ve *silme* olmak üzere dört işlem üzerinde durulduğunu belirtmektedir. *Koruma*, metnin anlaşılabilirliğini olumsuz yönde etkilemeyen bölümlerin herhangi bir işlemde geçirilmeden bırakılması olarak ele alınırken *değiştirme*, zor sözcük ve yapıların kolay olanlarıyla değiştirilmesi olup Zhu ve diğ.’nin (2010) sözünü ettiği *yerine koyma* işlemine karşılık gelmektedir. *Özetleme*, daha önce ele alındığı şekliyle, metindeki ileti korunacak biçimde metnin daha kısa ve basit ifadelerle aktarılmasıdır. *Silme* işlemi ise yine Zhu ve diğ.’nin (2010) *eksiltme* olarak tanımladığı işlemle örtüşmektedir ve metni doğrudan etkisi olmayan öğelerin, bölümlerin metinden çıkarılması anlamına gelmektedir.

Bölükbaş (2015, s. 928) söz konusu işlemler içinden en çok başvurulanın değiştirim olduğundan söz etmiş ve bunun da yine sözcüksel, sözdizimsel, sözcüksel-sözdizimsel ve biçimsel değiştirim olarak ayrıldığını belirtmiştir.

Candido ve diğ. (2009), çalışmalarında ortaya koydukları bir metin sadeleştirme editörü için 7 işlem belirlemiştir. Bu işlemler;

- a. tümcelerin bölünmesini,
- b. söylem işaretleyicilerinin değiştirilerek basitleştirilmesini,
- c. edilgen çatılı tümcelerin etken çatılı tümcelere çevrilmesini,
- d. bölünmüş tümcelerin (tümceciklerin) sırasının belirlenmesini,
- e. kurallı tümce (Özne-Nesne-Yüklem) yapısına geçilmesini,
- f. belirteç öbeklerinde/tümceciklerinde konulaştırımın (topicalization) değiştirilmesini ve
- g. korumayı (non-simplification) içermektedir.

Burada *tümceciklerin sırasının belirlenmesi* ile ana tümcedeki önemli, bağımsız olan bilginin önce verilmesi, yan tümcedeki bağımlı olan bilginin ise bölünme işleminden

sonra ayrı bir tümcede diğer bilgiden sonra verilmesi olarak tanımlanmıştır. Mantıksal sıralama nedeniyle ödünleyici bağlamada (concessive subordinate clauses) bağımlı tümcecik diğerinden önce gelmektedir ve burada anlamsal tutarlılık için söylem işaretleyicisi de değişmektedir. rnek 17’de (M²¹’de bulunan) söz konu ödünleyici yapının bölünmesiyle B1 düzeyine yönelik ortaya konan iki tümce (SM²²) bulunmaktadır. rnekte bölme işlemi sonucu kaybolan söylem işaretleyicinin yerine anlamı destekleyecek başka bir işaretleyicinin eklendiği görülmektedir.

rnek 17

M: “Bahar yağmuru olduğunu, birazdan geçeceğini bilmesine rağmen depodan almış olduğu kimliksiz kara şemsiyelerden birinin altına sığınmış yürüyordu.” M. Gülsoy, Kayıp Eşyalar Bürosu. **Bu Kitabı alın**. Can Yay., 2014, 37.

SM: Depodan aldığı kimliksiz kara şemsiyelerden birinin altında yürüyordu. Aslında/Oysa bahar yağmuru olduğunu, birazdan geçeceğini biliyordu.

Bir diğer işlem olan *belirteç beklerinde/tmceciklerinde konulaştırımın (topicalization) değiştirilmesi*yle söz gelimi zaman belirten ifadelerin (İngilizcede) tümcenin başına ya da sonuna taşınmasının bazı durumlarda tümceleri kolaylaştırabileceği üzerinde durulmuştur. Türkçede belirli bir tarihi işaretleyen zaman ifadeleri için bu durum biraz daha farklıdır²³ ve bu başlığın *kurallı tümce yapısına geçilmesi* işlemiyle birlikte ele alınabileceği düşünülmektedir. Aşağıda rnek 18’de verilen özgün metin (M) için Türkçenin sunduğu kurallı yapı olanakları gereği sadeleştirilmiş metin rneklerinin (SM, SM₁ ve SM₂) hepsi dilbilgisel ve kabul edilebilir tümcelerdir. Yalnızca Türkçede odağın eylem n konumunda olmasından dolayı, doğal konuşucular SM ve SM₂’deki tümceden odağın “B şehri” olduğunu, SM₁’deki tümceden ise verilen tarih olan “XYZ tarihinde” olduğunu algılamaktadır.

²¹ özgün metin

²² Sadeleştirilmiş metin

²³ Durum, miktar ve yer-yn belirtelerindeyse belirtecin, tümce başında da görülmekle birlikte daha çok eylem n konumunda olduğu gözlenmektedir.

Örnek 18

ÖM: [XYZ tarihinde]_{zaman} vardı [Ali]_{kılıcı} [B şehrine]_{hedef}.

SM: [Ali]_{kılıcı} [XYZ tarihinde]_{zaman} [B şehrine]_{hedef} vardı.

SM₁: [Ali]_{kılıcı} [B şehrine]_{hedef} [XYZ tarihinde]_{zaman} vardı.

SM₂: [XYZ tarihinde]_{zaman} [Ali]_{kılıcı} [B şehrine]_{hedef} vardı.

Örnek 19’da yer alan özgün metin (ÖM) için verilen kurallı tümce seçenekleri de dilbilgisel ve kabul edilebilir tümcelerdir. Tümcelerde zaman bildiren ifadenin daha çok başlarda yer aldığı görülmektedir. Bu ifadenin eylem sonrasına yerleştirilmesiyle devrik tümce yapısında kullanılması da mümkündür.

Örnek 19

ÖM: Önceleri bu da eğlence gibi geldi millete. C. Kavukçu, O Bakış. **Üstü Kalsm.** Can Yay., 2014, 21.

SM: Önceleri bu da millete eğlence gibi geldi.

SM₁: Bu da önceleri millete eğlence gibi geldi.

SM₂: Millete önceleri bu da eğlence gibi geldi.

SM₃: Önceleri millete bu da eğlence gibi geldi.

Belirtilen tüm işlemlerin aşamalı olarak kaydedildiğinin ifade edilmesi Candido ve arkadaşlarının çalışmasında da en çok uygulanan işlemin metni uzatan ancak tümcelerin kısılmasıyla sonuçlanan bölme işlemi olduğu gösterilmiştir (2009, s. 37-38). Siddharta (2004, s. 21) kısa süreli bellekle²⁴ okuma düzeylerini ilişkilendirerek kısa süreli belleğin, sağlıklı insanlar için bile okuduğunu anlamayı sınırlandırabildiğini belirtmektedir. Mason ve Kendall (1979), en çok sözcüksel olmakla birlikte sözdizimsel işleme sırasında da kısa süreli bellekte depolanan bilginin azalmasının, tümce

²⁴ Kısa süreli bellek, çevremizden sayısız uyararı toplayan reseptörler ile geniş bir bilgi deposu olan uzun süreli bellek arasında bulunan ve sınırlı sayıda bilginin (± 7 birim) toplanabildiği bir alandır (Kısa süreli bellek, t.y.).

sınırlarında daha üst düzey anlamsal işlemler için kısa süreli belleği boşalttığını vurgulamışlar ve karmaşık tümceleri birkaç kısa tümceye bölmenin, düşük okuma düzeyindeki okurlar tarafından daha iyi anlaşılmasıyla sonuçlandığını göstermişlerdir (akt. Siddharta, 2004, s. 22). İşte bu nedenle ele alınan çalışmalarda öncelikli olarak bölme işleminin gerçekleştirilmesi ve en çok uygulanan işlemlerden birinin bölme olması rastlantısal değildir.

Dillerin yapılarının çözümlenmesi, hedef dil ve kaynak dilin karşılaştırılması ve yukarıda ele alınan metin değiştirimine ilişkin yapısal ölçütlerin belirlenmesiyle değiştirim işlemi otomatikleştirme üzerine çalışan mühendisler ve bilgisayarlı dilbilim alanında uzmanlaşmış araştırmacılar da olmuştur. Söz gelimi Chandrasekar ve Srinivas (1996) çözümlenme ve otomatik çeviri uygulamalarını geliştirmek amacıyla tümceleri sadeleştirme yoluna giderken Siddharta tüm metni kısaltmadan tümce temelli sözdizimsel sadeleştirme üzerine çalışmıştır (akt. Petersen ve Ostendorf, 2007, s. 69). Bunun dışında Burstein ve diğ.’nin (2007) otomatik metin uyarlama aracı, Saggion ve diğ.’nin (2011) otomatik öğrenme (machine learning) ve elle girilen kuralları birleştiren, hibrid nitelikte olacak Simplext uygulaması ve Paetzold ve Specia’nın (2013) ağaç tabanlı istatistiksel yöntemlerle metin sadeleştirme konusundaki çalışmaları devam etmektedir.

Söz konusu sadeleştirme çalışmaları sonucu metnin düzeye uygun duruma getirilmesiyle öğrenci için daha yararlı olacağı görüşü çeşitli çalışmalarla da ortaya konmuştur. Ragan (2006) sadeleştirilmiş metnin öğrencinin uğraşmak zorunda kalacağı dilsel ve bilişsel yükü azaltarak metindeki asıl anlama odaklanmasına olanak tanıyacağını belirtmektedir (akt. Durmuş, 2013a, s. 143-144). Sandom da (2013, s. 42) yapılan bir çalışmayı örnekleyerek araştırma katılımcılarından birinin değiştirilmiş, kolay bir metni okurken metni daha iyi anladığını ve her seferinde “eureka duygusu” yaşadığını, “zihinsel bir not alma” eylemine geçtiğini; bu olumlu duyguyu uyandıranın değiştirilmiş metin olduğunu ifade ettiğini aktarmaktadır. Sözdizimsel ve sözlüksel olarak yazılı girdilerin sadeleştirildiği deneysel çalışmaların (Y.-J. Choi, 1996; Jeong, 1987; Kim, 1985; Lee, 1986) sonuçları da söz konusu sadeleştirilmiş metinlerin öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir (akt. Oh, 2001, s. 71). Yine Oh’un (2001) gerçekleştirdiği çalışmada da

genel kanının tersine özellikle yüksek düzeydeki öğrencilerin özgün metin ve genişletilmiş metinlere göre en çok sadeleştirilmiş metinlerde başarılı sonuçlar aldığı ortaya konmuştur. Ancak çalışmalardaki olumlu sonuçlara karşın metin değiştiriminde olumsuz anlamda en çok eleştiri yine sadeleştirmeye yöneliktir. Özgün metindeki yapıların atılması, değiştirilmesi, kısaltılması, bölünmesi vb. işlemleri içeren sadeleştirme sonrası ortaya çıkan metnin doğal dil olmayacağı, kısa ve basit tümcelelerin bağdaşıklığı vermede yetersiz kalacağı çeşitli çalışmalarda (Honeyfield, 1977; Yano vd., 1994) belirtilmiştir (akt. Nation ve Deweerd, 2001, s. 56). Anani Sarab ve Karimi de (2008, s. 31) sadeleştirilmiş metinlerle öğrenciden dilin doğal biçimlerini öğrenme fırsatının alındığını dile getirmişlerdir.

Yano vd. (1994) öğrencilerin düzeyinin altında olan sadeleştirilmiş metinleri okumalarının, çıktılarının niteliğini de düşürebileceği konusunda eleştirilerde bulunmuşlardır (akt. Nation ve Deweerd, 2001, s. 57). Ayrıca bilinmeyen sözcük sayısının azaltılmasıyla sözcük anlamını bağlamdan çıkarma, sözcük konusunda tahmin yürütme ve sözlük kullanımı gibi zor sözcüklerle başa çıkma becerilerinin (coping skills) gelişiminin de olumsuz etkileneceğini dile getirmişlerdir. Oh (2001, s. 71) okuma metinlerindeki dil ve içeriğin sadeleştirilmesinin, öğrencilerin hedef dildeki özgün metinler için uygun olmayan okuma stratejileri geliştirmelerine neden olabileceğini de düşünmektedir.

Bunun yanı sıra Ragan (2006), yalnızca kolay metinlerle karşılaşmanın öğrencilerin stratejik düşünme becerilerini harekete geçirmeyeceğini ifade etmiş, bu nedenle sadeleştirilmiş metinlerin uzun dönemdeki etkilerinin olumsuz olabileceğini vurgulamıştır:

Sadeleştirilmiş kolay metinler kısa vadede öğrencilerin anlama düzeyini artırırken, öğrencilerin neler yapabileceklerini görmelerine engel olabilmekte, onların uzun vadede kendine güvenlerine de zarar verebilmektedir. Yine aynı öğrenciler eğer sadece kolay okuyabildikleri metinleri okumayı sürdürürlerse, onların pratik yapmak ve stratejileri uygulamak için bir sebepleri de kalmayabilir. Öğrencilerin sadece daha zor metinleri okudukları sürece stratejik düşünmeyi hayata geçirebileceklerini de dikkate almak gerekmektedir (Ragan 2006) (akt. Durmuş, 2013a, s. 144).

Bu nedenlerle, ortaya konan deneysel çalışmalarla da öğrenci düzeyine bağlı olarak kimi durumda değiştirim açısından genişletmenin sadeleştirmeden daha etkili

olabileceği ve özgün metni korurken anlamayı daha fazla artırabileceği belirtilerek son dönemde genişletme üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır.

4.3. GENİŞLETME (ELABORATION)

Metin değiştiriminde sadeleştirmenin yanı sıra genişletme de metin değiştirim türü olarak çokça kullanılmaktadır.

Sadeleştirme; daha kısa tümceler, daha basit sözdizimsel yapı ve daha kolay söz varlığı, kurallı bir diziliş içerirken genişletmenin artık bilgiyi (yinelemeler, eş anlamlı sözcükler vb.) artırdığı, temel izleksel ilişkileri belirginleştirdiği belirtilmektedir (Oh, 2001, s. 70). Durmuş (2013b, s. 1300) genişletmeyi yabancı dil öğretiminde öğrencilerin anlama düzeyini artırmak amacıyla metne açıklayıcı bilgilerin eklenmesi, iletinin/anlamın ve yapının açık hâle getirilmesi olarak tanımlamaktadır. Sandom (2013, s. 60) Yano, Long ve Ross'un (1994) çalışmalarında doğal konuşucuların doğal olmayan konuşucularla iletişime geçtiklerinde yineleme, kontrol, açıklama, soru-yanıt dizileri, ayrıştırma gibi düzenlemelere girdiğinden söz ettiklerini ifade eder. Doğal konuşucuların seçtiği bu düzenlemeler, kurallı tümce oluşturma, daha az mecaz ifade kullanma gibi yollardan daha fazla tercih edilmektedir. Dolayısıyla söz konusu işlemlerle metin genişletmenin daha doğal bir yol olduğu vurgulanmaktadır.

Sadeleştirme ve genişletmeyle ilgili yapılan çalışmalarda araştırmacıların birbirlerinden farklı sonuçlar elde ettikleri gözlenmektedir, ancak genel kanı iki değiştirim türünün de okuduğunu anlama üzerinde benzer şekilde olumlu etkileri olduğu yönündedir. Kong (2007) çalışmasında hem sadeleştirilmiş hem de genişletilmiş girdinin katılımcıların okuduğunu anlama becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuştur. Kong aynı zamanda öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini geliştirmesi açısından sadeleştirilmiş ve genişletilmiş metin arasında anlamlı bir farklılık olmadığını, birinin diğerine üstünlüğü olmadığını belirtmiştir (akt. Asl ve Mahmoudi, 2017, s. 338). King'in (1987) çalışmasında ise başlangıç düzeyindeki öğrenciler sadeleştirilmiş metinlerle daha başarılı olurken ileri düzeydeki öğrencilerin genişletilmiş metinlerle daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır (akt. Sandom, 2013, s. 63).

Bazı araştırmacılar ise genişletmenin sadeleştirmeden daha iyi sonuç vereceğini ve öğrencinin okuduğunu anlama becerisi üzerinde daha etkili olabileceğini ifade etmişlerdir. Söz gelimi Parker ve Chaudron (1987) genişletme içeren değişimlerin anlamayı artırdığını, ancak basit sözdizim ve söz varlığı şeklindeki sadeleştirme ile bu sonuca ulaşamadıklarını belirtmişlerdir (akt. Oh, 2001, s. 70). Yano vd. (1994), öğrencilere özgün metin, sadeleştirilmiş metin ve genişletilmiş metinlerin sunulduğu çalışmalarında, sadeleştirilmiş ve genişletilmiş olan metnin benzer şekilde özgün metinden daha iyi sonuçlar ortaya koyduğunu ifade ederken (akt. Park, 2002, s. 5) Oh'un (2001) çalışmasında özellikle başlangıç düzeyindeki öğrencilerin genişletilmiş metinlerle daha başarılı oldukları belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Oh, genişletilmiş metinlerde özgün metindeki zor sözcük ve yapılar da korunduğu için öğrencinin doğal dili deneyimleyeceğini, bunu yaparken de açıklamalar, yinelemeler ve gönderimlerle, bir başka deyişle genişletmeyle ortaya konan ek bilgilerle metni anlama konusunda çok fazla zorluk çıkarmayacağını ifade etmektedir. Genişletilmiş metinlerin özgün metinlerde bulunan karmaşık yapıların yanında kolay eş değerlerini eşit bir dağılımla bünyesinde barındırması bu açıdan olumlu değerlendirilmektedir. Maxwell (2011, s. 6) de benzer bir biçimde genişletmeyi sadeleştirmeye yeğlemiş, sadeleştirmenin anlama düzeyini artırabileceğini ancak öğrencileri önünde sonunda karşılaştıkları özgün metinlere tam olarak hazırlayamayabileceğini dile getirmiştir (akt. Sandom, 2013, s. 61).

Okuma süresi ve okuduğunu anlama sorularının sonuçlarını değerlendirerek öğrencilerin tümce düzeyindeki anlama becerilerini ve rastlantısal sözcük öğrenimini (incidental vocabulary acquisition)²⁵ incelediği çalışmasında Urano (2000, s. v), hem sadeleştirilmiş metnin hem de genişletilmiş metnin tümce düzeyindeki anlamayı iyileştirdiğini belirtmiş, ancak yalnızca sözlüksel genişletmenin rastlantısal sözcük öğrenimini kolaylaştırdığı ve ileri düzeydeki öğrencilerin sözcük anlamlarını öğrenme konusunda sözlüksel genişletmeden daha çok yararlandıkları sonucuna varmıştır.

²⁵ “Öğrencilerin, herhangi bir sözcüğü doğrudan öğretme olmaksızın, yalnızca yaygın okuma yaparak veya iletişimsel etkinlikler (communicative interactions) ile ya da televizyon izleme gibi etkinlikler sonucu “farkında olmadan” öğrenmeleri, rastlantısal yoldan öğrenme olarak kabul edilmektedir (Celce-Murcia, 2001:288)” (akt. Ergin, 2008, s. 37).

Sandom (2013, s. 62) Beck, McKeown, Omanson ve Pople (1984), Anderson ve Davison (1988), Beck, McKeown, Sinatra ve Loxterman (1991), Yano, Long ve Ross (1994) ve Kim ve Snow'un (2009) çalışmalarına atıfta bulunarak önerilen beş genişletme işlemini şu şekilde sıralamıştır:

- a. Sıklığı az olan sözcükleri sıklığı fazla olanlarla genişletmek,
- b. Tanıdık olmayan, belirsiz kavramları netleştirmek,
- c. Yineleme ve yeniden yazma yoluyla artık bilgiyi çoğaltmak,
- d. Bağlantıları açık hâle getirmek,
- e. Temel kavramları²⁶ vurgulamak.

Bu işlemlerin çoğu, çalışmadaki ölçütler altında yer aldığından bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Yalnızca “tanıdık olmayan kavramların netleştirilmesi” işlemi çalışmamızda sıklığı az olan sözcükleri sıklığı fazla olanlarla değiştirme ya da genişletme başlıklarında ele alındığından uyarlanan ölçütler arasında bu maddeye yer verilmemiştir.

Genişletilmiş metinlerin sadeleştirilmiş metinlere göre daha doğala-yakın (native-like) oluşu yukarıda da belirtildiği gibi farklı araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir. Özgün metinlerdeki özelliklerin birçoğunu korumasının yanı sıra genişletilmiş metinlerin anlamayı ve sözcük tanınırlığını artırma gücünün olduğu (O'Donnell, 2009; akt. Sandom, 2013, s. 61) belirtilmiştir. Bununla birlikte, genişletilmiş metinlere ilişkin olumsuz eleştiriler de ortaya konmuştur. Söz gelimi verilen metindeki bilgilerin genişletilmesinin metinlerin daha uzun olmasıyla sonuçlanacağı, bunun da özgün metinden daha zor, daha karmaşık bir metnin oluşmasına neden olabileceği belirtilmiştir (akt. Terence Project, 2012, s. 7). Genişletilmiş metinlerin öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini geliştirip geliştirmediği konusunda bir çalışma gerçekleştiren Asl ve Mahmoudi (2017, s. 339), sözcük sayıları 142-246 arasında değişen beş özgün metni alarak genişletmiş ve sonuçta sözcük sayıları 217-429 arasında değişen metinler elde etmişlerdir. Rakamlar ele alındığında metinlerin %53 ila %74 arasında genişlediği görülmektedir. Metindeki bu uzama, okuma süresini de olumsuz yönde etkileyebilecektir. Bu da özellikle belirli bir sayfa sayısını geçen metinlerin bu şekilde

²⁶ Öykünün anlatsal izleği gereği, kahraman ya da olayla doğrudan ilgili olan, tekrarlanan, vazgeçilemez öğeler.

sınıf ortamında uygulanmasını zorlaştırabileceği gibi metni anlaşılır kılmak için eklenen açıklamaların fazlalığına bağlı olarak metnin doğal gizeminin dışarıda bırakılmasının da olası olduğu Ragan (2006) tarafından ifade edilmiştir (akt. Durmuş, 2013b, s. 1301). Bu durum, özgün metinlerin ilgi çekici olma özelliğinin ve metinde okura bırakılan yerlerin azalmasını beraberinde getirecektir.

Genişletmeyle ilgili bir başka eleştiri, bütün genişletme biçimlerinin yararlı olmadığı yönünde olmuştur (Park, 2002, s. 5). Fazla bilgi içeren metinlerin başarısız olabileceği ve öğrencide istenilen etkinin tersini uyandırabileceği, üretici becerileri de olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Söz gelimi Chaudron'un (1983b) çalışması, sözlüksel geliştirme bazı durumlarda hangi bilginin ek bilgi olduğu hangisinin alternatif olduğu konusunda öğrencinin yanılmasına neden olabileceğini göstermektedir (Park, 2002, s. 5).

Yine de Yano vd.'nin (1994, s. 214) belirttiği gibi genişletmenin “yabancı ve ikinci dil öğrencilerine yönelik olarak hem sözlü hem de yazılı girdi için sadeleştirmeye getirilen uygulanabilir bir seçenek olarak değerlendirilmesi” gerekmektedir (akt. Sandom, 2013, s. 64). İki değiştirim türü birbirinin eksikliklerini kapatacak nitelikte birbirini tamamlayıcı olmalıdır. Nation (2001, s. 271) özgün metnin olabildiğince korunmasının önemli olduğu düşünüldüğünde sadeleştirmedense genişletmenin tercih edilebileceğini, keyifli bir okuma içinse sadeleştirmenin seçilebileceğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra dil düzeyleri, öğrencilerin ana dili ve bireysel farklılıklar gibi etmenlerin farklı metin değiştirim türlerini gerektireceği de açıktır. Farklı artalanlara sahip, farklı bilgi ve dil düzeylerindeki öğrenciler için sözlüksel sadeleştirme, sözdizimsel sadeleştirme, sözlüksel genişletme, sözdizimsel genişletme, özetleme ya da bunların birkaçını içeren metin değiştirim türlerinden uygun olanlardan öğretimin farklı aşamalarında yararlanılabilir.

4.4. KOLAYLAŞTIRMA (EASIFICATION)

Nation (2001) ve onu izleyen Sandom (2013), metin değiştirimini sadeleştirme, genişletme ve kolaylaştırma olmak üzere üç ulamda ele almışlardır. Nation (2001) kolaylaştırmayı, “metindeki sözcükleri değiştirmeden, şemalar, resimler, grafik ve

tablolar, metin özetleri, sözlükler/açıklamalar, yönlendirme soruları ve başlıklar gibi farklı türde destekler ekleyerek bir metni okunması kolay hâle getirme” olarak tanımlamaktadır (Sandom, 2013, s. 68). Kolaylaştırma kavramının ilk kez 1983 yılında Bhatia tarafından ortaya atıldığını belirten Jones (2005) da, sürecin “metnin etrafında bir tür “erişim yapısı” geliştirilerek öğrencilere ek bir öğretim aracı sunabileceği” şeklinde tanımlandığını belirtmektedir.

Bhatia’ya (1983, s. 45) göre her okurun aynı metinden aldığı bilgi aynı değildir. Burada *mevcut girdi* (input) ve *alınan girdi* (intake) kavramları arasındaki fark dikkat çekicidir. Buna göre *mevcut girdi*, hedef dilde öğrencinin karşısına çıkan tüm sözlü ve yazılı kullanımları kapsarken *alınan girdi*, öğrencinin fark ettiği, bilincinde olduğu, gelişen dil sistemini etkileyen girdiyle sınırlıdır (Input vs Intake, t.y.). Söz gelimi yazılı bir metin söz konusu olduğunda *mevcut girdinin* yazar tarafından, *alınan girdinin*se okur tarafından kontrol edildiği söylenebilir. Bu ayrım, öğrenci hedef dilde sürmekte olan bilgi akışına dikkat etmediğinde, kendini vermediğinde alınan bir girdi olmayacağı düşüncesiyle ortaya konmuştur. Bhatia da amacın, sadeleştirme ve kolaylaştırma gibi yollarla metindeki ileti ve yapıların öğrencinin dil düzeyine yaklaştırılarak *alınan girdi* olmalarını desteklemek olduğunu dile getirmiştir. Dolayısıyla burada amaç, doğrudan metnin algılanmasına, kavranmasına yardımcı olmak değil, öğrenciyi metin boyunca yönlendirmek olarak belirtilmiştir (1983, s. 46).

[...] kolaylaştırma yalnızca metin sunumunda kullanılan bir teknik değil aynı zamanda öğrencinin metni kendisi için sadeleştirmesine yardımcı olan bir öğrenme stratejisidir. Sadeleştirmede odak metindeyken kolaylaştırmada öğrenci üzerindedir. Sadeleştirme, soruna öğretim açısından yaklaşırken kolaylaştırma sorunu öğrenim açısından ele alır. Sadeleştirmede asıl odak metin üzerindedir ve alınan girdi sorunu ikincildir. Kolaylaştırmada ise birincil odak, alınan girdi üzerindedir ve nadiren metin değiştirimine gerek duyulur (Bhatia, 1983, s. 46).

Çalışmada kolaylaştırmadan yararlanarak kişinin, yeni okuyucuların yaşadığı zorlukları azaltmak için teknik ve bilimsel metinlerin hem genel-yapısal ve kavramsal yoğunluğunu hem de metin üretim sürecinin bilgiyi dönüştürme yönlerini dengeleyebildiği aktarılmıştır (Jones, 2005). Bir başka deyişle, metnin zorluğu, eklenen basit ve anlaşılır destek araçlarıyla üstesinden gelinebilir bir noktaya inmektedir.

Sadeleştirme yerine metnin özgünlüğünü korumak ve okuma deneyimini daha gerçekçi kılmak amacıyla kolaylaştırma altındaki işlemlerin kullanılabilmesi farklı çalışmalarda

da belirtilmiştir (Reading Skills, t.y.). Sandom da (2013, s. 68) kolaylaştırmanın metin içi sözcüksel değiştirimler içermemesiyle sadeleştirme ve genişletmeden ayrıldığını belirtmektedir. Bu değiştirimler yerine kolaylaştırmayla ele alınan destek araçlarının daha yararlı olacağı üzerinde durulmuş, öğrencinin böylece doğrudan özğün metinlerden yararlanabileceği ve değiştirilmiş metinlerden özğün metinlere sert bir geçiş olasılığının azalacağı ifade edilmiştir. Uygun özğün metinlerin seçimi ve bu metinlerle söz konusu kolaylaştırma araçlarının öğrencinin kullanımına sunulması, öğrencilerin özğün metinlerle öğretimin erken basamaklarında karşılaşmasına olanak tanıyacaktır. Bununla birlikte gerekli açıklamaların, görsel malzemelerin vb. metinle birlikte sunumu, öğrencide güven duygusu yaratarak güdülenme düzeyini artıracaktır.

Bunun yanı sıra metinlerde öğretmenlerin özellikle sezgisel olarak yaptıkları değiştirimlerin her zaman öğrencilerin dil öğrenim stratejileriyle ve gereksinimleriyle örtüşmeyebileceği de farklı araştırmacılar (Breen, 1985; Senior, 2005) tarafından dile getirilmiştir (akt. Sandom, 2013, s. 70). Dolayısıyla öğrencilere seçimlik olarak sunulan kolaylaştırıcı araçların öğrenci isterse başvurabileceği nitelikte olması, bu türün olumlu yönlerinden biri olarak ele alınmıştır. Söz gelimi aynı düzeyde olup daha fazla sözcük bilgisine sahip olan öğrenciler için metnin altında ya da sonunda verilen sözlükeye sürekli başvurmak gerekmeyecektir.

Bhatia (1983), çoğu hazırlayıcı, açıklayıcı ve bazen etkileşimsel malzemelerle metinleri çevrelemeyi amaçlayan çok çeşitli araçlardan söz etmektedir. Bir metne (ya da metnin bir bölümüne) giriş paragrafı ekleme, bir metne (ya da metin bölümüne) yapısal bir çözümlenme (bölümleri etiketleme) sağlama, bir metni (ya da metin bölümünü) şematik olarak sunma, metne açıklamalar (örneğin, metin kutuları) ekleme ve (öncesinde, ortasında ya da sonrasında) üstsöylemsel (metadiscursive) yorumlar ekleme bu araçlardan bazıları olarak tanıtılmıştır (Jones, 2005).

Reading Skills'te de (t.y.) kolaylaştırmanın okuma etkinliği için daha net bir bağlam sağlayarak hedef dil okuyucularının sözcük yükü ile ilgili güçlükleri aşmada yardımcı olacak çeşitli teknikler sunacağı belirtilmiştir. Söz konusu teknikler şöyle sıralanmıştır:

- a) satırları numaralandırmak,

- b) paragrafları ayırmak,
- c) alt başlıklar eklemek,
- d) sözcükleri, tümceleri, paragrafları vurgulamak
- e) görsel malzemeler eklemek,
- f) belleği desteklemek için renkleri kullanmak,
- g) yazı tipi boyutunu değiştirmek, metni (boyut olarak) büyütme vb.,
- h) yorum ya da soru eklemek,
- i) başka birinin metnini eklemek,
- j) zor sözcükleri çevirmek, değiştirmek,
- k) USA²⁷ kullanarak bilinmeyen sözcüklerin nasıl sesletileceğine ilişkin bilgi vermek.

Vucic, Kraljik ve Vukovic de (2000) çalışmalarında bu tekniklere yer vermiş, bunlara “metnin kenarlarına sözcük açıklaması ekleme” ve “sayfada boş bir alan bırakma” maddelerini de eklemişlerdir. Aşağıda araştırmacıların hazırladığı, söz konusu teknikleri içeren örnek metin yer almaktadır. Metnin hangi düzeydeki öğrencilerle uygulanacağına ilişkin bilgi verilmemiştir. Ayrıca bu örnek bir yazınsal metin değildir; bir internet sitesinde verilen tur bilgilerini içermektedir.

²⁷ Uluslararası Sesbilim Abecesi (International Phonetic Alphabet).

BRITAIN **Walking Britain**

Take a walking holiday in Britain and follow in the footsteps of your favourite writers

Haworth and the Brontë Moors /mə:ɔ:(r)/

The moors above the Brontë West Yorkshire home were a source of both inspiration and solace in their briefly flourishing lives

I.

I

a How many words or phrases that refer to roads can you find in the text?

1 From the car park, go through gate posts opposite the museum and turn right. The lane soon becomes a paved field path that leads to the Haworth-Stanbury road. Walk left along the road and, after about 80yds (75m), take a left fork, signed to Penistone Hill. Continue along this quiet road to a T-junction.

2 Take the track straight ahead, soon signed Brontë Way and Top Withins, gradually descending to South Cross Beck where, within a few paces of the stone bridge, you'll find the Brontë Waterfall and Brontë Seat (a stone that resembles a chair). Cross the bridge and climb steeply uphill to a 3-way sign.

3 Keep left, uphill, on a paved path, signed to Top Withins. The path soon levels out to accompany a dry-stone wall. Cross the stile and then keep left. Cross a tiny beck on stepping stones. A wooden bridge to a very narrow stream leads to a very short (but scenic) descent of 200yds (182m), uphill, needed if you want to investigate the lonely ruins of Top Withins.

4 Turn right at the waymarker, on a paved path, downhill, signed to Stanbury and Haworth; you are now joining the Pennine Way. You have a broad, easily-followed track across the wide expanse of moorland.

5 Pass a white farmhouse - Upper Heights Cottage - then bear immediately left at a fork of tracks (well signed as Pennine Way). Walk past another building, Lower Heights Farm. After 550yds (500m), where the Pennine Way meets left, continue on the track straight ahead, signed to Stanbury and Haworth. Follow the track to meet a road near the village of Stanbury.

6 Bear right along the road through Stanbury, then take the first road on the right, signed to Oxenhope, and cross the dam of Lower Laithes Reservoir. Immediately beyond the dam, bear left on a road that soon reduces to a track, uphill, to meet a road by Haworth Cemetery.

7 From here you retrace your outward route: walk left along the road, soon taking a side in the right, to follow the paved field path back into Haworth.

II

a steep roof →
a path →
a destroyed, damaged building

b You want to take a walking holiday in Haworth. Using this information, prepare a set of questions you would ask a travel agent.

c How do you think this word is pronounced? Look it up in a dictionary. What else can be described as *ferocious*?

storm
ferocious
[fɪ:'rɔ:ʃɪəs]
very strong

III

an area of wild open land covered with rough grass

d Find 8 phrases used for giving directions in the first part of the text, eg Turn right at the waymarker. Ask your classmate to tell you how you get from the school to his or her home.

e

VI

/vɪ:zɪ(r)/
change direction suddenly

f Look at the highlighted words on the map. How many ways can you classify them? Why?

g In your opinion, where is this text taken from? Who makes you think that?

IV

a paved road

h

Choose one of the following tasks and do them for homework:

*Visit the website and prepare a five-minute report about walking in Britain. The report should include some of the details suggested above. Be ready to report to the class

*A friend from Britain wants to take a walking holiday in Croatia. Choose a place for him to go and in five steps give a detailed description of the route in writing. Have the teacher check your work.

BRONTES' HAWORTH AND THE YORKSHIRE MOORS

If you have read any of the Brontë sisters' work, then you will probably already have a mental picture of how the Yorkshire Moors should look. Little has changed since the Brontës' time, although it is unlikely that you will encounter *gullies*, *Wuthering Heights* that described by Emily in *Wuthering Heights*. The tragic lives of the sisters Anne, Emily and Charlotte, and their brother Branwell are often mirrored in the books they wrote and prove a responsible way to see the areas they so vividly describe. The sisters achieved considerable literary success with Charlotte's *Jane Eyre*, Anne's *Agnes Grey* and Emily's *Wuthering Heights* all published in 1847. Haworth itself is a popular destination, with the Main Street buildings relatively untouched by developments since the Brontë era. The local Parish Church crypt is the resting-place for most of the family. Many visit the Brontë Parsonage museum, which was once the home of the sisters and where they wrote their novels. From there you can strike out onto the craggy Pennine fells, giving you the opportunity to experience those same feelings that so inspired Emily to write her work of genius, *Wuthering Heights*. The Brontë walk covers some of the landscapes and places most associated with the Brontë family.

Distance: 7.1 miles (11.3km)
Total ascent: 575ft (175m)
Paths: well-defined
Terrain: mostly open moorland
Gradient: varied
Refreshments: Stanbury and Haworth
Park: car park near Brontë Parsonage Hall, 6.4, 6.5, 6.6

Distance: 7.1 miles (11.3km)
Total ascent: 575ft (175m)
Paths: well-defined
Terrain: mostly open moorland
Gradient: varied
Refreshments: Stanbury and Haworth
Park: car park near Brontë Parsonage Hall, 6.4, 6.5, 6.6

Haworth's Main Street

BRITAIN FEBRUARY/MARCH 2002

Şekil 3: Kolaylaştırma araçlarıyla hazırlanmış bir metin (Vucic vd., 2000).

Şekilde roma rakamıyla verilen mavi daireler kolaylaştırma araçlarını göstermektedir. Örnek I, kolay okuma sağlamak için paragrafların numaralandırılmasını ve bölünmesini göstermektedir. Bu şekilde bir bölümlendirmeye aranılan bilgiye de daha kolay ulaşılabilmektedir. Örnek II, III, IV ve V ile metnin görsel malzemelerle desteklendiği görülmektedir. Çizim, resim, fotoğraf ve harita kullanımı metni daha ilgi çekici ve

renkli kıllarken bilinmeyen, zor sözcüklere ilişkin veri sağlamakta ve öğrenciyi metinle ilgili etkinliklere hazırlamaktadır. Bunun dışında metinde bazı sözcüklerin yeşil renkle vurgulandığı görülmektedir. Burada da belleği desteklemek için renkler kullanılmış ve zor sözcükler dil içi çeviriyle metnin kenarlarında açıklanmıştır (marginal gloss). Örnek VI'da ise yine sözcükle ilgili bir çalışma yapılmış, sözcüğün anlamına ve Uluslararası Sesbilim Abecesi ile nasıl sesletileceğine ilişkin bilgi verilmiştir. Ayrıca “kullanıcı-dostu” olması ve öğrencilerin üzerine not alabilmeleri için metin bu hâliyle daha büyük boyutlarda bir kâğıt üzerine basılarak öğrenciye verilmiştir (Vucic vd., 2000).

Burada öncelikle düzeye uygunluk önemlidir. Kolaylaştırma araçları da sunulsa bu metnin A1 düzeyine yönelik olmayacağı açıktır. Bunun yanı sıra bu tür bir çalışma sayfası, oldukça yoğun ve karışık görünmektedir ve özel bir okuma becerisinin geliştirmesini gerektirmektedir. Öğrenci önce nereden ve hangi sırayla okumaya başlayacağını bilmek durumundadır. Ayrıca bazı izleme işaretleri ve renkle öne çıkarılan sözcükler dışında, eklediğimiz harf ve rakamlar olmadan bazı açıklamaları izleyebilmek zor görünmektedir. Bu nedenle böyle bir çalışma sayfası için açıklamaları aşamalı olarak vermek ya da paragraflar üzerinden aşama aşama gitmek öğrenciler için daha kolay olabilir.

Çalışmacılar bu kolaylaştırıcıların yanı sıra metne bazı etkinlik konuları ve soruları eklemiştirler. Doğada yürüyüş rotalarıyla ilgili bilgilerin aktarıldığı metne yönelik verilen görevler şunlardır:

- a. Metinde “yol” sözcüğüne işaret eden kaç sözcük ya da söz öbeği var?
- b. Bu güzergâhta bir yürüyüş tatiline çıkmak istiyorsunuz. Bu bilgileri kullanarak seyahat bürosundaki yetkiliyle görüşmek üzere sorular hazırlayın.
- c. Bu sözcük nasıl sesletiliyor? Sözlüğe bakın. Başka neler “ferocious” olarak tanımlanabilir?
- d. Metnin birinci bölümünde yol tarifine ilişkin 8 örnek bulun (örn. *Levhadan sağa dönün*).
- e. Sınıf arkadaşınıza okuldan onun evine nasıl gideceğinizi sorun.
- f. Harita üzerinde vurgulanan/altı çizili sözcüklere bakın. Bunları kaç şekilde sınıflayabilirsiniz? Neden?
- g. Sizce metin nereden alınmış? Size bunu düşündüren nedir?

- h. Sayfayı ziyaret edip rapor hazırlama ya da 5 maddede bir arkadaşınıza yürüyüş rotası belirleme görevlerinden birini seçerek ödev olarak sunun.

Etkinlikler ele alındığında kavram haritalama (mind-mapping), eşleştirme, listeleme, karşılaştırma, sınıflama, tahmin yürütme, görüşme soruları hazırlama ve diyalog yazma görevlerinin verildiği görülmektedir. Araştırmacılar bu etkinliklerle öğrencilerin sözlük kullanımına özendirildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca bazı durumlarda görevlerle ilgili öğrenciye seçme şansı verildiği ifade edilmiştir (örn. 5 etkinlikten istediği 3'ünü tamamlamak). Yalnızca metni öğretmediklerini belirten araştırmacılar, yeni stratejiler kazandırmak ve dil becerilerini geliştirmek için bir ortam yaratmakla ilgilendiklerini ifade etmişlerdir (Vucic vd., 2000). Yine bu ve benzeri etkinliklerle öğrenciler akıl yürütme, gerekçelendirme ve yaratıcılık konularına teşvik edilmektedir. Etkinlikler açısından sunulan bu çeşitlilik okumanın yanı sıra dinleme, konuşma, yazma ve iletişim becerilerinde etkin olmalarına ve yetkinleşmelerine olanak tanıyacaktır.

Bu ve benzeri çalışmalarla kolaylaştırmaya da diğer değiştirim türleri kadar önem verilmesi gerektiği üzerinde durulmuş, kolaylaştırıcı araçlardan olan metin içi açıklamalarla öğrencilerin sözlüğe bağımlılıklarının azalacaęı²⁸ ve okuma sürecinin daha hızlı ve zevkli bir şekilde geçirileceği öne sürülmüştür (Sandom, 2013, s. 70). Ancak özellikle sözlükçe ve metin içi açıklamalarla ilgili olarak kolaylaştırmaya da olumsuz eleştiriler yöneltilmiştir. Öğrencilerin metinde sürekli bu tür kolaylaştırıcılarla desteklenmesinin bilinmeyen sözcüklerle ilgili olarak bağlama dayalı tahmin yürütme becerilerinin gelişmesinin önünde engel olacağı belirtilmiştir. Ancak Frantzen (2003) ve Hulstijn (1993) gibi araştırmacılar, bağlamın sözcük anlamını tahmin etme konusundaki yardımının güvenilirliğini sorgulamışlar, bunun öğrencinin dil düzeyiyle de ilgili olduğunu belirtmişler ve bağlama ilişkin belirsiz ipuçları içeren metinler de söz konusu olduğunda öğrencilerin yanlış çıkarımda bulunabileceklerini dile getirmişlerdir. Bağlama ilişkin bu güvenilmezliğin de dolayısıyla açıklamalar ve sözlükçeler gibi uygulamaları haklı çıkardığı ifade edilmiştir (akt. Sandom, 2013, s. 72).

²⁸ Yukarıda verilen örnekteki alıştırmalar öğrenciyi sözlüğe de yönlendirmektedir. Burada, sözcüklerle ilgili metin içine yerleştirilen tanım ve açıklamalarla öğrencilerin sözlüğe başvurmalarının gerekmeceğinden bahsedilmektedir.

Bhatia (1983) ve Kuo (1993) “hiçbir uygulamanın tüm durumlar ve tüm metinler için evrensel olarak uygulanabilir olmadığını, bununla birlikte denemeye değer seçenekler bulunduğunu” kabul etmektedirler (Bhatia, 1983, s. 52; akt. Sandom, 2013, s. 69). Bu nedenle hedeflenmesi gerekenin, tüm olumlu ve olumsuz özellikleri dikkate alınarak sözü edilen türlerin belirli bir öğrenci grubuna yönelik olarak en fazla yarar sağlayacak şekilde kullanılması olacağını düşünmekteyiz. Metin boyunca üzerinde durulan dil düzeyi, ilgi alanı, artalan bilgisi, dil öğrenme amacı ve buna bağlı olarak izlenecek yöntem göz önünde bulundurularak öğrenciler için en uygun türü/işlemi seçme yönünde adımlar atılabilecektir.

4.5. METİN DEĞİŞTİRİM ÖLÇÜTLERİ

Önceki bölümlerde genel kabul görmüş önemli sadeleştirme, genişletme ve kolaylaştırma türlerine değinilmiş, farklı gruplara yönelik olarak farklı değiştirim yollarına gidilebileceği üzerinde durulmuştu. Bu bölümde bazı araştırmacıların metin değiştiriminde ele aldığı ölçütler incelenmiş ve çalışmada kullanılan ölçütlere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Türkçe ders kitabında bulunan bir sadeleştirilmiş metnin özgün biçimiyle karşılaştırılarak sadeleştirme ölçütlerinin ortaya çıkarılmasının amaçlandığı çalışmalarında Bayraktar ve Durukan (2016, s. 1359), 1980’li yıllarda anlam üzerinde etkisi olan metin değiştirimiyle ilgili farklı teknikler konusunda çalışmaların ortaya konduğunu dile getirmişlerdir. Bunlardan biri Sommers’in (1980) metin revizyonu²⁹ olarak adlandırdığı çalışmasıdır. Sommers, metin değiştirimi için sözcük, öbek, tümce ve düşünce gibi dört (4) farklı dilsel düzeyde gerçekleştirilebilecek dört (4) işlem ortaya koymuştur. Bu işlemler; silme (deletion), yerine koyma (substitution), yer değiştirme (shifting) ve yeniden düzenleme (reorganization) olarak belirlenmiştir (Alamargot ve Chonquoy, 2001, s. 98).

Sommers’in çalışmalarını takip eden Monahan (1984), araştırmacının sınıflandırmasında bazı eklemelere ve değişikliklere giderek (i) değiştirimin yapıldığı

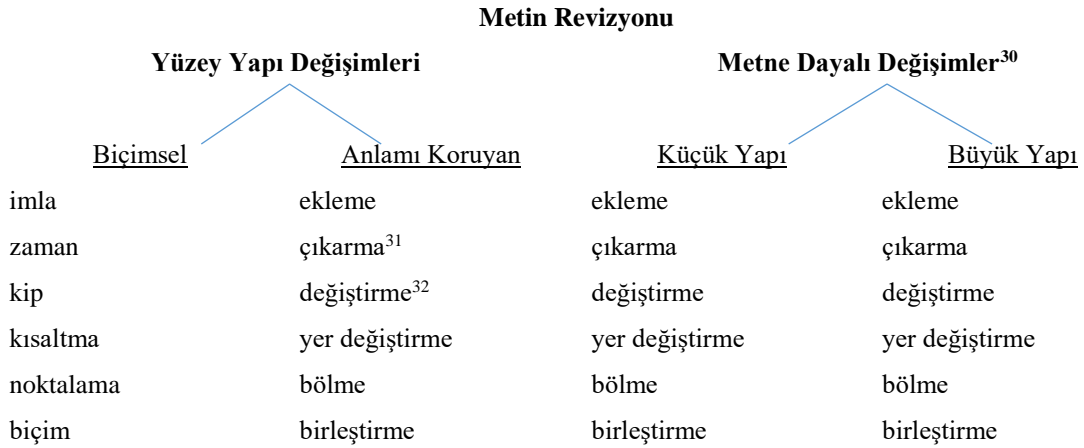
²⁹ Sommers (1980), Alamargot ve Chonquoy (2001) ve Bayraktar ve Durukan’ın (2016) kullandığı “metin revizyonu” kavramı, tutarlılığın sağlanması amacıyla bundan böyle metin değiştirimi olarak kullanılmıştır.

an, (ii) değiştirimin dil düzeyi, (iii) düzeltme türleri ve (iv) değiştirim amacı olmak üzere 4 boyut önermiştir (Alamargot ve Chonquoy, 2001, s. 98). Buna göre ilk boyut değiştirimin taslak metinde ya da son metinde yapıldığı anı işaret ederken ikinci boyut bir sözcük, öbek, yan tümce, tümce, paragraf ya da bütün metinde yapılacak değiştirimleri kapsamaktadır. nc boyut, ekleme, silme, yeniden düzenleme ve yerleştirme işlemleriyle ilgilidir. Dördüncü boyut ise metnin görsel sunumu, yazım, biçem, vurgu, tamamlayıcı bilgi gibi bileşenleri kapsamaktadır (Bayraktar ve Durukan, 2016, s. 1359). Sommers ve Monahan'ın ne sürdüğü işlemler Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11. Sommers (1980) ve Monahan'ın (1984) değiştirim sınıflandırması.

Sommers (1980)		Monahan (1984)	
-Sözcük -bek -Tümce ve -Fikir düzeyinde el alınacak işlemler:	Silme (deletion)	Değiştirimin yapıldığı an	Taslak metinde mi ürün metinde mi?
	Yerine koyma (substitution)	Değiştirimin dil düzeyi	Sözcük düzeyinden metin düzeyine kadar yapılacak değiştirimler.
	Yer değiştirme (shifting)	Düzeltme türleri	Ekleme, silme, yeniden düzenleme ve yerleştirme işlemleri.
	Yeniden düzenleme (reorganization)	Değiştirim amacı	Grsel sunum, yazım, biçem, vurgu, tamamlayıcı bilgi.

Alamargot ve Chonquoy (2001, s. 99), metin değiştirim çalışmaları arasında en ayrıntılısının, değiştirimin hem sözdizimsel hem de anlamsal boyutunu göz önünde bulundurması nedeniyle Faigley ve Witte'nin 1981 yılında yaptıkları sınıflandırma olduğunu belirtmişlerdir. Şekil 2'de Faigley ve Witte'nin geliştirdiği değiştirim sınıflandırması yer almaktadır.

Şekil 4: Metin değiştirimi sınıflandırması (Bayraktar ve Durukan, 2016, s. 1359-1360).

Bu sınıflandırmaya göre, yüzey yapı değişimindeki biçimsel değişimler, geleneksel olarak yapılan düzenlemelerdir (editing). Anlamı koruyan değişimler, metindeki anlamların değiştirilmeden başka sözcüklerle ifade edilmesini, yeniden yazılmasını içermektedir. Ekleme işlemi yine anlam değişmeksizin metnin zenginleşmesini sağlayan bir işlemdir (Bayraktar ve Durukan, 2016, s. 1360). Örnek 20’de Ömer Seyfettin’in *Perili Köşk* öyküsünden alınan bir bölümde “koru” ve “çam” sözcükleri için ekleme işlemi yapılmış ve sözcüklerin/öbeklerin A2 düzeyi öğrencileri için açıklayıcı ve anlaşılır olması sağlanmıştır.

Örnek 20

ÖM: Ertesi akşam koruya gitti. Büyük bir çamın alt dallarından birine bindi.

DM³³: Ertesi akşam koruya, ağaçların arasına gitti. Büyük bir çam ağacının alt dallarından birine çıktı.

Çıkarma işleminde metindeki iletiyle doğrudan ilgili olmayan ve okumayı zorlaştırabilecek sözcük ya da söz öbeği silinmektedir. Aşağıda Örnek 21’de *Perili Köşk* öyküsünden bir tümceye silme işleminin uygulandığı ve tümcenin A2 düzeyine yönelik olarak değiştirildiği görülmektedir. Eylemlerin belirli bir zamandan bu yana

³⁰ Bu çalışmada “anlamsal değişimler” olarak çevrilmiştir.

³¹ Bu çalışmada “silme” olarak çevrilmiştir.

³² Bu çalışmada “yerine koyma” olarak çevrilmiştir.

³³ Değiştirilmiş metin

gerçekleştiğini anlatan “-DEN beri” yapısı, B1 düzeyinde verildiğinden, A2 düzeyi için hazırlanan değişkede bu yapının bağlandığı öbekte silme yoluna gidilmiştir.

Örnek 21

ÖM: Yirmi senedir, çoluğa çocuğa kavuşalıdan beri hep böyle bir yuva hayal ederdi.

DM: Yirmi yıldır böyle bir ev hayal ediyordu.

Değiştirmede daha önce de belirtildiği gibi zor, anlaşılmayan sözcüklerin yerine eş anlamlı sözcükler getirilmektedir. Örnek 22’de *Fındık* öyküsünden alınan bir bölüm sunulmuştur. Özgün metindeki “-mEll” biçimbirimi ve “acayıp” sözcüğü B1 düzeyine uygun olduğundan, bu bölümü A1 düzeyindeki öğrencilere yönelik olarak değiştirmek için gereklilik biçimi yerine emir kipi, “acayıp” sözcüğü yerine ise A1 düzeyinin söz varlığında bulunan “ilginç” sözcüğü kullanılmıştır.

Örnek 22

ÖM: Bizim zehirciyi bir görmelisiniz. Acayıp bir adam.

DM: Bizim zehirciyi bir görün. İlginç bir adamdı.

Yer değiştirme, tümce dizilişinin kurallı hâle getirilmesi gibi yeniden düzenlenmeleri içermektedir. Aşağıda *O Bakış* öyküsünden alınan bir tümceye yer değiştirme işlemi uygulanmıştır. Buna göre özgün biçiminde devrik olan tümce iki farklı şekilde kurallı tümce biçimine getirilebilmektedir. Birinde hedef, varılmak istenen nokta eyleme yakınken diğer seçenekte ulaşmak için kullanılan, yararlanılan araç eylem önündedir. Daha önce de belirtildiği gibi bu durum, konuşucunun vurgulamak istediği ögeyle, yani odakla ilgilidir.

Örnek 23

ÖM: Neyse, arabayla vardık Tepelik köyünün yukarısındaki ormanlığa.

DM: Neyse, arabayla Tepelik köyünün yukarısındaki ormanlığa vardık.

DM₁: Neyse, Tepelik köyünün yukarısındaki ormanlığa arabayla vardık.

Bir diğerk işlem olan bölme işlemi, sıralı ya da bağılı tümcelerin ayrılmasını ve birden fazla tümce olarak ortaya konmasını sağlamaktadır. Örnek 24'te *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünden alınan bir tümce bulunmaktadır. A1 düzeyine yönelik olarak değıştirilen bu örnekte sıralı tümceler bölünerek iki tümce elde edilmiş, zamansal uyum sağlanmış, anlatımı zorlaştıran ve tümceyi uzatan sözcükler silinmiştir. Ayrıca "tuhaf" sözcüğünün yerine Türkçe Ulusal Derlemdeki sıklık değerleri dikkate alınarak "garip" sözcüğü konulmuştur.

Örnek 24

ÖM: Bunları düşünürken elleri arkasında, dilsiz nesnelere oluşmuş bu garip hazinenin tek sahibiymişçesine rafların önünde duruyor, tuhaf bir sevgi ile eşyalara bakıyordu.

DM: Bütün bu düşüncelerle rafların önünde durdu. Garip bir sevgi ile eşyalara baktı.

Son işlem olarak ele alınan birleştirme işlemi ise tümcelerin kısaltılarak tek tümce olarak ifade edilmesine olanak tanımaktadır. Aşağıda Örnek 25'te *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünden alınan bir başka tümce ile birleştirme işlemi gösterilmektedir. A1 düzeyi için hazırlanan değişkede, adlaştırma ve anlatımı zorlaştıran ve uzatan ifadeler silinerek iki tümce birleştirilmiştir. Zamansal ilişkilerin standart hâle getirildiği, sözcüklerin kolaylaştırıldığı DM, A1 düzeyine uygun duruma getirilmiştir.

Örnek 25

ÖM: Ertesi gün öyküleri okumaya başladı. Öğlene doğru kitabı yarılammıştı.

DM: Ertesi gün öğlene kadar öykülerin yarısını okudu.

Faigley ve Witte'nin sınıflandırması incelendiğinde, anlamı koruyan söz konusu değişimlerle birlikte küçük yapı ve büyük yapı değişimleri ile 3 alt başlıktaki işlemlerin aynı olduğu görülmektedir. Alamargot ve Chonquoy (2001, s. 99), işlemler aynı olsa bile metindeki derinlik düzeylerinin farklı olduğuna işaret etmiştir. Bir başka deyişle, yüzeysel yapıdaki değişimler küçük değişimler olarak değerlendirilmiş, daha büyük çaplı değişimlerin (küçük ve büyük ölçekli yapıdaki) metne dayalı (anlamsal) değişimler sonucu ortaya çıktığı belirtilmiştir (Bayraktar ve Durukan, 2016, s. 1360). Bunu bir ekleme işlemiyle göstermek isteyen Alamargot ve Chonquoy (2001, s. 100) şu örneği vermiştir:

Örnek 26

- a. Bot denizde ilerliyordu.
- b. Bot mavi denizde ilerliyordu.
- c. Bot azgın denizde ilerliyordu.

Araştırmacılar Örnek 26.a'daki gibi bir tümceye bir önad ekleme işlemi gerçekleştirildiğinde eklemenin yüzeysel ya da anlamsal değişim sınıfından birine girebileceğini, bunun eklenen önadın niteliğiyle ilgili olduğunu bildirmişlerdir. Söz gelimi 26.b örneğinde “mavi” önadı, yüzeysel değişim örneği olarak tanımlanmakta, bunun nedeninin, eklenen ögenin tümcenin, iletinin genel anlamını değiştirmemesi olduğu belirtilmektedir. Buna karşın 26.c örneğinde eklenen önad “azgın”, botun denizde ilerleme hızını değiştirecek, onu bir mücadele içine sokabilecektir. Dolayısıyla bu tür bir ekleme, anlamı büyük ölçüde değiştirdiği için yüzeysel değil anlamsal değişim altında işlenmektedir.

Ele alınan değişim yöntemlerinin temelde benzer noktalara değindiği ve birbirine yakın işlemler sunduğu görülmektedir. Ancak bu sınıflandırmaları biraz daha açık bir hâle getirmek ve uygulanabilirliği kolaylaştırmak için sınıflandırmayı ayrıntılandırmanın daha uygun olduğunu düşünmekteyiz. Bu anlamda Nation (2001) ve Sandom'un (2013) çalışmaları daha uygun görünmektedir.

Nation (2001, s. 270-271), bir metnin okunmasını sözcük öğrenimi için daha iyi, daha anlaşılabilir ve daha erişilir duruma getirmede sadeleştirme, genişletme, kolaylaştırma

ve görüşme (negotiation) olmak üzere dört (4) yol önermiştir. Görüşmenin, sınıf yönetimi ve sınıf içi etkileşim konularını ilgilendirmesi ve bu çalışmanın daha çok metin temelli olması nedeniyle bu boyut çalışmaya dâhil edilmemiş ve çalışmada, bu bölümde genel hatlarıyla ele alınan sadeleştirme, genişletme ve kolaylaştırma türleri üzerinde durulmuştur. Sadeleştirme için Sandom'un (2013, 57-58) büyük oranda Mountford (1976), Kim ve Snow (2009), Leow (1997) ve West'in (akt. Tickoo, 1993, xiii) araştırmalarından yola çıkarak belirlediği üç yöntem üzerinde durulmuş ve belirli değişikliklere gidilerek bir sınıflandırma oluşturulmuştur. Genişletme ve kolaylaştırma için yine Sandom'un farklı kaynaklardan derleyerek oluşturduğu temel sınıflandırma ele alınmıştır.

Tablo 12'de çalışmada kullanılmak üzere düzenlenen sınıflandırma sunulmaktadır³⁴.

³⁴ Sınıflandırmada yer verilen ölçütlerin hepsi yöntem bölümünde örneklendirilmiştir.

Tablo 12. Çalışmada kullanılmak üzere uyarlanan sınıflandırma.

<p>1. <u>Sadeleştirme Yöntemleri</u></p> <p>1.1. Sözdizimsel sadeleştirme</p> <p>1.1.1. Karmaşık tümceleri bölme</p> <p>1.1.2. Ad, sıfat, belirteç tümceciklerini ayırma</p> <p>1.1.3. Zamansal ilişkileri standart hâle getirme</p> <p>1.1.4. Art gönderimler (gönderimleri açık hâle getirme)</p> <p>1.1.5. Dolaylı anlatımı azaltma</p> <p>1.1.6. Edilgen ve ettirgen yapıları etken hâle getirme</p> <p>1.1.7. Devrik yapıları düzenleme</p> <p>1.2. Sözlüksel sadeleştirme</p> <p>1.2.1. Sıklığı az sözcükleri sıklığı fazla olanlarla değiştirme (deyimler dâhil)</p> <p>1.2.2. Yeniden yazma</p> <p>1.2.3. Anlatımı zorlaştıran ve tümceyi uzatan sözcükleri silme</p> <p>1.2.4. Kiplikleri sözcükle ifade etme</p> <p>1.2.5. Sözcüğün alışılmamış kullanımlarını azaltma (anlamsal)</p> <p>1.3. İçerik sadeleştirme</p> <p>Anlatı şemasını kullanma.</p> <p>2. <u>Genişletme Yöntemleri</u></p> <p>2.1. Sıklığı az olan sözcükleri sıklığı fazla olanlarla genişletme (açıklama- alt-anlamlı sözcük yerine üst-anlamlı sözcükleri kullanma)</p> <p>2.2. Tekrar ve yeniden yazma yöntemiyle örtük anlatım ve önvarsayımları belirtik kılma (eksilteleri tamamlama)</p> <p>2.3. Bağlantıları açık hâle getirme (görünmeyen bağlaç ve belirteçleri kullanma)</p> <p>2.4. Pekiştirme, yineleme ve türetme yoluyla temel kavramları vurgulama</p> <p>3. <u>Kolaylaştırma</u></p> <p>Sözlükçe.</p>
--

Sadeleştirme yöntemleri çalışmada (i) sözdizimsel, (ii) sözlüksel ve (iii) içeriksel sadeleştirme olmak üzere üç düzeyde ele alınmıştır. Sözdizimsel sadeleştirme için 7 işlem belirlenmiştir ve bu işlemler uygulanırken Yeni Hitit kitabında düzeylere göre belirlenmiş olan dilbilgisi yapıları temel alınmıştır. Bunlardan ilki olan bölmenin, kısa süreli bellekteki etkisiyle tümcelerin anlaşılmasını kolaylaştırdığı belirtilmişti. Bu

nedenle öncelikle uzun ve karmaşık tümceler için bölme işleminin uygulanması planlanmıştır. Yine bölmeyi de ilgilendiren bir diğer madde, *ad, sıfat ve belirteç tümceciklerinin ayrılması* (ya da silinmesini) içermektedir. Bölme işlemi bağlaçla kurulan bağlı ve sıralı tümcelere uygulanırken bu işlem yan tümcelerin, ortaç içeren niteleyicilerin ve ulaçlı ifadelerin ayrılması ya da tümceden atılması üzerine kurulmuştur. Aşağıdaki örnek *Perili Köşk* öyküsünden alınmıştır. –(y)İncE ulacını içeren ÖM, bu biçimbirimin düzeyin üstünde olması nedeniyle A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilen tümceden çıkarılmıştır. Ortaya çıkan sıralı tümceler arasındaki zamansal ilişkiyi vermek için ikinci tümceye “o zaman” öbeği eklenmiştir.

Örnek 27

ÖM: Sermet Bey, elini sürmeğe çıkınca hayal kaçıyordu.

DM-A2: Sermet Bey bahçeye çıkıyor, o zaman hayal kaçıyordu.

Zamansal ifadelerin standart hâle getirilmesi, öyküleme ve anlatı zamanının öğrencilerin dil düzeyi doğrultusunda—özellikle başlangıç düzeylerinde- yalnızca seçili zaman yapılarıyla kullanılmasını gerektirmektedir. Söz gelimi başlangıç düzeyinin metinlerinde anlatım için çoğunlukla geçmiş zamanı işaretleyen –DI ve –yordu biçimbirimi kullanılmıştır. Düzeyler yükseldikçe öğrenilen dilbilgisi yapılarının da artmasına bağlı olarak zaman kullanımı çeşitlendirilmiştir ancak tutarlılığı ve devamlılığı sağlamak üzere ilk adımda seçilen zaman yapısına büyük oranda sadık kalınmıştır (örn. anlatıma -DI biçimbirimiyle başlandıysa anlatımı yine büyük oranda bu biçimde sürdürmek vb.).

Örnek 28’de *O Bakış* öyküsünden alınan bir tümce bulunmaktadır. A1 düzeyine yönelik olarak değiştirilen tümcede anlaşılabilirliği sağlamak için öğrencilerin bildiği zamansal yapılardan en uygun olanı, “–yordu” biçimbirimi kullanılmıştır.

Örnek 28

ÖM: Eskiden o köyün civarına çok ava gitmişliğim vardır.

DM-A1: Eskiden oraya ava gidiyordum.

Bunun yanı sıra adilla işaretlenen *art gönderim*lerin büyük bir çoğunluğu, anlaşılabilirliği artırmak için açık ada dönüştürülürken akıcılığın bozulmaması için bazı yerlerde de silinmiştir. Bu yüzden bu işleme yalnızca genişletme altında değil sadeleştirme altında da rastlanmaktadır. Örnek 29, *O Bakış* öyküsü ÖM’de adilla işaretlenen ögenin B1 düzeyi için hazırlanan metinde açık adla işaretlenmesini göstermektedir. Buna göre “bunu” adlı silinerek yerine “Tombik”i ad öbeği getirilmiştir.

Örnek 29

ÖM: Neyse, uzatmayayım, bir gün ben bunu cipe atıp ormana, ilk bulduğum yere götürdüm.

DM-B1: Neyse, uzatmayayım, bir gün Tombik’i arabayla ormana, onu ilk bulduğum yere götürdüm.

Dolaylı anlatımın azaltılması işleminde B1 düzeyinin altındaki öğrenciler için dolaylı anlatımlar/aktarılan söylemler doğrudan anlatımlara/aktarılan söylemlere dönüştürülmüştür. Söz gelimi “Tekrar geleceğini söyledi” tümcesi “Tekrar geleceğim, dedi” olarak ifade edilmiştir.

Sözdizimsel sadeleştirmede ayrıca edilgen ve ettirgen yapılar etken duruma getirilmiş ve devrik tümceler kurallı tümce dizilişinde yeniden yazılmıştır. Siddharta (2004, s. 28) burada Canning’in (2002) yaptığı çalışmadan söz ederek edilgen yapılı tümcelerin etken yapılı tümcelere dönüştürülmesi konusundaki sonuçlarını paylaşmıştır. Buna göre Canning (2002), beş (5) edilgen tümceden birinde belirtik bir kılıcı bulunduğunu dile getirerek kılıcının silindiği kimi durumlarda bu tür tümcelerin etken yapıya çevrilmesinin zorluğundan söz etmiştir. Ayrıca çalışmacı, hazırladığı programda edilgen çatıdan etken çatıya geçiş işleminde %55 oranında başarı sağladığını belirtmiştir.

Örnek 30’da *Fındık* öyküsünden alınan tümcedeki edilgen çatılı eylemin, A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilen metinde etken çatılı eyleme dönüştürüldüğü ve odak konumunda kişinin olması için tümce dizilişinin değiştirildiği görülmektedir.

Örnek 30

ÖM: Ona bu iş verilmişti.

DM-A2: Bu işi ona vermişlerdi.

Sözlüksel sadeleştirmede Yeni Hitit kitabının söz varlığı doğrultusunda işlemler gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada sözlüksel yerine koyma için Türkçe Ulusal Derlemi'nden ve Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü'nden de yararlanılmıştır. Bu doğrultuda *sıklığı az olan sözcükler, sıklığı fazla olanlarla* değiştirilmiştir. Fındık öyküsündeki “müşkülât” sözcüğü, bu bağlamda değiştirilen sözcüklerden olmuştur. Ulusal Derlem'de frekans değeri 0.16, Kelime Sıklığı Sözlüğü'nde ise sıklık değeri 4 olan bu sözcüğün yerine “zorluk” sözcüğü (frekans 21.24, sıklık 102) getirilmiştir.

Sözcüğün alışılmamış kullanımlarını azaltma işleminde söz gelimi A1 düzey söz varlığında yer almasına rağmen temel anlamı dışında kullanılan sözcük ya da öbeklerde (örn. “haksız kazanç sağlamak” anlamında “götürmek” eylemi) değiştirime gidilmiştir.

Bunun yanı sıra metnin iletisi ile doğrudan ilgisi olmayan ve anlatımı zorlaştıran bazı sözcük, öbek ve tümceler *silinirken* metnin konusuyla ilgili olanlarda *yeniden yazma* yoluna gidilmiştir. Söz gelimi *Heykel* öyküsünün çözümleme aşamasında silinecek tümcelerden biri olarak şu tümce belirlenmiştir:

“Hususi ebniyede heykel rekzetmek hususu derpiş edilmemiş, ancak umumi meydanlara dikilecek anıtlar için birtakım hususi kuyûdat mevcut.”

Metinde bu tümcenin öncül ve ardıları olay örgüsüyle ilgili gerekli açıklamayı içerdiğinden ve bu tümce çok fazla dil içi çeviri gerektireceğinden değiştirim işleminin ilk aşamasında silinmiştir. Örnek 31'de ise aynı öyküden alınan bir tümcenin yeniden yazılmış biçimine yer verilmiştir. Sözlüksel ve dilbilgisel açıdan düzeyin çok üzerinde olan tümce, yeniden yazma yoluyla A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilmiştir.

Örnek 31

ÖM: Bunca paramın heba olup gittiğine mi yanayım, bu uğurda elâleme kepaze olduğumuza mı?

DM-A2: Hem o kadar param gitti hem insanlara rezil oldum.

Kiplikleri sözcükle ifade etme işleminde zorunluluk, yeterlilik gibi kipler için kullanılan bağımlı biçimbirimler (-mElİ, -(y)Ebil-) bu yapıların henüz öğrenilmediği düzeylerde değiştirilerek bağımsız biçimbirimlerle (gerek, gerekli, mümkün, olası, belki vb.) verilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki örnekte *Kalemler* öyküsünden alınan bir tümce bulunmaktadır. A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilen tümce –mElİ yapısı kaldırılarak gereklilik, “gerekmek” eylemiyle sağlanmıştır.

Örnek 32

ÖM: Bunun bir yolunu bulmalıydı.

DM-A2: Bir çözüm gerekiyordu.

İçerik sadeleştirmede Greimas’ın anlatı şemasından yararlanılmıştır (bkz. Bölüm 1, sayfa 36). Öykünün temel bölümleri, bir başka deyişle iskeleti ortaya çıkınca silinebilecek olaylar, ikincil kişiler, mekânlar ve zaman ayrıntıları gibi bileşenlerin daha net görüneceği düşünülerek beşli anlatı şemasında öyküler çözümlendikten sonra içerik sadeleştirilmesi yapılmıştır. Bu şemanın, vazgeçilebilir ve vazgeçilemez olan öğeleri gösterme açısından oldukça kullanışlı olduğu saptanmıştır.

Sadeleştirmenin yanı sıra uygulanan genişletmede metni zenginleştirmek ve öğrencilere yeni sözcükler de öğretebilmek amacıyla bilinmeyen, zor sözcüklerin yanında –ya da bu sözcükler silinerek- bu sözcüklerin açıklamalarına, yakın anlamlarına yer verilmiştir. Örnek 33’te *O Bakış* öyküsünden alınan tümcedeki “gazlamak” eyleminin, sözlük anlamı olan “kaçmak” eylemiyle değiştirilmesi işlemi gösterilmiştir. Artık bilginin eklendiği değiştirilmiş metinde nesne de açıkça belirtildiği için, tümce daha anlaşılır olmuştur.

Örnek 33

ÖM: Aynaya bile bakmadan gazladım.

DM-B1: Aynaya bile bakmadan arabayı sürdüm, oradan kaçtım.

Bunun yanı sıra *tekrar ve yeniden yazma gibi yöntemlerle örtük anlatımlar ve önvarsayımlar açık hâle getirilmiş*, eksilteli ifadeler tamamlanmış, bir başka deyişle artık bilgi fazlaştırılmıştır. Aşağıda *Fındık* öyküsünden alınan tümcenin A1 değişkesinde, üye yapısı doğrultusunda bir ad öbeği gerektiren “yemek” eylemi için söz konusu üyenin yerine konduğu görülmektedir.

Örnek 34

ÖM: Benden yemiyor, dedim.

DM-A1: Benden yemek yemiyor, dedim.

Söylem işaretleyicilerinin belirginleştirilmesiyle tümceler arası ilişkiler görünür kılınmış, yani *bağlantılar açık hâle getirilmiştir*. Genişletmenin son işlemi olan *temel kavramların vurgulanmasında* ise metindeki olayın temelini oluşturan ad, sıfat ve eylem türünde ögeler yineleme yoluyla pekiştirilmiştir. Söz gelimi *Perili Köşk* öyküsünde “hayal, hayalet, hayal et-, peri, kovala-, kaybol-, inan-, inanç” vb. birbiriyle bağlantılı olan ya da kökteş olan sözcüklere sıkça tekrarlanmıştır.

Terence Projesinde (2012, s. 6) okurun dile ilişkin bilgisinin yetersiz olmasının bir metni anlamasını zorlaştıracığı belirtilmiş, ancak tek nedeninin dil bilgisi olmadığı vurgulanmıştır. Bilişsel becerilerin öneminin altını çizen araştırmacılar anlamının gerçekleşmesi için okuyucuda olması beklenen anlama düzeyini denetleme, eski bilgileri kullanma ve çıkarım yapma gibi bilişsel becerilerdeki eksikliğe bağlı olarak da okuyucuların metinlerde zorluklarla karşılaşabileceğini ifade etmişlerdir. Sadeleştirme ve genişletme altında ele alınan *gönderimleri açık hâle getirme ve örtük bilgileri belirtik kılma* gibi işlemlerle metinlerin bilişsel düzeyde kolaylaştırılabileceği ve böylece okuyucuların gerek duydukları bazı bilgilere daha kolay ulaşabilecekleri dile getirilmiştir.

Sadeleştirme ve genişletme altındaki işlemlerin ardından kolaylaştırmayla ilgili olarak destek araçlarının belki de en önemlilerinden biri olan sözlükçeler hazırlanmıştır. Dil düzeyleriyle uyumlu olması hedeflenen sözlükçeler, okumayı bölmek, dikkati dağıtmamak ve öğrencilerin tahmin yürütme becerilerinin gelişmesine de katkıda bulunmak amacıyla sözcüğün yer aldığı sayfalara dipnot olarak değil öykülerin son sayfalarına ayrı bir bölüm olarak eklenmiştir. Sandom (2013, s. 72) araştırma sonuçlarının tutarsız olduğunu ancak çoğu araştırmacının verilen sözlükçe ve açıklama bölümlerinin kolaylaştırıcı nitelikte olduğunu belirttiğini ve çalışmaların sözlükçe ve açıklama kullanımını desteklediğini ifade etmektedir.

İşlemlerin belirlenmesinin ardından hangi işlemin hangi aşamada yapılacağı değerlendirilmiştir. Bunun için Siddhartan'ın (2004) gerçekleştirdiği çalışmadan yararlanılmıştır. Siddhartan (2004), haber metinleri üzerinde durduğu “Sözdizimsel sadeleştirme ve metin bağdaşıklığı” adlı çalışmasında otomatik metin sadeleştirmede kullanmak üzere aşamalar hâlinde belirli kurallar oluşturmuştur. Çözümleme, dönüştürme ve yeniden oluşturma olarak adlandırılan üç (3) aşamanın ilk aşaması olan çözümlemede metnin (girdinin) gerekli dilsel değerlendirmesi yapılarak metinde hedef dil düzeyinin üzerinde olan zor yapılar belirlenmekte; ayrılma noktaları saptanmakta ve anlatı şemasının oluşturulmasıyla silinecek birimler işaretlenmektedir. Yeniden oluşturma aşamasında adılların göndergesel bir ifade ile değiştirilmesine gerek duyulması durumunda artgönderimsel bağdaşıklığı korumak için doğru öncülün ne olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle ilk aşamada adıllar da çözümlenmektedir (Siddhartan, 2004, s. 42).

Dönüştürme aşaması, eklenecek ve silinecek yapıların sınırlarını işaretleyen çözümleme verisini girdi olarak almaktadır. Bu aşamada yukarıda sınıflandırılmış olan işlemler uygulanmakta ve hedef dil düzeyine uygun metin elde edilmektedir. Yeniden oluşturma aşamasında ise metin değerlendirilerek söylemsel ilişkileri düzenlenmekte, yetersiz görülen düzenlemeler yeniden ele alınmakta ve öğrenciye sunulmak üzere son biçimini almaktadır. Bir başka deyişle, dönüştürme aşamasında uygulamalar tümce düzeyinde gerçekleştirildiğinden, yeniden oluşturma aşamasında tümceden metin boyutuna geçilmekte ve gerekiyorsa bağlantılar yeniden düzenlenmektedir. Bu anlamda Siddhartan (2004) yeniden oluşturma aşamasında dikkat edilecek bileşenleri beş (5)

başlık altında toplamıştır. Bunlardan ilki *tümce dizilişine karar verilmesidir*. Bu işlem, iki ya da daha fazla tümceye bölünmüş olan tümcelerin metinde hangi sırada bulunacağını belirlenmesini kapsamaktadır. Bir diğer işlem, *ipucu sözcüklerinin belirlenmesi* olarak adlandırılmıştır. Burada bölünen tümceler arasındaki sözbilimsel ilişkileri korumak için eklenecek düzeye uygun birimler (örn. bağlaçlar) söz konusu edilmektedir. *Gönderimsel ilişkilerin kurulması* işleminde tüm ad öbeklerin yinelenmesi anlatımda doğallığı bozacağından, bazıları silinmekte bazıları da gönderimsel bir ifadeyle değiştirilmektedir. Dördüncü işlem olan *tanımlıkların seçilmesi* işlemiyle bölünen tümcelerde bulunan ad öbekleri işlenirken kullanılacak tanımlıklara karar verilmektedir (örn. “Gelen adam pazarlamacıymış.” → “**Bir** adam geldi. **Bu** adam pazarlamacıymış.”). Siddharta’nın yeniden oluşturma için belirlediği son işlem ise *artgönderimsel ilişkilerin korunmasıdır*. Siddharta burada tümceleri bölme ya da çatıları değiştirme işleminin ad öbeklerinin dilbilgisel işlevlerini ve ortaya çıktıkları sırayı değiştirebileceğini ifade etmiştir. Bu durumun adları doğru biçimde çözümleme konusunda okuyucuyu olumsuz yönde etkilememesi için eksik artgönderimsel ilişkilerin saptanıp onarılması, bir adın öncülünün hangi ad olduğunun netleştirilmesi gerekmektedir (örn. “?John (onun/kendi) arkasından kapıyı kapattı.” tümcesindeki belirsizlik şu tümcede giderilmiştir: “John yüzüne kapıyı kapattı.” (Siddharta, 2004, s. 57-58)).

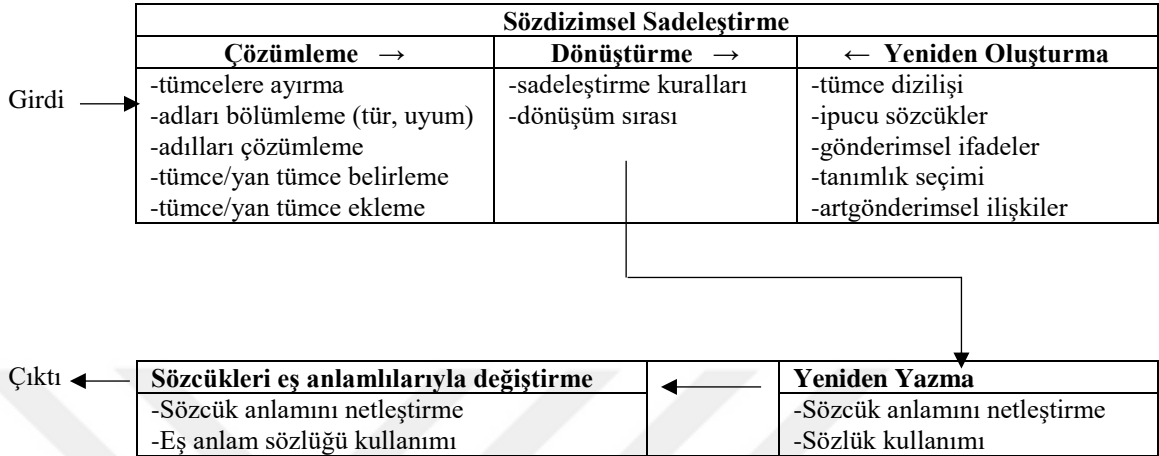
Siddharta’nın (2004, s. 41) sözdizimsel sadeleştirme aşamaları Şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 5. Siddharta’nın (2004) metin değiştirim sistemi için sunduğu yapı.

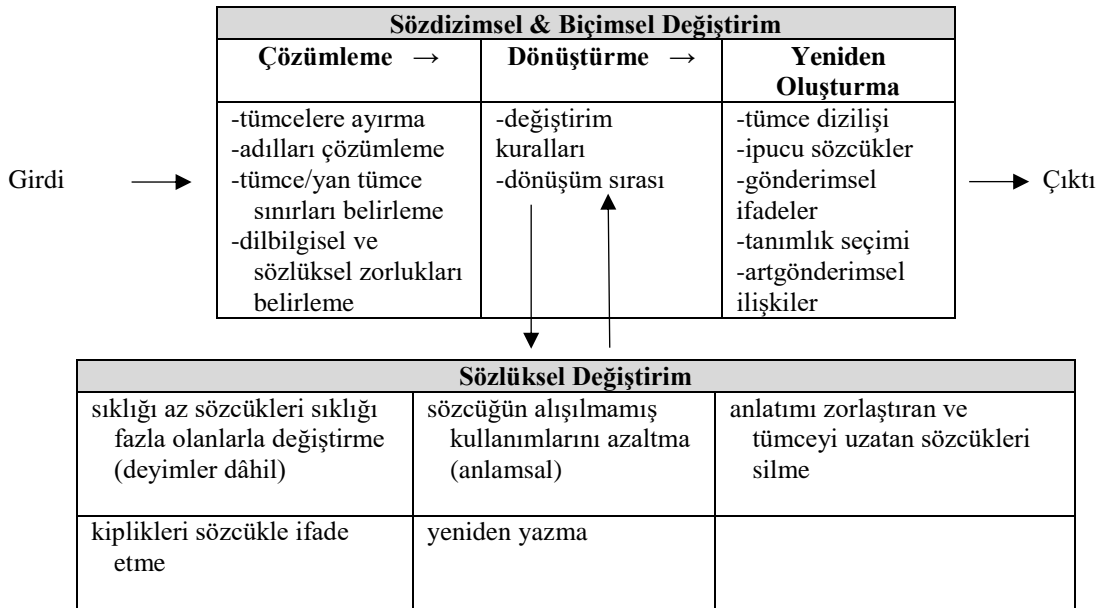
Siddharta (2004, s. 45), çalışmasının sözdizimsel metin değiştirim yöntemlerini ele aldığını belirtmiş ancak sözlüksel değiştirimin de kolaylıkla bu yapıya dâhil edilebileceğini, sözdizimsel işlemlerden sonra sözlüksel işlemlerin de

gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. Bu anlamda sözlüksel sadeleştirme için sözcüklerin yeniden yazılması (Kaji vd, 2002) ya da sözcüklerin daha basit olan yakın anlamlılarıyla değiştirilmesi (Devlin, 1999) işlemlerinin uygulanabileceğini dile getirmiştir.

Şekil 6. Sözlüksel sadeleştirilmenin sadeleştirme yapısına dâhil edilmesi (Siddhartan, 2004, s.45).

Siddhartan'ın çalışmasındaki aşamalar temel alınarak üzerinde belirli düzenlemelere gidilmiş ve öykülerin sadeleştirilmesi için Şekil 5'te verilen uygulama aşamalarına ulaşılmıştır:

Şekil 7. Değişim uygulama aşamaları.

Bu çalışmada, Şekil 5’te sunulan aşamalar ve Sandom’dan (2013) uyarlanan değiştirim yöntemleri kullanılarak çalışma konusunu oluşturan öyküler A1, A2 ve B1 düzeyindeki öğrencilere yönelik olarak değiştirilecektir. Uygulamaya ilişkin ayrıntılı bilgi çalışmanın yöntem bölümünde aktarılmıştır.

5. BÖLÜM: YÖNTEM VE UYGULAMA

5.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışmada, yabancılara Türkçe öğretimi alanında uyarlanan metin değiştirim ölçütleriyle A1, A2 ve B1 düzeyine uygun, anlaşılır ve okunabilir anlatı metinlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu bölümde, bu amaç doğrultusunda izlenen yöntemler ayrıntılı olarak açıklanmış ve bulgular öykülerden örneklerle sunulmuştur.

5.1.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmanın desenini betimsel araştırmalar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın konusu olan anlatı metinleri, yabancı dil öğretiminde okuma becerisi, metin değiştirimi ve okunabilirlik konularına ilişkin artalan taraması yapılmış, kaynaklar incelenmiş ve belirlenen ölçütler açısından öyküler taranmıştır. Bunun yanı sıra hazırlanan bir sormacayla çalışma sonucu elde edilen metinlerin yeterliliğine ilişkin uzman görüşü alınmıştır.

5.1.2. Evren/Örneklem

Bu çalışmanın araştırma evreni, Türkçe yazınsal metinler, örnekleme ise belirlenen altı (6) öyküdür.

5.1.3. Veri Toplama Araçları

Avrupa Dil Portfolyosu betimleyicilerinde yer alan konulara göre şekillenen Ankara Üniversitesi TÖMER *Yeni Hitit 1* (Temel, A1&A2), *Yeni Hitit 2* (Orta, B1) Yabancılar için Türkçe ders kitapları taranmış ve A1, A2 ve B1 düzeyine ilişkin dilbilgisi konuları³⁵ belirlenmiştir. Aydın'ın (2015) *Hitit*, *Gazi TÖMER*, *Gökkuşluğu*, *İstanbul*, *İzmir* ve *Lale* kitapları gibi yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarındaki sözcük sıklığını incelediği, düzeylere göre sözcük hazinesi çalışmasıyla *Yeni Hitit* ders kitabındaki söz varlığı listeleri elde edilmiştir. Söz varlığıyla ilgili çalışma için *Türkçe Ulusal*

³⁵ Dilbilgisi konularına ilişkin liste için bkz. Ek 1.

Derlemine (<http://www.tnc.org.tr/index.php/tr/>), *TDK Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğüne* ve *TDK Güncel Sözlük'e* başvurulmuştur.

Bunun yanı sıra hem özgün metnin hem de düzeylere göre değiştirilmiş metnin söz varlığı MS Excel dosyasına işlenmiş, içerdikleri seslem, sözcük ve tümce sayıları belirlenerek Bezirci & Yılmaz (2010) ve Çetinkaya & Uzun (2010) okunabilirlik formülleriyle okunabilirlik puanları hesaplanmıştır. Ayrıca değiştirilmiş metnin düzeye uygunluğu konusunda uzman görüşü almak amacıyla bir sormaca hazırlanmıştır.

5.1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın hazırlık aşamasında öncelikle Aydın'ın (2015) çalışmasında sunduğu *Yeni Hitit* ders kitabındaki söz varlığı listeleri, sözcük aramayı kolaylaştırmak amacıyla Excel dosyasına işlenmiştir. Bunun yanı sıra *Yeni Hitit* ders kitabında belirtilen dilbilgisi konuları A1, A2 ve B1 düzeyi olmak üzere üç düzey için benzer şekilde listelenmiştir. Bu listelerden ve değiştirim ölçütlerinden yararlanılarak değiştirilen metnin son biçimi, bir başka deyişle ürün metin ortaya çıktığında söz konusu metnin her birinin söz varlığı Excel dosyalarına işlenmiştir. Metnin dilsel özellikleri ve okunabilirlik düzeyleri için kullanılacak bu listeler üzerinden toplam sözcük sayısı, madde başı sözcük sayısı, seslem (3, 4, 5, 6+ seslemlili sözcük) sayıları, tümce sayıları ve paragraf sayıları hesaplanmıştır. Metnin dilsel özelliklerine ilişkin verilen bilgilerin ardından belirlenen 2 okunabilirlik formülüyle (Bezirci ve Yılmaz, 2010; Çetinkaya ve Uzun, 2010) değiştirilmiş metnin okunabilirlik puanları elde edilmiştir. Ancak okunabilirliğin okuduğunu anlama için gereken üç bileşenden yalnızca birini, metni değerlendirmesine (Terence Project, 2012) bağlı olarak metnin anlaşılabilirliği ve düzeye uygunluğunun da belirlenmesi amacıyla, değiştirilen metinler ve hazırlanan sormacalarla alanında uzman beş öğretim görevlisinden görüş alınmıştır. İki oturumda uygulanan sormacanın sonuçları tablollaştırılarak sunulmuştur.

5.2. ÖYKÜLERİN SEÇİMİ

Çalışma için öncelikle değiştirilecek olan öyküler belirlenmiştir. Öyküler belirlenirken hem seçkiler taranarak klasik Türk öykücülüğünün önde gelen isimlerinin eserleri hem de Türkçenin bugünkü kullanımlarına ilişkin örnekler içeren çağdaş yazarların öyküleri değerlendirilmiştir. Uygulanan metin değiştirim ölçütlerinin klasik ve çağdaş öykülerdeki yansımalarının izlenmesi de bu seçimde etkili olmuştur. Bunun yanı sıra öykülerin seçiminde şu ölçütler dikkate alınmıştır:

- a. Metnin olay örgüsü içermesi
- b. Metindeki olayın ilgi çekici olması, öğrencide merak duygusu uyandırması
- c. Metindeki olayın gerçekçi olması
- d. Metinde geçen olayın evrensel nitelikte olması
- e. Öykünün çok yoğun söz sanatları içermemesi, görece yalın bir anlatımının olması
- f. Öykünün derste işlenmeye olanak tanıyacak ölçüde kısa olması
- g. Öykünün güncel/ulaşılabilir olması

Bu ölçütler göz önünde bulundurularak değiştirim için altı öykü belirlenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının lise düzeyindeki dil ve anlatım ve edebiyat kitaplarının kaynakçalarında yer alan öykü yazarları incelenmiştir. Bunun yanı sıra TDK'nın *Güzel Yazılar ve Hikâyeler 1* ve *Güzel Yazılar ve Hikâyeler 2* kitapları ile *İş Bankası Seçkisi*, *YKY Seçkisi* ve Feridun Andaç'ın *Romanda ve Öyküde Gerçeklik Arayışları: Edebiyatımızın Yol Haritası* adlı kitabında yer verilen yazarlar da değerlendirilerek bunlar arasında ortaklık gösterenler³⁶ seçilerek öyküleri taranmıştır. Seçkiler, yazarlar ve öyküler belirlenirken Yeni Türk Dili ve Edebiyatı ve Türkçe Eğitimi alanı uzmanlarının da görüşlerine başvurulmuş ve yapılan değerlendirmelerin ardından söz konusu öykülerde karar kılınmıştır. Belirlenen ölçütler çerçevesinde seçilen öykülere ilişkin bilgilere Tablo 13'te yer verilmiştir.

³⁶ Söz konusu kaynaklardaki yazarlar için bkz. Ek 2.

Tablo 13. Seçilen öyküler, öykülerdeki bakış açısı ve anlatıcı tipi

	Öykü	Yazar	Anlatıcının Bakış Açısı (Odaklayım)	Anlatıcı Tipi
1	Kayıp Eşyalar Bürosu	Murat Gülsoy	İç odaklayım	Ben-öyküsel anlatıcı & Dışöyküsel anlatıcı
2	Fındık	Sait Faik Abasıyanık	İç odaklayım	Dışöyküsel anlatıcı
3	Heykel	Haldun Taner	İç odaklayım	Ben-öyküsel anlatıcı
4	Kalemler	Yaşar Kemal	İç odaklayım	İç-öyküsel anlatıcı & Dışöyküsel anlatıcı
5	O Bakış	Cemil Kavukçu	İç odaklayım	Ben-öyküsel anlatıcı
6	Perili Köşk	Ömer Seyfettin	İç odaklayım	Dışöyküsel anlatıcı

Özellikle /merhamet/ (Fındık), /aşk/ (Kayıp Eşyalar Bürosu), /arkadaşlık/ (O Bakış), /para hırsı/ (Perili Köşk), /kibir/ (Heykel), /yoksulluk/ (Kalemler, Fındık) ve /utanç/³⁷ (Kalemler, Kayıp Eşyalar Bürosu) gibi evrensel konuları içeren öykülerin seçilmesiyle okuyucunun ilgisinin artırılması düşünülmüştür.

5.3. BELİRLENEN ÖLÇÜTLER ÇERÇEVESİNDE METİNLERİN DEĞİŞTİRİLMESİ

5.3.1. İçerik Sadeleştirme: Öykülerin Anlatıbilimsel Çözümlemesi ve Eyleyenler Modeli

Anlatısal düzeyde metinlerin incelenmesi Greimas'ın anlatı izlencesi ve eyleyenler modeli aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Dağlı (2012, s. 15-16), “göstergebilimi kendi kendine yeten, özerk bir bilim düzeyine yükselttiği için” yapısalcılık çalışan kuramcılar arasında Greimas'ın ayrı bir yeri olduğunu vurgulamaktadır. Sivri ve Örkün de (2013, s. 172) Yücel'e gönderimde bulunarak bu düşüncüyü desteklemişlerdir:

“Greimas'çı göstergebilim 'hem anlamlamanın oluşum ve kavranım koşulları üzerinde bir genel düşünce, hem de anlamlı nesnelerin somut çözümlemelerinde uygulanacak bir yöntemler bütünü' olarak bağımsız bir bilim olmaya yönelmiştir. Başka bir deyişle, her şeyden önce bu göstergebilimin amacı, genel nitelikte bir anlamlama kuramı, bir üstbilim olmaktır (Yücel, 1982:85).”

³⁷ Metnin yüzeyinde görünmeyen, çıkarım ile bulunan kavramlar.

Greimas, Hjelmslev'in "dil cebiri", Propp'un "eyleyenler örnekçesi", Levi-Strauss'un "temel karşıtlıklar"ı doğrultusunda kullandıkları yöntemlerden hareketle eyleyenler modeli ve anlatı izlencesi yöntemini geliştirmiştir (Dağlı, 2012, s. 16). Bu yöntemle anlatıda anlamın yazar tarafından nasıl biçimlendirildiği, "söz"e nasıl döküldüğüne ilişkin bilgiler edinilebilmektedir. Anlatı izlencesi tüm betimlemeler ve yardımcı bileşenler dışarıda bırakılarak anlatının temel yapısının ortaya konmasını sağlarken eyleyensel örnekçede eyleyenlerin anlatıda yerine getirdikleri işlevler gösterilmektedir. Anlatı izlencesi, özü korumak ve sadeleştirmeyi mümkün olan en üst düzeyde yapabilmek açısından önemlidir. Ayrıca anlatılan olaya ilişkin ayrıntıların korunmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Bunun dışında kalan, arka planı oluşturan uzun betimlemelerde, ana olayı ve akışı çok fazla etkilemeyen, ikincil olarak değerlendirilebilecek olay ve konuşmalarda eksiltmeye gidilmiştir.

Çalışmada belirlenen altı öykünün anlatısal düzeyi bu yöntemle ortaya konmuş ve tablolar ve şemalar şeklinde sunulmuştur.

5.3.1.1.Öykü I: Kayıp Eşyalar Bürosu

Kayıp Eşyalar Bürosunda yazar Murat Gülsoy, hakkında çok fazla bilgi vermediği Kemal adlı kahramanının askerden döndükten sonra ailesinin bulunduğu bir işe yerleştirilmesini, ona dayatılan, sıradan bir yaşamı sürdürmesini, bunu ne kadar değiştirmek istese de Kemal'in yazgısından öteye geçememesini anlatır. Olayların kırılma anı, bir başka deyişle dönüştürücü öge, bir gün Kemal'in iş yerine, kayıp eşyalar bürosuna bırakılan bir kadın çantasıdır. Çantanın içinden çıkanlar (özellikle parfüm) Kemal'i çantanın sahibinin güzel bir kız olduğunu düşünmeye iter. Kemal umutlanmaya başlar; çantanın sahibiyle birlikte olduğu, eğitimine devam ettiği, daha iyi bir işe girdiği ile ilgili hayaller kurmaya başlar. Ancak kendisi bu hayalleri kurarken bir gün çantanın sahibinin (hayalini kurduğu sevgilinin) eşi olduğunu söyleyen bir adam çantayı almaya gelir (çözüm). Kemal'in, bütün umutları yerle bir olur. Kendi seçimlerini yapamayacağını, ona çizilen sınırları aşamayacağını anlar; başlangıç durumundaki gibi amaçsız, mutsuz ve umutsuz biridir yine.

Yılmaz, anlatının sonunda Kemal'in gerçekliğin karanlığından kurtulmak için Oğuz Atay'ın öykülerine sığındığını ve öykünün bu şekilde bir belirsizlikle bitirilmesinin okurun öyküyü farklı açılardan okumasına olanak tanıyacağını belirtmiştir (2015, s. 305):

Gülsoy, kurmacanın eksik parçalarını tamamlamayı okura bırakan bir yazardır ve burada da kurmaca gerçekliği okur tarafından farklı şekilde alımlanabilir. Kemal'in çantanın sahibi olarak düşlediği kişi belki de bir hayal ürünüdür. Neticede değişmeyen tek şey şudur: Kemal bir yerlerde unutulmaya yazgılı bir adamdır.

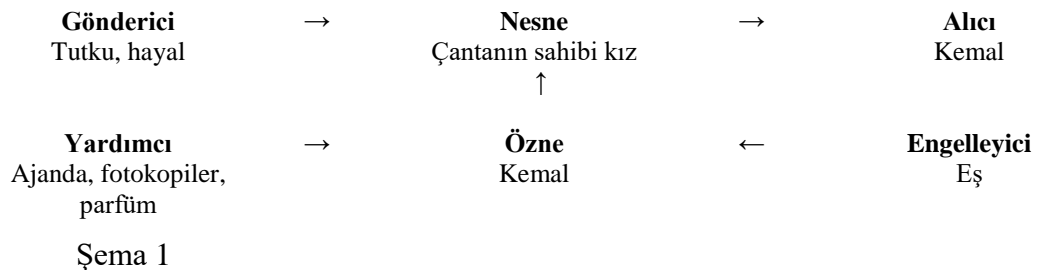
Anlatının temel sözdizimsel yapısı Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünün beşli şema örnekçesinde sunumu.

ÖYKÜ				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öge (Düğüm)	Dinamik olaylar zinciri (Eylem)	Onarıcı / Dengeleyici Öge (Çözüm)	
Kemal askerden dönmüş, lise mezunu bir gençtir. Tanıdıkları yardımıyla Kayıp Eşyalar Bürosunda işe başlar.	Bir gün Kayıp Eşyalar Bürosuna bir çanta bırakılır.	Kemal çantanın sahibini merak etmeye ve onunla ilgili hayaller kurmaya başlar. Çantadaki nesnelere hareketle onu (hayalindeki sevgiliyi) bulmaya çalışır.	Hayalini kurduğu sevgilinin eşi, çantayı almak için büroya gelir.	Kendisine yaşam ve umut veren her şey gitmiştir ve Kemal, kayıp eşyalar gibi yalnızdır.

Şema 1'de ise *Kayıp Eşyalar Bürosu*'ndaki eyleyenler işlevleriyle gösterilmiştir.

Kemal açısından:

Öyküde özne ve öznenin eyleminden yarar sağlayacak olan alıcı aynıdır (Ö=A). Gönderici yine öznenin hayalleri iken nesne, öznenin hayalindeki sevgiliye işaret etmektedir. Öyküde öznenin, yani kahramanın yardımcıları, öznenin eline geçen çantadaki eşyalar, özellikle de ajanda, fotokopiler ve parfümdür. Ajandadaki ve fotokopilerdeki bilgiler doğrultusunda özne, hayali sevgiliyi aramaya koyulmuştur. Bu anlamda çantanın unutulduğu otobüs hattı da aramanın yapılacağı bölgenin daraltılmasında yardımcı olmuştur denilebilir. Öyküde öznenin hayallerine ulaşmasına engel olan kişi ise çanta sahibinin eşi olmuştur.

Eyleyensel örnekçede Kemal ile çantanın sahibi kız arasındaki ilişki isteyim eksenini oluştururken Kemal ve kurduğu hayaller iletişim eksenini oluşturmuştur. Özneye yardımcı olan nesnelere ve engelleyici konumundaki eş arasında ise güç ilişkisi bulunmaktadır.

5.3.1.2.Öykü II: Fındık

Sait Faik Abasıyanık, yazın sayıları çoğalan ve hastalık yaydığı düşünülen köpekleri öldürme işinin verildiği bir zehirciyle Fındık adlı köpeğin öyküsünü anlatmaktadır *Fındık*'ta. Birçok köpekte işini kolaylıkla yerine getirmişken Fındık konusunda zorlanan zehirci planlarında başarılı olamaz. Bu arada Fındık da zehircide bir şeyler sezmiş olmalı ki herkese yanaşırken zehirciye artık yaklaşmaz olur. Çöpçü Mehmet'le Fındık'ın iyi anlaşmış olduğunu gören zehirci, bu işi çöpçüye yaptırmaya karar verir. Tehditle bu işi verdiği çöpçü Mehmet, zehirli köfteyi Fındık'a vereceken son anda vazgeçer (çözüm). Kendisine karşı gelinmesini kaldıramayan zehirci, değersiz bir yaşamı kurtaran ve eşyalarını toplamaya gitmiş çöpçünün karnına hızlı bir tekme atar.

/İyilik/, /kötülük/, /fedakârlık/ ve /çıkar/ kavramlarının öne çıktığı anlatıda, işe ve paraya gereksinim duymasına karşın bunlarla tehdit edilen işçinin yine de kaybı göze alarak vicdanının sesini dinlemesi konu edilmiştir. Sonundaki drama karşın Fındık'ın hayatta kalmış olması okurun yüreğine su serper. Bu kısa bir olay, oldukça duygulu bir biçimde betimlenmiştir.

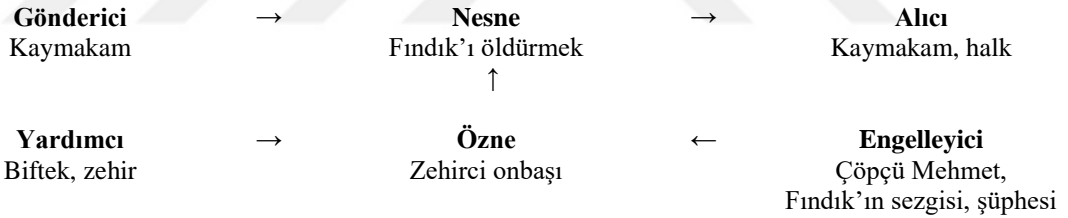
Tablo 15'te *Fındık* öyküsünün temel sözdizimsel yapısı görülmektedir.

Tablo 15. *Fındık* öyküsünün beşli şema örneğinde sunumu.

ÖYKÜ				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öge (Düğüm)	Dinamik olaylar zinciri (Eylem)	Onarıcı / Dengeleyici Öge (Çözüm)	
Fındık adlı köpek köyün kendini büyük görmeyen insanlarıyla arkadaşır. Çoğu insan bu hayvanı sever.	Yaz geldi mi köpeklerde hastalık başlar. “Zehirci”, diğer hasta köpeklerle yaptığı gibi Fındık’ı da zehirlemeye çalışır.	Fındık, anlıyormuş gibi zehircinin verdiği hiçbir şeyi yemez. Artık zehirciden hep kaçır. Bunun üzerine zehirci, bu işi Fındık’ın sevdiği çöpçü Mehmet’e verir. Çöpçü Mehmet, işi yapmazsa kovulacağını öğrenir. Fındık’ı öldürmek ve köyüne dönmek seçenekleri arasında kararsızdır.	Son anda Fındık’a zehri vermektir vazgeçer.	Fındık hayattadır. Çöpçü Mehmet köyüne dönmek üzere eşyalarını toplar. Zehirci onu döver.

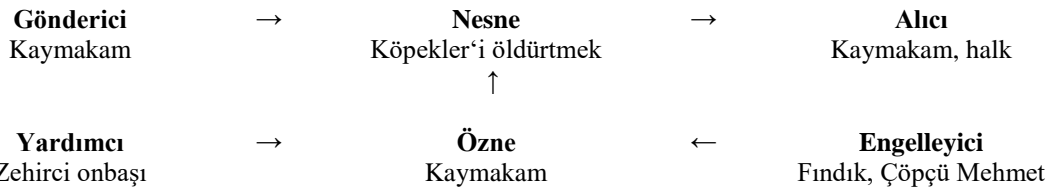
Şema 2.1, 2.2 ve 2.3’te ise birden çok izlencenin oluştuğu bu örnekte eyleyenlerin işlevleri aktarılmıştır:

Zehirci açısından:

Şema 2.1

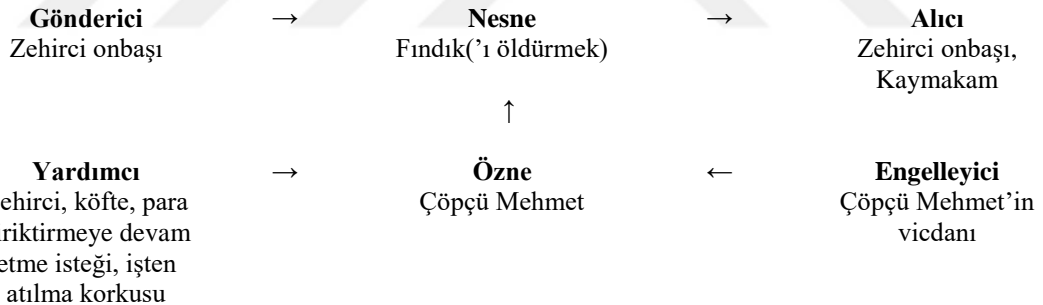
Zehirci açısından sunulan izlencede zehirciyi (Ö) eyleme yönlendiren, onu gönderen kaymakamdır. Gönderen ile iletişim ekseninde yer alan alıcı ise yine kaymakamın kendisi ve bölge halkıdır. İsteyim ekseninde öznenin nesnesi olarak Fındık’ın öldürülmesi bulunmaktadır. Bu eylemin gerçekleşmesinde biftek ve zehir, zehircinin yardımcılarıken Çöpçü Mehmet ve Fındık’ın kendisi engelleyici konumundadır. Bu noktada zehir ve çöpçü Mehmet ile Fındık arasında bir güç ilişkisi bulunmaktadır.

Kaymakam açısından:

Şema 2.2

Kaymakam açısından sunulan izlencede alıcılar arasında “halk” da düşünülse de gönderici, özne ve alıcının aynı olduğu söylenebilir (G=Ö, G=A, Ö=A). Öznenin ulaşmak istediği hedef köpeklerin öldürülmesidir ve bunun için yardımcısı “zehirci onbaşı”dır. Nesneye ulaşılmasına engel olan ise zehirciye yaklaşmayan Fındık ve zehircinin verdiği işi yapmayan çöpçü Mehmet'tir.

Burada isteyim ekseninde kaymakam ve köpeklerin öldürülmesi yer alırken iletişim eksenindeki eyleyenlerin “halk”ın yanı sıra aynı eyleyenler oldukları görülmektedir. Güç ekseninde ise zehirci ve çöpçü Mehmet ile Fındık karşı karşıya gelmektedir.

Çöpçü Mehmet açısından:

Şema 2.3

Çöpçü Mehmet açısından sunulan izlencede gönderici zehirci onbaşı iken eylemi gerçekleştirecek olan özne çöpçü Mehmet ve eylemden yarar sağlayacak olan zehirci onbaşı ve kaymakamdır. Eylemin gerçekleşmesinde çöpçü Mehmet'in yardımcıları zehirci, zehirli köfte, para kazanma isteği ve işten kovulma korkusudur. Çöpçü Mehmet'in vicdanının ağır basması eyleme geçmesine engel olmuş, nesneye ulaşılmanıştır.

Eyleyensel örnekçede çöpçü Mehmet ile Fındık arasındaki ilişki isteyim eksenini oluştururken zehirci ve kaymakam arasındaki ilişki iletişim eksenini oluşturmuştur.

Özneye yardımcı olan duygular ve zehirci ile eyleme engel olan vicdan ve merhamet gibi duygular arasında ise güç ilişkisi bulunmaktadır.

5.3.1.3.Öykü III: Heykel

Bireyin sonsuza kalma isteği ve ölümsüzlük arzusunun işlendiği *Heykel* öyküsü, zengin, ünlü ve ülkesine yararlı olduğuna inanan tüccar Üryanizade Sıdkı Bey'in kendi heykelini yaptırıp diktirmek istemesini ve bu sırada yaşanan olayları konu edinmektedir. Ebedileşme çabasıyla heykelini yaptıran Sıdkı Bey, belediye yetkililerinin izin vermemesi nedeniyle heykeli bahçesine yerleştiremez (dönüştürücü öge, düğüm). Yasada bu konuda net bir ifadenin bulunmamasına bağlı olarak olay bir süre belirsizliğini korur. Bu süre içinde evde bekletilen heykeli, Sıdkı Bey'in oğlu top oynarken baş kısmından kırar. Buna çok üzülen Sıdkı Bey, o an evlerinde misafir olan kayınbiraderinin önerisiyle biraz rahatlar. Buna göre Sıdkı Bey'in kırılan heykeli, baş kısmına bir boyun yaptırılarak bu hâliyle bahçede yerini alacak, büyük gövde ise başka bir yerde anıt olmak üzere belediyelerden birine satılacaktır.

Anlatıda Sıdkı Bey'in yarına kalma isteğinin bireysel ve bencil bir nitelikte olduğu belirtilebilir. Kanter de bu egoizm ve hırsın öykünün başından itibaren kendini gösterdiğinden Sıdkı Bey'in kendini tarihteki “büyük adamlarla” karşılaştırdığından bahseder (2012, s. 86):

Benliğin kendini ispat çabası olarak diktirilen heykel, insanlığa faydalı olmak ya da fark edilmek iddialarını da arkasında taşır. Üryanizade Sıdkı'nın “tunçlaşmak arzusu” olarak algıladığı durum, aslında geleceğe iz bırakmak yönünde yapılmış bir eylemdir. Varlığını başkalarına kanıtlama isteği ve “ben buradayım” gizli anlamını taşıyan bu eylem hem varoluşun hem de ölüm karşısındaki çaresizliğin neticesi olarak ortaya çıkar. Halbuki Üryanizade Sıdkı, temelde kendini fark ettirme çabasına “egoist” bir tutumla sığınır.

Heykel ya da anıt genel anlamda bir kahramanlığın göstergesi olarak ele alındığından sıradan bir nesne değildir. Ancak anlatıda kahramanın bir anlamda maddi gücünün bulunması nedeniyle bunu kendine hak gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun yanı sıra öyküde belediye meclisindeki azalardan biriyle yaptığı görüşmede aza, bir okul yaptırarak da isminin yaşayacağını söylemesine karşın Sıdkı Bey ismen değil cismen bunu yapmaya kendini adanmış olduğunu göstermektedir. Söz konusu bireysellik

ve bencillik de bu noktada kendini göstermektedir. Her şeye rağmen sahip olduğu zenginlik Sıdkı Bey'in isteğine ulaşmasına yardımcı olmayacaktır.

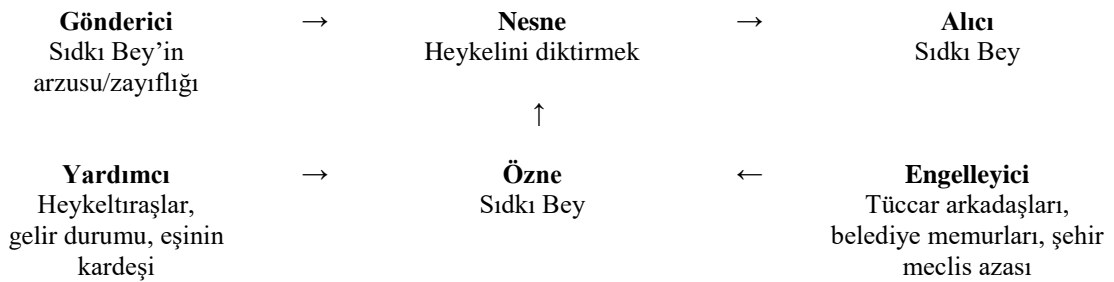
Heykel öyküsünün temel sözdizimsel yapısı Tablo 16'da gösterilmektedir.

Tablo 16. *Heykel* öyküsünün beşli şema örneğinde sunumu.

ÖYKÜ				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öğe (Düğüm)	Dinamik olaylar zinciri (Eylem)	Onarıcı / Dengeleyici Öğe (Çözüm)	
Meşhur, zengin ve memlekete yararlı biri olduğunu düşünen Sıdkı Bey heykelini diktirmek ister.	Üç heykeltıraşa işi vermesinden yüz kırk gün sonra bir buçuk insan boyutundaki heykel hazırdır.	Ancak bahçeye yapılan kaideyi gören belediye memurları heykel dikmek için izin alınması gerektiğini söyler. Belediyeye yaptığı başvurusu uzun süre cevapsız kalan Sıdkı Bey valiyle görüşmek ister. Belediyede azalardan biri onun bu heykel işinden vazgeçmesini ister. Atölyeden de heykelin alınması yönünde haber gelince Sıdkı Bey heykeli eve almak durumunda kalır.	Çocuk evdeki heykeli top oynarken kırar, Baş ve gövde birbirinden ayrılır. Baş bahçeye büst olarak konulacak, gövde taşra belediyelerine satılacaktır.	Sıdkı Bey'in parası boşa gitmiş, üstüne çevresindekiler rezil olmuştur. Heykel başka bir başla başka bir yerde yeniden başka bir heykelle dönecektir.

Şema 3.1 ve 3.2'de ise eyleyenlerin eylem alanları bulunmaktadır.

Sıdkı Bey açısından:

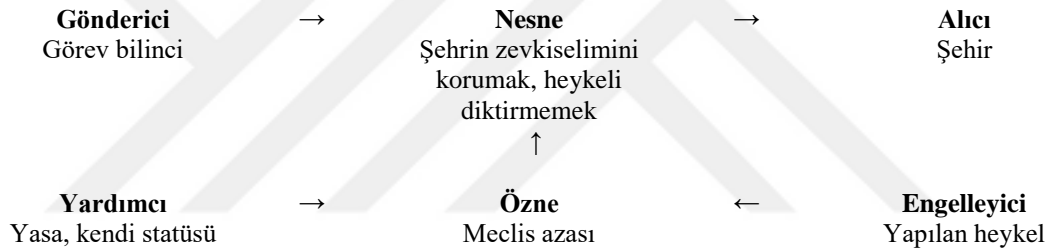
Şema 3.1

Şema 3.1'de Sıdkı Bey açısından verilen izlenimde özne ve alıcının aynı olduğu görülmektedir (Ö=A). Aslında öznenin arzusu olduğu düşünüldüğünde göndericinin de özne ve alıcı ile aynı olduğu belirtilebilir (G=Ö, G=A). Öznenin ulaşmak istediği nesne, heykelini diktirmesidir. Bu amaçla yardımcıları, heykeli yapmayı kabul eden

heykeltıraşlar, Sıdkı Bey'in maddi olanağı ve anlatının çözüm bölümünde heykelin en azından büste dönmesini sağlayacak olan kişi olarak Sıdkı Bey'in eşinin kardeşi sıralanabilir. Öznenin nesnesine ulaşmasına engel olanlar ise net bir yasa maddesi bulunmamasına karşın yasalar ve yasaya bağlı olarak hareket eden belediye memurları ve şehir meclisi azasıdır. İlk aşamada bu isteği nedeniyle özneye alay eden ve onun hevesini kırmaya çalışan tüccar arkadaşları her ne kadar heykel yaptırmasına engel olmada başarılı olamamışlarsa da bir anlamda engelleyici olarak düşünülebilirler.

Eyleyensel örnekçede Sıdkı Bey ve heykelini diktirmek arasındaki ilişki isteyim eksenini oluştururken iletişim ekseninin iki ucunda da Sıdkı Bey (G ve A) bulunmaktadır. Özneye yardımcı olan heykeltıraşlar ile eyleme engel olan yasalar, belediye memurları ve aza arasında ise güç ilişkisi bulunmaktadır.

Meclis azası açısından:

Şema 3.2

Şema 3.2’de meclis azası açısından sunulan izlencede meclis azası özne, “şehrin zevkiselimini korumak” ise azanın nesnesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özneyi bu eyleme iten yasalara bağlılığı, bir başka deyişle görev bilincidir. Bundan yarar sağlayacak olanın ise şehir olduğu belirtilmektedir. Nesnesine ulaşmada öznenin yardımcıları yasalar ve sıradan bir vatandaş karşısında azanın statüsüyken eylemin engelleyicileri hâlihazırda yapılmış olan heykeldir. Heykelin yapılmış olmasına karşın azanın söylediği gibi dikilmesine izin verilmemiş olması, engelleyicilerin başarılı olmadığını, meclis azasının amacına/nesnesine ulaştığını göstermektedir.

Burada özne ve nesne arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. Öznenin sahip olduğu görev bilinci ve koruduğunu düşündüğü şehir ve şehrin görüntüsü arasındaki ilişki ise iletişim eksenindedir. Ayrıca öznenin yardımcısı olan yasalar ve kendi konumu ile eyleme engel niteliğindeki tamamlanmış heykel arasında bir güç ilişkisi bulunmaktadır.

5.3.1.4.Öykü IV: Kalemler

Toplumcu gerçekçi yazarlar arasında yerini alan, Azra Erhat'ın "Homeros'tan sonra en büyük anlatıcı" olduğunu söylediği (Özçataloğlu, 2016) Yaşar Kemal, *Kalemler* öyküsünde Sivas'ın bir ilçesinden İstanbul'a gelip çöplüklerde çöpçü çavuşluğu yapan Rüstem Çavuş'u ve ailesini tanıtır. Çöplükte çalışmasına karşın kirlenmeden kalan Rüstem Çavuş, mahallenin en temiz evinde eşi, bir kızı ve bir oğluyla mutlu bir yaşam sürer. Arkadaşlarıyla çöplükte çalışırken bulunan kalemleri özenle temizleyip her akşam iş dönüşü kızı Neriman'a getirir. Neriman en büyük varlığı olarak gördüğü, övündüğü bu kalemleri okula götürüp arkadaşlarına göstermek için can atar, ancak babasının işinden utandığından gerçeği saklamak durumunda olmak onu hep engeller. Bir gün içindeki duygulara engel olamayıp kalemlerini okula götürür, arkadaşlarıyla paylaşır, bir akrabasının ona bu kalemleri armağan ettiğini söyler. Herkes kalemlerine hayran kalır, Neriman bu durumdan çok mutlu olur. Ancak bu mutluluğu uzun sürmez. Hırsızlıkla suçlanan Neriman, yalanında diretir ve kalemleri babasının çöpten topladığını söyleyemez. Babasından da yalan söylemesini isteyen Neriman, yapılan araştırma sonrası okuldan atılır. Mahalleden taşınan aileyi bir daha gören olmaz. Bir zamanlar görenleri mutlu eden çiçeklerle bezeli, temiz, güzelim evleri artık çiçekleri koparılmış, çiğnenmiş, yaşlı bir evdir.

Karaosmanoğlu (2016) Kemal'in bu öyküyle çocuklara seslense de sınıflar arası eşitsizliğe de vurgu yaptığını belirtmektedir. Yazar, "Neriman'ın arkadaşlarının, öğretmeninin ve başöğretmeninin tutumlarının çöplük metaforuyla gözlerimizin önüne serildiğini" vurgular. Durumu göz önünde bulundurulduğunda Neriman'ın bu kadar çok kalemi edinemeyeceğini bilen öğretmenlerinin aklına hırsızlıktan başka bir seçenek gelmemektedir. İçinde bulunduğu durumu anlamaya çalışmadan, sert bir biçimde Neriman'ı cezalandırma yoluna giderler. Bu yüzden yazar anlatıyı, yine çöplüklere gönderimde bulunarak bir şehirdeki insanlar ne kadar merhametsiz ve aşağılıksa çöplüklerinin de bir o kadar kötü olacağını vurgulayarak tamamlar.

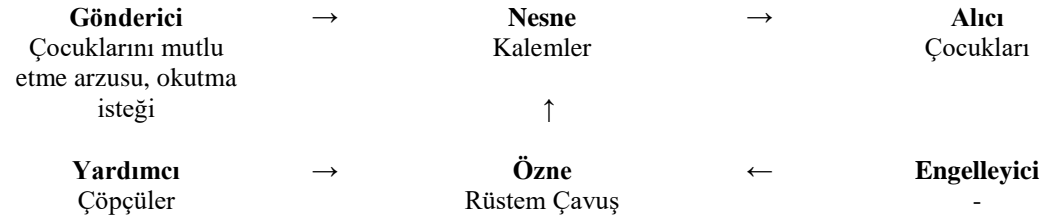
Tablo 17'de *Kalemler* öyküsünün temel sözdizimsel yapısı görülmektedir.

Tablo 17. *Kalemler* öyküsünün beşli şema örnekçesinde sunumu.

ÖYKÜ				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öge (Düğüm)	Dinamik olaylar zinciri (Eylem)	Onarıcı / Dengeleyici Öge (Çözüm)	
Çöpçübaşı Rüstem Çavuş, ailesiyle herkesin imrendiği bir evde mutlu bir hayat sürmektedir. Çöpte bulunan kalemleri her akşam okuyup Hanım, Bey olacak çocuklarına getirir.	Neriman övünç kaynağı kalemlerini herkese göstermek ister ve okula götürüp arkadaşlarına dağıtmaya başlar.	Zühtü kalemini Neriman'ın çaldığını söyleyerek öğretmene gider. Öğretmen Neriman'dan bütün kalemlerini getirmesini ister. Kalemler okulda kalemini kaybetmiş tüm çocuklara dağıtılır. Başöğretmen Neriman'ın yalan söylediğini düşünür. Anne-baba okula çağırılır, Rüstem Çavuş kızının isteği üzerine yalanı sürdürür. Rüstem Çavuş başöğretmene uydurma bir adres verir.	Neriman okuldan kovulur.	Görenleri mutlu kılan Rüstem Çavuş'un evi artık boş, ölü, yaşlı bir evdir.

Şema 4.1, 4.2, 4.3 ve 4.4'te ise eyleyenlerin eylem alanları gösterilmiştir.

Rüstem Çavuş açısından:

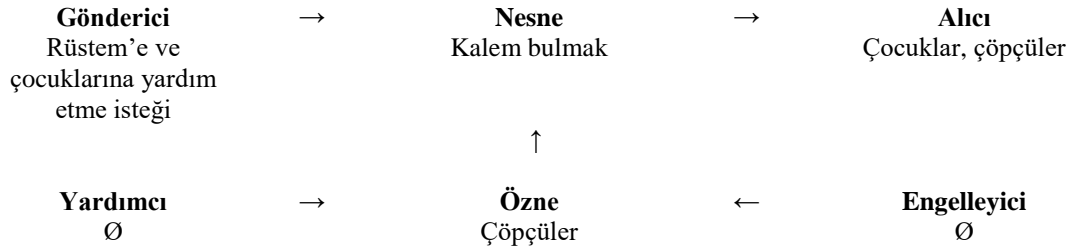

Şema 4.1

Rüstem Çavuş açısından verilen izlencede özne Rüstem Çavuş, nesne ise kalemlerdir. Kalemlerden hareketle nesnenin çocukların eğitimine katkısının olacağı ve herkesin onların “Bey, Hanım” olması için uğraştığı düşünüldüğünde dolaylı olarak çocukların eğitimini desteklemek de nesne olarak ele alınabilir. Öznenin, yani Rüstem Çavuş'un göndericisi çocuklarını mutlu etme ve onları okutma isteğidir. Bundan yararlananlar, alıcılar ise çocuklarıdır. Öznenin nesnesine ulaşmada Rüstem Çavuş'un çöpçü arkadaşları kendisine yardımcıyken özne açısından herhangi bir engelleyici öge bulunmamaktadır.

Eyleyensel örnekçede Rüstem Çavuş ve kalemler arasındaki ilişki isteyim eksenini oluştururken iletişim ekseninin bir ucunda Rüstem Çavuş'un arzusu, istekleri diğer ucunda ise çocukları bulunmaktadır.

Çöpçüler açısından:

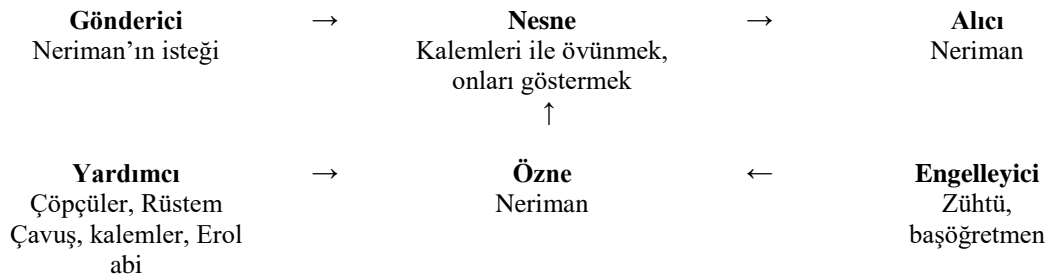

Şema 4.2

Özne olarak çöpçüler ele alındığında, gönderici Rüstem Çavuş'un çocuklarına yardım etme isteğiyle alıcı başta çocuklar, sonra bu çocuklara yardım etmekten memnuniyet duyan çöpçülerdir. Burada nesne kalemlere ulaşmak, kalem bulmaktır. Bu amaçlarına ulaşmada onları engelleyen herhangi bir şey bulunmamaktadır.

Eyleyensel örnekçede çöpçüler ve kalemler arasındaki ilişki isteyim eksenini oluştururken çocuklara yardım etme isteği ve alıcı konumundaki çocuklar iletişim ekseninde bulunmaktadır.

Neriman açısından:

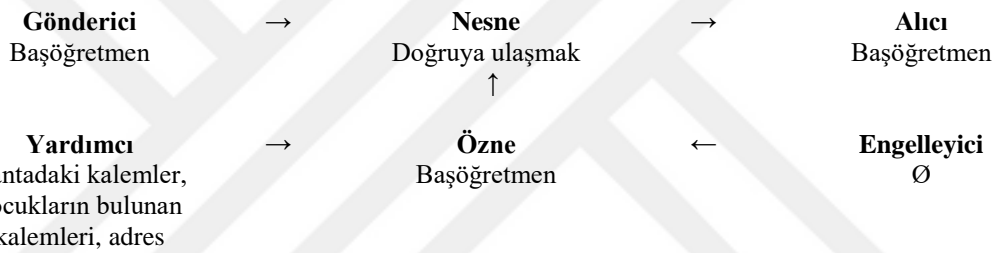
Şema 4.3

Neriman açısından sunulan örnekçede nesne, kalemlerini arkadaşlarına gösterip onlarla övünmek, gönderici ise Neriman'ın bu yönde duyduğu güçlü istektir. Dolayısıyla özne ve gönderici aynı olarak değerlendirilebilir (Ö=G). Bu eylemden yararlanacak olan yine öznenin kendisi, bir başka deyişle Neriman'dır (A=Ö, A=G). Nesnesine ulaşmada

Neriman'a çöpçüler, babası Rüstem Çavuş ve bulunan kalemler yardımcı olmaktadır. Bir süre için sözde akrabası Erol abi de onun kurmaca yardımcısı olmuş, arkadaşlarının hayranlığını kazanmasını sağlamıştır. Ancak Zühtü, öğretmen ve başöğretmenin suçlamaları, övgülerin kesilmesine ve Neriman'ın sonunda cezalandırılmasına neden olmuştur.

Eyleyensel örnekçede Neriman ve kalemleriyle övünmek arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. Neriman'ın gönderici ve alıcı olarak kendi içinde bir iletişim ilişkisi bulunmaktadır. Özneye yardımcı olan çöpçüler, kalemler ve babası ile eylemi yarıda keserek ona engel olan kişiler; Zühtü, öğretmen ve başöğretmen arasında ise güç ilişkisi bulunmaktadır.

Başöğretmen açısından:

Şema 4.4

Başöğretmen açısından sunulan örnekçede nesne; doğruya ulaşmak, kalemlerin kimlerin olduğunu ya da nereden geldiklerini bulmaktır. Burada özne, gönderici ve alıcı aynıdır (A=Ö, A=G, G=Ö). Öznenin, yani başöğretmenin nesnesine ulaşmasında çocukların ifadeleri ve verilen adres yardımcı olmaktadır. Neriman ve babası Rüstem Çavuş'un, yalan söyleyerek başöğretmenin doğruya ulaşmasına engel olduğu düşünülebilir ancak sonuçta başöğretmenin doğruya ulaşmış olmasıyla burada herhangi bir engelleyicinin olmadığı belirtilebilir. Verilen adrese ulaşıp Neriman'ın bu konuda söylediklerinin yalan olduğunun anlaşılmasıyla başöğretmen isteğine, yani nesnesine ulaşmıştır. Ancak gerçek, başöğretmenin ulaştığı bilgi de değildir ve bunu okur bilmektedir.

Eyleyensel örnekçede başöğretmen ve doğruya ulaşmak arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. Başöğretmenin gönderici ve alıcı olarak kendi içinde bir iletişim ilişkisi bulunmaktadır.

5.3.1.5.Öykü V: O Bakış

Cemil Kavukçu'nun öyküleri bilinen dünyaları anlatmıyor, onların ötesine geçiriyor bizi. Belki bizim için sıradan sayılmayan, ama belli ki Cemil Kavukçu için sıradan yaşantıları; gene bizim için sıradan sayılmayan, kıyıda kalmış, ama belli ki Cemil Kavukçu için sıradan öykü kişilerini anlatıyor. (Gümüş, 2012, s. 160)

Öykü edebiyatımızda derin izler bırakmaya aday öykücü olarak ilk sırada gösterdiği Cemil Kavukçu için Gümüş (2012, s. 167), okuru etkileyen ve düşündürten öyküler yazdığını aktarır. *O Bakış* öyküsünde de okur için sıra dışı görünen bir iç öykü karşımıza çıkar. Anlatı kahramanı Sinan, yanındaki genç çalışan Umut'la birlikte bir iş için gittiği kasabada zaman geçirmek ve yemek yemek için uğradığı birahanedeki işletmeciyile konuşmaya başlar. Sinan dinlemeye çok istekli olmasa da işletmeci, yaşadığı kötü bir olayı Sinan'a anlatmaya kararlıdır.

İşletmecinin anlatısı burada başlar. Zamanında köylülerin isteği üzerine ava gidip bir ayıyı öldüren işletmeci, ayının bir yavrusu olduğunu görünce dayanamaz, onu da yanında getirir. Zaman içinde çok bağlandığı bu yavru ayıyla evini paylaşan işletmeci, birahanesine gelenlerin yavru ayıyı içkiye alıştırıp ayının huyunu değiştirdiklerini söyler. Artık her yeri kırıp döken bu ayıyı, yerine, ormana bırakmaya karar verir. Ertesi gün çıkıp gelen öfkeli ayıyı vurmak zorunda kalan işletmeci vicdan azabı çeker. "Tombik bir kere öldü, ben her gün ölüyorum", diye anlatır durumunu, acısını.

Dinlediği öykünün ağırlığıyla kendini dışarı atan ve oteline doğru yola çıkan Sinan, otelden ayrılmadan önce bozduğu Umut'u arayarak arayı düzeltir.

Tablo 18 ve 19'da *O Bakış* öyküsündeki iki anlatının temel sözdizimsel yapısı aktarılmaktadır.

Tablo 18. *O Bakış* öyküsünün beşli şema örnekçesinde sunumu.

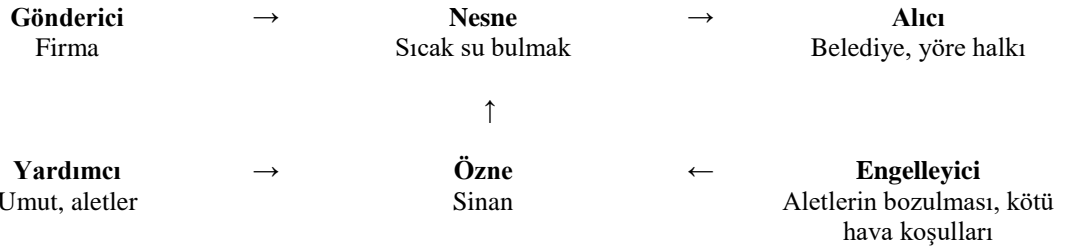
ÖYKÜ				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öge (Düğüm)	Dinamik olaylar zinciri (Eylem)	Onarıcı / Dengeleyici Öge (Çözüm)	
Sinan, Umut ve diğer ekip üyeleriyle iş (sıcak su bulmak) için bir kasabaya gelir.	Aletlerin arızalanması ve yağmurların başlaması işi geciktirir. Kasabada kalmaya mecbur olurlar.	Kısa sürede tamamlanması planlanan işin bu aksilikler nedeniyle uzaması ve küçük bir kasabada kalmak zorunda olmaları Umut'un canını sıkır. Kısa süreliğine Ankara'ya sevgilisinin yanına gidip gelmek ister ancak Sinan buna izin vermez.	Sinan, Tombik'te dinlediği öyküden etkilenir.	Ankara'ya gitmesi için Umut'a bir günlüğüne izin verir.

Tablo 19. *O Bakış* öyküsünün beşli şema örnekçesinde sunumu (iç öykü).

ÖYKÜ				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öge (Düğüm)	Dinamik olaylar zinciri (Eylem)	Onarıcı / Dengeleyici Öge (Çözüm)	
Tepelik ve civar köylere bir ayı inerek köylülere zarar vermeye başlar.	Köylü, Tombik'in işletmecisinin de aralarında olduğu avcılardan yardım ister. Ayı öldürülür ancak bir yavrusunun olduğunu gören işletmeci, Tombik adını verdiği yavru ayıyı yanına alıp ona bakmaya başlar.	Başlarda her şey iyi gider. Müşteriler de yavru ayı Tombik'i sever. Ancak gelenlerin Tombik'e alkol vermeleriyle işler değişmeye başlar. İşletmeci, büyüdükçe huyu değişen ve daha fazla içen, içtikçe düzeni bozan Tombik'i bulduğu yere bırakır. Ancak sabah kalktığında Tombik döner ve öfkeden her şeyi yıkıp döker.	İşletmeci tüfekle Tombik'i vumak zorunda kalır.	Tombik ölür. İşletmecinin üzüntüsü hiç geçmez.

Şema 5.1, 5.2, 5.3, 5.4 ve 5.5'te ise öyküdeki eyleyenler işlevleriyle gösterilmiştir.

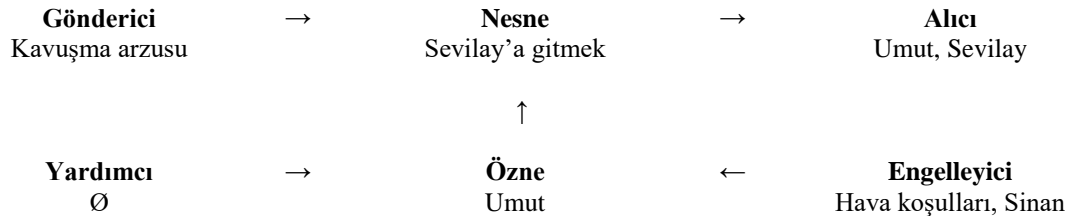
Şema 5.1 ve 5.2 kahramanın anlatısındaki eyleyenleri gösterirken Şema 5.3, 5.4 ve 5.5 kahraman tarafından aktarılan ikinci/iç anlatının eyleyenlerini belirtmektedir.

Sinan açısından:

Şema 5.1

Şema 5.1’de Sinan açısından sunulan izlenice yer almaktadır. Sinan (Ö), çalıştığı firma (G) tarafından sıcak su bulmak (N) üzere bir kasabaya gönderilmiştir. Gittiği ilçenin belediyesi ve halkı bu eylemden yararlanacaklar olarak eylemin alıcısı konumundayken Sinan’ın iş arkadaşı Umut ve su bulmada kullandıkları aletler nesneye ulaşmada özneye yardım etmektedir. Aletlerin arızalanması ve kötü hava koşulları nesneye ulaşılmasında engel konumundadır. Ancak öykünün tümü anlatılmadığından söz konusu durumların engel olarak gerçekleşip gerçekleşmediği kesinliğe kavuşmamıştır. Anlatının kaldığı noktada bu öğeler, işin tamamlanmasına değil aksamasına neden olmuş gibi görünmektedir.

Burada Sinan ve sıcak su bulmak arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. Öznenin çalıştığı firma ve işi yaptıran belediye ve yöre halkı arasındaki ilişki ise iletişim eksenindedir. Ayrıca öznenin yardımcısı olan nesnelere ve iş arkadaşı ile eyleme engel niteliği taşıyan hava muhalefeti ve arızalanan aletler arasında bir güç ilişkisi bulunmaktadır.

Umut açısından:

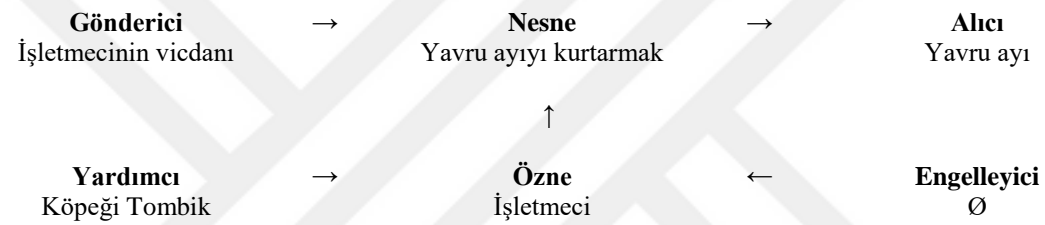
Şema 5.2

Umut açısından verilen izlenicede Umut özne, sevgilisine ulaşmak ise Umut’un nesnesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özneyi bu eyleme iten, Sevilay’a olan sevgisi ve özlemidir. Bu eylemden yarar sağlayacak olan ise yine iki sevgilidir. Bu açıdan özne,

gönderici ve alıcının aynı olduğu düşünülebilir. Burada Sinan ve dolaylı olarak olumsuz hava koşulları Umut'a engel oluşturmaktadır. Hava koşullarının kötüye gitmesi, çalışmalarına olanak vermediğinden tamamlanması gereken iş uzamakta ve Umut'un Sevilay'a kavuşma zamanı ötelenmektedir. Ancak işin bir süre daha yapılamayacağı düşünüldüğünde, hava koşulları bir anlamda Umut'un yardımcısı olarak da ele alınabilmektedir. Bu olumsuz havada çalışamayacakları için, Sinan'dan istediği bir günlük izin işin aksamasına neden olmayacağından yine sevgilisine kavuşabilecektir.

Örnekte Umut ve sevgilisine kavuşmak arasındaki ilişki isteyim eksenini oluştururken kavuşma arzusu ve iki sevgili arasındaki ilişki iletişim eksenindedir.

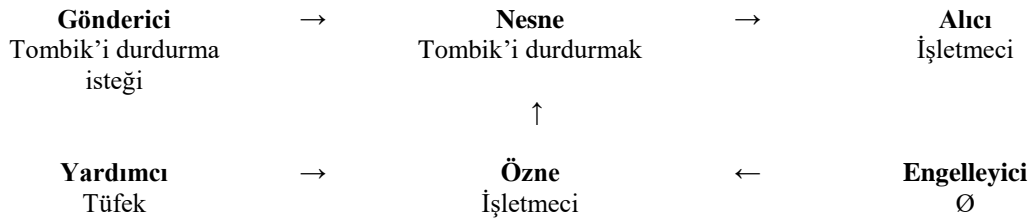
İşletmeci açısından (önce):

Şema 5.3

Şema 5.3'te İşletmeci açısından sunulan izlenim yer almaktadır. İşletmeci (Ö), köpeği Tombik'in (Y) yardımıyla bulduğu yavru ayıyı kurtarmak (N) ister. Vicdanı (G) annesini vurdukları yavru ayıyı orada bırakmalarına izin vermez (G=Ö). Bu eylemin alıcısı yavru ayıdır. İşletmecinin nesnesine ulaşmasını engelleyecek eyleyen ise bulunmamaktadır.

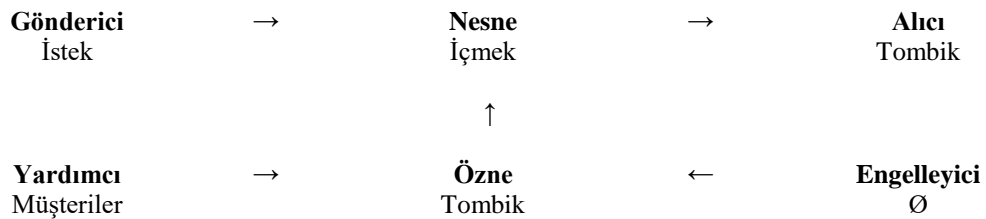
Burada özne, yani işletmeci ve yavru ayıyı kurtarmak arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. İşletmecinin vicdanı ve yavru ayı arasındaki ilişki ise iletişim eksenindedir.

İşletmeci açısından (sonra):

Şema 5.4

Şema 5.4'te işletmeci özne, yavru ayı Tombik ise işletmecinin nesnesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Huyu değişen ve her şeyi kırıp döken Tombik'i durdurma isteği işletmecinin göndericisidir. Müşterilerin artık gelmemesiyle maddi kayıp yaşayan, sevdiği yumuşak huylu, oyuncu yavru ayı ise alkol yüzünden kaybeden işletmeci bu eylemden yarar sağlayacak olan eyleyendir. Bu açıdan gönderici, özne ve alıcının aynı eyleyen olduğu görülmektedir. Amacına ulaşmasında işletmeciye tüfeği yardım etmiştir. Tombik'e olan sevgisinin onu vurmaya engel olacağı düşünülse de öznenin nesnesine bir şekilde ulaşmış olması, sevginin engelleyici bir eyleyen olarak değerlendirilmemesine neden olmaktadır. Bu anlamda işletmeci açısından engelleyici bir eyleyenin yokluğundan bahsedilebilir.

Örnekçede işletmeci ve nesnesi arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. İletişim eksenin iki ucundaysa işletmeci bulunmaktadır.

Ayı Tombik açısından:

Şema 5.5

Şema 5.5'te sunulan izlencede ayı Tombik özne, daha çok içmek ise onun nesnesi olarak görünmektedir. Özneyi bu eyleme iten duyduğu içme isteği, bundan yarar sağlayacak olan ise yine öznenin kendisidir (Ö=A, Ö=G, G=A). Nesnesine ulaşmada öznenin yardımcıları işletmecinin müşterileriyleken engelleyici bulunmamaktadır. İşletmeci Tombik'i engellemeye çalıştıysa da başarılı olamamıştır.

Burada Tombik ve alkol arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. Öznenin duyduğu içme isteği ve yine kendisi arasındaki ilişki ise iletişim eksenindedir.

5.3.1.6.Öykü VI: Perili Köşk

Ömer Seyfettin, para hırsı ve inançlar konularını işlediği *Perili Köşk* öyküsünde Sermet Bey ve ailesinin ev arama ve yerleşme sürecinde başından geçenleri aktarmaktadır. Sermet Bey, altı kişilik ailesi ile birlikte büyükçe ve kirası da uygun olan bir ev aramaktadır. Bu arada karşılına çıkan bir köşkten çok etkilenen Sermet Bey, kendisini gezdiren bekçinin köşkün perili olduğu yönündeki uyarılarını dikkate almaz ve evin sahibi Hacı Niyazi Efendi'ye üç yıllık kirasını peşin ödeyerek evi tutar. Ev halkı mahallede konuşulanlar nedeniyle başlarda huzursuz olsa da zamanla eve alışır. Ancak çok geçmeden bahçede dolaşan hayaller, kırılan camlar ve atılan taşlar rahatlarını iyiden iyiye kaçıır. Hayale, periye inanmayan Sermet Bey bir anlam veremese de evdekilerin ısrarı üzerine ev aramaya devam etme kararı alır. Ancak çok üzgündür: Hem ev bulmanın zorluğu hem de buraya verdiği üç yıllık kira onu düşündürmektedir. Perilere, hayaletlere inanmayan Sermet Bey, sonunda bir plan yapar. Bir gece hayaletin her akşam geldiği bahçeye gizlenir ve sonunda onu yakalar. Ev halkını korkutan ve onları huzursuz eden kişi evin sahibi Hacı Niyazi Efendi'den başkası değildir. Ev sahibinin yaptıklarının bedelini ödetmek isteyen Sermet Bey, uzun süre ev aramasını gerektirmeyecek şekilde yeni bir kontrat hazırlatarak ev sahibine imzalatır.

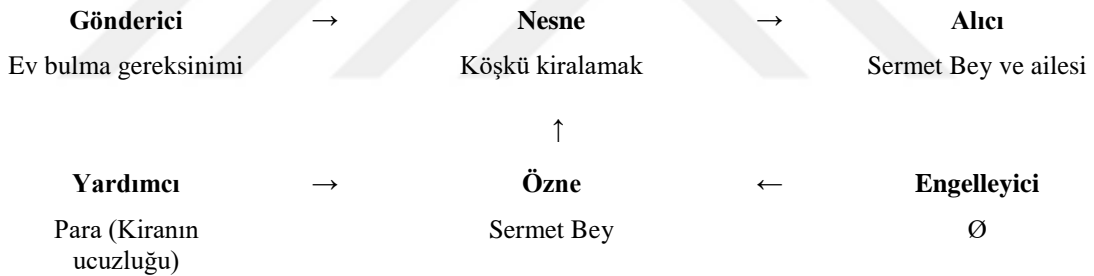
Tablo 20'de *Perili Köşk* öyküsünün temel sözdizimsel yapısı yer almaktadır.

Tablo 20. *Perili Köşk* öyküsünün beşli şema örnekçesinde sunumu.

ÖYKÜ				
Başlangıç Durumu	Dönüşümler			Bitiş Durumu
	Dönüştürücü Öge (Düğüm)	Dinamik olaylar zinciri (Eylem)	Onarıcı / Dengeleyici Öge (Çözüm)	
Sermet Bey ve ailesi ev aramaktadır. Perili olduğu söylenen ancak onlar için oldukça uygun olan bir köşke taşınırlar.	Hizmetçi bir hayalet gördüğünü söyler. Hayaletin bıraktığı taşlar ve kırdığı camlar nedeniyle ev halkı korkuya kapılır.	Sermet Bey, hayaletlere inanan biri değildir. Ev halkının uyarılarına karşın bir plan yapar. Sermet Bey bahçeye, hayaletin her akşam kaybolduğu noktaya saklanır.	Sonunda hayalet rolünde beyaz çarşaflar içindeki ev sahibini yakalar.	Yeni bir kontrat hazırlayan Sermet Bey'in altı yıl ev araması gerekmeyecektir. Artık ailesiyle evlerinde huzur içinde otururlar. Ev sahibinin planı bozulur.

Şema 6.1, 6.2, 6.3 ve 6.4'te ise eyleyenler ve işlevleri bulunmaktadır.

Sermet Bey açısından (önce):

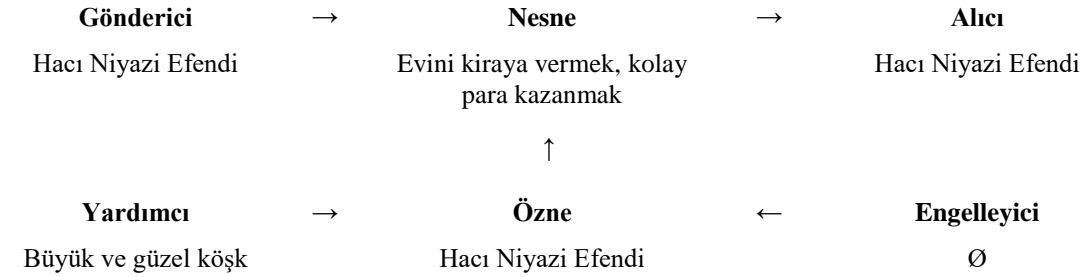

Şema 6.1

Şema 6.1'de Sermet Bey açısından sunulan izlenim yer almaktadır. Ailesinin oturacağı büyüklükte bir ev bulmak isteyen (G) Sermet Bey (Ö), ev ararken gördüğü güzel bir köşkü kiralamak (N) ister. Sermet Bey ve ailesi bu eylemin alıcılarıdır. Ev için istenen tutarın düşük olması, Sermet Bey için yardımcı bir eyleyendir. Bunun yanı sıra bekçinin Sermet Bey'i vazgeçirme çabası ve bu amaçla anlattığı öyküler, hurafeler öznenin amacına ulaşmasında bir engel olarak düşünülebilir. Ancak özne nesneye ulaşmış olduğu için bu örnekçede engelleyici eyleyen bulunmadığı belirtilebilir.

Örnekçede Sermet Bey ve köşkü kiralamak arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. Ev bulma gereksinimi ile Sermet Bey ve ailesi arasındaki ilişki ise iletişim eksenindedir.

Hacı Niyazi Efendi açısından (önce):

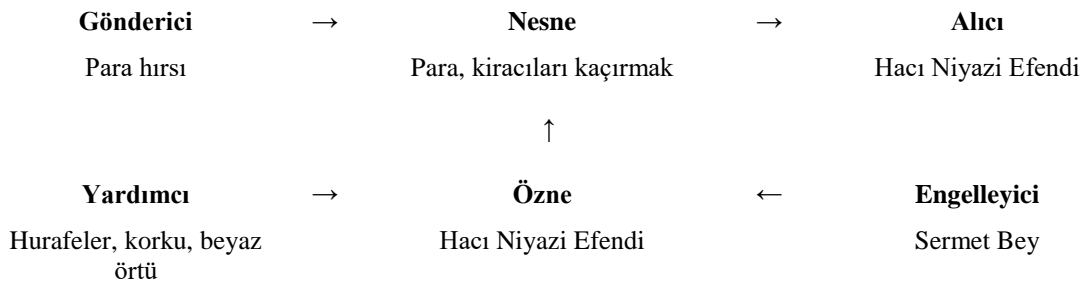

Şema 6.2

Şema 6.2’de Hacı Niyazi Efendi açısından sunulan izleni yer almaktadır. Evini kiraya verip para kazanmak (N) amacıyla olan Hacı Niyazi Efendi burada hem özne hem gönderici hem de alıcı konumundadır (Ö=A, Ö=G, A=G). Hacı Niyazi Efendi’nin sahip olduğu güzel köşk amacına ulaşmasında yardımcı eyleyendir. Ayrıca üç yıllığı peşin istenen kira, bekçinin uyarıları, hurafeler ve propagandacılar öznenin evini kiralamasında engel olabilecek eyleyenler olarak görülürken amacın gerçekleşmesi bu eyleyenleri geçersiz kılmaktadır. Dolayısıyla burada engelleyici bir eyleyen yoktur.

Burada Hacı Niyazi Efendi ve evini kiraya verip para kazanmak arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. İletişim ekseninin iki ucunda da Hacı Niyazi Efendi bulunmaktadır.

Hacı Niyazi Efendi açısından (sonra):

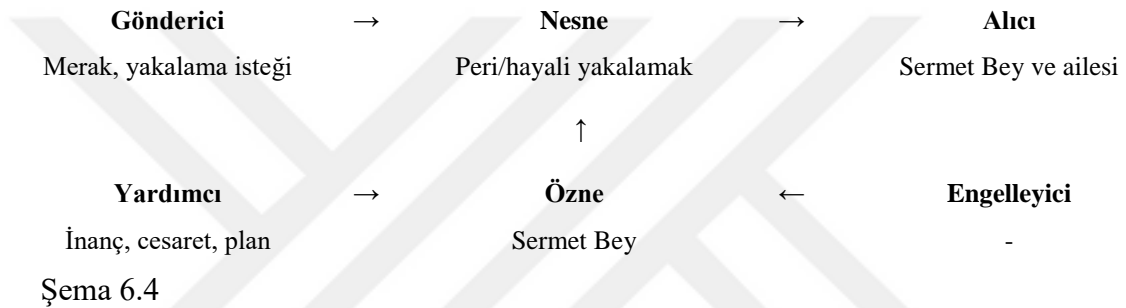
Şema 6.3

Şema 6.3’te sunulan izlencede Hacı Niyazi Efendi’nin (Ö), para hırsı nedeniyle (G) insanları korkutup kaçırmak her gelenden yine üç yıllık kira almak (N) istemesi konu

edilmiştir. Bu eylemden yarar sağlayacak olan eyleyen yine Hacı Niyazi Efendi'dir (A). Hurafeler, batıl inançlar, korku ve taktığı örtü özneye yardımcı eyleyenlerken Sermet Bey öznenin amacına ulaşmasında engelleyici eyleyendir. Sermet Bey, Hacı Niyazi Efendi'nin kurduğu düzeni bozmuştur.

Örnekçede Hacı Niyazi Efendi ve para arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. Öznenin para hırsı ve alıcı arasındaki ilişki ise iletişim eksenindedir. Ayrıca öznenin yardımcısı olan nesne ve inanışlar ile eyleme engel olan Sermet Bey arasında bir güç ilişkisi bulunmaktadır.

Sermet Bey açısından (sonra):

Şema 6.4'te sunulan izlencede, olayın aslını merak eden ve gerçeğe ulaşmak isteyen (G) Sermet Bey'in (Ö) amacı, gördükleri "hayaleti" yakalamaktır (N). Sermet Bey ve ailesi bu eylemden yarar sağlayacak eyleyenlerdir (A). Sermet Bey'e amacına ulaşmasında yardımcı olan eyleyenler inancı, cesareti ve yaptığı plan olarak sıralanabilir. Bunun yanı sıra ailesinin korkusu ve onu bahçeye göndermek istememeleri özneyi engelleyici bir eyleyen olarak düşünülebilir. Ancak özne amacına ulaşmış olduğundan bu örnekçede engelleyici eyleyen olmadığı söylenebilir.

Burada Sermet Bey ve "hayalet"i yakalamak arasındaki ilişki isteyim eksenini oluşturmaktadır. Merak ve gerçeğe ulaşma arzusu ile Sermet Bey ve ailesi arasındaki ilişki ise iletişim eksenindedir.

5.3.2. Sözdizimsel ve Sözlüksel Değiştirim

5.3.2.1.Çözümleme Aşaması

Değiştirimin ilk aşaması olan çözümleme aşamasında, tümce düzeyinde değiştirim yapılacağı için metin, tümcelere ayrılmış ve her bir tümce numaralandırılmıştır. Liste biçimine dönüşmüş olan metinde, öncelikle içerik sadeleştirmedeki anlatı izlencesinin oluşturulması sonrası silinebilecek tümceler belirlenmiştir. Ardından tümce düzeyinde ilenerek her tümcede söz konusu düzeyde henüz öğrenilmemiş olan sözcük ve yapılar; bir başka deyişle, o düzey için karmaşık, zor olan sözlüksel ve biçimbilimsel ögeler işaretlenmiştir. Bölme ya da ayırma gibi işlemler için tümce sınırları belirlenmiş ve yeni kurulan tümcelerin kılıcıları için adılar eklenmiştir.

Örnek 35'te *Fındık* öyküsünde içerik sadeleştirme sonrası silinen ve dolayısıyla değiştirilmiş metinlerde yer almayacak tümceler koyu ile işaretlenmiştir. Adlar ve adılar arasındaki ilişkileri tanımlamaya çalışan merkezleme (centering) kuramı doğrultusunda incelendiğinde, önceki tümcede “katillik” olan konunun değiştiği ve yeni tümcede “piyes” olduğu görülmektedir. *Tam dönüş* olarak adlandırılan bu geçişte tümcedeki odak değişmektedir.

“Piyes” ile birlikte koyu tümcelerde yeni sunulan bilginin, anlatıcının anlatımını pekiştirmek, desteklemek için verdiği örnekler olduğu ifade edilebilir. Yeni ve ek bir bilgi olarak değerlendirilen bu bilgiler anlatıdaki olayı doğrudan etkilemediği için ve aynı zamanda anlatımı başlangıç düzeyindeki öğrenciler için daha kolay ve anlaşılır kılmak amacıyla metinden çıkarılmıştır.

Örnek 35

Bizim köyde bu adama zehirci diyorlar. Bizim zehirciyi görmelisiniz. Acayip bir adam. Böyle bir işi gören adamın her zaman anormal birisi olması hiç de lazım gelmez. Amma ne olsa katillik ile Azraillik insanların halini, huyunu, bakışını, yürüyüşünü değiştiriyor. Yahut değiştirmiyor da belki bize öyle geliyor. “Size öyle geliyorsa öyledir” diye bir piyes vardır **hani. Mademki bize zehirci anormal bir adam hissi veriyor, öyledir. Tıpkı Doseldorf canisi gibi. Elinde şıkır şıkır parıldayan, ucuna bir bıçak takılmış zinciriyle küçük çocukları kendine bağlayan, sonra bir çalılık arkasında onu öldüren Doseldorf canisi.**

Bizim zehirci: “Fındık gel bakalım. Gel kerata. Gel oğlan, gel bakalım. Ha şöyle. Nasılsın ha? Al sana et oğlan.” Fındık ete burnunu dokundurur, eti dişlerinin arasına alır, kafasını şöyle

Örnek 36’da da benzer bir silme işlemi söz konusudur. *Heykel* öyküsünde Sıdkı Bey, büyük adamların (kahramanların) heykellerine ve verdikleri pozlara ilişkin sözlerinde ayrıntı vermiştir. Tümceler *devam* ve *içerme geçişleri* ile birbirine bağlanmakta ve konu birbirinden tamamen farklılaşmaksızın “adamlar (büyük adamlar)”, “(adamların) azametli halleri”, “(adamların) heykelleri” arasında gidip gelmektedir. Koyuyla işaretlenmiş tümceler çıkarıldığında devam edecek olan ilk tümcedeki (Heykeltıraşlar onları öyle at üstünde...) “onları” adılı yine “adamlar”a bağlanmakta ve anlatımda bir eksiklik olmadan anlatı devam etmektedir.

Örnek 36

Altı sene kadar evvel bir iş dolayısıyla Macaristan'a gitmiştim. Avrupa'yı ilk görüşüm olduğu için her şey hayretimi mucip oldu. Fakat beni en çok, sokakları süsleyen heykeller alâkadar etti. Bir bir hepsini tetkik ettim. Çoğu at üzerinde, eli kılıçlarının kabzasında, celalli adamlar... Sonra düşündüm, onların bu azametli hallerinde, aldıkları kahramanca pozların ve üzerine oturdukları yüksek kaidelerin olduğu kadar heykeltıraş denilen bu mübalağacı heriflerin de büyük rolü var. **Ben eminim ki o adamların hepsi de ahlında sizin ve benim gibi insanlardı. Halbuki bir de heykellerine bakın. Sanki bizden değillermiş, bizim gibi yaşamamış, gezip tozmamış, yiyip içmemiş, yemekten sonra dişlerini karıştırıp geçirmemiş, kızınca küfür etmemiş gibi yüksekten alan bir halleri var. Yalan, emin olun yalan.** Heykeltıraşlar onları öyle at üstünde filan değil de, ağzı açık horlarken veya ne bileyim ben, burunlarını karıştırırken gösterelelerdi ne o heybet kalırdı ne mehabet. Bu fikrimi kendilerine söylediğim zaman bizim heykeli yapan sanatkarlar güldüler:

Her bir metinle ilgili gerçekleştirilen silme işleminin ardından belirtilen biçimbilimsel, sözdizimsel ve sözlüksel zorlukların saptanmasına geçilmiştir. Veri toplama araçlarında

açıklanan kaynakların temel alındığı bu işlemde özgün metindeki tüm biçimbirimler ve söz varlığı taranmıştır.

Tablo 21’de *Kalemler* öyküsünün A1, A2 ve B1 düzeylerinin çözümleme metinlerinden örnekler verilmiştir. Metinde yeşil renkli öbek ya da tümceler silinen öğelere işaret ederken mavi renk düzey üstü biçimbirimleri, mor renk ise düzey üstü söz varlığını göstermektedir. Örneklerde anlatımı zorlaştıran, tümceyi uzatan ve anlatı iletisini doğrudan etkilemeyen tümcelerin çıkarıldığı gösterilmektedir.

Tablo 21. *Kalemler* öyküsünün farklı düzeylerinde çözümleme aşaması.

Düzyey	Metin
A1	<p>T120 Bir araya getirince kalemlerini bir renk harmanı oluyordu.</p> <p>Gerçekten bir kalem harmanına benziyordu, ışıklı...</p> <p>Kalemleri okula getirecek, getirecekti ama, ya sorarlarsa bu kalemleri nereden aldın, diye.</p> <p>Ne diyecekti, ne diyebilirdi.</p> <p>O kadar çocuğun arasında.</p> <p>T125 Çöpçübaşı babam çöplerin arasından topladı bu kadar kalemi diyemezdi ki...</p> <p>Ölse de, kesseler de, kanını iyice akıtsalar da diyemezdi.</p> <p>Nasıl derdi...</p> <p>Ama, mutlaka getirmeli, arkadaşlarını kalemlerini göstermeliydi.</p>
A2	<p>T120 Bir araya getirince kalemlerini bir renk harmanı oluyordu.</p> <p>Gerçekten bir kalem harmanına benziyordu, ışıklı...</p> <p>Kalemleri okula getirecek, getirecekti <u>ama</u>, ya sorarlarsa bu kalemleri nereden aldın, diye.</p> <p>Ne diyecekti, ne diyebilirdi.</p> <p>O kadar çocuğun arasında.</p> <p>T125 Çöpçübaşı babam çöplerin arasından topladı bu kadar kalemi diyemezdi ki...</p> <p>Ölse de, kesseler de, kanını iyice akıtsalar da diyemezdi.</p> <p>Nasıl derdi...</p> <p><u>Ama</u>, mutlaka getirmeli, arkadaşlarını kalemlerini göstermeliydi.</p>
B1	<p>T120 Bir araya getirince kalemlerini bir renk harmanı oluyordu.</p> <p>Gerçekten bir kalem harmanına benziyordu, ışıklı...</p> <p>Kalemleri okula getirecek, getirecekti <u>ama</u>, ya sorarlarsa bu kalemleri nereden aldın, diye.</p> <p>Ne diyecekti, ne diyebilirdi.</p> <p>O kadar çocuğun arasında.</p> <p>T125 Çöpçübaşı babam çöplerin arasından topladı bu kadar kalemi diyemezdi ki...</p> <p>Ölse de, kesseler de, kanını iyice akıtsalar da diyemezdi.</p> <p>Nasıl derdi...</p> <p><u>Ama</u>, mutlaka getirmeli, arkadaşlarını kalemlerini göstermeliydi.</p>

A1 düzeyinin söz varlığı incelendiğinde metindeki “harman”, “çöpçübaşı” ve “toplamak” sözcüklerinin söz konusu düzeyin üstünde olduğu saptanmıştır. Dilbilgisi konuları ele alındığındaysa A2 konuları olan gelecek zaman $(-(y)EcEk)$, gelecek zaman hikâye kipi $(-(y)EcEktİ)$, yeterlik $(-(y)Ebİl-, -(y)EmE-)$, geniş zaman $(-(E/İ)r)$, geniş zaman hikâye kipi $(-(E/İ)rdİ)$ ve B1 konuları olan gereklilik kipi $(-mEİİ)$, -İncE ulacı ve koşul kipi (zaman+ $-(y)sE$) kullanımlarının bulunduğu gözlenmektedir.

A2 düzeyinin söz varlığı açısından değerlendirildiğinde metnin ele alınan bölümünde yalnızca “harman” ve “çöpçübaşı” sözcüklerinin düzey üstünde olduğu saptanmıştır. Biçimbirimler açısından ise B1 konuları olan gereklilik kipi $(-mEİİ)$, -İncE ulacı ve koşul kipi (zaman+ $-(y)sE$) kullanımlarının A2 düzeyindeki öğrencilere zor gelebileceği düşünülmektedir.

B1 metni incelendiğinde söz varlığı olarak yine “harman” ve “çöpçübaşı” sözcüklerinin düzey üstünde olduğu görülmektedir. Biçimbirimler açısından ise “DA” bağlacı, “ya” ve “ki” yapılarının zorluğundan bahsedilebilir. “DA” bağlacının öğretimi temel düzeyde yapılmasına karşın daha basit anlamda ele alınmakta, bu yapılarla kullanımının öğretimi öğretmenin tercihine bırakılmaktadır. “ya” ile ilgili kitaplarda bir bilgi bulunmazken “ki” yapısı ise yüksek düzeyde verilen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda incelenen bu bölümde biçimbirimler açısından çok büyük bir zorluk görünmese de bazı değiştirimlerin, yer değiştirmelerin ve tamamlamaların yapılması öngörülmektedir.

Dönüştürme aşamasındaki işlemlerin ayrıntılarına geçmeden önce aşağıda çözümlene ve dönüştürme aşamalarının genel görünümü sunulmuştur. Bir metnin çözümlene aşamasında tümce düzeyinde ayrılması, belirlenen düzey için zorlukların belirlenmesi ve silinecek tümcelerin saptanması sonrası ortaya çıkan liste şeklindeki metin, dönüştürme aşamasının girdisini oluşturmaktadır. Dönüştürme aşamasının temel aldığı bu metin (tümceler bütünü), yapılan işlemler ve işlem sonrası elde edilen metin Şekil 8’de örneklenmiştir. B1 düzeyine göre değiştirimin gösterildiği bu örnekte sözlüksel ya da biçimbilimsel herhangi bir zorluk içermeyen tümceler, özgün hâliyle bırakılmıştır (T1, T4, T5, T6, T10, T13, T14, T15). T11, öncesinde gelen tümcede gerekli açıklama yapıldığı ve bu tümce anlatımı zorlaştırdığı için içeriksel sadeleştirme sırasında silinen tümcelerden biri olmuştur. T2’de bu kez anlatımı zorlaştırdığı için silinen öbekler

bulunmaktadır. Bunun yanı sıra T3'te "bürümek" ve T9'da "demin" sıklık nedeniyle değiştirilen sözcükler olurken T7'de "uygun düşmek" anlamında kullanılan "gelmek" eylemi, temel anlamında kullanılmadığı için değiştirilmiştir.

Bir sonraki bölümde bu işlemler ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Tümce No.	Özgün metin (çözümleme aşaması)	B1 düzeyi metin (dönüştürme aşaması)	İşlem
T1	Sermet Bey döndü, arkasındaki bekçiye, - İşte bir boş köşk daha! dedi.	Sermet Bey döndü, arkasındaki bekçiye, - İşte bir boş köşk daha! dedi.	Ø
T2	Küçük bir çam ormanının önünde beyaz, şık bir bina, mermerdenmiş gibi göz kamaştırarak derecede parlıyordu.	Küçük bir ormanın önünde beyaz, şık bir köşktü bu.	[Zamansal ilişkileri standart hâle getirme, Anlatımı zorlaştıran ve tümceyi uzatan sözcükleri silme; tekrar(köşk), Gönderimleri açık hâle getirme]
T3	Bahçesini yabancı otlar bürümüşü.	Evin bahçesi yabancı otlarla doluydu.	[Zamansal ilişkileri standart hâle getirme, Sıklığı az olan sözcükleri değiştirme, Anlatımı zorlaştıran ve tümceyi uzatan sözcükleri silme; Eksilteleri tamamlama]
T4	Bahçenin demir kapısında büyük bir "Kiralıktır" levhası asılıydı.	Bahçenin demir kapısında büyük bir "Kiralıktır" levhası asılıydı.	Ø
T5	Bekçi başını salladı:	Bekçi başını salladı:	Ø
T6	- Geç efendim, geç!...	- Geç efendim, geç!...	Ø
T7	Orası size gelmez.	Orası olmaz.	[Sözcüğün alışılmamış kullanımlarını azaltma]
T8	- Niçin canım?	- Neden canım?	[Sıklığı az sözcükleri sıklığı fazla olanlarla değiştirme]
T9	- Demin gösterdiğim evi tutunuz.	- Az önce gösterdiğim evi tutunuz.	[Sıklığı az sözcükleri sıklığı fazla olanlarla değiştirme]
T10	Küçük ama çok uğurludur.	Küçük ama çok uğurludur.	Ø
T11	Kim oturursa senesinde erkek çocuğu dünyaya gelir.	Ø	Silme
T12	- On iki kişi nasıl sığarız beş odaya!	- On iki kişiyiz, beş odalı eve nasıl sığarız?	[Devrik yapıları düzenleme, Eksilteleri tamamlama]
T13	Buraya bakalım, buraya...	Buraya bakalım, buraya...	Ø
T14	Tam bize göre...	Tam bize göre...	Ø
T15	Bekçi tekrar, kesin bir işaretle, - Burada oturamazsınız efendim... dedi.	Bekçi tekrar, kesin bir işaretle, - Burada oturamazsınız efendim... dedi.	Ø

Şekil 8. *Perili Köşk* öyküsünün B1 düzeyine yönelik olarak değiştirilmesinde çözümleme ve dönüştürme aşamaları

5.3.2.2.Dönüştürme Aşaması

Çözümleme aşamasında silinecek ve değiştirilecek yapıların belirlenmesinin ardından ön çalışma metinleri dönüştürme aşamasının girdisini oluşturmuş ve değiştirim işlemlerinin uygulanmasına geçilmiştir. Aşağıda daha önce belirlenen her bir ölçüt için A1, A2 ve B1 düzeyinden birer örnekle işlemler açıklanmaya çalışılmıştır. Verilen örneklerde yapılan diğer değiştirim işlemlerine de yer verilmiştir.

5.3.2.2.1. Sözdizimsel Sadeleştirme

Sözdizimsel sadeleştirme için 7 işlem belirlenmiştir. Bu işlemler doğrultusunda metinler ilgili düzeylere yönelik olarak değiştirilmeye ve öğrenciler için anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte “girdi hipotezi”nin dil edinimi için sunduğu öneriyi öğretimde uygulayabilmek amacıyla metinlerde düzeyin üstünde bazı dilbilgisi yapıları ve söz konusu düzeyin söz varlığında yer almayan sözcükler de tercihen bırakılmıştır. Söz gelimi A1 düzeyine yönelik hazırlanan metinde A2 düzeyinin konusu olarak ele alınan “pekiştirme (-DİR)”, “adlaştırma (-mEk)”, “görelilik (-(y)E göre)”, “gelecek zaman (-(y)EcEk)” ve “geniş zaman (-(E/İ)r)” yapıları, öğrenciye tanıtılmak amacıyla sayısı oldukça azaltılarak kullanılmıştır. Ders kitabında da başvuru olan bu uygulamaya dayanarak bu yapıların kullanımının metinle çalışırken öğrencilere herhangi bir engel oluşturmayacağı düşünülmektedir.

5.3.2.2.1.1. Karmaşık Tümceleri Bölme

İşlemlerin ilki uzun ve karmaşık tümceler için bölme işleminin uygulanması olarak planlanmıştır. Bağlı tümceler ve uzun sıralı tümceler, tümce sınırlarından bölünerek iki ya da daha fazla tümce elde edilmiştir. Bu işlemde bir tümcedeki sözcük oranının azaltılmasıyla okuma kolaylığının sağlanması amaçlanmaktadır.

Örnek 37’de A1 düzeyine yönelik olarak hazırlanan metinden bölme işleminin gerçekleştirildiği bir tümce verilmiştir. *Heykel* öyküsünden alınan bu sıralı tümce, iki tümce olacak şekilde virgülle bağlanan ilk eylem sınırından bölünmüştür. ÖM’deki “mesele” sözcüğü, *Yeni Hitit* kitabının incelenen üç düzeyinin söz varlığında yer

almadığından A1 düzeyinin söz varlığında bulunan “konu” ile değiştirilmiştir. *Türkçe Ulusal Derlemi*³⁸ taramasında da derlemdeki tüm yazılı kaynaklar açısından “mesele” sözcüğü 39.47’lik bir frekans değerine sahipken “konu” sözcüğü 216.61’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandığında “mesele” sözcüğünün frekans değeri 7.33, “konu” sözcüğünün frekans değeri ise 18.75’tir. Bunun yanı sıra ÖM’deki “şehir meclisi” ifadesi yerine DM’de “belediye meclisi” kullanılmıştır. “Belediye” sözcüğü, başvuru kaynağına alındığında B1 düzeyinin söz varlığında olmasına karşın olay örgüsü göz önünde bulundurulduğunda metindeki temel söz varlığı arasındadır. Bunun yanı sıra metinde “belediye memuru”, “belediyeden izin almak”, “belediyeye gitmek” vb. şeklinde birçok tümcede geçtiğinden yineleme yoluyla bu kavram vurgulanmış ve diğer tümcelerle arasında metinsel tutarlılık sağlanmıştır.

ÖM’deki “arz etmek” ve “netice” sözcükleri yine sıklığı fazla olan sözcüklerle değiştirilen sözcükler olmuştur. “Arz etmek” incelenen üç düzeyin söz varlığında bulunmadığından yerine A1 düzeyi için çok daha tanıdık ve kolay olan “anlatmak” eylemi kullanılmıştır. B1 düzeyinin söz varlığında bulunan “netice” sözcüğü de benzer şekilde A1 düzeyinin söz varlığında bulunan “sonuç” sözcüğüyle değiştirilmiştir. *Türkçe Ulusal Derlemi* taramasında derlemdeki tüm yazılı kaynaklar açısından bakıldığında “netice” sözcüğü 15.69’luk bir frekans değerine sahipken “sonuç” sözcüğü 197.75’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandığında “netice” sözcüğünün frekans değeri 1.47, “sonuç” sözcüğünün frekans değeri ise 9.75’tir. Son olarak söz varlığında yer almayan “bildirmek” sözcüğü, A1 düzeyinin söz varlığında bulunan “söylemek” sözcüğü ile değiştirilmiştir.

Örnek 37

ÖM: [...] “Peki meseleyi bir kere şehir meclisine arzeder, neticeyi size bildiririz” dedi, ayağa kalktı. (Ek 5)

DM-A1: [...] “Peki, bu konuyu belediye meclisinde anlatacağım. Sonucu size

³⁸ Aramanın sonuç vermediği ya da farklı sonuçları da dâhil ettiği durumlarda yapılan arama değerlendirmeye alınmamıştır. Bu nedenle bazı sözcüklerle ilgili *Ulusal Derlem* bilgilerine yer verilmemiştir.

söyleyeceğim" dedi, ayağa kalktı. (Ek 5.1)

Yine *Heykel* öyküsünün özgün metninde yer alan bağımsız sıralı tümce, öğelerden birinin farklılaştığı noktadan bölünmüştür. Aşağıda A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilen ve bölünen tümce örneklenmiştir. İki kılıcı olan bu bağımsız sıralı tümce, iki tümce olacak şekilde bölünmüştür. Bölünme sonucu ortaya çıkan ilk tümcedeki “o işi bana bırak” ifadesi “düşünmek” eylemiyle değiştirilerek daha kolay bir anlatımla sunulmuştur. Bunun yanı sıra tümceyi uzatan “ya...ya” yapısını ve ad tamlamasını içeren öbek kaldırılarak belirsiz tanımlık içeren daha genel bir anlatımla değiştirilmiştir. Sözcüğün alışılmamış kullanımlarının azaltılması amacıyla ikinci tümcenin eylemi de “satmak” olarak değiştirilmiştir. Böylece dil düzeyi de teklifsiz dilden ölçünlü dil düzeyine çekilmiştir.

Örnek 38

ÖM: Sen o işi bana bırak, ben onu da ya İstanbul Belediyesi'ne, ya taşra belediyelerinden birine uygun fiyatla okuturum. (Ek 5)

DM-A2: Sen o işi düşünme. Ben onu da bir belediyeye uygun fiyatla satarım. (Ek 5.2)

Örnek 39'da B1 düzeyine yönelik gerçekleştirilen bir bölme işlemi sunulmuştur. *Kalemler* öyküsünden alınan “ki” bağlacıyla bağlı tümce iki tümce elde edilecek şekilde bölünmüştür. Bölme işlemi sonrası tümce dizilişi düzenlenmiş ve bir bağlaç yardımıyla DM'de tümceler arası bağlantı açık hâle getirilmiştir. ÖM'deki devrik yapı, DM'de kurallı yapı olarak düzenlenmiştir.

Örnek 39

ÖM: Ben size söylüyorum ki, bunların birçoğunu gördüm, okudum, hiçbir şey, hiç kimse İstanbul'u çöplükleri kadar anlatmadı bana. (Ek 6)

DM-B1: Bunların birçoğunu gördüm, okudum. Ama ben size söylüyorum, hiçbir şey, hiç kimse İstanbul'u bana çöplükleri kadar anlatmadı. (Ek 6.3)

5.3.2.2.1.2. Ad, Sıfat, Belirteç Tümceciklerini Ayırma

Ad, sıfat ve belirteç tümceciklerinin ayrılmasını ya da kaldırılmasını içeren bu işlemde tümceler bazen bölünmekte, bazen de yalnızca söz konusu yapılar silinmektedir. Bölünme durumunda ayrılma sınırı olarak adlaştırma içeren yan tümceler, ortaç içeren niteleyiciler (ilgi tümceciği) ve ulaçlı ifadeler işaretlenmektedir.

Aşağıdaki örnekte *Heykel* öyküsünden alınan bir tümcede ulaç ekinin silinerek tümcenin bölündüğü görülmektedir. İlk tümcedeki “uğramak” eylemi de A1 söz varlığında olmasına karşın *Ulusal Derlem*’de “gitmek” eyleminin frekans değerinin daha yüksek olması nedeniyle sıklığı az olan sözcük sıklığı fazla olan sözcükle değiştirilmiştir. Tüm yazılı kaynaklar açısından incelendiğinde “uğramak” sözcüğü 230.23’lük bir frekans değerine sahipken “gitmek” sözcüğü 2352.46’lık bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında “uğramak” sözcüğünün frekans değeri 48.97, “gitmek” sözcüğünün frekans değeri ise 829.55’tir. Benzer şekilde “poz almak” öbeğinin yerine de A1 için daha uygun olan “çalışmak” sözcüğü getirilmiştir. Eylemlerin üzerindeki zamanlar metnin akışına uygun biçimde geçmiş zamanda sürerlik gösteren “-yordu” ile değiştirilmiştir.

Örnek 40

ÖM: Akşamları iş dönüşü atölyeye uğrayıp bir saat kadar poz almaya başladık. (Ek 5)

DM-A1: Akşamları iş dönüşü atölyeye gidiyordum. Bir saat kadar çalışıyorduk. (Ek 5.1)

Örnek 41’de, *Heykel* öyküsünden alınan bir tümcedeki adlaştırma yapısının ayrılması ve B1 düzeyindeki bu adlaştırma yapısını içeren tümcenin A2 düzeyine göre değiştirilmiş biçimi gösterilmektedir. Buna göre “olmak” eylemi silinerek ilk tümce ad tümcesi olarak bırakılmış, ikinci tümcede bir adıyla bir önceki tümceye gönderimde bulunulmuş ve B1 düzeyinin söz varlığında bulunan “şahit” sözcüğü A2 düzeyindeki yakın anlamlısıyla değiştirilmiştir. *Ulusal Derlem*’de tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “şahit” sözcüğü 21.45’lik bir frekans değerine sahipken “tanık” sözcüğü 41.71’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin

biçimiyle sınırlandığında “şahit” sözcüğünün frekans değeri 3.97, “tanık” sözcüğünün frekans değeri ise 8.04’tür.

Örnek 41

ÖM: Dürüst bir tüccar olduğuma yüzlerce şahit gösterebilirim. (Ek 5)

DM-A2: Dürüst bir tüccarım. Buna yüzlerce tanık gösterebilirim. (Ek 5.2)

Aşağıda *Fındık* öyküsünden alınan tümcede, B1 düzeyine yönelik olarak silinen ulaç, ortaç ve değiştirilen adlaştırma yapıları örneği verilmiştir. Örnekte de görüldüğü üzere “kendinin ekip biçeceği” ifadesi, anlatımı zorlaştırdığı ve tümceyi uzattığı için silinmiş, “tarlası olmasına on sene kalmıştı” ifadesi ise DM’de “on sene sonra tarlası olacaktı” şeklinde değiştirilmiştir. Tümcedeki öğelerin yer değiştirmesi, eylem üzerindeki zamanın değişmesine de yol açmıştır.

Örnek 42

ÖM: Bu gidişle onun da kendinin ekip biçeceği, dört beş ceviz ağaçlı bir tarlası olmasına şunun şurasında on sene kalmıştı. (Ek 4)

DM-B1: Böyle giderse belki on sene sonra onun da dört beş ağaçlı bir tarlası olacaktı. (Ek 4.3)

5.3.2.2.1.3. Zamansal İlişkileri Standart Hâle Getirme

Zamansal ilişkilerin standart hâle getirilmesi ile özellikle A1 düzeyindeki öğrenciler için, söz konusu düzeyde bilinen zaman ifadelerinin ve biçimbirimlerinin kullanılması ön plana çıkmaktadır. Başlangıç düzeyinden orta düzeye doğru ilerledikçe bilinen yapıların artması, zamansal ifadeler konusunda daha esnek hareket edilmesini sağlamıştır.

Bunun yanı sıra öykülemedeki biçimsel tutarlılığı sağlamak amacıyla genel olarak ilk başta tercih edilen zaman yapısı ile anlatı sürdürülmüştür.

A1 düzeyi metinlerindeki karşılıklı konuşmalarda büyük oranda “şimdiki zaman, emir kipi, istek kipi”; anlatı yapısında “geçmiş zaman” ve geçmiş zamanda sürerlik gösteren “şimdiki zaman hikâye kipi” kullanılmıştır. Aşağıda *Fındık* öyküsünden alınan örnekte öyküleme tarzı anlatımlarda sıklıkla kullanılan belirsiz geçmiş zaman hikâye yapısında eylem görülmektedir. A1 düzeyinde bu yapının öğrenciye zor geleceği düşünüldüğünden söz konusu düzeye uygun “-yordu” yapısı tercih edilmiştir. A2 düzeyinin söz varlığında yer alan “biriktirmek” eyleminin yerine ise A1 düzeyi söz varlığından “kazanmak” eylemi getirilmiştir.

Örnek 43

ÖM: Kışın balıkçılıktan epey para biriktirmişti. (Ek 4)

DM-A1: Kışın da balıkçılıktan çok para kazanıyordu. (Ek 4.1)

Örnek 44’te *Kalemler* öyküsünden alınan ve A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilen tümcede eylemin geniş zaman yeterlik kipini yüklediği görülmektedir. ÖM’de bulunan “zaman + ol-” yapısı yüksek düzey konuları arasına girdiğinden düzeye uygun -(y)Ebİl ile yakın anlam verilmeye çalışılmıştır. B1 düzeyinin söz varlığında yer alan “gözükmek” eylemi yerine A1 düzeyinin söz varlığında yer alan “görmek” eylemi getirilmiştir. *Ulusal Derlem*’de de tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “gözükmek” sözcüğü 73.01’lik bir frekans değerine sahipken “görmek” sözcüğü 3910’luk bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandığında “gözükmek” eyleminin frekans değeri 16.43, “görmek” eyleminin sıklık değeri ise 928.46’dır. Ayrıca incelenen söz varlıklarında yer almayan Farsça “murdar” sözcüğü, A1 düzeyinin söz varlığında yer alan “pis” sözcüğü ile değiştirilerek basitleştirilmiştir. *Ulusal Derlem*’de de tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “murdar” sözcüğü 0.93’lük bir frekans değerine sahipken “pis” sözcüğü 29.72’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandığında “murdar” sözcüğünün frekans değeri 0.36, “pis” sözcüğünün frekans değeri ise 16.41’dir.

Örnek 44

ÖM: Ve bu murdar çöplük martıdan gözükmeyebilir. (Ek 6)

DM-A2: Ve bu pis çöplüğü, üzerinde martılar varken göremezsiniz. (Ek 6.2)

Örnek 45’te *Kalemler* öyküsünden alınan bir tümcenin B1 düzeyine yönelik olarak değiştirilmiş biçimi sunulmuştur. ÖM’de bulunan “zaman+ ol-” yapısı B1 düzeyine uygun olmadığından eylemin geniş zaman ile verilmesi uygun bulunmuştur. Eklenen zaman ifadesiyle ise bağlantılar açık hâle getirilmiştir.

Örnek 45

ÖM: Altın yüzük çıktığı da olur. (Ek 6)

DM-B1: Bazen altın yüzük de çıkar. (Ek 6.3)

5.3.2.2.1.4. Gönderimleri Açık Hâle Getirme

Özgün metinde tümce öznesinin ya da tümcedeki başka bir ögenin silindiği yerler ad ya da adilla doldurularak söz konusu ögeye belirginlik kazandırılmıştır. Sıralı tümcelerin bölünmesiyle elde edilen ve yüklemi gerçekleştiren ya da yüklemden etkilenenin aynı olduğu durumlarda tekrardan kaçınmak amacıyla boş adıl da kullanılmıştır. Bu aynı zamanda yinelemeyle oluşan doğallığın bozulmasının da önüne geçecektir.

Aşağıdaki örnek *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünden alınmıştır. Metnin A1 düzeyine yönelik olarak hazırlanan değişkesinde, bir özne (hiç kimse) ve önceki tümcenin tamamına gönderimde bulunan bir adıl (bunu) eklenerek tümce tamamlanmıştır. Ad, sıfat ve belirteç tümceciklerinin ayrılmasıyla düzeye uygun hâle getirilen ve anlaşılır kılınan tümcenin eylemi de “sormak” olarak değiştirilmiştir.

Örnek 46

ÖM: Kemal'e soran olmamıştı. (Ek 3)

DM-A1: Hiç kimse bunu Kemal'e sormadı. (Ek 3.1)

Örnek 47'de *Perili Köşk* öyküsünden alınan bir tümcenin A2 düzeyine göre değiştirilmiş biçimi bulunmaktadır. Burada uzun, sıralı bir tümcenin bölme işlemi sonucu iki tümce olarak sunulduğu görülmektedir. Bölünmüş tümcelerden ilkinde özne "peri" korunurken ikinci tümcede anlatımda akıcılığın ve doğallığın bozulmaması amacıyla bu konum silinmiştir. Bunun yanı sıra incelenen kaynağın söz varlığında bulunmayan "evvelâ" sözcüğünün yerine A1 düzeyinin söz varlığında bulunan "önce" sözcüğü getirilmiştir. *Ulusal Derlem*'de de tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında "evvelâ" sözcüğü 9.4'lük bir frekans değerine sahipken "önce" sözcüğü 1214.84'lük bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında "evvelâ" sözcüğünün frekans değeri 1.36, "önce" sözcüğünün frekans değeri ise 287.9'dur.

Ayrıca ikisi de A2 düzeyinin söz varlığında yer alan sözcüklerden Arapça "nihayet" sözcüğü, "sonunda" sözcüğü ile değiştirilerek basitleştirilmiştir. *Ulusal Derlem*'de de tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında "nihayet" sözcüğü 66.12'lik bir frekans değerine sahipken "sonunda" sözcüğü 339.49'lük bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında "nihayet" sözcüğünün frekans değeri 13.56, "sonunda" sözcüğünün frekans değeri ise 85.62'dir.

Değiştirilen bir diğer öbek "rahat vermemek" olmuştur. *Yeni Hitit* kitabının incelenen düzeylerinin söz varlığında yer almayan bu deyimine A2 düzeyinin söz varlığında bulunan "rahatsız etmek" kullanılmıştır.

Örnek 47

ÖM: Evvelâ peri görünüyor, sonra büyük büyük taşlar atıyor, nihayet gelip camları kırıyor, içeridekilere geceleri hiç rahat vermiyordu. (Ek 8)

DM-A2: Peri önce görünüyor, sonra büyük taşlar atıyordu. Ø Sonunda gelip camları kırıyor, içeridekileri gece rahatsız ediyordu. (Ek 8.2)

Aşağıda *Perili Köşk* öyküsünden alınan örnek tümce B1 düzeyine yönelik olarak yapılan değişikliği göstermektedir. Tümcede eksik olan, eylemden etkilenen kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu etkilenenin ÖM’de altı tümce önce görünmüş olması nedeniyle DM’de bu tümcede gönderimin açık hâle getirilmesi gerektiği düşünülmüş ve –köşktekiler, hayalet ve Sermet Bey arasında- bir karışıklığa sebep olmamak için adıl yerine ad kullanılmıştır.

Bunun dışında tümcede bu düzey için okumayı zorlaştırabilecek bir sözdizimsel bir yapı bulunmamaktadır. Ancak “yüreği hop etmek” ifadesinin zorluğu nedeniyle bu ifadenin verdiği anlam eylem olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra “birdenbire” sözcüğü söz varlığında yer almadığından A1 düzeyinin söz varlığında bulunan “birden” sözcüğü tercih edilmiştir.

Örnek 48

ÖM: Birdenbire yüreği hop etti. (Ek 8)

DM-B1: Sermet Bey birden korktu, heyecanlandı. (Ek 8.3)

5.3.2.2.1.5. Dolaylı Anlatımı Azaltma

Bu işlemle dolaylı aktarımlar doğrudan aktarımlara dönüştürülmüştür. Dolaylı aktarımlar B1 düzeyinin konuları arasında yer aldığından özellikle B1 düzeyinin altındaki öğrenci grubu için bu işlem gerçekleştirilmiştir.

Bu anlamda karşılıklı konuşmalar ve “dedi”, “diye sordu” gibi doğrudan aktarım yapıları da metinlerde korunmuştur.

Örnek 49’da *Perili Köşk* öyküsünden alınan bir tümce bulunmaktadır. Dolaylı aktarımın kaldırıldığı bu tümce metin içinde karşılıklı konuşmaya dönüştürülmüştür. Bunun yanı sıra A1 düzeyine yönelik düzenlenen bu tümcede “çam” yerine üstanlamlılık ilişkisinde olduğu “ağaç” sözcüğü tercih edilmiştir. B1 düzeyinin söz varlığında yer alan “gezinmek” sözcüğü ise A1 düzeyinin söz varlığında bulunan “gezmek” sözcüğü ile değiştirilmiştir. “haber vermek” ise A1 düzeyindeki öğrenciler için çok daha tanıdık ve kolay olan “demek” eylemiyle değiştirilmiştir.

Örnek 49

ÖM: Arkada, çamların arasında beyaz bir şeyin gezindiğini haber verdi. (Ek 8)

DM-A1: - Arkada, ağaçların arasında beyaz bir şey geziyor, dedi. (Ek 8.1)

Örnek 50’de ise A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilen bir dolaylı aktarım yapısı sunulmuştur. *Heykel* öyküsünden alınan tümcedeki dolaylı aktarım yapısı, düzeyin üstünde olduğundan silinmiş ve tümce doğrudan aktarım tümcesi şeklinde ifade edilmiştir.

Örnek 50

ÖM: Sonra kapıcı geldi, memurların beni görmek istediklerini söyledi. (Ek 5)

DM-A2: Sonra kapıcı geldi, “Memurlar sizi görmek istiyor”, dedi. (Ek 5.2)

5.3.2.2.1.6. Edilgen ve Ettirgen Yapıları Etken Hâle Getirme

Bu işlemle özellikle A1 ve A2 düzeyindeki öğrenciler için edilgen ve ettirgen çatılı eylemlerde değiştirime giderek etken çatılı eylemler içeren tümceler oluşturulmuştur.

Aşağıda *Kalemler* öyküsünden alınan edilgen çatılı bir eylem örneği bulunmaktadır. A1 düzeyinin üzerine olan bu yapı silinerek, etken çatılı biçimde sunulmuştur ve kılıcısı ÖM’deki gibi tamamlanmamıştır. Ayrıca ikilemeler kaldırılarak ifade daha basit bir biçimde aktarılmıştır.

Örnek 51

ÖM: İstanbul'un boy boy, renk renk resimleri yapılmıştır yıllar boyu. (Ek 6)

DM-A1: İstanbul'un birçok resmini yaptılar yıllar boyu. (Ek 6.1)

Örnek 52'de *Heykel* öyküsünden alınan tümcedeki edilgen yapıların A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilmesi gösterilmiştir. Edilgen çatılı "incelemek" ve "karara varmak" eylemleri söz konusu düzeye uygun olması için değiştirilmiş, yerlerine etken çatılı "incelemek" eylemi ve bir ad getirilmiştir. "Başvurmak" sözcüğü B1 düzeyi söz varlığında yer aldığından bu sözcük temel söz varlığından "gitmek" ile değiştirilmiştir. Düzeyin çok üzerinde olan "savsaklamak" eylemi ise silinmiştir.

Örnek 52

ÖM: Bir ay sonra başvurduğum, "Daha inceleniyor, henüz bir karara varılamadı" diye savsakladılar. (Ek 5)

DM-A2: Bir ay sonra tekrar gittim, "İnceliyoruz, henüz bir karar yok" dediler. (Ek 5.2)

Yine *Heykel* öyküsünden alınan bir tümce bu kez B1 düzeyi hedef alınarak değiştirilmiştir. B1 düzeyinin dilbilgisi konuları arasında olan edilgen çatılı eylemlerden yalnızca biri tümcede bırakılmış, "ödemek" eylemi de etken çatılı olacak şekilde değiştirilmiştir. Bu işlemle birlikte zamansal ifadeler de standart hâle getirilmiş, anlatıda kullanılan genel zaman doğrultusunda belirli geçmiş zaman yapısı tercih edilmiştir. İncelenen söz varlığında yer almayan ÖM'deki Arapça "mahzur" sözcüğü de A1 düzeyindeki "sorun" sözcüğüyle değiştirilmiştir. *Ulusal Derlem*'de de tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında "mahzur" sözcüğü 4.25'lik bir frekans değerine sahipken "sorun" sözcüğü 456.51'lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandığında "mahzur" sözcüğünün frekans değeri 0.72, "sorun" sözcüğünün frekans değeri ise 21.36'dır.

Değiştirilmiş metinde ayrıca ÖM'de bulunan ve öğrenciler için anlatımı zorlaştıran ve tümceyi uzatan "bahis mevzuu" ifadesi silinmiştir. Anlatım içinde herhangi bir tanımlığa gerek duyulmadığından "heykel" adı tek başına kullanılmıştır. Bölme işlemi

sonrası tümceler arasındaki bağlantıyı sağlamak için ise ‘‘o yüzden’’ bağlacı tümceye eklenmiştir.

rnek 53

M: Ancak bahis mevzuu heykel artık yapılmış bitmiş ve parası denmiş bulunuyor, eğer bir mahzur yoksa... (Ek 5)

DM-B1: Ancak heykel yapıldı, bitti ve ben parasını ödedim. O yüzden eğer bir sorun yoksa...(Ek 5.3)

5.3.2.2.1.7. Devrik Yapıları Düzenleme

Bu işlemdede daha çok zne-Nesne-Yüklem sıralanışında olmayan tümceler değiştirilerek kurallı tümceler elde edilmiştir. Ancak sıralanıştaki esnekliği gösterebilmek için az sayıda tümce, devrik biçimiyle değiştirilmiş metinlerde yerini almıştır.

Aşağıdaki rnekte *O Bakış* yksnden alınan bir bulunmaktadırdır. M’deki devrik yapılanış değiştirilerek A1 düzeyine yönelik olarak hazırlanan metinde kurallı olarak ifade edilmiştir. İncelenen söz varlığında bulunmayan, teklifsiz dildeki ‘‘herif’’ sözcüğü ise A1 düzeyine uygun olarak ‘‘adam’’ sözcüğüyle değiştirilmiştir. Ulusal Derlem’de de tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında ‘‘herif’’ sözcüğü 46.35’lik bir frekans değerine sahipken ‘‘adam’’ sözcüğü 1052.33’lk bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandığında ‘‘herif’’ sözcüğünün frekans değeri 31.47, ‘‘adam’’ sözcüğünün frekans değeri ise 486.75’tir.

rnek 54

M: Hiç hoşlanmadım o heriften. (Ek 7)

DM-A1: O adamdan hiç hoşlanmadım. (Ek 7.1)

Örnek 55, A2 düzeyine yönelik olarak gerçekleştirilen devrik yapının düzenlenmesi işlemini göstermektedir. *Kalemler* öyküsünden alınan tümcede A2 düzeyi için hem sözcük (için için, övünmek, güvenç) hem de biçimbirim (-Dİk/-(y)EcEk + iyelik) anlamında zor görünen yapılar bulunmaktadır. Bu nedenle anlatımı zorlaştıran bu yapılar silinmiş, devrik yapı kurallı hâle getirilmiş, tümce içindeki diziliş değiştirilerek bağlaçla bağlı tümceler arasındaki bağlantı sağlanmıştır.

Örnek 55

ÖM: Kızın için için övündüğü, arkasında güvendiği, hiç kimseye söylemediği, hiçbir zaman da söylemeyeceği bir güvenci vardı arkasında. (Ek 6)

DM-A2: Hiç kimseye söylemiyordu, hiçbir zaman da söylemeyecekti ama bir şeye çok güveniyordu. (Ek 6.2)

Perili Köşk öyküsünden alınan örnek 56'daki tümce ise B1 düzeyinde hazırlanan metinde kullanılmıştır. Devrik yapının düzenlenerek kurallı tümce dizilişinin sağlandığı örnekte aynı zamanda ad aktarması içeren sözcük değiştirilmiş, eksiltme tamamlanmıştır.

Örnek 56

ÖM: On iki kişi nasıl sığarız beş odaya! (Ek 8)

DM-B1: On iki kişiyiz, beş odalı eve nasıl sığarız? (Ek 8.3)

5.3.2.2.2. Sözlüksel Sadeleştirme

Sözlüksel sadeleştirme altındaki işlemlerde sözlüksel yerine koyma için yine Aydın'ın (2015) çalışmasında listelediği *Yeni Hitit* kitabının söz varlığından, *Türkçe Ulusal Derlemi*'nden ve *Güncel Türkçe Sözlük*'ten yararlanılmıştır. Aynı zamanda Göz'ün (2003) hazırladığı “Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü³⁹”ne başvurularak sıklık

³⁹ Bundan böyle KSS olarak anılacaktır.

açısından üst sıralardaki sözcüklerle değiştirim işlemi gerçekleştirilmiştir (örn. sene → yıl, ihtiyar → yaşlı vb.). Kullanım sıklığı yüksek olan sözcükler, okunabilirlik ve anlaşılabilirliği artırmakta, bu da yabancı dil öğrencilerinin metne dâhil olma ve metni anlamasını kolaylaştırmaktadır.

Öykülerdeki kahramanların sıfat ve unvanları büyük oranda korunmuştur (çöpçü Mehmet, Rüstem Çavuş, Hacı Niyazi Efendi, Sermet Bey). Bazı öykülerde özellikle A1 düzeyinde anlatımı kolaylaştırmak için silinen unvanlar da olmuştur. Heykel öyküsünde Sıdkı Bey'in kendi için kullandığı “Üryanizade Sıdkı” ifadesi “Sıdkı Bey” olarak değiştirilmiştir.

Sözlüksel sadeleştirme altında 5 işlem uygulanmıştır.

5.3.2.2.2.1. Sıklığı Az Olan Sözcükleri Sıklığı Fazla Olanlarla Değiştirme (Deyimler Dâhil)

Bu işlemde sıklığı düşük olan sözcüklerin yerine sıklığı fazla olan sözcükler getirilmiştir. Özellikle başlangıç düzeyindeki öğrenciler için bilinen sözcüklerin fazla olmasının güdülenmeyi artıracığı ve okuma eylemini özendireceği düşünülmektedir.

Örnek 57'de *O Bakış* öyküsünden alınan bir tümce bulunmaktadır. A1 düzeyine yönelik olarak değiştirilen bu tümcede incelenen kaynağın söz varlığında bulunmayan “dinmek” eylemi yerine A1 düzeyinin söz varlığında yer alan “durmak” eylemi getirilmiştir. KSS'de “dinmek” sözcüğünün sıklığı 13 olarak verilirken “durmak” sözcüğünün sıklığının 1091 olduğu belirtilmiştir. Ulusal Derlem'de ise tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “dinmek” sözcüğü 24.79'luk bir frekans değerine sahipken “durmak” sözcüğü 1125.86'lık bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında “dinmek” sözcüğünün frekans değeri 10.49, “durmak” sözcüğünün frekans değeri ise 460.86'dır.

DM'de aynı zamanda anlatımı zorlaştıran bölümün silindiği ve gönderimlerin açık hâle getirildiği gösterilmektedir.

Örnek 57

ÖM: “Dinmedi, değil mi?” dedi araya giren suskunluğu bozmak için. (Ek 7)

DM-A1: “Yağmur durmadı, değil mi?” dedi. (Ek 7.1)

Örnek 58’de *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünden alınan tümcedeki sözcüklerin A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilmesi gösterilmiştir. Buna göre ÖM’de ad biçiminde karşımıza çıkan ve incelenen kaynağın söz varlığında yer almayan “ümitsizlik” sözcüğü DM’de A1 düzeyinin söz varlığında bulunan ve niteleyici olarak kullanılan “umutsuz” sözcüğü ile değiştirilmiştir. KSS’de “ümitsiz” sözcüğünün sıklığı 11, “ümitsizlik” sözcüğünün sıklığı 6 olarak verilirken “umutsuz” sözcüğünün sıklığının 17, “umutsuzluk” sözcüğünün sıklığının 25 olduğu belirtilmiştir. Ulusal Derlem’de ise tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “ümitsizlik” sözcüğü 1.6’lık bir frekans değerine sahipken “umutsuzluk” sözcüğü 6.82’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında “ümitsizlik” sözcüğünün frekans değeri 0.27, “umutsuzluk” sözcüğünün frekans değeri ise 1.85’tir.

“Ümitsizlik” sözcüğünün yanı sıra tümcedeki “deodoran” sözcüğü de değiştirilmiştir. KSS’de “deodoran” sözcüğünün sıklığı 11 olarak verilirken “parfüm” sözcüğünün sıklığının 63 olduğu belirtilmiştir. Ulusal Derlem’de ise tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “deodorant⁴⁰” sözcüğü 0.36’lık bir frekans değerine sahipken “parfüm” sözcüğü 6.22’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında “deodorant” sözcüğünün frekans değeri 0.06, “parfüm” sözcüğünün frekans değeri ise 2.26’dır.

Sözcük sıklığıyla ilgili bu işlemlerin yanı sıra tümcede ayrıca anlatımı zorlaştıran ulaç yapıları, bilinmeyen sözcükler, adlaştırmalar ve ikilemeler de silinmiştir.

⁴⁰ ÖM’de ve KSS’de “deodoran” olarak yazılan sözcüğün doğru yazımı “deodorant”tır (bkz. TDK Güncel Türkçe Sözlük). Bu nedenle Ulusal Derlem’deki aramalar bu şekilde yapılmıştır.

Örnek 58

ÖM: Hafif bir ümitsizlik yüzeye çıkmaya çalıştığında Kemal gidip çantayı bulunduğu yerden çıkarıyor, kızın deodoranını hafifçe kapağının içine sıkıp derin derin kokluyordu. (Ek 3)

DM-A2: Böyle umutsuz durumlarda çantayı çıkarıyor, kızın parfümünü hafifçe sıkıyor, kokluyordu. (Ek 3.2)

Örnek 59’da *Fındık* öyküsünden alınan bir tümcenin B1 düzeyine uygun hâle getirilmiş biçimi sunulmuştur. İncelenen kaynağın söz varlığında bulunmayan “gebertmek” eylemi A1 düzeyinin söz varlığında yer alan “öldürmek” eylemiyle değiştirilmiş, teklifsiz dilden ölçünlü dile geçilmiştir⁴¹. KSS’de “gebertmek” sözcüğünün sıklığı 2 olarak verilirken “öldürmek” sözcüğünün sıklığının 188 olduğu belirtilmiştir. *Ulusal Derlem*’de ise tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “gebertmek” sözcüğü 5.4’lük bir frekans değerine sahipken “öldürmek” sözcüğü 402.2’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında “gebertmek” sözcüğünün frekans değeri 3.52, “öldürmek” sözcüğünün frekans değeri ise 111.25’tir.

Tümcede aynı zamanda anlatımı zorlaştıran sözcük ve öbeklerin silindiği görülmektedir.

Örnek 59

ÖM: Kaymakam bey de tutturdu ille de geberteceksin. (Ek 4)

DM-B1: Kaymakam bey de öldüreceksin, diyor. (Ek 4.1)

5.3.2.2.2.2. Yeniden Yazma

Özellikle başlangıç düzeyindeki öğrenciler için ileri düzey sözdizimsel ve biçimbilimsel yapılar içeren, uzun ve karmaşık, zor anlaşılabilir, içinden çıkılmaz tümceler için yeniden

⁴¹ Dil öğretiminde ölçünlü dil öğretildiğinden incelenen Türkçe ders kitabının söz varlığında teklifsiz dil örneklerine (gebertmek, dehlemek, kerata vb.) rastlanmaması doğaldır. Çalışmada sıklık da değerlendirildiği için bu örnekler yine alana yönelik olarak ölçünlü dile çevrilmiştir.

yazma işlemine başvurulmuştur. Yalnızca sözlüksel ya da biçimbirimsel yerine koymanın yeterli olmayacağı durumlarda bu işlem uygulanmıştır.

Aşağıdaki örnek, A1 düzeyine yönelik olarak gerçekleştirilen yeniden yazma işlemi göstermektedir. *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünden alınan ve adlaştırma ve ortaç yapılarını içeren tümce bölünmüş ve temel düzeye uygun hâle getirilmiştir. A2 düzeyinin söz varlığında yer alan “üstelik” sözcüğü A1 düzeyinin söz varlığında bulunan “ayrıca” sözcüğüyle değiştirilmiştir. *KSS*’de “üstelik” sözcüğünün sıklığı 283 olarak verilirken “ayrıca” sözcüğünün sıklığının 593 olduğu belirtilmiştir. *Ulusal Derlem*’de ise tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “üstelik” sözcüğü 178.8’lik bir frekans değerine sahipken “ayrıca” sözcüğü 486.79’luk bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında “üstelik” sözcüğünün frekans değeri 55.13, “ayrıca” sözcüğünün frekans değeri ise 29.76’dır.

Örnek 60

ÖM: Üstelik anne ve babasının uzun yıllardır yarattıkları sakin dünyayı, tekrar, başka bir evde kurmak dışında yaşamdan beklediği bir şey de yoktu. (Ek 3)

DM-A1: Ayrıca o da evlenmek ve sakin bir dünya kurmak istiyordu. Tıpkı annesi ve babası gibi. (Ek 3.1)

A2 düzeyine ilişkin yeniden yazma örneği aşağıda Örnek 61’de sunulmuştur. *Perili Köşk* öyküsündeki özgün tümce DM’de iki tümce olarak verilmiş ve yerleri değiştirilmiştir. ÖM’deki sözlüksel (hükmetmek, kovuk) ve biçimbirimsel (-(y)A, -IncA) zorluklar DM’de giderilmiş, A2 düzeyi için bilindik olan adlaştırma yapıları ve sözcükler kullanılmıştır. Görelilik (-(y)E göre) yapısıyla birlikte gönderimler de açık hâle getirilmiştir.

Örnek 61

ÖM: Eliyle sıkı sıkıya tutup hissetmeyince bir şeyin varlığına hükmetmezdi, gözle kulak onca birer yalan kovuğuydu. (Ek 8)

DM-A2: Sermet Bey'e göre göz ve kulak yalan doluydu. Bir şeye inanmak için dokunmak gerekirdi. (Ek 8.2)

Örnek 62'de *Perili Köşk* öyküsünün B1 düzeyine yönelik bir yeniden yazma örneği bulunmaktadır. Anlatıda gerçekleşen önceki olaylara gönderimde bulunarak açıklamalarla genişletmenin de yapıldığı bu tümce biçimsel olarak ÖM'den tamamen farklıdır. Ancak ileti daha açık bir biçimde verilmiştir ve tümce, anlatının öncesi ve sonrasıyla bir bütünlük içindedir. ÖM'deki teklifsiz dil kullanımı ise değiştirilmiştir.

Örnek 62

ÖM: -Vay anasına! dedi, telkinin kuvvetine bak! (Ek 8)

DM-B1: -Şu işe bak! Bu peri sözleri bizi çok etkiledi, her şeyi hayalete benzetiyoruz. (Ek 8.3)

5.3.2.2.2.3. Anlatımı Zorlaştıran ve Tümceyi Uzatan Sözcükleri Silme

Bu işlemde eksikliği tümcenin anlamını büyük ölçüde etkilemeyecek, silinmesi öğrenciler için okuma anlamayı kolaylaştıracak ögeler belirlenip tümceden çıkarılmıştır.

Aşağıda A1 düzeyine yönelik olarak bu doğrultuda değiştirilen bir tümce örneklenmiştir. *O Bakış* öyküsünden alınan tümcenin özgün biçiminde A2 düzeyinde karşılaşılan yapılar $-(y)İp$ ulacı, saatlerce ifadesi) bulunmaktadır. DM'de ulaçlı yapı silinmiş, "saatlerce" ifadesi ise A1 düzeyine uygun bir öbikle değiştirilmiştir.

Örnek 63

ÖM: Postaneye gidip numara yazdırıyor, saatlerce bekliyorduk. (Ek 7)

DM-A1: Postaneye gidiyor, uzun uzun bekliyorduk. (Ek 7.1)

Örnek 64’te ise A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilen bir tümce bulunmaktadır. *Kalemler* öyküsünden alınan tümcede B1 düzeyinin dilbilgisi konuları arasında yer alan –*DİK* + *iyelik* yapısı (tümleşsel ortaç) bulunmaktadır. Anlatı içinde bu tümcenin de içinde olduğu bölümde çalınan kalemlerin sahiplerine verilmesiyle ilgili olay aktarıldığından burada önemli bir işlevde olmayan ve A2 öğrencileri için düzeyin üstünde olan bu yapı silinmiştir.

Örnek 64

ÖM: “Söyle bakalım, senin çaldırdığın kalemin nasıldı?” (Ek 6)

DM-A2: “Söyle bakalım, senin kalemin nasıldı?” (Ek 6.2)

Örnek 65’te *O Bakış* öyküsünden bir tümcenin değerlendirilen işlem doğrultusunda B1 düzeyine yönelik olarak değiştirilmesi gösterilmektedir. ÖM’de öğrencilerin bilmediği “dayamak”, “sarsılmak” sözcükleri silinerek iç tümcenin yalnızca eylemi DM’ye taşınmış ve “orada” belirteci eklenerek tümce tamamlanmıştır.

Örnek 65

ÖM: Onu, alnını masaya dayamış sarsıla sarsıla ağlarken bıraktım. (Ek 7)

DM-B1: Onu orada ağlarken bıraktım. (Ek 7.3)

5.3.2.2.2.4. Kiplikleri Sözcükle İfade Etme

Bu işlemde zorunluluk, olasılık, yeterlilik, izin gibi kipler için kullanılan bağımlı biçimbirimlerin (-mElİ, -(y)Ebil-) verdikleri anlam, bu yapıların henüz öğrenilmediği düzeylerde değiştirilerek bağımsız biçimbirimlerle (gerek, gerekli, olası, bence vb.) vermeye çalışılmıştır.

Aşağıdaki örnek, A1 düzeyine yönelik olarak gerçekleştirilen söz konusu işlemi göstermektedir. *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünden alınan tümcede bulunan, B1 düzeyinin konuları arasında yer alan gereklilik kipi (-mElİ) DM’de “gerekmek” eylemiyle değiştirilmiştir.

Örnek 66

ÖM: Hayır, buna kesinlikle bir son vermeliydi. (Ek 3)

DM-A1: Buna kesinlikle bir son vermek gerekiyordu. (Ek 3.1)

Örnek 67’de *O Bakış* öyküsünden alınan bir tümcenin A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilmesi gösterilmektedir. Yeniden yazmayı da içeren bu değiştirim işleminde yeterli güç, kaynak, yetenek vb. sahip olmamayı işaretleyen yeterlilik kipinin olumsuz hâli yerine adlaştırma ile birlikte “gerek” sıfatının kullanılması uygun bulunmuştur.

Örnek 67

ÖM: İlk atışta vuramazsan ya da yaralarsan işin bitiktir; bu yüzden telef olmuş ne avcı hikâyeleri dinledik. (Ek 7)

DM-A2: Ayıyı ilk seferde vurmak gerek, yoksa o seni öldürür. (Ek 7.2)

O Bakış öyküsünden alınan ve B1 düzeyine yönelik olarak değiştirilen örnekte ise ÖM’de “en çok, en fazla” anlamında kullanılan ve yeterlilik kipiyle işaretlenen sözcüğün “belki de” söylem birimiyle değiştirildiği görülmektedir.

Örnek 68

ÖM: Üç, bilemedin beş günde bitecekti,” dedi.

DM-B1: Üç, belki de beş günde bitecekti,” dedi.

5.3.2.2.2.5. Sözcüğün Alışılmamış Kullanımlarını Azaltma (Anlamsal Değişirim)

Sözcüğün alışılmamış kullanımlarını azaltma işlemi, birden fazla anlam yüklenen ve metinde yan anlam ya da mecaz anlamlarıyla kullanılan sözcüklerin özellikle temel düzeylerde söz konusu anlamı temel anlam olarak ifade eden sözcüklerle değiştirilmesi işlemi olarak ifade edilebilir.

Aşağıda A1 düzeyine yönelik olarak bu doğrultuda değiştirilen bir tümce örneklenmiştir. *Kalemler* öyküsünden alınan bu tümcede, TDK Güncel Türkçe Sözlük'te temel anlamı “ayrılmayacak bir biçimde birleşmek” olan “kaynaşmak” eylemi A1 düzeyindeki öğrenciler için daha bilindik olan bir adla “dolu” ile değiştirilmiş ve tümce bir ad tümcesi hâline getirilmiştir.

Örnek 69

ÖM: Birkaç saat sonra başöğretmenin kapısının önü kaynaşıyordu. (Ek 6)

DM-A1: Birkaç saat sonra başöğretmenin kapısının önü öğrenciyle doluydu. (Ek 6.1)

Örnek 70'te *O Bakış* öyküsünden alınan bir örnek bulunmaktadır. A2 düzeyine yönelik hazırlanan metinde ÖM'deki ilk tümce silinmiştir. “Belli olmaz” anlamında kullanılan “bakarsın” ifadesi, anlaşılabilirliği artırmak amacıyla söylem birimi olarak “belki” ile değiştirilmiştir. Temel anlamının dışında “bir durumdan başka bir duruma geçmek” anlamında kullanılan “çevirmek” eyleminin yerine ise “yağmak” eylemi kullanılmıştır.

Örnek 70

ÖM: Burası yüksek tabii, bakarsın gece kara çevirir. (Ek 7)

DM-A2: Belki gece kar yağar. (Ek 7.2)

Aşağıdaki örnek B1 düzeyine yönelik olarak yapılan değişikliği göstermektedir. Temel anlamından çok farklı anlamlarda kullanılan ve *Perili Köşk* öyküsünden alınan tümcede “uygun düşmek” anlamını veren “gelmek” eylemi, anlamsal bir karışıklığı önlemek amacıyla değiştirilmiş, DM'de daha genel bir ifade tercih edilmiştir. Öyküdeki bekçinin

gelen kiracıların hiçbirine bu köşkü önermeyeceği düşüncesine dayanarak “size uymaz” ifadesi yerine böyle genel bir ifade kullanımı seçilmiştir.

Örnek 71

ÖM: Orası size gelmez. (Ek 8)

DM-B1: Orası olmaz. (Ek 8.3)

5.3.2.2.3. Genişletme

Metinde bilinmeyen ya da zor sözcüklerin yanına bilgiler ekleyerek ya da tümceler arası geçişlerde gerekli bağlaçları kullanarak, kimi durumlarda da tümce içinde eksiltelen sözcük ve dilbilgisel yapıları tamamlayarak yapılan genişletme türü altındaki işlemlerde de amaç, öğrencilerin anlama düzeyini artırmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada dört işlem gerçekleştirilmiştir.

5.3.2.2.3.1. Sıklığı Az Olan Sözcükleri Sıklığı Fazla Olanlarla Genişletme (Açıklama, Alt-anlamlı Sözcük Yerine Üst-anlamlı Sözcükleri Kullanma)

Bu işlemde öğrenciler için anlamayı zorlaştıracakı düşünülen bazı sözcük ya da öbekler açıklama, açıklama ya üst-anlamlı sözcüklerin kullanımı yoluyla tekrar ifade edilmiştir.

Örnek 72’de *O Bakış* öyküsünden alınan tümcedeki “çöp şiş” sözcüğü yerine üst-anlam ilişkisindeki “yemek” sözcüğü kullanılmıştır. Özellikle hedef dilin o dilin kültürü içinde öğrenilmediği durumlarda bu tür sözcüklerin öğrenci için tanıdık ya da anlamlı olmayacağı düşünülmektedir. Bu tür durumlarda genişletmenin yanı sıra kolaylaştırma araçlarıyla da öğrenciye bilgi sunulabilmektedir. Sözcüğün geçtiği sayfanın kenarına ya da altına eklenebilecek bir sözlük açıklaması ya da görsel bir araçla sözcük öğrenciler için anlaşılır kılınabilmektedir.

Örnekte tümceyi uzatan Arapça “falan” sözcüğü ve eylem üzerindeki geniş zaman işaretleyicisi de silinmiş, A1 düzeyine uygun bir kiple DM’deki zamansal ilişkiler standart hâle getirilmiştir.

Örnek 72

ÖM: Çöp şiş falan yeriz. (Ek 7)

DM-A1: Yemek yiyelim. (Ek 7.1)

Aşağıdaki örnek *Perili Köşk* öyküsünden alınmıştır. Tümce, incelenen kaynağın söz varlığında yer almayan “koru” sözcüğünün yanına getirilen açıklamayla genişletilmiştir ve bu şekilde A2 düzeyi için kullanılabilir. (Ek 7.1)

Örnek 73

ÖM: Ertesi akşam koruya gitti. (Ek 8)

DM-A2: Ertesi akşam koruya, ağaçların arasına gitti. (Ek 8.2)

O Bakış öyküsünden alınan başka bir tümce, bu işlem doğrultusunda yine üst-anlamlılık ilişkisiyle yeniden kurulmuştur. B1 düzeyine yönelik olarak hazırlanan metinde, ÖM’de geçen “cip” sözcüğü yerine “araba” tercih edilmiştir. Yabancı kökenli “cip” sözcüğünün yazımının özgün biçimine benzemesiyle bir anlamda tanınırlığının olduğu düşünülse de kullanımının değişiklik göstermesi (jip, SUV, dört çeker, arazi aracı vb.) ve sıklığının az olması, bu tercihte etkili olmuştur. *KSS*’de “cip” sözcüğünün sıklığı 25 olarak verilirken “araba” sözcüğünün sıklığının 422 olduğu belirtilmiştir. *Ulusal Derlem*’de ise tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “cip” sözcüğü 7.77’lik bir frekans değerine sahipken “araba” sözcüğü 262.52’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında “cip” sözcüğünün frekans değeri 3.18, “araba” sözcüğünün frekans değeri ise 113.26’dır.

Tümcede aynı zamanda adilla sağlanan gönderimsel ilişki DM’de açık adla verilmiştir. –(y)İp ulacı içeren ifade ise silinmiştir.

Örnek 74

ÖM: Neyse, uzatmayayım, bir gün ben bunu cipe atıp ormana, ilk bulduğum yere götürdüm. (Ek 7)

DM-B1: Neyse, uzatmayayım, bir gün Tombik'i arabayla ormana, onu ilk bulduğum yere götürdüm. (Ek 7.3)

5.3.2.2.3.2. Tekrar ve Yeniden Yazma Yöntemleriyle Örtük Anlatım ve Önvarsayımları Belirtik Kılma (Eksilteleri Tamamlama)

Bu işlemde daha çok sözcük ve öbeklerin tekrarı ile eksilteli ifadeler tamamlanmış ve örtük anlatımlar belirtik kılınmıştır.

Aşağıda *Perili Köşk* öyküsünden alınan örnek tümce bulunmaktadır. ÖM'de tamlananı silinen ad, A1 düzeyine yönelik olarak hazırlanan metinde yerine koyulmuş ve açık hâle getirilmiştir. Ayrıca ÖM'deki eylem üzerindeki zaman A1 düzeyine uygun olarak değiştirilmiştir.

Örnek 75

ÖM: Ama üç seneliğini peşin isterim. (Ek 8)

DM-A1: Ama üç yılın kirasını peşin istiyorum. (Ek 8.1)

Örnek 76'daki tümce *O Bakış* öyküsünden alınmıştır. A2 düzeyi için hazırlanan metinde tümcede silinmiş olan ad öbeği tekrarlanarak açık hâle getirilmiştir. Eklenen belirteçle artık bilgi fazlalaştırılmıştır.

Örnek 76

ÖM: Zaten çalışır vaziyette. (Ek 7)

DM-A2: Zaten araba hâlâ çalışıyordu. (Ek 7.2)

Türkçede ad öbeklerinde baş adın silinebildiği görülmektedir. Bu tür durumlarda bir önceki öge ad gibi davranarak baş adın aldığı eki yüklenmektedir. Örnek 77’de, *Perili Köşk* öyküsünden alınan ve niteleneni eksik olan bu tür bir tümcede eksiltelen ögenin tamamlanması gösterilmektedir.

Tümcede sözlüksel sadeleştirme de yapılmıştır. İkisi de A1 düzeyinin söz varlığında yer alan “sene” ve “yıl” sözcükleri arasındaki sıklık değeri farkına bağlı olarak B1 düzeyine yönelik olarak değiştirilen bu metinde “yıl” sözcüğü tercih edilmiştir. *KSS*’de “sene” sözcüğünün sıklığı 187 olarak verilirken “yıl” sözcüğünün sıklığının 2849 olduğu belirtilmiştir. *Ulusal Derlem*’de ise tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “sene” sözcüğü 170.91’lik bir frekans değerine sahipken “yıl” sözcüğü 2890.01’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında “sene” sözcüğünün frekans değeri 26.03, “yıl” sözcüğünün frekans değeri ise 287.29’dur.

ÖM’den değiştirilen bir başka sözcük ise “ziyade” sözcüğü olmuştur. İncelenen kaynağın söz varlığında yer almayan bu sözcük yerine “fazla” sözcüğü getirilmiştir. *KSS*’de “ziyade” sözcüğünün sıklığı 36 olarak verilirken “fazla” sözcüğünün sıklığının 990 olduğu belirtilmiştir. *Ulusal Derlem*’de ise tüm yazılı kaynaklar açısından ele alındığında “ziyade” sözcüğü 48.47’lik bir frekans değerine sahipken “fazla” sözcüğü 761.8’lik bir değere sahiptir. Arama, kurgusal düzyazı alanı ve kurgu-şiir metin biçimiyle sınırlandırıldığında “ziyade” sözcüğünün frekans değeri 3.24, “fazla” sözcüğünün frekans değeri ise 100.88’dir.

Örnek 77

ÖM: On senedir buraya girenler bir aydan ziyade oturamamışlardı. (Ek 8)

DM-B1: On yıldır buraya giren kiracılar bir aydan fazla oturamamışlardı. (Ek 8.3)

5.3.2.2.3.3. Bağlantıları Açık Hâle Getirme (Görünmeyen Bağlaç ve Belirteçleri Kullanma)

Bağlantıların açık hâle getirilmesi işlemi ile dilbilgisel yapılarla sağlanan ya da okuyucunun çıkarım yoluyla algıladığı ilişkilerin görünür kılınması amaçlanmaktadır.

Örnek 78’de ÖM’deki ikinci tümce bir anlamda dinleyiciye bir uyarı niteliği taşımaktadır ve koşul içeren bir ifadeyi önceki tümceye bağlamaktadır. Bu bağlama durumu ise A1 düzeyine yönelik olarak değiştirilen metinde ikinci tümcenin başında “ama” bağlacı kullanılarak açık hâle getirilmiştir.

Bunun dışında A1 düzeyinin üzerinde olan “katlanmak (B1)” gibi sözlüksel ve adlaştırma (A2), gelecek zaman (A2), koşul kipi (B1) gibi biçimbirimsel yapılarda değişikliğe gidilmiştir. Böylece ÖM’de koşul yapısıyla sunulan tümce DM’de “bu yüzden” belirteci ile verilmiştir.

Örnek 78

ÖM: Diyeceğim şu, Ankara’ya bir gün, iki gün için gitmen önemli değil. Bu işi yapacaksan zorluklarına da katlanacaksın. (Ek 7)

DM-A1: Bir gün, iki gün için git, önemli değil. Ama bu senin işin, bu yüzden zorluklarına da hazır ol. (Ek 7.1)

Aşağıdaki örnek *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünden alınmıştır. ÖM’de “-DİK + iyelik + -(n)DEn” ulacı ile belirtilen gerekçe, DM’de “bu yüzden” belirteci ile verilmeye çalışılmıştır. Ulaç içeren yapının A2 düzeyine uygun olmaması bu değişikliği gerektirmiştir.

Bunun yanı sıra ortaçlı yapı da düzey üzeri olduğundan DM’de kullanılmamıştır. Bunun yerine ad tamlamasıyla (o haftanın tüm parası) tümce oluşturulmuştur. ÖM’nin ana tümcesinde yer alan olumsuzluk (-mE) ve adlaştırma (-mE) ekini bir arada bulunduran ifade ise okuma kolaylığı sağlamak için değiştirilmiştir.

Örnek 79

ÖM: O gün hafta sonu için ayırdığı tüm parasını harcamış olduğundan ertesi günü evden çıkmamaya karar verdi. (Ek 3)

DM-A2: O gün o haftanın tüm parasını harcadı, bu yüzden ertesi gün evde kalmaya karar verdi. (Ek 3.2)

Örnek 80’de B1 düzeyi metnindeki bir tümceye bağlaç eklendiği görülmektedir. *Perili Köşk* öyküsünden alınan tümcenin anlamının öğrenciler için daha açık kılınması amacıyla ÖM’deki yapı değiştirilmiş ve “ama” bağlacı ile bağlanmıştır. İncelenen söz varlığında yer almayan ÖM’deki “menetmek” sözcüğü de B1 düzey söz varlığından “durdurmak” sözcüğüyle değiştirilmiştir. *KSS*’de “menetmek” sözcüğünün sıklığı 1 olarak verilirken “durdurmak” sözcüğünün sıklığının 50 olduğu belirtilmiştir.

Örnek 80

ÖM: Karısının menetmesini filan dinlemedi. (Ek 8)

DM-B1: Karısı onu durdurmak istedi ama dinlemedi. (Ek 8.3)

5.3.2.2.3.4. Pekiştirme, Yineleme ve Türetme Yoluyla Temel Kavramları Vurgulama

Temel kavramların vurgulanması; anlatının temelindeki farklı türden sözcük ve söz öbeklerinin silinmemesi, belirli tümcelerde yinelenerek ön planda tutulması olarak açıklanabilir. *Kayıp Eşyalar Bürosu* örneğinde incelenecek olursa “çanta, iş, kitap, eşya, sahip, ajanda, sevgili, dersane, Oğuz Atay, koku” vb. adlar, “kayıp, bozuk, ilginç, güzel, unutulmuş” gibi sıfatlar ve “bulmak, kaybetmek, unutmak, aramak, hayal kurmak, merak etmek” gibi eylemler anlatıdan atılamayacak olan ve tümcelerde yinelenen kavramlar olarak kaşımıza çıkmaktadır.

Örnek 81’de *Perili Köşk* öyküsünden alınmış bir tümce bulunmaktadır. ÖM’de kullanılan “cisim” sözcüğü yerine A1 düzeyine yönelik değiştirilen metinde ÖM’de sıkça karşılaşılan “hayal” sözcüğü getirilmiş, böylece bu kavramın pekiştirilmesi amaçlanmıştır.

Örnek 81

ÖM: Beyaz cisme dokundu. (Ek 8)

DM-A1: Beyaz hayale dokundu. (Ek 8.1)

Aynı öykünün A2 düzeyine yönelik değiştirilen metninde ise tümceye artık bilgi eklenerek anlatının temel kavramlarından olan “hayal” sözcüğü vurgulanmıştır. İncelenen kaynağın söz varlığında yer almayan teklifsiz dil sözcüğü “kerata” sözcüğü ise silinmiştir.

Örnek 82

ÖM: -İnsanmış kerata! (Ek 8)

DM-A2: -Hayal değil, insanmış bu! (Ek 8.2)

Örnek 83’te *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünden alınan bir tümce bulunmaktadır. ÖM’deki “nesne”, B1 düzeyine yönelik olarak değiştirilen metinde daha çok eşya sözcüğünün geçmesi nedeniyle bu sözcükle değiştirilmiştir. Sözcüğün başlık olarak kullanımı ve anlatı mekânının adında geçmesi de bu değişiklikte bir etkidir.

Örnek 83

ÖM: Unutulmuş, öylece bırakılmış, sahipsiz nesnelere. (Ek 3)

DM-B1: Unutulmuş, öylece bırakılmış, sahipsiz eşyalar. (Ek 3.3)

5.3.2.2.4. Kolaylaştırma

Çalışmada kolaylaştırma araçları arasından yalnızca sözlükçe kullanılmıştır. Öykülerin sonuna okumayı kolaylaştırmak için öğrencilerin başvurabileceği sözlükçeler eklenmiştir. Sözlükçelerde öyküdeki olay örgüsü gereği atılamayan, değiştirilemeyen sözcüklere ve öğrencilerin o düzeyde henüz öğrenmemiş olduğu bazı sözcük ve söz öbeklerine yer verilmiştir. Söz konusu sözcük ve söz öbeği tanımları için öncelikle Türk Dil Kurumu’nun çevrimiçi *Büyük Türkçe Sözlük’e*

(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts) başvurularak buradaki tanımlamalardan yararlanılmıştır. Bu tanımların yeterli ya da düzeye uygun olmadığı durumlarda, yalnızca en yaygın 2000 sözcük kullanılarak hazırlanmış çevrimiçi *Longman Çağdaş İngilizce Sözlük*'teki (Longman Dictionary of Contemporary English Online- <https://www.ldoceonline.com/>) kolay tanımlamalardan hareketle basit dil kullanımına yer verilen tanımlamalar yapılmaya çalışılmıştır. TDK'nın ilköğretim okulları için hazırladığı sözlüğün de⁴² zor dilbilgisel yapıları içermesi nedeniyle yabancılara Türkçe öğretimi alanında başlangıç düzeylerinde kullanılamayacağı düşünülmüş, bu düşünceden hareketle öğrenci sözlüğü olarak Longman sözlüğüne başvurulmuştur. Söz gelimi Tablo 22'de verilen örnek sözcükler ele alındığında, ilköğretim okulları için hazırlanan sözlükte “uydurmak” ve “çürük” sözcüklerinin BTS'de yer aldığı biçimde yazıldığı, “ayaklık” sözcüğüne ise yer verilmediği saptanmıştır.

⁴² İlköğretim Okulları için Türkçe Sözlük. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.

Tablo 22. Sözcüklerin verilen iki sözlükteki tanımları ve hazırlanan sözlükçelerde sunulmuş biçimi.

Sözcük	Sözlükler		Sözlükçeler		
	TDK BTS	Longman ÇİS	A1	A2	B1
uydurmak (make up) - <i>Kalemler</i>	2. (-i) Hayal gücünden yararlanarak gerçek dışı bir şey söylemek, yakıştırmak: “ <i>Terzinin kendi sözünü yanlış anlamış olduğu hikâyesini uydurmuş olmalıydı.</i> ” -A. Ş. Hisar.	2 PRETEND SOMETHING IS TRUE make something ↔ up to pretend that something is true in order to deceive someone I think they’re making the whole thing up. 3 INVENT make something ↔ up to produce a new story, song, game etc by thinking	(eylem): Gerçek dışı bir şey söylemek; (to make up)	(eylem): Gerçek dışı bir şey söylemek; (to make up)	(eylem): Gerçek dışı bir şey söylemek; yeni bir öykü, şarkı, oyun vb. yapmak, üretmek (to make up)
ayaklık (kaide) (base) - <i>Heykel</i>	2. Bir şeyin yere dayanan bölümü veya bir şeyin üzerine oturtulduğu nesne, ayaklık, duraç, taban, ayaklık: “ <i>Güneşten yanmamış tarafı fil dişi bir sütunun kaidesine benziyor.</i> ” - H. E. Adıvar.	1 LOWEST PART [countable usually singular] a) the lowest part or surface of something SYN bottom base of a wine glass with a heavy base	(ad): Bir nesnenin en alttaki bölümü (base)	(ad): Bir nesnenin en alttaki bölümü (base)	(ad): Bir nesnenin en alttaki bölümü, bir şeyin üzerine oturtulduğu nesne (base)
çürük (tooth-decay) - <i>Heykel</i>	2. sf. Çürümüş olan: - <i>Yabancı, kirli, çürük dişlerini göstererek gülümsüyordu.</i> -Ö. Seyfettin. 3. sf. Sağlam ve dayanıklı olmayan: - <i>Çürükleri barındırmaz yaylaların yaylası.</i> -H. Taner.	1 [intransitive, transitive] to be slowly destroyed by a natural chemical process, or to make something do this Her body was already starting to decay.	(sıfat): sağlam, dayanıklı değil; bir zaman sonra yavaş yavaş kötü duruma geliyor (tooth-decay)	(sıfat): sağlam, dayanıklı değil; bir zaman sonra yavaş yavaş kötü duruma gelmiş (tooth-decay)	(sıfat): sağlam, dayanıklı olmayan; doğal kimyasal süreç sonunda yavaş yavaş kötü duruma gelmiş olan (tooth decay)

Anlatılardaki konunun ve buna bağlı olarak söz varlığının değişmesi nedeniyle bilinen ve bilinmeyen sözcük sayıları da değişiklik göstermiştir. Bu da her öykünün ve her bir değişkenin sözlükçe kısmında yer alan sözcük ya da söz öbeği sayısının farklılaşmasına neden olmuştur.

5.3.2.3. Yeniden Oluşturma Aşaması

Dönüştürme aşamasının tamamlanmasının ardından metinler son biçimine ulaşmak üzere yeniden oluşturma aşamasından geçirilir. Dönüştürme aşamasında işlemlerin tümce düzeyinde yapılması nedeniyle tümce dizilişinde ve geçişlerde yetersizliklerin kalmış olması olasıdır. Bu nedenle bu son aşamaya gerek duyulmaktadır.

Örnek 84’te *Perili Köşk* öyküsünden alınmış bir tümce bulunmaktadır. A1 düzeyine yönelik olarak değiştirilen metinde, metindeki konu ve izlek birliğinin bozulmaması için bölünen tümcelerde tümce sıralaması gözden geçirilmiş ve gerektiğinde düzey dikkate alınarak değiştirilmiştir. Bu örnek açısından ele alındığında sırası değiştirilen tümceler arasında ise karşıtlık değil neden ilişkisi olduğundan DM’de bu yönde bir bağlaca gerek duyulmuştur.

Örnek 84

ÖM: ... Eliyle sıkı sıkıya tutup hissetmeyince bir şeyin varlığına hükmetmezdi, gözle kulak onca birer yalan kovuğuydu. Yalanlar hep bize bu dört kapıdan girerdi. Fakat el... fakat dokunma duyusu, hiç dolma yutmazdı. ... (Ek 8)

DM-A1: ... Sermet Bey’e göre göz ve kulak yalan doluydu. Yalanlar bize hep bu dört kapıdan giriyordu. Bir şeye inanmak için dokunmak gerekiyordu. Çünkü el yanılmıyordu.... (Ek 8.1)

Aşağıda *Kalemler* öyküsünden alınmış bir tümce bulunmaktadır. ÖM’deki tümce B1’den ve yüksek düzeyden dilbilgisel yapılar içerdiği için bu yapılarda değiştirme yoluna gidilmiştir. A2 düzeyine yönelik olarak değiştirilen metinde öncelikle tümce ikiye bölünmüştür. Böylece ortaç yapıları içeren özne konumundaki ad öbeği basitleştirilmiştir. Ardından benzeme anlatan yan tümce kuran –CESİN E ulacı yerine söylem birimlerinden “sanki” getirilerek tümce geçişi sağlanmıştır.

Örnek 85

ÖM: Çöplerin arasından çıkan kalemleri bulanlar sevinçle bir altın, bir elmas yüzük bulmuşçasına bağırıyorlardı. (Ek 6)

DM-A2: Çöpçüler çöplerin arasındaki kalemleri bulup sevinçle bağırıyorlardı. Sanki kalem değil, altın veya elmas yüzük buluyorlardı. (Ek 6.2)

Örnek 86’da B1 düzeyine göre değiştirilen, *Heykel* öyküsünden bir tümce sunulmuştur. Sıklığı az olan sözcüklerin sıklığı fazla olanlarla değiştirildiği, anlatımı zorlaştıran ya da tümceyi uzatan öğelerin silindiği bu örnekte tümceler arasındaki geçiş, yeniden oluşturma aşamasında “böylece” belirteci ile sağlanmıştır.

Örnek 86

ÖM: Fakat bu heykel için gözden çıkardığınız para ile bir pavyon, ne bileyim ben, bir mektep falan inşa ettirseniz zannımca daha iyi bir iş görmüş olursunuz. Hem yine isminiz ebedileşir, hem de vatan müstefit olur. (Ek 5)

DM-B1: Ama bu heykel için harcayacağınız para ile bir bina veya bir okul yaptırırsanız daha iyi olur. Böylece hem isminiz yaşar hem de ülkeye yararlı olursunuz. (Ek 5.3)

Bu üç aşamanın ardından metinlere son şekli verilmiştir. Güneş (2013, s.9), günümüz araştırmalarının kısa metinlerin öğrencilerin dil becerilerini geliştirmede, öğrenciye daha fazla bilgi sunmada ve okuma zevki oluşturmada yetersiz kaldığından söz etmekte ve bu amaçla dil öğretiminde kullanılan metinlerin uzunluğunun 1-3 sayfa arasında tutulduğunu belirtmektedir. Bu görüşler doğrultusunda, sınıf içi uygulamayı da desteklemek üzere çalışmada değiştirilmiş metin uzunluğunun (sözlükçe dışında) üç sayfayı geçmemesine özen gösterilmiştir⁴³. Ancak *Kalemler, O Bakış* gibi öykülerdeki karşılıklı konuşmaların çokluğu nedeniyle bu sayfa sayısının dörde çıkabildiği de görülmektedir.

⁴³ Metinler tek satır aralığında 12 punto olarak düzenlenmiştir.

Değiştirim işleminin tamamlanmasının ardından metinlerin dilsel özellikleri ortaya konmuş ve bunun sonucunda da okunabilirlik değerlerine ulaşılmıştır. Okunabilirliğin tek başına açıklayıcı olmayabileceği düşüncesiyle bir sormaca da hazırlanmış ve metinlerin düzeylere göre dil yeterliliği konusunda uzman görüşü alınmıştır.

5.3.3. Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerin Dilsel Özellikleri

Öykülerin özgün ve değiştirilmiş biçimlerindeki söz varlığı MS Excel’de listelenmiştir. Girilmiş olan toplam sözcük sayısı içinde madde başı olan sözcükler *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*’ten kontrol edilerek yazılmıştır. Sözcükler listelenirken şu ölçütler dikkate alınmıştır:

- Sözcükler yalın duruma getirilmiştir.
- Hitap ifadelerine listede yer verilmiştir (efendim, canım, güzelim vb.)
- Yöntemde gönderimlerin açık hâle getirilmesi konusunda bir ölçüt olduğundan, “Rüstem Çavuş”, “Hacı Niyazi Efendi” gibi unvan ve isimler madde başı sözcük listelerinde bu şekilde birlikte değerlendirilmiştir.
- Rakamlar ve “mi” soru eki listeye dâhil edilmemiştir.
- “ha”, “ya”, “e”, “eh”, “a” gibi ünlemler listeye dâhil edilmiştir.
- Ulaç ve ortaç ekleri çıkarılmıştır. Adlaştırmalar listeye dâhil edilmiştir.
- Eylemlerdeki olumsuzluk ekleri listede gösterilmemiştir.
- Kurallı birleşik fiiller (yeterlik fiili, tezlik fiili vb.) listeye dâhil edilmiştir.
- Yardımcı fiille kurulan ifadeler söz konusu sözlükte yer alması durumunda listeye dâhil edilmiştir (örn. hareket etmek).
- Toplam sözcük listesinde fiillerin edilgen hâlleri korunmuştur. “İzin alınmak”, “kabul ettirebilmek” gibi ifadeler ise madde başı sözcük listesinde “izin almak”, “kabul etmek” olarak belirtilmiştir.
- “-lı” ve “-sız” ekini almış sözcüklerden *Türkçe Sözlük*’te bulunmayanlar listeye alınmamıştır.
- Belirteç türündeki sözcüklerden *Türkçe Sözlük*’te yer alanlar listeye dâhil edilmiştir (sayesinde, hızla vb.).

- İkillemelerden *Türkçe Sözlük*'te yer alanlar, madde başlarının verildiği listeye dâhil edilmiştir (şıkır şıkır). Bunlardan sözcükleri tek başına kullanılmayanlar birlikte madde başına alınmıştır.
- Özgün metindeki sözcükler işlenirken yazarın yazdığı biçim dikkate alınmıştır. 2. ve 3. aşama listelemelerde ise sözcükler sözlükte geçtikleri şekilde yazılmışlardır (örn. oysam ki → oysaki, *Fındık*).

Bu ölçütler çerçevesinde aralarındaki nicel farkların ortaya konabilmesi açısından her öykünün özgün ve değiştirilmiş biçimlerindeki seslem, sözcük (toplam ve madde başı), tümce ve paragraf sayıları hesaplanmıştır. Toplam sözcük sayıları arasındaki farklar, kısaltmanın ne oranda yapıldığının görülmesine yardımcı olurken madde başı sözcük sayıları özgün metin ve her değişikesinde kaç farklı sözcük kullanıldığının izlenebilmesini sağlamaktadır. Seslem sayıları ise okunabilirlik formüllerinde kullanılmak üzere hesaplanmıştır. Elde edilen değerlerle yine okunabilirlik formüllerinde kullanmak amacıyla bir paragraftaki ortalama tümce sayısı ve bir tümcedeki ortalama sözcük sayıları da belirlenmiştir. Aşağıda her bir öykü için oluşturulmuş tablolarda bu bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 23, *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünün dilsel özelliklerini göstermektedir. Buna göre toplam sözcük sayısı açısından ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %53 oranında azalırken A2 metninde bu oran %42, B1 metninde ise %34'tür. Madde başı sözcük sayısı açısından değerlendirildiğindeyse ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %52, A2 metni %43, B1 metni ise %34 azalmıştır. Değiştirilmiş metinlerde tümce sayıları da ÖM'ye göre azalmaktadır. Burada A2 ve B1 metinlerde A1'e göre daha fazla tümce olmasının nedeni, A1'de silinen bazı tümcelerin bu iki düzeyde varlığını korumuş olmasıdır. Paragraf sayıları da bu şekilde açıklanabilmektedir. Metnin farklı bölümlerinde korunan tümceler, A2'de 20, B1'de 21 paragraf bulunmasıyla sonuçlanmıştır. Bir paragraftaki ortalama tümce sayısı ise düzey yükseldikçe azalmaktadır. A1 düzeyi için hazırlanan metinde bölünen, kısa tümcelerin fazla olması, düzey ilerledikçe ulaç ve ortaç yapılarının metinlerde yerini almasıyla bölünmelerin azalması çıkan sonuçlarda etkili olmuştur. A1 düzeyindeki kısa tümceler aynı zamanda tüm düzeyler arasında sözcük yoğunluğu en az olan tümceler olmuştur. Buna bağlı olarak bir tümcedeki sözcük sayısı düzey ilerledikçe artmaktadır.

Tablo 23. *Kayıp Eşyalar Bürosu* adlı öykünün dilsel özellikleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam seslem sayısı	5703	2540	3149	3674
Toplam sözcük sayısı	2101	994	1225	1390
Madde başı sözcük sayısı	742	359	422	492
Tümce sayısı	251	181	188	188
Paragraf sayısı	21	19	20	21
1 paragraftaki ortalama tümce sayısı	11,9	9,5	9,4	8,9
1 tümcedeki ortalama sözcük sayısı	8,3	5,4	6,5	7,3

Tablo 24'te, *Fındık* öyküsünün dilsel özellikleri sunulmuştur. Toplam sözcük sayısı açısından ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %35 oranında azalırken A2 metninde bu oran %33, B1 metninde ise %29'dur. Madde başı sözcük sayısı açısından değerlendirildiğindeyse ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %43, A2 metni %41, B1 metni ise %33 azalmıştır. Değiştirilmiş metinlerdeki tümce sayıları da düzey ilerledikçe azalmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi bu durum A1 metinlerinde sıralı, bağlı tümcelerin azlığından ya da yan tümcelerin olmamasından kaynaklanmaktadır. Paragraf sayılarının da yine düzey ilerledikçe azaldığı görülmektedir. A1'de bölünen bir paragrafın A2 düzeyinin metninde bölünmemiş olması ise bir paragraftaki ortalama tümce sayısının A2 düzeyinde yüksek bulunmasına neden olmuştur. Düzeyler ilerledikçe tümce içindeki sözcük yoğunluğunun artmasına bağlı olarak bir tümcedeki ortalama sözcük sayısı da A1'den B1'de doğru artış göstermektedir.

Tablo 24. *Fındık* adlı öykünün dilsel özellikleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam seslem sayısı	2224	1434	1484	1568
Toplam sözcük sayısı	852	551	572	601
Madde başı sözcük sayısı	412	234	244	274
Tümce sayısı	117	104	102	94
Paragraf sayısı	17	20	19	19
1 paragraftaki ortalama tümce sayısı	6,8	5,2	5,3	4,9
1 tümcedeki ortalama sözcük sayısı	7,2	5,2	5,6	6,3

Tablo 25, *Heykel* öyküsünün dilsel özelliklerini göstermektedir. Buna göre toplam sözcük sayısı açısından ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %38 oranında azalırken A2 metninde bu oran %32, B1 metninde ise %28'dir. Madde başı sözcük sayısı açısından değerlendirildiğindeyse ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %49, A2 metni %43, B1 metni ise %37 azalmıştır. Değiştirilmiş metinlerde tümce sayıları bakımından düzeyler

en çoktan en aza A2, A1 ve B1 düzeyi şeklinde sıralanmaktadır. A2 düzeyinde daha fazla tümce olmasının nedeni, A1 düzeyinde silinen bazı tümcelerin bu düzeyde korunmuş olmasıdır. B1’de de benzer şekilde bazı tümcelerin korunmasına karşın bu düzeyde daha fazla ulaç ve ortaçlı yapının kullanılması, yan tümce sayısını artırırken tümce sayısında düşüşe yol açmıştır. A2 düzeyinin tümce sayısındaki çokluk, bir paragraftaki ortalama tümce sayısının artmasına da neden olmuştur. Bir tümcedeki ortalama sözcük sayısı açısından ise en düşük değerin A1 düzeyindeyken en yüksek değerin B1 düzeyinde olduğu görülmektedir. Beklendiği şekilde sıralı, bağlı ve içe yerleşik yapıların B1 düzeyinde çok olması, bu sonucu doğurmuştur.

Tablo 25. *Heykel* adlı öykünün dilsel özellikleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam seslem sayısı	4031	2404	2618	2834
Toplam sözcük sayısı	1587	989	1073	1143
Madde başı sözcük sayısı	693	354	394	437
Tümce sayısı	202	178	184	172
Paragraf sayısı	39	39	37	37
1 paragraftaki ortalama tümce sayısı	5,1	4,5	5	4,6
1 tümcedeki ortalama sözcük sayısı	7,8	5,5	5,8	6,6

Tablo 26’da, *Kalemler* öyküsünün dilsel özellikleri sunulmuştur. Toplam sözcük sayısı açısından ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %31 oranında azalırken A2 metninde bu oran %29, B1 metninde ise %28’dir. Madde başı sözcük sayısı açısından değerlendirildiğindeyse ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %36, A2 metni %32, B1 metni ise %30 azalmıştır. Tümce sayısı bakımından A1 ve A2 düzeyinde değişiklik görülmezken B1 düzeyinde daha az tümce bulunmaktadır. A1 ve A2 düzeyinde tümce sayısının eşit olması aynı tümceleri içermelerinden değil A1 düzeyinde bazı tümceler bölünüp artışa neden olurken A2 düzeyinde bölünmenin daha az olması ancak A1’dekine göre daha fazla tümcenin de eklenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Paragraf sayısı yine A2 ve B1 düzeyinde azalırken bir paragraftaki ortalama tümce sayısı; tümce sayısı fazla, paragraf sayısı az olduğu için A2 düzeyinde en fazla çıkmaktadır. Bir tümcedeki ortalama sözcük sayısı ise A1’den B1 düzeyine doğru artış göstermektedir.

Tablo 26. *Kalemler* adlı öykünün dilsel özellikleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam seslem sayısı	5580	3792	3941	4011
Toplam sözcük sayısı	2206	1513	1576	1591
Madde başı sözcük sayısı	673	434	456	472
Tümce sayısı	276	249	249	240
Paragraf sayısı	89	59	57	57
1 paragraftaki ortalama tümce sayısı	3,1	4,2	4,3	4,2
1 tümcedeki ortalama sözcük sayısı	7,9	6,1	6,3	6,6

Tablo 27, *O Bakış* öyküsünün dilsel özelliklerini göstermektedir. Buna göre toplam sözcük sayısı açısından ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %49 oranında azalırken A2 metninde bu oran %47, B1 metninde ise %44'tür. Madde başı sözcük sayısı açısından değerlendirildiğindeyse ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %56, A2 metni %52, B1 metni ise %49 azalmıştır. Değiştirilen metinlerin tümünde tümce ve paragraf sayıları aynıdır. Bu nedenle bir paragraftaki ortalama tümce sayıları da aynı çıkmıştır. Bunun yanı sıra metinde karşılıklı konuşmaların fazlalığına ve bu konuşmaların kısalığına bağlı olarak tüm metinlerde bir paragraftaki ortalama tümce sayısı ve bir tümcedeki ortalama sözcük sayısının düşük çıktığı görülmektedir. Bir tümcedeki ortalama sözcük sayısı A1 düzeyinde en düşükken B1 düzeyine doğru artış göstermektedir.

Tablo 27. *O Bakış* adlı öykünün dilsel özellikleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam seslem sayısı	5473	2591	2728	2897
Toplam sözcük sayısı	2131	1082	1127	1185
Madde başı sözcük sayısı	828	366	397	424
Tümce sayısı	371	251	251	251
Paragraf sayısı	114	82	82	82
1 paragraftaki ortalama tümce sayısı	3,2	3,1	3,1	3,1
1 tümcedeki ortalama sözcük sayısı	5,7	4,3	4,5	4,7

Tablo 28'de, *Perili Köşk* öyküsünün dilsel özellikleri sunulmuştur. Toplam sözcük sayısı açısından ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %40 oranında azalırken A2 metninde bu oran %38, B1 metninde ise %36'dır. Madde başı sözcük sayısı açısından değerlendirildiğindeyse ÖM ile karşılaştırıldığında A1 metni %46, A2 metni %44, B1 metni ise %40 azalmıştır. Tümce ve paragraf sayısı en fazla A1 düzeyinin metnindeyken en az B1 düzeyinin metninde çıkmıştır. Başlangıç düzeyindeki öğrencilerin okumalarını kolaylaştırmak amacıyla bazı konuşmaların A2 ve B1'deki

gibi tümce içinde değil, ayrı bir paragrafta konuşma çizgisiyle verilmesi nedeniyle bu fark ortaya çıkmıştır. *O Bakış* öyküsüne benzer olarak karşılıklı konuşmaların fazla olması nedeniyle bu öykünün deşikelerinde de ortalama tümce sayısının düşük olduğu görülmektedir. Ancak bir paragraftaki ortalama tümce sayısı özgün metinde daha düşük görülmektedir. Değiştirilmiş metinlerdeki bu fazlalık, bağlantıları belirttik kılmak amacıyla tümcelere eklenen adlar, adıllar ve tamamlanan öğelerle açıklanabilir. Bir tümcedeki ortalama sözcük sayısı ise A1 düzeyinden B1 düzeyine doğru artış göstermektedir.

Tablo 28. *Perili Köşk* adlı öykünün dilsel özellikleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam seslem sayısı	3852	2139	2220	2378
Toplam sözcük sayısı	1477	885	918	949
Madde başı sözcük sayısı	604	324	337	362
Tümce sayısı	236	185	180	170
Paragraf sayısı	83	62	57	56
1 paragraftaki ortalama tümce sayısı	2,8	2,9	3,1	3
1 tümcedeki ortalama sözcük sayısı	6,2	4,7	5,1	5,5

Tablolar incelendiğinde her öykünün nicel değerlerinin orta düzeydeki deşikkesinden başlangıç düzeyindeki deşikkesine doğru azaldığı açık bir şekilde görülmektedir. Her öykünün kendi deşikeleri arasında tutarlı sayılabilecek artışlardan söz edilebilirken farklı öykülerin aynı düzeyleri karşılaştırıldığında çok farklı sayısal değerlerin elde edildiği görülmektedir. Bunun, çalışmanın başında sözcük bakımından bir sınırlama koymamanın bir sonucu olduğu ifade edilebilir. Ancak belirlenen öykülerin bireysel olarak değerlendirilmeleri, konularının farklı biçemlerde ortaya konmuş olmaları, bu doğrultuda olay örgülerinde tercih edilen ya da olay örgüsünün gerektirdiği temel söz varlığının farklı olması ve biçim olarak ele alındığında sayfa sayılarının çok deşiklik göstermesi (en az 2 en fazla 6) de bu farklılıkta birer etken olarak düşünölmektedir.

Özgün ve değiştirilmiş öyküler arasında sözcük ve öbek düzeyindeki farklılıkların ortaya konabilmesi için madde başı sözcük sıklık listeleri oluşturulmuş ve her öykünün ilk yirmi sözcüklük bölümü aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Böylece metnin tümünde etkin, süreklilik gösteren sözcük seçimleri gözlemlenebilmektedir.

Tablolar değerlendirildiğinde gönderimlerin açık hâle getirilmesi amacıyla kullanılan açık adların, sıklık listelerini etkilediği ve değiştirilen metinlerde bu adların özgün metinlere göre daha st sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra değiştirilen metinlerin listelerinde ad ve adıl türünde sözcüklerin daha fazla olduğu izlenebilmektedir. Yine anlaşılırlığın artırılması için değiştirme işlemi sırasında eklenen ve çoğunlukla tümceler arası ilişkileri sağlayan ve gösteren bağlaçların da özgün metinlerle karşılaştığında, özellikle *Kayıp Eşyalar Bürosu* ve *Heykel* yklerinde biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Eylem açısından ele alındığında ise *Perili Köşk* başta olmak üzere *O Bakış* ve *Heykel* yklerinin özgün biçimlerinin listelerinde bu dilbilgisel ulamın biraz daha fazla yer aldığı belirtilebilir.

Tablo 29. Kayıp Eşyalar Bürosu öyküsünün özgün ve değiştirilmiş biçimlerinde madde başı sözcüklerin sıklık sıralaması

Madde Başı Sıralı Sıklık												
No	Özgün Metin			A1			A2			B1		
	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık
1	bir	ad/sıfat	107	bir	ad/sıfat	44	bir	ad/sıfat	54	bir	ad/sıfat	66
2	olmak	eylem	37	o	adıl/sıfat	28	bu	adıl/sıfat	33	bu	adıl/sıfat	29
3	da	bağlaç	35	bu	adıl/sıfat	27	o	adıl/sıfat	29	da	bağlaç	25
4	bu	adıl/sıfat	33	eşya	ad	24	çanta	ad	25	o	adıl/sıfat	25
5	o	adıl/sıfat	31	çanta	ad	22	eşya	ad	25	çanta	ad	23
6	çanta	ad	22	Kemal	ad	22	Kemal	ad	25	eşya	ad	23
7	kendi	adıl	20	ve	bağlaç	18	ve	bağlaç	22	Kemal	ad	21
8	kız	ad	20	çok	sıfat/belirteç	15	da	bağlaç	21	kız	ad	19
9	şey	ad	20	kitap	ad	15	kız	ad	17	çok	sıfat/belirteç	18
10	iş	ad	19	gün	ad	14	kitap	ad	16	olmak	eylem	18
11	Kemal	ad	19	da	bağlaç	13	çok	sıfat/belirteç	15	ve	bağlaç	18
12	eşya	ad	18	kız	ad	13	gün	ad	15	gün	ad	16
13	kitap	ad	18	büro	ad	11	büro	ad	13	kitap	ad	16
14	gelmek	eylem	17	iş	ad	10	iş	ad	12	şey	ad	15
15	gün	ad	17	ama	bağlaç	8	şey	ad	12	iş	ad	13
16	bilmek	eylem	15	dershane	ad	8	ama	bağlaç	11	bilmek	eylem	12
17	var	ad	15	düşünmek	eylem	8	gelmek	eylem	10	büro	ad	12
18	gibi	ilgeç/belirteç	14	gelmek	eylem	8	zaman	ad	10	için	ilgeç	11
19	düşünmek	eylem	13	için	ilgeç	8	bakmak	eylem	9	ama	bağlaç	10
20	ama	bağlaç	12	okumak	eylem	8	gitmek	eylem	9	düşünmek	eylem	10

Tablo 30. *Fındık* öyküsünün özgün ve değiştirilmiş biçimlerinde madde başı sözcüklerin sıklık sıralaması

Madde Başı Sıralı Sıklık												
No	Özgün Metin			A1			A2			B1		
	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık
1	bir	ad/sıfat	30	Fındık	ad	19	Fındık	ad	19	Fındık	ad	20
2	Fındık	ad	22	bu	adıl/sıfat	14	o	adıl/sıfat	17	bir	ad/sıfat	19
3	o	adıl/sıfat	17	bir	ad/sıfat	14	bir	ad/sıfat	16	zehirci	ad	14
4	olmak	eylem	15	o	adıl/sıfat	14	bu	adıl/sıfat	15	o	adıl/sıfat	13
5	demek	eylem	14	zehirci	ad	14	zehirci	ad	13	bu	adıl/sıfat	11
6	bu	adıl/sıfat	11	köpek	ad	11	köpek	ad	12	demek	eylem	11
7	da (bağlaç)	bağlaç	11	Mehmet	ad	10	demek	eylem	10	köpek	ad	11
8	zehirci	ad	11	insan	ad	9	Mehmet	ad	10	olmak	eylem	10
9	köpek	ad	9	çöpçü	ad	9	insan	ad	9	çöpçü	ad	8
10	görmek	eylem	8	demek	eylem	8	iş	ad	9	iş	ad	8
11	için	ilgeç	8	iş	ad	8	çöpçü	ad	8	Mehmet	ad	8
12	insan	ad	8	da	bağlaç	7	da	bağlaç	8	da	bağlaç	7
13	zaman	ad	8	gelmek	eylem	7	köy	ad	7	et	ad	7
14	ben	adıl	7	köy	ad	7	almak	eylem	6	köy	ad	7
15	biz	adıl	7	almak	eylem	6	bey	ad	6	biz	adıl	6
16	çöpçü	ad	7	bey	ad	6	biz	adıl	6	için	ilgeç	6
17	et	ad	7	biz	adıl	6	çok	sıfat/belirteç	6	adam	ad	5
18	kendi	adıl	7	çok	sıfat/belirteç	6	et	ad	6	almak	eylem	5
19	köy	ad	6	et	ad	6	gelmek	eylem	6	ben	adıl	5
20	Mehmet	ad	6	gitmek	eylem	6	kaymakam	ad	6	çok	sıfat/belirteç	5

Tablo 31. *Heykel* öyküsünün özgün ve değiştirilmiş biçimlerinde madde başı sözcüklerin sıklık sıralaması

Madde Başı Sıralı Sıklık												
No	Özgün Metin			A1			A2			B1		
	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık
1	bir	ad/sıfat	64	bir	ad/sıfat	42	bir	ad/sıfat	41	bir	ad/sıfat	42
2	bu	adıl/sıfat	34	heykel	ad	40	heykel	ad	40	heykel	ad	37
3	da	bağlaç	32	ben	adıl	30	ben	adıl	30	ben	adıl	29
4	heykel	ad	32	demek	eylem	25	bu	adıl/sıfat	28	bu	adıl/sıfat	27
5	olmak	eylem	29	bu	adıl/sıfat	24	da	bağlaç	23	da	bağlaç	24
6	ben	adıl	24	da	bağlaç	20	demek	eylem	22	olmak	eylem	24
7	demek	eylem	23	çok	sıfat/belirteç	12	olmak	eylem	15	demek	eylem	19
8	o	adıl/sıfat	15	insan	ad	12	o	adıl/sıfat	14	o	adıl/sıfat	15
9	şey	ad	15	olmak	eylem	12	yapmak	eylem	13	için	ilgeç	12
10	ne	ad	13	ama	bağlaç	11	ama	bağlaç	11	ama	bağlaç	10
11	biz	adıl	12	için	ilgeç	11	iş	ad	11	şey	ad	10
12	değil	ad	12	o	adıl/sıfat	11	çok	sıfat/belirteç	10	adam	ad	9
13	gibi	belirteç	12	ve	bağlaç	11	için	ilgeç	10	böyle	sıfat/belirteç	9
14	diye	belirteç	11	yapmak	eylem	10	insan	ad	10	büyük	sıfat	9
15	iş	ad	11	büyük	sıfat	9	ve	bağlaç	10	insan	ad	9
16	sonra	ad/belirteç	10	iş	ad	9	para	ad	9	istemek	eylem	9
17	büyük	sıfat	9	değil	ad	8	böyle	sıfat/belirteç	8	konu	ad	9
18	gelmek	eylem	9	herkes	ad	8	büyük	sıfat	8	var	ad	9
19	için	ilgeç	9	adam	ad	7	değil	ad	8	yapmak	eylem	9
20	istemek	eylem	9	belediye	ad	7	diye	belirteç	8	çok	sıfat/belirteç	8

Tablo 32. *Kalemler* öyküsünün özgün ve değiştirilmiş biçimlerinde madde başı sözcüklerin sıklık sıralaması

Madde Başı Sıralı Sıklık												
No	Özgün Metin			A1			A2			B1		
	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık
1	kalem	ad	86	kalem	ad	76	kalem	ad	79	kalem	ad	78
2	bir	ad/sıfat	73	bir	ad/sıfat	42	bir	ad/sıfat	44	bir	ad/sıfat	47
3	da	bağlaç	45	o	adıl/sıfat	28	bu	adıl/sıfat	27	da	bağlaç	30
4	bu	adıl/sıfat	35	bu	adıl/sıfat	27	da	bağlaç	26	o	adıl/sıfat	24
5	o	adıl/sıfat	31	demek	eylem	26	demek	eylem	26	bu	adıl/sıfat	23
6	ev	ad	30	çöplük	ad	22	o	adıl/sıfat	26	çöplük	ad	23
7	çöplük	ad	26	da	bağlaç	22	çöplük	ad	23	demek	eylem	23
8	ki	bağlaç	26	ev	ad	22	çocuk	ad	22	ev	ad	22
9	demek	eylem	25	çocuk	ad	21	ev	ad	22	çocuk	ad	21
10	olmak	eylem	25	Rüstem Çavuş	ad	21	çok	sıfat/belirteç	20	Rüstem Çavuş	ad	21
11	ben	adıl	24	Neriman	ad	20	Neriman	ad	20	Neriman	ad	20
12	çocuk	ad	24	ben	adıl	19	Rüstem Çavuş	ad	20	var	ad	20
13	Neriman	ad	21	çok	sıfat/belirteç	19	ben	adıl/sıfat	19	ben	adıl	19
14	Rüstem Çavuş	ad	20	ve	bağlaç	17	var	ad	18	çok	sıfat/belirteç	17
15	var	ad	20	var	ad	16	şehir	ad	16	kız	ad	16
16	çok	sıfat/belirteç	18	vermek	eylem	16	vermek	eylem	16	şehir	ad	16
17	kız	ad	18	kız	ad	15	kız	ad	15	okul	ad	15
18	okul	ad	18	şehir	ad	15	ve	bağlaç	15	olmak	eylem	15
19	daha	belirteç	17	gitmek	eylem	14	ama	bağlaç	14	vermek	eylem	15
20	şehir	ad	17	almak	eylem	13	her	sıfat	14	her	sıfat	13

Tablo 33. *O Bakış* öyküsünün özgün ve değiştirilmiş biçimlerinde madde başı sözcüklerin sıklık sıralaması

Madde Başı Sıralı Sıklık												
No	Özgün Metin			A1			A2			B1		
	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık
1	bir	ad/sıfat	68	demek	eylem	35	bir	ad/sıfat	35	bir	ad/sıfat	37
2	da	bağlaç	48	bir	ad/sıfat	32	demek	eylem	34	demek	eylem	34
3	demek	eylem	43	o	adıl/sıfat	21	Tombik	ad	21	da	bağlaç	23
4	ben	adıl	31	Tombik	ad	20	ben	adıl	20	o	adıl/sıfat	22
5	o	adıl	29	ben	adıl	19	o	adıl/sıfat	20	ben	adıl	20
6	olmak	eylem	24	da	bağlaç	17	da	bağlaç	18	Tombik	ad	20
7	bu	sıfat	20	gün	ad	17	gün	ad	17	bakmak	eylem	16
8	abi	ad	18	ama	bağlaç	16	bakmak	eylem	16	gün	ad	16
9	şey	ad	18	bakmak	eylem	16	şey	ad	15	şey	ad	16
10	bakmak	eylem	16	yok	ad	15	ama	bağlaç	14	yok	ad	14
11	bira	ad	16	sonra	belirteç	14	yok	ad	14	bu	sıfat	13
12	gün	ad	16	bu	sıfat	13	bu	sıfat	13	sonra	belirteç	13
13	Tombik	ad	16	çok	sıfat/belirteç	13	sonra	belirteç	13	abi	ad	12
14	yok	ad	16	gitmek	eylem	13	abi	ad	12	ama	bağlaç	12
15	ama	bağlaç	15	abi	ad	12	çok	sıfat/belirteç	11	yer	ad	12
16	ne	adıl/sıfat/belirteç	15	şey	ad	11	gitmek	eylem	11	gitmek	eylem	11
17	var	ad	15	daha	belirteç	10	iş	ad	11	iş	ad	11
18	gelmek	eylem	14	değil	ad	10	değil	ad	10	olmak	eylem	11
19	yer	ad	13	gelmek	eylem	10	beklemek	eylem	9	çok	sıfat/belirteç	10
20	gitmek	eylem	13	iş	ad	10	daha	belirteç	9	gelmek	eylem	10

Tablo 34. *Perili Köşk* öyküsünün özgün ve değiştirilmiş biçimlerinde madde başı sözcüklerin sıklık sıralaması

Madde Başı Sıralı Sıklık												
No	Özgün Metin			A1			A2			B1		
	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık	Sözcük	Tür	Sıklık
1	bir	ad/sıfat	42	Sermet Bey	ad	30	Sermet Bey	ad	31	Sermet Bey	ad	31
2	Sermet Bey	ad	35	bir	ad/sıfat	26	bir	ad/sıfat	26	bir	ad/sıfat	30
3	köşk	ad	25	hayalet	ad	23	demek	eylem	21	köşk	ad	19
4	demek	eylem	19	bu	adıl/sıfat	21	bu	adıl/sıfat	19	bu	adıl/sıfat	17
5	görmek	eylem	16	demek	eylem	21	köşk	ad	18	demek	eylem	17
6	bu	adıl/sıfat	14	ev	ad	17	ev	ad	17	ev	ad	14
7	ev	ad	12	köşk	ad	17	hayal	ad	14	hayal	ad	13
8	fakat	bağlaç	12	ama	bağlaç	12	ama	bağlaç	11	görmek	eylem	12
9	hayal	ad	12	çok	sıfat/belirteç	11	çok	belirteç	11	çok	belirteç	11
10	peri	ad	12	görmek	eylem	11	peri	ad	10	peri	ad	11
11	el	ad	11	peri	ad	9	sonra	belirteç	10	ama	bağlaç	10
12	olmak	eylem	11	sonra	belirteç	9	görmek	eylem	9	olmak	eylem	9
13	gece	ad	10	beyaz	ad/sıfat	7	o	adıl/sıfat	9	şey	ad	9
14	girmek	eylem	10	değil	ad	7	şey	ad	9	gece	ad	8
15	şey	ad	10	gece	ad	7	gece	ad	8	kiracı	ad	8
16	büyük	sıfat	9	Hacı Niyazi Efendi	ad	7	hayalet	ad	8	o	adıl/sıfat	8
17	çıkmaq	eylem	9	hep	belirteç	7	kiracı	ad	8	ağaç	ad	7
18	hiç	ad/belirteç	9	şey	ad	7	bahçe	ad	7	bahçe	ad	7
19	başlamak	eylem	8	ağaç	ad	6	beyaz	ad/sıfat	7	beyaz	ad/sıfat	7
20	bekçi	ad	8	bahçe	ad	6	Hacı Niyazi Efendi	ad	7	el	ad	7

5.3.4. Özgün ve Değiştirilmiş Metinlerin Okunabilirlik Değerleri

Öykülerin özgün ve değiştirilmiş biçimlerinin nicel bir değerlendirmesi için okunabilirlik formüllerine başvurulacağı daha önce belirtilmişti (Bölüm 5, sayfa 110). Bu doğrultuda bu bölümde Bezirci ve Yılmaz'ın (2010) sunduğu yöntem için hazırlanan, öykülerin her bir değişkesinin seslem sayılarını gösteren tablolara ve Bezirci ve Yılmaz ve Çetinkaya ve Uzun (2010) formülleri sonucu ortaya çıkan değerlere yer verilmiştir.

Bezirci ve Yılmaz'ın formülü şu şekilde tanımlanmıştır:

$$YOD = \sqrt{OKS \times ((H3 \times 0,84) + (H4 \times 1,5) + (H5 \times 3,5) + (H6 \times 26,25))}$$

Buna göre aşağıda seslem sayıları ve frekans değerleri kullanılarak söz konusu çalışmacıların formülüyle okunabilirlik değerleri elde edilmiştir.

Tablo 35. *Kayıp Eşyalar Bürosu* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metinlerinde seslem sayıları ve frekans değerleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş metinler		
		A1	A2	B1
H3	556	234	287	330
toplam tümce sayısı	251	181	188	188
H3 ort	2,215	1,293	1,527	1,755
H4	344	147	193	231
toplam tümce sayısı	251	181	188	188
H4 ort	1,371	0,812	1,027	1,229
H5	132	50	64	86
toplam tümce sayısı	251	181	188	188
H5 ort	0,526	0,276	0,340	0,457
H6+	46	16	20	25
toplam tümce sayısı	251	181	188	188
H6+ ort	0,183	0,088	0,106	0,133

Buna göre özgün metin için okunabilirlik değeri:

$$YOD = \sqrt{88,4587} = 9,4052,$$

A1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{30,7069}=5,5414,$$

A2 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{44,3494}=6,6595,$$

B1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{62,1752}=7,8851 \text{ 'dir.}$$

Elde edilen okunabilirlik değerine göre *Kayıp Eşyalar Bürosu* öyküsünün özgün metni okunabilirlik açısından orta olarak sınıflandırılabilirken değiştirilmiş metinlerin kolay olduğu ortaya çıkmıştır. Eğitim düzeyi olarak özgün metin 9-10.sınıf, A1 metni 5-6.sınıf, A2 metni 6-7.sınıf ve B1 metni 7-8.sınıf için uygundur.

Tablo 36. *Fındık* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metinlerinde seslem sayıları ve frekans değerleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş metinler		
		A1	A2	B1
H3	244	148	153	162
toplam tümce sayısı	117	104	102	94
H3 ort	2,085	1,423	1,500	1,723
H4	138	90	84	98
toplam tümce sayısı	117	104	102	94
H4 ort	1,179	0,865	0,824	1,043
H5	40	28	32	28
toplam tümce sayısı	117	104	102	94
H5 ort	0,342	0,269	0,314	0,298
H6+	3	1	2	2
toplam tümce sayısı	117	104	102	94
H6+ ort	0,026	0,010	0,020	0,021

Buna göre özgün metin için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{39,2552}=6,2654,$$

A1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{19,5402}=4,4204,$$

A2 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{23,0372}=4,7997,$$

B1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{29,4909}=5,4306\text{’dir.}$$

Elde edilen değerlere göre *Fındık* öyküsünün tüm metninin okunabilirlik açısından kolay olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi olarak özgün metin 6-7.sınıf, A1 ve A2 metni 4-5.sınıf ve B1 metni 5-6.sınıf için uygundur.

Tablo 37. *Heykel* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metnlerinde seslem sayıları ve frekans değerleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş metinler		
		A1	A2	B1
H3	402	225	263	280
toplam tümce sayısı	202	178	184	172
H3 ort	1,990	1,264	1,429	1,628
H4	222	111	119	142
toplam tümce sayısı	202	178	184	172
H4 ort	1,099	0,624	0,647	0,826
H5	67	48	47	48
toplam tümce sayısı	202	178	184	172
H5 ort	0,332	0,270	0,255	0,279
H6+	23	10	13	13
toplam tümce sayısı	202	178	184	172
H6+ ort	0,114	0,056	0,071	0,076

Buna göre özgün metin için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{58,6872}=7,6608,$$

A1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{24,5346}=4,9532,$$

A2 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{28,3561}=5,3561,$$

B1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{36,9918}=6,0821\text{'dir.}$$

Elde edilen değerlere göre *Heykel* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metninin tümü okunabilirlik açısından kolay görünmektedir. Eğitim düzeyi olarak özgün metin 7-8.sınıf, A1 metni 4-5.sınıf, A2 metni 5-6.sınıf ve B1 metni 6.sınıf için uygundur.

Tablo 38. *Kalemler* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metnlerinde seslem sayıları ve frekans değerleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş metinler		
		A1	A2	B1
H3	506	356	377	384
toplam tümce sayısı	276	249	249	240
H3 ort	1,833	1,430	1,514	1,600
H4	316	211	218	222
toplam tümce sayısı	276	249	249	240
H4 ort	1,145	0,847	0,876	0,925
H5	97	58	64	64
toplam tümce sayısı	276	249	249	240
H5 ort	0,351	0,233	0,257	0,267
H6+	23	16	16	18
toplam tümce sayısı	276	249	249	240
H6+ ort	0,083	0,064	0,064	0,075

Buna göre özgün metin için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{53,3513}=7,3042,$$

A1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{30,2239}=5,4976,$$

A2 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{32,7315}=5,7211,$$

B1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD=\sqrt{37,3460}=6,1111\text{'dir.}$$

Elde edilen değerlere göre *Kalemler* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metnlerinin tümü okunabilirlik açısından kolay bulunmuştur. Eğitim düzeyi olarak özgün metin 7-8.sınıf, A1 ve A2 metni 5-6.sınıf ve B1 metni 6.sınıf için uygundur.

Tablo 39. *O Bakış* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metnlerinde seslem sayıları ve frekans değerleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş metinler		
		A1	A2	B1
H3	603	234	263	290
toplam tümce sayısı	371	251	251	251
H3 ort	1,625	0,932	1,048	1,155
H4	294	135	138	137
toplam tümce sayısı	371	251	251	251
H4 ort	0,792	0,538	0,550	0,546
H5	100	42	47	50
toplam tümce sayısı	371	251	251	251
H5 ort	0,270	0,167	0,187	0,199
H6+	18	2	4	21
toplam tümce sayısı	371	251	251	251
H6+ ort	0,049	0,008	0,016	0,084

Buna göre özgün metin için okunabilirlik değeri:

$$YOD = \sqrt{27,4040} = 5,2349,$$

A1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD = \sqrt{10,2799} = 3,2062,$$

A2 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD = \sqrt{12,4759} = 3,5321,$$

B1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD = \sqrt{22,1074} = 4,7019' \text{ dur.}$$

Elde edilen değerlere göre *O Bakış* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metnlerinin tümü okunabilirlik açısından kolay görünmektedir. Eğitim düzeyi olarak özgün metin 5.sınıf, A1 ve A2 metni 3-4.sınıf ve B1 metni 4-5.sınıf için uygundur.

Tablo 40. *Perili Köşk* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metinlerinde seslem sayıları ve frekans değerleri

	Özgün metin	Değiştirilmiş metinler		
		A1	A2	B1
H3	417	212	207	217
toplam tümce sayısı	236	185	180	170
H3 ort	1,767	1,146	1,150	1,276
H4	190	112	114	128
toplam tümce sayısı	236	185	180	170
H4 ort	0,805	0,605	0,633	0,753
H5	74	27	29	39
toplam tümce sayısı	236	185	180	170
H5 ort	0,314	0,146	0,161	0,229
H6+	22	3	7	10
toplam tümce sayısı	236	185	180	170
H6+ ort	0,093	0,016	0,039	0,059

Buna göre özgün metin için okunabilirlik değeri:

$$YOD = \sqrt{39,0301} = 6,2474,$$

A1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD = \sqrt{13,4290} = 3,6646,$$

A2 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD = \sqrt{17,8537} = 4,2254,$$

B1 düzeyi için okunabilirlik değeri:

$$YOD = \sqrt{25,3925} = 5,0391 \text{ 'dir.}$$

Elde edilen değerlere göre *Perili Köşk* adlı öykünün özgün ve değiştirilmiş metinlerinin tümü okunabilirlik açısından kolay görünmektedir. Eğitim düzeyi olarak özgün metin 6.sınıf, A1 metni 3-4.sınıf, A2 metni 4-5.sınıf ve B1 metni 5.sınıf için uygundur.

İkinci aşamada öyküler Çetinkaya & Uzun (2010) formülüne ($OP = 118,823 - 25,987 \times OSU - 0,971 \times OTU$) göre değerlendirilmiştir. Bu formül, ana dil için geliştirildiği ve Türkçenin ana dil olarak öğretimindeki eğitim basamaklarını kullandığı için değerlendirmeler çalışmada belirtilen düzey ve eğitim basamakları doğrultusunda yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolar hâlinde sunulmuştur. Buna göre *Kayıp Eşyalar Bürosu* adlı öykünün tüm biçimleri okunabilirlik düzeyi olarak eğitsel okuma düzeyinde, eğitim düzeyi olarak 8-9.sınıfa uygun bulunmuştur.

Tablo 41. *Kayıp Eşyalar Bürosu* adlı öykünün dilsel özellikleri ve okunabilirlik puanları

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam sözcük sayısı	2101	994	1225	1390
Toplam tümce sayısı	251	181	188	188
Toplam hece sayısı	5703	2540	3149	3674
OSU	2,71	2,56	2,57	2,64
OTU	8,37	5,49	6,52	7,39
OP	40,16	47,09	45,69	42,96

Fındık öyküsünün hem özgün hem de düzeylere göre değiştirilmiş biçimlerinin okunabilirlik düzeyi olarak eğitsel okuma düzeyinde olduğu, eğitim düzeyi olarak 8-9.sınıfa uygun olduğu saptanmıştır.

Tablo 42. *Fındık* adlı öykünün dilsel özellikleri ve okunabilirlik puanları

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam sözcük sayısı	852	551	572	601
Toplam tümce sayısı	117	104	102	94
Toplam hece sayısı	2224	1434	1484	1568
OSU	2,61	2,60	2,59	2,61
OTU	7,28	5,30	5,61	6,39
OP	43,92	46,05	45,96	44,82

Heykel öyküsünün hem özgün hem de düzeylere göre değiştirilmiş biçimlerinin okunabilirlik düzeyi olarak eğitsel okuma düzeyinde olduğu, eğitim düzeyi olarak 8-9.sınıfa uygun olduğu saptanmıştır.

Tablo 43. *Heykel* adlı öykünün dilsel özellikleri ve okunabilirlik puanları

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam sözcük sayısı	1587	989	1073	1143
Tümce sayısı	202	178	184	172
Toplam hece sayısı	4031	2404	2618	2834
OSU	2,54	2,43	2,44	2,48
OTU	7,86	5,56	5,83	6,65
OP	45,19	50,26	49,76	47,94

Kalemler öyküsünün tüm metinlerinin okunabilirlik düzeyi olarak eğitsel okuma düzeyinde olduğu, eğitim düzeyi olarak 8-9.sınıfa uygun olduğu saptanmıştır.

Tablo 44. *Kalemler* adlı öykünün dilsel özellikleri ve okunabilirlik puanları

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam sözcük sayısı	2206	1513	1576	1591
Toplam tümce sayısı	276	249	249	240
Toplam hece sayısı	5580	3792	3941	4011
OSU	2,53	2,51	2,50	2,52
OTU	7,99	6,08	6,33	6,63
OP	45,33	47,79	47,69	46,87

O Bakış öyküsünün özgün metni ve B1 metni okunabilirlik düzeyi olarak eğitsel okuma düzeyinde olup eğitim düzeyi olarak 8-9.sınıfa uygunken A1 ve A2 metinleri bağımsız okuma düzeyindedir ve 5-6-7.sınıflara uygundur.

Tablo 45. *O Bakış* adlı öykünün dilsel özellikleri ve okunabilirlik puanları

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam sözcük sayısı	2131	1082	1127	1185
Toplam tümce sayısı	371	251	251	251
Toplam hece sayısı	5473	2591	2728	2897
OSU	2,57	2,39	2,42	2,44
OTU	5,74	4,31	4,49	4,72
OP	46,50	52,41	51,56	50,71

Perili Köşk öyküsünün özgün metni ve B1 metni okunabilirlik düzeyi olarak eğitsel okuma düzeyinde olup eğitim düzeyi olarak 8-9.sınıfa uygunken A1 ve A2 metinleri bağımsız okuma düzeyindedir ve 5-6-7.sınıflara uygundur.

Tablo 46. *Perili Köşk* adlı öykünün dilsel özellikleri ve okunabilirlik puanları

	Özgün metin	Değiştirilmiş Metin		
		A1	A2	B1
Toplam sözcük sayısı	1477	885	918	949
Toplam tümce sayısı	236	185	180	170
Toplam hece sayısı	3852	2139	2220	2378
OSU	2,61	2,42	2,42	2,51
OTU	6,26	4,78	5,10	5,58
OP	44,97	51,37	51,03	48,28

Aşağıdaki tabloda öykülerin özgün ve değiştirilmiş metinleri için iki farklı formülle hesaplanan okunabilirlik puanları listelenerek karşılaştırılmıştır. Yapılan değerlendirmede *Kayıp Eşyalar Bürosu*, *Heykel* ve *Kalemler* öykülerinin özgün metinlerinin ve *O Bakış* ve *Perili Köşk* öykülerinin A1 ve A2 metinlerinin iki formülde de yakın sonuçlar sergilediği gözlenmiştir. Söz konusu metinlerin dışında formül sonuçları açısından tutarlılık bulunmadığı saptanmıştır. Söz gelimi *Heykel* öyküsünün A1 düzeyine yönelik olarak hazırlanan öyküsü Bezirci ve Yılmaz (2010) formülünde 4-5.sınıf için uygun görünür ve bu doğrultuda kolay olarak nitelendirilirken Çetinkaya ve Uzun (2010) formülüne göre 8-9.sınıf için uygundur ve öğrencinin tek başına işleyebileceği kadar kolay bir metin değildir; yardım gerektirmektedir.

Tablo 47. İki farklı okunabilirlik formülüyle elde edilen sonuçların karşılaştırılması

Öykü	Düzye	Bezirci & Yılmaz	Çetinkaya & Uzun
Kayıp Eşyalar Bürosu	Özgün	Orta 9-10.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A1	Kolay 5-6.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A2	Kolay 6-7.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	B1	Kolay 7-8.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
Fındık	Özgün	Kolay 6-7.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A1	Kolay 4-5.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A2	Kolay 4-5.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	B1	Kolay 5-6.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
Heykel	Özgün	Kolay 7-8.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A1	Kolay 4-5.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A2	Kolay 5-6.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	B1	Kolay 6.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
Kalemler	Özgün	Kolay 7-8.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A1	Kolay 5-6.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A2	Kolay 5-6.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	B1	Kolay 6.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
O Bakış	Özgün	Kolay 5.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A1	Kolay 3-4.sınıf	Bağımsız 5-6-7.sınıf
	A2	Kolay 3-4.sınıf	Bağımsız 5-6-7.sınıf
	B1	Kolay 4-5.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
Perili Köşk	Özgün	Kolay 6.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf
	A1	Kolay 3-4.sınıf	Bağımsız 5-6-7.sınıf
	A2	Kolay 4-5.sınıf	Bağımsız 5-6-7.sınıf
	B1	Kolay 5.sınıf	Eğitsel 8-9.sınıf

Tablo, Çetinkaya ve Uzun'un (2010) formülündense Bezirci ve Yılmaz'ın (2010) formülünün düzeylere göre yapılan değişiklikleri hissedilebilir biçimde gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu nedenle Bezirci ve Yılmaz'a göre değerlendirecek olursak öykülerin tamamına yakınında değişkeler arasında birer basamak olduğu görölmektedir. Yalnızca *Fındık*, *Kalemler* ve *O Bakış* öyküsünün A1 ve A2 düzeylerindeki metinlerin bu formüle dayanarak aynı eğitim basamağında yer aldığı ifade edilebilir.

Bununla birlikte formülün bir öykü dışında bütün öykülerin özgün biçimlerini kolay olarak nitelemesinin gerçeği yansıtmadığı da düşünölmektedir. Söz gelimi formüle göre özgün biçimi 5.sınıfa uygun olarak değerlendirilen *O Bakış* öyküsünün iki anlatı içermesi ve taşıdığı anlam yoğunluğu ile çok da kolay bir öykü olmadığını ve öyküyü tam olarak çözümlayebilmek için 5.sınıftan daha üst bir basamak için kullanılmasının daha yararlı olacağını söylemek mümkündür. Bu nedenle diğer kaynaklarda da belirtildiği gibi tek başına okunabilirlik verisi anlamlı bulunmamakta ve metinlerin değerlendirilmesinde başka kaynaklara başvurulmaktadır. Çalışmamızda hazırlanan öykülerin çeşitli açılardan dil yeterliliklerinin belirlenmesinde uzman görüşü alma yoluna gidilmiştir.

5.3.5. Öykülerin Değiştirilmiş Biçimlerinin Dil Yeterliliğine İlişkin Uzman Görüşleri

Öykülerin özgün ve değiştirilmiş biçimlerine ilişkin dilsel özellikler ortaya konarak her bir metnin okunabilirlik puanının hesaplanmasının ardından söz konusu öykülerin nitel açıdan da değerlendirilmesi için uzman görüşü alınması amacıyla bir sormaca hazırlanmıştır. Sormacanın araştırma grubunu, Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde ve İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda yabancılara Türkçe öğretimi alanında çalışan ve sormacaya gönüllü katılım⁴⁴ sağlayan uzmanlar/öğretim üyeleri oluşturmaktadır.

Sormacada katılımcılardan, öykülerin özgün biçimini ve belirlenen yöntemle düzeylere göre değiştirilmiş biçimlerini okumaları ve okudukları her bir öykünün ardından tek sayfalık beşli Likert tipinde hazırlanmış ölçeęi⁴⁵ doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların

⁴⁴ Gönüllü Katılım Formu için bakınız Ek 9.

⁴⁵ Uzman görüşü almak amacıyla hazırlanan Sormaca ve Ölçek Örneği için bakınız Ek 10.

öykü ya da ölçeğe ilişkin eklemek isteyebilecekleri bilgiler için ölçeğin altına bu yönde bir açık uçlu soru yazılmıştır. Ölçeklerin toplanmasının ardından katılımcıların her bir düzey için ayrı ölçeklerde yaptığı işaretlemeler tek bir ölçekte birleştirilmiştir.

Katılımcılara yönelik kişisel soruları içeren ilk bölüme verilen yanıtlar incelendiğinde araştırma grubunun hepsinin doktora eğitimine devam etmekte olduğu belirlenmiştir. Ayrıca söz konusu eğitim-öğretim yılı sonunda katılımcıların A1, A2 ve B1 düzeylerinde en az 1 sınıfla çalışmış olacakları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra sormacada katılımcılar A1 düzeyi için en fazla 5, A2 düzeyi için en fazla 4, B1 düzeyi için ise en fazla 3 sınıfla çalışmış olacaklarını belirtmişlerdir.

Sormacada katılımcılara, aldıkları eğitimlerde dilbilgisi, dilbilim, dil edinimi, edebiyat, yabancı dil öğretimi, Türk dili alanlarında ne kadar çalıştıklarına ilişkin bir soru yöneltilmiştir. Dilbilgisi alanında 3 kişi yoğun olarak çalışmada bulunduğunu bildirirken 2 kişi genel bilgi düzeyinde bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Dil edinimi alanında tüm katılımcılar genel bilgi düzeyinde eğitim aldıklarını dile getirmişlerdir. Edebiyat alanında iki katılımcının yoğun olarak çalıştığı, üç katılımcının ise hiç çalışmadığı belirlenmiştir. Dilbilim, yabancı dil öğretimi ve Türk dili alanlarındaysa 3 kişi yoğun olarak çalıştığını belirtmiş, 1 kişi genel bilgi düzeyinde eğitim aldığını, 1 kişi de bu konuda hiç eğitim almadığını ifade etmiştir. Aşağıdaki tabloda katılımcıların bu konuda verdiği yanıtlar sunulmuştur:

Tablo 48: İlgili düzeyleri ve çalışma alanlarına göre katılımcı sayısı

	Hiç	Genel bilgi düzeyinde	Yoğun olarak
Dilbilgisi		2	3
Dilbilim	1	1	3
Dil Edinimi		5	
Edebiyat	3		2
Yabancı Dil Öğretimi	1	1	3
Türk Dili	1	1	3

Öykülerin okunmasından önce katılımcılara öykülerin nasıl değiştirildiğine ilişkin kısa bir açıklamanın yer aldığı bilgi notu verilmiştir. Ardından her bir öykünün önce özgün biçimi olmak üzere sırasıyla B1, A2 ve A1 biçimlerinin okunması ve ilgili düzeye ilişkin metnin okunmasının hemen ardından o düzeyin ölçeğinin doldurulması istenmiştir. Katılımcı bir ölçüt için tabloda herhangi bir işaretleme yapmadığında

katılımcının o ölçüt için verdiği diğer tüm değerlerin ortalaması alınarak bir değer belirlenmiş ve değerlendirme buna göre yapılmıştır.

Tablo 49'da, katılımcıların öykülerin yeterliliği konusunda verdiği yanıtların bir araya getirilerek alınan ortalamalarının sunulduğu ölçeğe yer verilmiştir:

Tablo 49. Katılımcıların öykülerin yeterliliğine ilişkin görüşleri (1 “kesinlikle yetersiz”, 2 “yeterli değil”, 3 “kısmen yeterli”, 4 “yeterli”, 5 “tamamen yeterli”).

Öyküler	Düzye	Ölçütler							
		Dilsel ölçütler			Metne ilişkin ölçütler				
		Sözdizimsel uygunluk	Biçimbilimsel uygunluk	Sözlüksel uygunluk (söz varlığı)	Bağdaşıklık (gönderim ve gösterim ilişkileri)	Tutarlılık (metnin anlamsal/mantıksal bütünlüğü)	Konu	Akıcılık	Sözlük
Fındık	A1	3	3	3	3	4	4	4	4
	A2	4	4	3	4	4	5	5	4
	B1	4	4	3	4	4	4	4	4
Heykel	A1	4	4	3	4	4	4	4	4
	A2	4	4	3	4	4	4	4	3
	B1	4	4	4	4	5	5	5	3
Kalemler	A1	4	3	4	4	4	4	4	3
	A2	4	3	4	4	4	4	4	4
	B1	4	4	4	4	5	5	4	4
Perili Köşk	A1	4	4	3	4	5	4	4	3
	A2	4	4	4	4	5	5	5	4
	B1	4	4	4	4	5	5	5	4
Kayıp Eşyalar Bürosu	A1	4	3	3	4	4	4	4	3
	A2	4	4	4	4	5	4	5	4
	B1	5	4	4	4	4	4	4	4
O Bakış	A1	4	4	4	4	4	4	4	4
	A2	4	4	3	5	5	5	5	3
	B1	4	4	4	5	5	5	5	4

Öykülerin yeterliliğine ilişkin uzman görüşleri değerlendirildiğinde, *Fındık* başlıklı öykünün A1 düzeyindeki metninin dilsel ölçütler ve bağdaşıklık açısından *kısmen yeterli* bulunduğu; tutarlılık, konu, akıcılık ve sözlük yönlerindense *yeterli* bulunduğu görülmektedir. A2 düzeyindeki metin ise uzmanlar tarafından genel anlamda *yeterli* bulunmuş; söz varlığı *kısmen yeterli*, konu ve akıcılık ise *tamamen yeterli* olarak değerlendirilmiştir. B1 metni ise söz varlığına ilişkin *kısmen yeterli* değerlendirmesine karşın diğer tüm başlıklarda *yeterli* görülmüştür.

Heykel öyküsünün A1 düzeyindeki metni ele alındığında, söz varlığının *kısmen yeterli* bulunduğu, diğer açılardan metnin *yeterli* olarak değerlendirildiği görülmektedir. A2 düzeyinde sözlüksel uygunluk ve sözlük ulamlarında *kısmen yeterli* bulunan metin, incelenen diğer ulamlarda *yeterli* görülmüştür. B1 düzeyindeki metin ise sözlük ulamında *kısmen yeterli*; sözdizimsel uygunluk, sözlüksel uygunluk, biçimbilimsel uygunluk ve bağdaşıklık ulamında *yeterli*; tutarlılık, konu ve akıcılık ulamlarında ise *tamamen yeterli* olarak değerlendirilmiştir.

Kalemler öyküsüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde, öykünün A1 düzeyindeki metninin biçimbilimsel uygunluk ve sözlük açısından *kısmen yeterli* olarak ele alındığı, diğer ulamlarda metnin *yeterli* bulunduğu görülmektedir. A2 düzeyindeki metin biçimbilimsel uygunluk açısından *kısmen yeterli* görülmüş, diğer ulamlarda ise *yeterli* olarak değerlendirilmiştir. B1 metni ise neredeyse tüm ulamlarda *yeterli* görülmüş, tutarlılık ve konu ulamlarında ise *tamamen yeterli* bulunmuştur.

Katılımcılar, *Perili Köşk* öyküsünün A1 düzeyindeki metnini söz varlığı ve sözlük açısından *kısmen yeterli*; sözdizimsel uygunluk, biçimbilimsel uygunluk, bağdaşıklık, konu ve akıcılık açısından *yeterli* ve tutarlılık açısından *tamamen yeterli* bulmuşlardır. Aynı öykünün A2 ve B1 düzeyi için değiştirilmiş olan metinleri ise neredeyse tüm ulamlarda *yeterli* görülmüş; tutarlılık, konu ve akıcılık ulamlarında da *tamamen yeterli* bulunmuştur.

Kayıp Eşyalar Bürosu adlı öykünün sonuçları ele alındığında, A1 düzeyindeki metnin biçimbilimsel uygunluk, sözlüksel uygunluk ve sözlük açısından *kısmen yeterli* bulunduğu görülmüştür. Bunun dışında sözdizimsel uygunluk, bağdaşıklık, tutarlılık, konu ve akıcılık ulamlarında metin *yeterli* olarak değerlendirilmiştir. A2 metni, dilsel

ölçütlerle ilgili ulamların yanı sıra bağdaşıklık, konu ve sözlük ulamlarında *yeterli* görülürken tutarlılık ve akıcılık açısından *tamamen yeterli* olarak değerlendirilmiştir. Öykünün B1 düzeyine yönelik hazırlanan değişkesinde ise sözdizimsel uygunluk *tamamen yeterli* bulunmuş, diğer tüm ulamlarda metin *yeterli* olarak ele alınmıştır.

Son olarak *O Bakış* adlı öykünün A1 düzeyindeki metni tüm ulamlarda *yeterli* bulunurken A2 düzeyindeki metni sözlüksel ve sözlük ulamında *kısmen yeterli*; sözdizimsel ve biçimbilimsel uygunluk ulamlarında *yeterli*; ve metne ilişkin diğer ölçütlerde *tamamen yeterli* bulunmuştur. B1 metni ise yine dilsel ölçütler ve sözlük ulamlarında *yeterli* görülürken bağdaşıklık, tutarlılık, konu ve akıcılık ulamlarında *tamamen yeterli* olarak değerlendirilmiştir.

Genel olarak sonuçlar ele alındığında, ölçüt bazında en az yeterli görülen alanlar sözlüksel uygunluk (3,6) ve sözlük (3,7) olurken bu ulamları sırasıyla biçimbilimsel uygunluk (3,8) ve sözdizimsel uygunluk (4) izlemiştir. Uzmanlar tarafından en yeterli görülen alanlar ise tutarlılık (4,4), konu (4,4) ve akıcılık (4,4) olarak belirlenmiştir. Bağdaşıklık ulamı 4,1 ile söz konusu metin ölçütlerinin hemen arkasında gelmektedir. Öyküler için dilsel ölçütlerde *kısmen yeterli* bulunan ulamların fazla olmasının nedeninin, görüşlerine başvurulmuş uzmanların araştırma için seçilen ders kitabından farklı bir kitap kullanmalarına bağlı olarak dilbilgisi konuları ve söz varlığı açısından kendi öğrencilerinin bilgi düzeyleriyle bu çalışmada ele alınan kitaptaki düzeylerin örtüşmemesinin olabileceği düşünülmektedir. Açık uçlu soruya verilen yanıtlarda da bu durum açıkça gözlenebilmektedir. Uzmanlar genellikle değiştirilmiş metinlerdeki dilbilgisel yapı ve söz varlığını düzey üstü olarak değerlendirmişlerdir. Ancak özellikle söz varlığıyla ilgili değerlendirmelerde belirtilen sözcüklerin birçoğunun *Yeni Hitit* kitabının ilgili düzeyinin söz varlığında yer aldığı görülmektedir. Söz gelimi *Perili Köşk* öyküsünün B1 düzeyi için hazırlanan metninin sözlükçe kısmında “peri” sözcüğünün de yer alması önerisi getirilmiştir. *Yeni Hitit* ders kitabının söz varlığı incelendiğinde bu sözcük A2 düzeyinde karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle sözlükçeyi gereğinden fazla uzun tutmamak için B1 düzeyinin sözlükçesinde bu sözcüğe yer verilmemiştir. Benzer şekilde *Heykel* öyküsünün A2 düzeyi için hazırlanan metnin sözlükçe kısmında “görkemli” sözcüğünün de olması gerektiği belirtilmiştir. Bu sözcüğe de *Yeni Hitit* kitabının A1 düzeyi söz varlığında rastlanmaktadır.

Öykülerin A2 düzeyindeki metinleri incelendiğinde yine söz konusu düzeyde değiştirilmiş tüm öykülerin genel anlamda *yeterli* (en düşüğü 3,7 en yükseği 4,3) bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Ölçütler açısından değerlendirildiğindeyse A2 düzeyindeki metinler dilsel ölçütler, bağdaşıklık ve sözlük açısından *yeterli* bulunurken tutarlılık, konu ve akıcılık açısından ise *tamamen yeterli* görülmüştür. Uzman görüşlerinden hareketle A2 düzeyindeki metinlerde özellikle sözlüksel uygunluk konusunda daha fazla çalışılması gerektiği düşünülmektedir. Kolaylaştırıcı olarak öykülerin sonuna eklenen sözlük kısımlarının geliştirilmesi de söz varlığı bölümünü destekleyecektir.

Tablo 51. Öykülerin A2 biçimleri arasında tutarlılık

		Sözdiz	Biçim	Söz va	Bağda	Tutar	Konu	Akıcıl	Sözlük	ORT
Fındık	A2	4	4	3	4	4	5	5	4	4
Heykel	A2	4	4	3	4	4	4	4	3	4
Kalemler	A2	4	3	4	4	4	4	4	4	4
Perili Köşk	A2	4	4	4	4	5	5	5	4	4
Kayıp Eşyalar Bürosu	A2	4	4	4	4	5	4	5	4	4
O Bakış	A2	4	4	3	5	5	5	5	3	4

Öykülerin B1 düzeyine yönelik olarak değiştirilmiş biçimleri de genel olarak *yeterli* (en yükseği 3,8 en düşüğü 4,5) bulunmuştur. Ölçütler açısından ise A2 düzeyindeki metinlerde olduğu gibi dilsel ölçütler, bağdaşıklık ve sözlük açısından *yeterli* bulunurken tutarlılık, konu ve akıcılık açısından ise *tamamen yeterli* olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 52. Öykülerin B1 biçimleri arasında tutarlılık

		Sözdiz	Biçim	Söz va	Bağda	Tutar	Konu	Akıcıl	Sözlük	ORT
Fındık	B1	4	4	3	4	4	4	4	4	4
Heykel	B1	4	4	4	4	5	5	5	3	4
Kalemler	B1	4	4	4	4	5	5	4	4	4
Perili Köşk	B1	4	4	4	4	5	5	5	4	4
Kayıp Eşyalar Bürosu	B1	5	4	4	4	4	4	4	4	4
O Bakış	B1	4	4	4	5	5	5	5	4	5

Verilen yanıtlar doğrultusunda yöntem açısından düzeyler için bir tutarlılıktan söz edilebilirken uzmanların yanıtları arasında tutarlılık söz konusu değildir. Her birinin üçer değişkisi (A1, A2 ve B1 düzeyleri) olmak üzere altı öyküde yöntem on sekiz kez denemiştir. Bu on sekiz öykü içinde yalnızca yedisi (Heykel A2, Heykel B1, Kayıp Eşyalar Bürosu A2, Kayıp Eşyalar Bürosu B1, Perili Köşk A2, Perili Köşk B1 ve O Bakış B1) için uzmanlar arasında tutarlılık bulunduğu saptanmıştır. Uzmanların farklı eğitim geçmişlerinin olmasının, öğretimde farklı dilbilgisi konuları ve söz varlığı barındıran kaynakları kullanmalarının değerlendirilmede ayrılmaya neden olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, ölçütlerin büyük ölçüde uygulanabilir olduğu, ancak öykü söz konusu olduğunda özellikle A1 düzeyine yönelik olarak değişimin zorlu olduğu belirtilebilir. Öykülemenin gerektirdiği sözlüksel ve dilbilgisel yapıların A1 düzeyindeki öğrenci tarafından bilinmemesi bu zorluğun altında yatan temel etmen olarak değerlendirilmektedir. Her türün kendine özgü bir anlatı şeması ve yapısı olduğu düşünüldüğünde, A1 düzeyinde öykünün tür özelliklerini kaybetme tehlikesini taşıdığı gözlenmiştir.

Bununla birlikte hazırlanan malzemeler, bundan yararlanmasında düşünülen öğrencilere ulaştırılamadığından, geçerlilikleri okunabilirlik formülleri ve az sayıda uzman görüşü ile saptanmaya çalışılmıştır. Okunabilirlik formülleriyle ilgili kısıtlama söz konusu formüllerin Türkçenin ana dili olarak öğretimine yönelik olmasıdır. Çalışmamızda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yararlandığımız bu formüller yine de belirli nicel veriler sağlamış ana dili eğitim basamağında da olsa karşılaştırabileceğimiz düzeyler sunmuştur. Ancak tabii ki bu formüllerin yetersiz kaldığı noktaların olduğu ve öğrenim amacındaki farklılıklar nedeniyle Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik olarak da bu tür formüllerin geliştirilmesi gerektiği ortadadır. Öte yandan hazırlanan bu tür metinler üzerinde öğrencilerle çalışmanın sağlayacağı olanak, çok daha fazla veri toplanmasına, sorunların ve gereksinimlerin saptanmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle daha fazla uzman görüşünün yanında öğrencilerin vereceği geri bildirimler de çalışmanın geliştirilmesini destekleyecektir.

SONUÇ

Dil öğretimi, bilindiği gibi, amacı bireysel ve toplumsal boyutta farklılık gösteren bir süreçtir. Bu farklılıklar ve yakın döneme kadar edilgen konumdaki öğrencilere sunulan mekanik, yapılandırılmış malzemelerin yetersiz kalması, eğitimcilerin yanı sıra öğrencileri de daha çeşitli, daha eğlenceli ve ilgi çekici araçlar aramaya yönlendirmiştir. Günümüzde adından çokça söz edilen iletişimci yaklaşımın özgün metne verdiği değerle yazınsal metinler de öğretim alanında tekrar eski yerlerini almıştır. Bununla birlikte sınıf ortamında öğrencilere özgün metin örnekleri verebilmek ve onları sınıf dışında okumaya özendirerek kendi ilgi alanları doğrultusunda özgün malzemeler seçebilmelerini sağlamak uygun dilsel özellikleri barındıran metinlerin fazla olmaması nedeniyle zor görünmektedir. Seçimi konusunda özen gösterilmesi gereken bu metinler, içerdikleri üst düzey sözlüksel ve biçimbilimsel yapılar nedeniyle her düzeyde kullanıma uygun değildir. Zor ve karmaşık yapılar içeren metinler öğrencileri zorlayarak başarısızlık hissine yol açabilmekte, dil öğrenimine yönelik güdülenmeyi azaltmakta ve aynı zamanda özerk öğrenmeyi de güçleştirmektedir. Bu nedenle kültürel ve dilsel zenginlik ve çeşitlilik sunmaları açısından değerli özgün metinler olan yazınsal metinleri öğretimle bağdaştırırken özellikle başlangıç ve orta düzeylerdeki öğrencilerin de göz önünde bulundurulması ve metinlerin onların dil düzeyine uygun hâle getirilmesi önemlidir. Düzeye uygunluk söz konusu olduğundaysa, sağlam kuramsal temellere dayalı ölçütlerle metin değiştirimi konusu ön plana çıkmaktadır.

Tümce düzeyinde uygulanan metin sadeleştirme ve genişletme ölçütleri ve metin düzeyinde gerçekleştirilen söylemsel düzenlemelerle anlatısal metinlerden öykülerin A1, A2 ve B1 düzeylerine yönelik olarak değiştirilmesini konu alan bu çalışma ile yaygın okuma için yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere daha fazla yazınsal metnin sunulması ve okuma anlama becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Alanda bu konuda sınırlı sayıda çalışma bulunduğu gözlenmektedir. Söz konusu çalışmaların çeşitlendirilerek uygun metin değiştirim ölçütlerinin belirlenmesi, öğrencilere daha fazla kaynak sunma açısından birçok olanak sağlayacaktır. Bu kaynakların sağladığı, bireysel katılım ve etkileşim, dilsel ve kültürel farkındalığın artırılması, eleştirel düşünme ve yaratıcılığın geliştirilmesi, içeriğin bağlam temelli, gerçekçi ve ilgi çekici olması gibi olumlu katkılarsa çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Belirtilen amaçlarla gerçekleştirilen çalışmanın kuramsal bölümünde öncelikle incelenen türün yer aldığı anlatı metinleri ele alınmıştır. Anlatı metinleriyle anlatının kurucu öğeleri olan kahraman, zaman, uzam ve olay dizisine değinilmiş, anlatıcı tipleri ve bakış açısı kavramı öykülerden örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu noktada anlatı kişilerinin işlevlerinin belirlendiği eyleysel örnekçe ve anlatının oluşumunda sunulan beşli şema örnekçesinin çalışmada yararlı olacağı sonucuna varılmış ve uygulamada değiştirim ölçütleri arasında bu örnekçelere de yer verilmiştir.

Bir sonraki bölümde, çalışmada konu edilen öykü ve diğer yazınsal türlerin özellikleri karşılaştırmalı olarak ele alınmış, türün özelliklerine değinilmiş ve yabancı dil öğretimi alanındaki katkıları üzerinde durulmuştur. Bu anlamda geçmişten bugüne yöntemler içinde öykünün yeri tartışılmış ve öğretim ortamlarında genel anlamda yazınsal metinlerden özel olarak öyküden nasıl yararlanıldığına ilişkin bilgi verilmiştir.

Yine kuramsal bölüm içinde yabancı dil öğretiminde okuma-anlama becerisinin önemi ile birlikte ana dilde ve yabancı dilde okuma becerileri arasındaki ilişki üzerinde durulmuş ve kısaca metin seçimi konusuna değinilmiştir. Bu noktada metnin düzeye ya da bir eğitim basamağına uygunluğunun değerlendirilmesi için kullanılan okunabilirlik formüllerinin işlerliği ve geçerliliği tartışılmıştır. Türkçe için geliştirilen okunabilirlik formüllerinden örnekler verilmiş ve çalışmada kullanılması kararlaştırılan iki formül; Bezirci ve Yılmaz (2010) formülü ve Çetinkaya ve Uzun (2010) formülü tanıtılmıştır. Sırasıyla biri mühendislik diğeri dilbilim alanında geliştirilen formüller, değiştirim uygulamasından sonra metinlerin okunabilirliğine ilişkin nicel bir değer elde etmek amacıyla kullanılmıştır.

Son olarak kuramsal bölümde özgün ve değiştirilmiş metin kavramları ve yabancı dil öğretiminde kullanılan metin değiştirim türleri ve işlemleri, getirilen olumlu ve olumsuz eleştiriler açısından değerlendirilerek tartışılmıştır. Bunun yanı sıra “değiştirim”, “uyarlama”, “açıklama” ve “özetleme” kavramları ile ilgili bilgi verilmiş ve değiştirim türlerinden sadeleştirme, genişletme ve kolaylaştırmaya ilişkin ayrıntılı bilgi sunulmuştur. Öykülerden alınan örneklerle çalışmada kullanılacak olan ölçütler açıklanmış ve belirlenen değiştirim aşamaları tanıtılmıştır.

Çalışmanın uygulaması; (I) öykülerin (i) çözümlenmesi, (ii) değiştirilmesi ve (iii) yeniden oluşturulması aşamalarından ve aynı zamanda (II) ürün metinlerin (değiştirilen

öykülerin) okunabilirlik değerlerinin hesaplanması ve (III) uzman görüşleri doğrultusunda yeterliliklerinin değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Okunabilirlik değerleri açısından ele alındığında iki formül arasından Bezirci ve Yılmaz'ın geliştirdiği formülün değiştirilen metinler arasındaki farkı daha net yansıttığı ortaya çıkmıştır. Çetinkaya ve Uzun'un formülüyle elde edilen sonuçlarda iki (2) öykünün (*O Bakış* ve *Perili Köşk*) A1-A2 ve B1 değişkesi arasındaki fark dışında tüm öykülerin özgün biçimlerinin ve tüm düzeylerdeki değişkelerinin aynı zorluk derecesine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitsel okuma düzeyinde çıkan bu sonuçlar, sözü edilen iki öykünün kolay kabul edilen iki değişkesi dışında tüm metinlerin bir eğitimcinin yardımıyla işlenebileceğini göstermiştir. Bezirci ve Yılmaz'ın formülüyle elde edilen sonuçlar incelendiğinde ise, genel olarak sırasıyla özgün metin, B1 metni, A2 metni ve A1 metninin eğitim basamakları açısından yukarıdan aşağı sıralı bir yapı izlediği görülmektedir. Bir başka deyişle, söz gelimi bir öykünün özgün metni 9-10. sınıf için uygun çıkarken B1 metni 7-8. sınıf, A2 metni 6-7. sınıf ve A1 metni 5-6. sınıf düzeyine uygun olarak değerlendirilmiştir. Bu anlamda farkı göstermesine karşın çıkan tüm sonuçların (*Kayıp Eşyalar Bürosu* özgün metni dışında) formülde “kolay” olarak yorumlanması ise bu formüllerin güvenilir bir ölçüm sağlamada tek başlarına yetersiz kaldığını göstermiştir. İşte bu nedenle elde edilen okunabilirlik değerlerinin yanı sıra ürün metinlerin dil yeterliliğine ilişkin beş (5) uzmandan görüş alınmıştır. Hazırlanan sormacayla⁴⁶ dilsel ölçütler, metinsel ölçütler ve kolaylaştırma aracı olan sözlükçe açısından her bir öykünün değişkelerine ilişkin beşli bir ölçek üzerinden alınan görüşler değerlendirmeye alınmıştır. Dilsel ölçütler olan sözdizimsel uygunluk, biçimbilimsel uygunluk ve sözlüksel uygunluk açılarından ve sözlükçe bakımından büyük oranda “yeterli” ve “kısmen yeterli” bulunan öyküler bağdaşıklık, tutarlılık, konu ve akıcılık gibi metinsel ölçütler açısından ise “yeterli” ve “tamamen yeterli” olarak değerlendirilmiştir.

Uzmanların verdikleri yanıtlar doğrultusunda öykülerin A1, A2 ve B1 biçimleri içindeki tutarlılıkları da incelenmiştir. Sonuçlar, yöntem açısından düzeylerin kendi içinde tutarlı olduğunu göstermiştir. Buna göre A1 metinleri biçimbilimsel uygunluk, sözlüksel uygunluk ve sözlükçe açısından “kısmen yeterli”, diğer ulamlar açısından “yeterli” bulunurken A2 metinleri dilsel ölçütler, bağdaşıklık ve sözlük açısından yeterli;

⁴⁶ Bkz. Ek 10.

tutarlılık, konu ve akıcılık açısından ise “tamamen yeterli” bulunmuştur. B1 metinleri ise genel anlamda “yeterli” bulunurken tutarlılık, konu ve akıcılık açısından “tamamen yeterli” olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada öykülerdeki iletinin korunmasına özen gösterilmiştir. Ancak iletinin korunmasına karşın A1 düzeyinde biçimin kaybolduğu belirlenmiştir. Özellikle A1 düzeyinde öğretilen/öğrenilen söz varlığı ve dilbilgisel yapının oldukça sınırlı oluşu, biçim ve estetik yönün olumsuz anlamda etkilenmesine yol açmıştır. Metindeki dilsel öğelerin tümünün yazarın bilinçli tercihi olduğu ve bunun biçimi oluşturduğu düşünüldüğünde yüksek düzeylerde bunların bir kısmı korunabilirken düşük düzeylerde niçin kaybolduğu açık bir biçimde görülmektedir. Bu açıdan yazarın seçiminin ve bu seçimdeki amacının dışarıda bırakılarak yalnızca anlam ve işlev üzerine odaklanıldığı belirtilebilir. Buna bağlı olarak A1 düzeyinde öykü yerine anı, fıkra ve masal gibi anlatıların tercih edilmesi ya da dil düzeyi çok yalın öykülerin bulunması önerilebilir.

Bunun dışında değiştirim sırasındaki bölme işlemi sonucu bazı tümcelerdeki anlamsal sıralılık için yer değiştirmeye gidilse de anlatıdaki sıralılık açısından metne sadık kalınmıştır. Metindeki olayların akış sırası, dolayısıyla bu yönüyle kurmacanın sözbilimsel (retorik) yapısı korunmuştur. Ancak bu da beraberinde okuma kolaylığının kimi yerde göz ardı edilmesine yol açmıştır. Bu noktada anlatsal sıralılık konusunda metne sadık kalmanın gerekip gerekmediği sorusu öne çıkmaktadır. Bu konuları incelemede disiplinlerarası bir yaklaşım gerekmektedir. Yapılan çalışmanın dilbilim, metindilbilim, göstergebilim, sözlükbilim, yazın ve dil öğretimi alanlarına girmesi nedeniyle bu tür kapsamlı çalışmaların söz konusu disiplinlerin uzmanlarının oluşturduğu bir ekip tarafından gerçekleştirilmesinin daha sağlam ve yararlı sonuçlar ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra çalışmada kullanılan yöntemlerin yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarına koyulan yazınsal metinlerin sınıp değerlendirilmesine olanak tanıyarak alana katkı sunacağı düşünülmektedir. Ana dil boyutunda ele alındığında da yazınsal metinlerin Türkçe derslerinde kullanılması için bu yöntemlerden yararlanılabileceği görülmektedir.

Çalışma aynı zamanda dil öğretiminde eyleyenler modeli ve beşli şema örnekçesinden verimli bir şekilde yararlanılabileceğini ortaya koymuştur. Öncesi ya da sonrası

etkinliklerinde kullanılacak bu örnekçeler okuma ve yazma becerileri başta olmak üzere farklı becerilerin geliştirilmesi açısından öğrencilerle uygulanabilir. Özellikle okuma etkinliklerinde metnin kurucu özelliklerini görmeyi sağladığından bu örnekçelerin kullanılması çözümleme çalışmalarını daha kolay kılacaktır.

Çalışmanın hedef öğrenci grubu üzerinde uygulanamamış olması, değiştirilmiş metinlerin öğrenci açısından değerlendirilememesine, dolayısıyla genel değerlendirmenin bir açıdan eksik kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle yapılacak sınıf içi uygulama, ölçme-değerlendirme çalışmaları ya da sormaca gibi çalışmalarla söz konusu uygulama sonuçlarına ilişkin verilerin elde edilmesi ve bu metinlerin yararlanıcısı olarak öğrencilerin görüşlerinin de alınması gerekmektedir. Sözü edilen çalışmalarla değiştirilen metinlerin öğrenciyle uygulanması bakış açısını genişletirken ölçütlerin daha verimli ve işler olmasını sağlayacaktır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında bu çalışmalarla hazırlanacak, bilimsel temelleri olan, düzeye ve farklı yaş gruplarına uygun metinlerin kullanıma sunulması önem arz etmektedir. Bu çalışmaların yapılan çözümlenmelerle dilin olanaklarına ilişkin bilgilerin derinleşmesine ve böylece alanın gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alamargot, D., Chonquoy, L. (2001). *Through the Models of Writing*. Kluwer Academic Publishers.
- Altay, A. (2000). Reklam Çevirisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 17, 1, 33-41.
- Anani Sarab, M. R., Karimi, M. (2008). The Impact of Simplified and Internationally Modified Input on Reading Comprehension of Iranian EFL Learners. *Human Sciences* 56, 29-42.
- Arslan, N. (2013). Öykü. (İçinde) N. Demir & E. Yılmaz (Ed), *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. (ss. 179-188). Ankara: Nobel yay.
- Asl, S. E., Mahmoudi, A. (2017, Mart). Effect of Elaborative Text Modification on Pre-intermediate Male and Female EFL Learners's Reading Comprehension. *Journal of Language Teaching and Research* 8, 2, 337-342.
- Aşçı, Y. (2019). *Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretiminde Öykü: B2 Düzeyinde Okuma ve Yazma Becerisi Geliştirme*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ateş, S., Çetinkaya, Ç., Yıldırım, K. (2012). Okunabilir bir Kitap Nasıl Seçilir? *İlköğretim Online Dergisi* 11, 319-331.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 58. 71-74.
- Aydın, M. (2015). *Yabancılar Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders ve Okuma Kitaplarındaki Kelime Sıklığı ve Seviyelere Göre Sözcük Hazinesi Çalışması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aydoğdu, C. (2009). Yabancı Dil Öğretiminde Otonom Öğrenme: Neden ve Nasıl? *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2, 8. 68- 74.
- Bakan, H. (2012). *Yabancılar Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Ölçütler Çerçevesinde Bir Sadeleştirme Denemesi: Sait Faik Abasıyanık, "Meserret Oteli"*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Barthes, R. (2005). *Göstergebilimsel Serüven* (4. Baskı; M. Rifat & S.Rifat, Çev.). İstanbul: YKY.
- Bayraktar, İ., Durukan, E. (2016) Türkçe Ders Kitaplarında Metin Sadeleştirme Üzerine bir Değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1356-1369.
- Bezirci, B., Yılmaz, A. E. (2010). Metinlerin Okunabilirliğinin Ölçülmesi Üzerine bir Yazılım Kütüphanesi ve Türkçe için Yeni bir Okunabilirlik Ölçütü. *DEÜ Fen Bilimleri Dergisi* 12 (3), 49-62.
- Bhatia, V. K. (1983). Simplification v. Easification – The Case of Legal Texts. *Applied Linguistics* 4 (1), 42-54.
- Bozkurt, B.Ü. (2016). Türkiye’de Okuma Eğitiminin Karnesi: PISA Ölçeğinden Çıkarımlar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (4), 1673-1686.
- Bölükbaş, F. (2015). Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Metinlerinin Dil Düzeylerine göre Sadeleştirilmesi. *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, 924-935.
- Burstein, J., Shore, J., Sbatini, J., Lee, Y-W., ve Ventura, M. (2007). The Automated Text Adaptation Tool. *NAACL HLT Demonstration Program*, 3-4.
- Büyük Türkçe Sözlük. (2017). 20 Nisan 2017 tarihinde http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts adresinden erişildi.
- Candido, A., Maziero, E., Gasperin, C., Pardo, T. A. S., Specia, L. ve Aluisio, S. M. (2009). Supporting the Adaptation of Texts for Poor Literacy Readers: a Text Simplification Editor for Brazilian Portuguese. *Proceedings of the Fourth Workshop on Innovative Use of NLP for Building Educational Applications*, 34-42.
- Chandrasekar, R, Doran, C., Sirinivas B. (1996). Motivations and Methods for Text Simplification. *Proceedings of the 9th International Conference on Computational Linguistics (Coling 1996)*, 1041-1044.

- Claridge, G. (2005, Ekim). Simplification in Graded Readers: Measuring the Authenticity of Graded Texts. *Reading in a Foreign Language*, 17 (2), 144-158.
- Colibaba, Ş. (2010). The Nature of the Short Story: Attempts at Definition. *Synergy* 6 (2), 220-230.
- Crossley, S.A., Allen D.B., McNamara D.S. (2011, Nisan). Text Readability and Intuitive Simplification: A Comparison of Readability Formulas. *Reading in a Foreign Language*, 23 (1), 84-101.
- Çetinkaya, G., Uzun, L. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Özellikleri. *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* (H. Ülper, Ed.) içinde (ss. 141-154). Ankara: Pegem Akademi.
- Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe Metinlerin Okunabilirlik Düzeylerinin Tanımlanması ve Sınıflandırılması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çoban, A. (2014). Okunabilirlik Kavramına Yönelik Bir Derleme Çalışması. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 9, 96-111.
- Da Silva, R.B. 2001. Using Literary Texts in the ESL Classroom. *R. Ci. Humanas* 1 (2), 171-178.
- Dağlı, A. (2012, Kış). Göstergibilimsel Yöntemle Bir Efsane Çözümlemesi: Ferhat ile Şirin. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5 (20), 13-30.
- De Toro, R. O. (2002). *Text Modification in Foreign Language Teaching*. 20 Mayıs 2015 tarihinde <https://www.llas.ac.uk/resources/paper/1313> adresinden erişildi.
- Demir, G. K. (2018). Dede Korkut Kitabı'nın Kronotop Bağlamında İncelenmesi. *ASIA MINOR STUDIES* 6 (11), 213-231.
- Dervişcemaloğlu, B. (2014). *Anlatıbilime Giriş*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Durmuş, M. (2013a). İkinci/Yabancı Dil Öğretiminde Sadeleştirilmiş Metin Sorunları Üzerine. *Bilig* 65, 135-150.
- Durmuş, M. (2013b). İkinci/Yabancı Dil Öğretiminde Özgün ve Değiştirilmiş Dilsel Girdi Üzerine. *Turkish Studies* 8 (1), 1291-1306.
- Durmuş, M. (2013c). Metin Değiştirimin Dilbilimsel Süreçleri, *JASSS* 6 (4), 391-408.

- Durmuş, M. (2013d). *Yabancılara Türkçe Öğretimi* (2. Baskı). Ankara: Grafiker Yay.
- Er, A. (2005). Yabancı Dil Öğretiminde “Okuma”. *KKEFD 12*, 208-218.
- Ergin, D. D. (2008). *İngilizce'nin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Bağlamında Ortaöğretim 10. Sınıf Öğrencilerinin Rastlantısal ve Öğretim Yoluyla Sözcük Öğrenme Süreçlerine İlişkin bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erkaya, O. R. (2005). Benefits of Using Short Stories in the EFL Context. *Asian EFL Journal 8*, 1–13.
- Eyhenbaum, B. (2005). Düzyazı Kuramı Üstüne. *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergibilim Kuramları* (M. Rifat & S. Rifat, Çev.) içinde (ss. 297-299). İstanbul: YKY cogito.
- Eyhenbaum, B. (2016). Düzyazı Kuramı. *Yazın Kuramı, Rus Biçimcilerin Metinleri* (M. Rifat & S. Rifat, Çev.) içinde (ss. 186-198). İstanbul: YKY cogito.
- Foucault, M. (2006). *Sonsuza Giden Dil*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Ayrıntı yay. (Aslı 1994'te yayımlanmıştır)
- Genette, G. (2005). Anlatı Türleri. *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergibilim Kuramları* (M. Rifat & S. Rifat, Çev.) içinde (ss. 247-248). İstanbul: YKY cogito.
- Georgiou, S. I., Verdugo, M. D. R. (2011). *Stories as a Tool for Teaching and Learning in CLIL*. 10 Şubat 2019 tarihinde http://www.schools.ac.cy/klimakio/themata/anglika/conf_semin_workshops/stories_ioannougeorgioudoloresramirez.pdf adresinden erişildi.
- Georgopoulou, A. A., Griva, E. (2012). Story-based Learning: Implementation of a Pilot Project for Early Foreign Language Learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences 31*, 110-115.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*. Ankara: TDK yay.
- Gümüş, S. (2012a). *Öykünün Bahçesi* (3. Baskı). İstanbul: Can yay.
- Gümüş, S. (2012b). *Öykünün Kedi Gözü* (2. Baskı). İstanbul: Can yay.
- Güneş, F. (2013). Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 1 (1)*, 1-12.

- Hakverdi, S. (2014). *Adam Öykü Dergisindeki Öykü Teorisiyle İlgili Yazıların İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Harmer, J. (2008). *How to Teach English (New Edition)*. Pearson Education Limited.
- Hasırcı, S. (2016). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisinin Yeri. Yay. F. Yıldırım ve B. Tüfekçioğlu, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yöntemler, Beceriler, Uygulamalar* (ss. 115-128). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Higuchi, M. (1998). Using Authentic Texts in EFL Teaching and Learning. *Annual Report of University of Shizuoka*, Hammatsu College. No.12-1, 75-88.
- İmer, K., Kocaman, A., ve Özsoy, A.S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Input vs. Intake. (t.y.). 4 Nisan 2019 tarihinde <https://coerll.utexas.edu/methods/modules/technology/04/> adresinden erişildi.
- İşeri, K. (2000). Yolcu ile Yılan adlı Masalın Göstergibilimsel Çözümlemesi, *Ana Dili Dergisi*, İzmir: TÖMER Yayınları, 18, 12-18.
- Jahn, M. (2015). *Anlatıbilim, Anlatı Teorisi El Kitabı* (2.Baskı; B. Dervişcemaloğlu, Çev.). İstanbul: Dergâh Yay.
- Jones, A. (2005). Conceptual Development in Technical and Textbook Writing: A Challenge for L1 and L2 Student Readers. *Proceedings of the International Professional Communication Conference*, Limerick.
- Kanter, M. F. (2012, Ocak). Haldun Taner'in "Sonsuza Kalmak" ve "Heykel" Adlı Hikâyelerinde Sonsuzluk Arzusu. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5 (8), 82-88.
- Karabacak, K., Erdem, S. (2015). The Effect of Using English Story Books in English Courses by Adapting Them to Different Activities on the Foreign Language Success of the Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 176, 1028-1033.

- Karaosmanoğlu, G. (2016). *Çöplükteki Kalemler*. 10 Şubat 2019 tarihinde <https://m.bianet.org/biamag/cocuk/173152-coplukteki-kalemler> adresinden erişildi.
- Kavanoz, S., Ökten, C. E. (2010). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Kitaplarda Sözcük Seçimi. *24. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı*, 179-186.
- Kavukçu, C. (2013). *Örümcek Kapanı*. İstanbul: Can yay.
- Kıran, A. (2015). Çağdaş Bir Anlatı: Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu. *Milli Folklor* 108, 155-164.
- Kıran, Z., Kıran, A. (2011). *Yazınsal Okuma Süreçleri* (4. Baskı). Ankara: Seçkin yay.
- Kısa Süreli Bellek. (t.y.). 2 Mayıs 2019 tarihinde https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/19296/mod_resource/content/1/6.%20KISA%20S%C3%9CREL%C4%B0%20BELLEK.pdf adresinden erişildi.
- Koç, D. (2015). Türkçenin Yabancı/İkinci Dil Olarak Öğretiminde Beceri Öğretimi. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Metodolojisi* (A. Sarıçoban, Ed.) içinde (ss. 158-188). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Korkut, E. (1999). Verlain’de Uzam-Özne İlişkisi. *Dilbilim Araştırmaları*, 125-133.
- Krsteva, M., Kukubajska, M.E. (2014). The Role of Literature in Foreign Language Acquisition. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 116, 3605-3608.
- Köse, B. (2008). *Yabancı Dil olarak Fransızcanın Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Seçimindeki Ölçütler ve Eğitsel Uygulamalara Yönelik Görüşler*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kutlu, Ö., Yıldırım, Ö., Kumandaş, H. (2012). (Haz.) M. Aksan & Y. Aksan. İlköğretim 4.-7. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerinde Etkili Olan Faktörler. *Türkçe Öğretiminde Güncel Çalışmalar*. (ss. 47-56). Mersin: Mersin Üniversitesi Yay.
- Learn to Summarize. (t.y.). 10 Ocak 2019 tarihinde <https://www.uhv.edu/student-success-center/resources/e-p/learn-to-summarize/> adresinden erişildi.

- Lüleci, M. (2010). “Gerçek”leşsek de mi, Öğretsek? Yabancı Dil olarak Türkçenin Öğretiminde Otantik Malzeme. *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3.Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu* içinde (ss. 541-553). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Madran, C. Y. (2012). *Modern İngiliz Romanında Mikhail Bakhtin*. 14 Nisan 2019 tarihinde https://books.google.com.tr/books?id=pDFpDwAAQBAJ&pg=PA273&lpg=PA273&dq=zamansal+uzam&source=bl&ots=Uo1KLkX1Io&sig=ACfU3U3XUqrMa5qr5nkvWanphmls5WcWg&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKewiV3Nqn38_hAhVsw8QBHQ-jAJUQ6AEwCXoECAkQAQ#v=onepage&q=zamansal%20uzam&f=false adresinden erişildi.
- Margarido, P. R. A., Pardo, T. A. S., Antonio, G. M., Fuentes, V. B., Aires, R., Aluísio S. M., ve Fortes, R. P. M. (2008). *Automatic Summarization for Text Simplification: Evaluating Text Understanding by Poor Readers*. 20 Mart 2019 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/228625832_Automatic_summarization_for_text_simplification_Evaluating_text_understanding_by_poor_readers adresinden erişildi.
- Metin uyarlama nedir? (t.y.). 10 Şubat tarihinde <http://arkantosceveri.com/metin-uyarlama-transcreation-nedir/> adresinden erişildi.
- Mixon, M., Temu, P. (2006). First Road to Learning: Language through Stories. *English Teaching Forum* 2, 14-19.
- Nasirahmadi, A., Madarsara, F.A., & Aghdam, H.R. (2014). Cultural Issues and Teaching Literature for Language Learning. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 98, 1325-1330.
- Nation, I. S. P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Nation, I. S. P., Deweerdt, J. P. (2001). A Defence of Simplification. *Prospect*, 16 (3), 55-67.

- Oh, S. Y. (2001). Two Types of Input Modification and EFL Reading Comprehension: Simplification versus Elaboration. *Tesol Quarterly*, 35 (1), 69-96.
- Olay Öyküsü mü Durum Öyküsü mü? (1999). 20 Şubat 2019 tarihinde <https://www.evrensel.net/haber/116075/olay-oykusu-mu-durum-oykusu-mu> adresinden erişildi.
- Özçataloğlu, M. (2016). *Şimdi Yeryüzü Yaşar Kemal*. 10 Şubat 2019 tarihinde <https://www.edebiyathaber.net/kalemler-yasayan-yasar-kemal-mehmet-ozcataloglu/> adresinden erişildi.
- Paetzold, G. H., Specia L. (2013, Ekim). Text Simplification as Tree Transduction. *Proceedings of the 9th Brazilian Symposium in Information and Human Language Technology*, 116-125.
- Paraphrasing. (t.y.). 10 Ocak 2019 tarihinde <https://www.uc.utoronto.ca/paraphrase> adresinden erişildi.
- Park, E. S. (2002). On Three Potential Sources of Comprehensible Input for Second Language Acquisition. 18 Aralık 2018 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/241142709_On_Three_Potential_Sources_of_Comprehensible_Input_for_Second_Language_Acquisition adresinden erişildi.
- Pay, M. D. A. (2017). Measuring Readability in ESL Texts. 1 Eylül 2018 tarihinde <https://en.calameo.com/read/003450737b046525423a3> adresinden erişildi.
- Petersen, S. E., Ostendorf, M. (2007). Text Simplification for Language Learners: A Corpus Analysis. *Speech and Language Technology in Education*, 69-72.
- Principles of Paraphrasing. (2011). 1 Mayıs 2017 tarihinde http://gseacademic.harvard.edu/~instruct/gutman_library/paraphrasing/intro/data/downloads/paraphrasing_tutorial_slide_handout.pdf adresinden erişildi.
- Reading Skills. (t.y.) 3 Nisan 2019 tarihinde http://jobs.languagelink.ru/tefl_clinic/teaching_knowledge/reading_skills/ adresinden erişildi.

- Richards, J. C., Rodgers, T. S. (2002). *Approaches and Methods in Language Teaching* (2. Baskı). Cambridge: Cambridge University Press.
- Rifat, M. (2008). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergibilim Kuramları* (3. Baskı) İstanbul: YKY.
- Rossiter, M. (2002). Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning. 10 Şubat 2019 tarihinde <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED473147.pdf> adresinden erişildi.
- Saggion, H., Gómez-Martínez, E., Esteban Etayo, E., Anula, A. ve Bourg, L. (2011). Text Simplification in Simplext. Making Text More Accessible. *Procesamiento del Lenguaje Natural* 47, 341-342.
- Sakallı, G. (2015). *Oscar Wilde'in Lady Windermere's Fan (1893) ve The Importance of Being Earnest (1894) Adlı Tiyatro Eserlerinin Türkçe Çevirilerine Eleştirel Bir Bakış*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Sandom, M. (2013). *Investigation into the efficacy of text modification: What type of text do learners of Japanese authenticate?* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Victoria University of Wellington, Wellington.
- Schramm, K. (2008). Reading and Good Language Learners. *Lessons from Good Language Learners* (Carol Griffiths, Ed.) içinde (s. 231-243). England: CUP.
- Siddhantan, A. (2004). *Syntactic simplification and text cohesion*. Technical report, University of Cambridge.
- Sivri, M., Örkün. B. (2013, Bahar). Açıl Kapı Açıl ve Açıl Bahçe Açıl Adlı Eserlere Göstergibilimsel Açidan Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. *Humanitas* 1, 171-195.
- Sözen, M. (2008, Ocak). Anlatıcı Kavramı, Sinematografide Anlatıcı Tipolojisi ve Örnek Çözümler. *Selçuk İletişim Dergisi* 5 (2), 167-182.
- Şaraplı, O. (2011). The Use of Authentic Materials in the Second Language Classrooms: Advantages and Disadvantages. *Dil Dergisi* 154, 37-43.
- Şenöz-Ayata, C. (2000). Metin Çözümlemesinin Ana Dil Ve Yabancı Dil Öğretimine Katkısı. *İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 143-167.

- Tamo, D. (2009). *The Use of Authentic Materials in Classrooms*. 9 Ocak 2019 tarihinde http://www.lcpj.pro/skedaret/1277547685-74_pdfsam_LCPJ,%20Per%20shtyp.pdf adresinden erişildi.
- Temur, T. (2003). Okunabilirlik (Readability) Kavramı. *TÜBAR-XIII*, 169-180.
- Terence Project. (2012). 3 Mayıs 2017 tarihinde https://vittorini.univaq.it/?page_id=869 adresinden erişildi.
- Tıp Terimleri Sözlüğü. (t.y.). 20 Nisan 2019 tarihinde <http://www.terimleri.com/tip/afazi.html> adresinden erişildi.
- Uçan, H. (2002). Kısa Öyküye Kuramsal bir Yaklaşım Denemesi. *İlmi Araştırmalar 14*, 197-207.
- Ulusal Tez Merkezi. 30 Mart 2019 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişildi.
- Urano, K. (2000). *Lexical Simplification and Elaboration: Sentence Comprehension and Incidental Vocabulary Acquisition*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of Hawai'i at Manoa, Honolulu.
- Uzun, L. (2013). Anlatı Çözümlemesi. *Genel Dilbilim II* (S. Özsoy & Z. Erk Emeksiz, Ed.) içinde (ss. 182-210). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Uzun, L. (2013). Metindilbilim: Temel İlke ve Kavramlar. *Genel Dilbilim II* (S. Özsoy & Z. Erk Emeksiz, Ed.) içinde (ss. 152-180). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Ülper, H. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinlikler. *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* (H. Ülper, Ed.) içinde (ss. 55-79). Ankara: Pegem Akademi.
- Vu, T. T., Tran, G. B., ve Pham, S. B. (2014). Learning to Simplify Children Stories with Limited Data. *ACIIDS 1*, 31-41.
- Vucic, M., Kraljik, H., Vukovic, N. (2000). Text Attack – Taking the Text Beyond the Page. 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.esoluk.co.uk/calling/pdf/easification_strategies.pdf adresinden erişildi.
- Yaylı, D. (2014). Anadilinde ve Yabancı Dilde Okuma. Yay. D. Yaylı ve Y. Bayyurt, *Yabancılarla Türkçe Öğretimi: Politika Yöntem ve Beceriler* (ss. 57-70). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yazıcı, N. (2013). Deli Dumrul'da Anlatının Düzenlenişi ve Retorik Şemanın Görünümü. *Milli Folklor* (25), 98, 87-99.
- Yılmaz, M. (2008). Türkçede Okuduğunu Anlama Becerilerini Geliştirme Yolları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (9), 131-139.
- Yılmaz, S. (2015). *Çalınan Hayaller, Unutulan Adamlar: Murat Gülsoy'un "Kayıp Eşyalar Bürosu" Öyküsüne Bir Bakış*. 10 Şubat 2019 tarihinde https://www.academia.edu/30803355/%C3%87al%C4%B1nan_Hayaller_Unutulan_Adamlar_Murat_G%C3%BClsoyun_Kay%C4%B1p_E%C5%9Fyalar_B%C3%BCrosu_%C3%96yk%C3%BCs%C3%BCne_Bir_Bak%C4%B1%C5%9F adresinden erişildi.
- Yumuşak, F. C. (2012). Kısa Kısa [Küçük] Öykünün Tanımı, İmkânları ve Sorunları. *The Journal of Academic Social Science Studies* 5 (1), 287-294.
- Yücel, T. (1993). Anlatı Yerlemleri (2. Baskı). İstanbul: YKY.
- Yüksel, H. G. (2007, Haziran). Anlatısal Metinler ve Kısa Öykü. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 153-174.
- Zhu, Z. Bernhard, D., Gurevych, I. (2010, Ağustos). A Monolingual Tree-based Translation Model for Sentence Simplification. *Proceedings of the 23rd International Conference on Computational Linguistics (Coling 2010)*, 1353-1361.

İncelenen Kitaplar

- Abasıyanık, S. F. (2014). Fındık. *Seçme Hikâyeler* (5. Baskı) içinde (ss. 63-67). İstanbul: İş Bankası Kültür Yay.
- Atasü, E. (2010). Hanımefendi ile Kocakarı. *Hayatın En Mutlu An'ı* (2. Baskı) içinde (ss. 1-20). İstanbul: Everest Yay.
- Atılğan, Y. (2008). Çıkılmayan. *Bütün Öyküleri* (5. Baskı) içinde (ss. 64-69). İstanbul: YKY.
- (2008). Ceren'e Masal. *Bütün Öyküleri* (5. Baskı) içinde (ss. 116-121). İstanbul: YKY.

- Bıçakçı, B. (2011). Eve Dönerken. *Baharda Yine Geliriz* (4. Baskı) içinde (ss. 103-107). İstanbul: İletişim Yay.
- (2011). Şehir Rehberi. *Baharda Yine Geliriz* (4. Baskı) içinde (ss. 25). İstanbul: İletişim Yay.
- Çelik, A. (2015). Gökteki Kara Boncuk. *Kâğıt Gemiler* (2. Baskı) içinde (ss. 31-36). İstanbul: Can Yay.
- Edgü, F. (2005). Notlama. *Yazmak Eylemi* (5. Baskı) içinde (ss. 9). İstanbul: Sel Yay.
- (2005). Şaşkınlık. *Yazmak Eylemi* (5. Baskı) içinde (ss. 12). İstanbul: Sel Yay.
- Galeano, E. (2004). Kahramanlar. *Zamanın Ağzları* içinde (ss. 327). İstanbul: Çitlembik Yay.
- (2004). Örnek Aday. *Zamanın Ağzları* içinde (ss. 277). İstanbul: Çitlembik Yay.
- Gonçarov, İ. (2010). Oblomov (8. Baskı; S. Eyüboğlu & E. Güney, Çev.). İstanbul: İş Bankası Yay.
- Gülsoy, M. (2015). Açık Çek. *Oysa Herkes Kendisiyle Meşgul* (3. Baskı) içinde (ss. 79-94). İstanbul: Can Yay.
- (2014). Kayıp Eşyalar Bürosu. *Bu Kitabı Çalın* (8. Baskı) içinde (ss. 29-38). İstanbul: Can Yay.
- Hikmet, N. (2008). Pire ve Kedi. *Masallar, Hikâyeler 3* (6. Baskı) içinde (ss.183). İstanbul: YKY.
- Kavukçu, C. (2014). O Bakış. *Üstü Kalsın* (2. Baskı) içinde (ss. 13-23). İstanbul: Can Yay.
- Kaygusuz, S. (2012). Engereğin Oğlu. *Sandık Lekesi* (6. Baskı) içinde (ss. 29-32). İstanbul: Doğan Yay.
- (2012). Tacettin. *Sandık Lekesi* (6. Baskı) içinde (ss. 17-22). İstanbul: Doğan Yay.

Kemal, Y. (2016). Kalemler. *Tanzimattan Günümüze Türk Öykü Antolojisi* (11. Baskı) içinde (ss. 149-155). İstanbul: Varlık Yay.

Seyfettin, Ö. (2013). Perili Köşk. *Hikâyeler* içinde (ss. 249-256). Ankara: Nilüfer Yay.

Taner, H. (2016) Heykel. *Küçük Harfli Mutluluklar* içinde (ss. 9-15). İstanbul: YKY.

EKLER

EK 1. Yeni Hitit Kitabının A1, A2 ve B1 Düzeylerinde İşlenen Dilbilgisi Konuları

A1	A2	B1	B1 (devam)
Koşaç tümcesi (Haber kipi)	Gelecek zaman - (ş)EcEk	Gereklilik kipi -mEİİ	(İşteş)+(Ettirgen)+(Edilgen) çatı -(İ)ş- / -dİr- / -İ-
Sıralama -(İ)ncİ	Koşaç tümcesi (gelecek zaman) olarık	Gereklilik (hikâye) kipi -mEİİydİ	Ortaçlar (öznesel); -(ş)En, -(ş)EcEk/-mEkE/-mİş olarık
Varoluş tümcesi (haber kipi) var/şok	Gelecek zaman (hikâye kipi) - (ş)EcEkİ	Gereklilik (rivayet) kipi -mEİİymİş	Ortaçlar (tümlleşsel); -Dİk/-(ş)EcEk +şyelik -(ş)EcEk/-mEkE/-mİş ol + -dük + şyelik
Şimdiki zaman -(İ)şor	Eşitlik -CE	Gereklilik -mEk/-mE + şyelik gerek(-)/larım	Ortaçlar (sözlüksel); -(E)İr/-mEz/-Dİk/-(ş)EcEk/-mİş
Ulaçlar; -DİkEEn sonra, -mEdEEn önce	Görelilik -(ş)E göre	Zorunluluk -mEk sorunda/meçbur şyetinde, -mEşE meçbur	Ulaçlar; -Dİk/-(ş)EcEk +şyelik + -(ş)dE -Dİk/-(ş)EcEk + şyelik zaman
İlgeçler; -(ş)E kaşlar, -DEn önce, -DEn sonra	İlgeçler; gibi, kaşlar	Zorunluluk kaş-	Ulaçlar; -Dİk/-(ş)EcEk +şyelik şrada, -(ş)İncE, -(E)İr...-mEz
Durum (yönelme, kalma, çıkma) - (ş)E, -DE, -DEn	Geçmiş zaman (belirsiz) -mİş	İşteşlik birbirİ	Ulaçlar; -(ş)EnE/-(ş)İncEş kaşlar/dek
İyelik -(İ)m, -(İ)n, -(ş)İ, -(İ)miz, -(İ)niz, -(İEr/ş)İ	Koşaç tümcesi (rivayet kipi) - (ş)mİş	Dönüşlülük kendİ	Dolaylı aktarım (bütün zamanlar) -Dİk/-(ş)EcEk +şyelik + -(ş)İ şşyle
Ad Tamlaması (belirtisiz) AD AD-(ş)İ	Şimdiki zaman (rivayet kipi) - (İ)şormuş	Pekiştirme kendİ	Dolaylı aktarım (evet/hayır soruları) -(ş)İş...-mE + -dİk/-EcEk + şyelik + -(ş)İ şor
Ad Tamlaması (belirtili) AD-(ş)İn, AD-(İEr/ş)İ	Gelecek zaman (rivayet kipi) - (ş)EcEkİmİş	Dönüşlü çatı -(İ)m-	Dolaylı aktarım (koşaç tümcesi) (olup)... ol (-ma) + -dİk + şyelik + -(ş)İ
Ad Tamlaması (zincirleme) AD-(ş)İn AD-(İEr/ş)İ(şİn) AD-(İEr/ş)İ(şİn) AD-(İEr/ş)İ	Pekiştirme -Dİr	İşteş çatı -(İ)ş-	Dolaylı aktarım (kipler) -mEk/-mE + şyelik gerek-/iste-
Geçmiş zaman (belirli) -Dİ	Geniş zaman - (E)İr	Dilek kipi -şE	Ulaçlar; -Dİk/-(ş)EcEk +şyelik için, -Dİk/-(ş)EcEk +-(ş)dEn

Koşaç tünçesi (hikâye kipi) – (ÿ)dl	Yeterlik -(ÿ)Ebl-, -(ÿ)EmE-	Dilek (hikâye) kipi (keşke) -sEydl	Nedenleştirme dolay /nedeniyse /yüzünden
Şimdiki zaman (hikâye kipi) – (I)yoradı	Geniş zaman (hikâye kipi) – (E/I)rdl	Ulaç -(ÿ)ken	Nedenleştirme diye
Ulaçla -(ÿ)ken	Geniş zaman (rivayet kipi) – (E/I)rdı	İlgeç -DEN beri/-DİR	Adlaştırma (genel) -mE/-Dİk'-(ÿ)EcEk +iyelik + -(n)E'-(n)dE'-(n)dEn'-(n)I
Bağlaç-İlgeç; ile/-(ÿ)İE	Adlaştırma -mE, -mEk, -Iş	Ulaç -Dİk+ iyelik + -(n)dEn beri	Ulaçlar; -DİR'-(ÿ)EcEk +iyelik halinde
Emir kipi -sİn, -(ÿ)İn(I), -sİn(ler)	Adlaştırma (+iyelik) + Durum -mE' -mEk / -(ÿ)Iş (+iyelik) + durum	Ulaç -(Dİ) ...-(ÿ)Eİİ	Ulaçlar; -mEsİnE rağmen/karşın
İstek kipi -(ÿ)E	Dolaylı Anlatım (emir kipi)	Koşul kipi zaman+-(ÿ)sE	Karşıtlık -(ÿ)E rağmen/karşın, -sE dE' bile
Sıfatlaştırma -İİ, -sİİ		Koşul kipi (koşaç tünçeleri) -(ÿ)sE	
Karşılaştırma -DEN önce	Ulaç -(ÿ)İp, -mEdEn	Dilek (hikâye) kipi (eğer) -sEydl	
Üstünlük en	Ulaç -(ÿ)ErEk	Ettirgen çatı -(I)t'/-DİR'/-Er'/-İr-	
Durum (belirtme durumu) -(ÿ)İ	Ulaç -(ÿ)E...-(ÿ)E	Çoklu ettirgen çatı -(I)t'/-DİR'/-Er'/-İr- + -t' -tir- -(ÿ)İ	
Şimdiki zaman -mEkE	Ulaçlar; -mE(+iyelik) için/-mEk için	İsteş çatı +Ettirgen çatı -(I)ş- + -İr-	
İlgi eki -ki	Ulaç -mEk üzere	Edilgen çatı -İ-	
Bağlaç de/da	Bağlaçlar; çünkü, bu nedenle, bu yüzden	Tarafından/-CE öbeği	

EK 2. Seçkilerdeki Yazarların Listesi

TDK Güzel Yazılar Hikâyeler 1-2	YKY Seçki	İş Bankası	MEB (edeb. & dil ve anlatım)	Feridun Andaç'tan*
Sabahattin Kudret Aksal	Sabahattin Kudret Aksal		Sabahattin Kudret Aksal	-
Vüs'at O. Bener	Vüs'at O. Bener		-	Vüs'at O. Bener
Sabahattin Ali	Sabahattin Ali		Sabahattin Ali	Sabahattin Ali
Tomris Uyar	Tomris Uyar		-	-
Nezihe Meriç	Nezihe Meriç		-	Nezihe Meriç
Firuzan	Firuzan		Firuzan	-
Tarık Dursun K.	Tarık Dursun K.			Tarık Dursun K.
Ömer Seyfettin	Ömer Seyfettin		Ömer Seyfettin	
Sait Faik Abasıyanık	Sait Faik Abasıyanık	Sait Faik Abasıyanık	Sait Faik Abasıyanık	Sait Faik Abasıyanık
Sevgi Soysal			-	-
Necati Cumalı			Necati Cumalı	-
Oktay Akbal			Oktay Akbal	Oktay Akbal
Adalet Ağaoğlu			Adalet Ağaoğlu	-
Nazlı Eray			-	-
Tarık Buğra			Tarık Buğra	Tarık Buğra
Bilge Karasu			-	Bilge Karasu
Selim İleri			-	-
Orhan Hançerlioğlu			-	-
Bekir Yıldız			-	-
Tahsin Yücel			Tahsin Yücel	Tahsin Yücel
Oğuz Atay			Oğuz Atay	-
Murathan Mungan			-	-
Ferit Edgü			-	Ferit Edgü
Feyza Hepçilingirler			-	-
Ayşe Kilimci			-	-
Sabahat Emir			Sabahat Emir	-
Kemal Kurt			-	-
Şevket Bulut			-	-
Sevinç Çokum			-	-
Behzat Ay			-	-
Bektaş Ağaoğlu			-	-
Nursel Duruel			-	-
Nedim Gürsel			-	-
Mustafa Kutlu			Mustafa Kutlu	-
Burhan Günel			-	-
Mustafa Necati Sepetçioğlu			-	-
Mehmet Seyda			-	-
Hakkı Kamil Beşe			-	-
Zeyyat Selimoğlu			-	Zeyyat Selimoğlu
Kamuran Şipal			-	-
	Haldun Taner		Haldun Taner	-
	Selçuk Baran		-	-
	Yaşar Kemal		Yaşar Kemal	Yaşar Kemal

	Mehmet Zaman Saçlıoğlu	-	
	Leyla Erbil	-	Leyla Erbil
	Necati Tosuner	-	
Sevim Burak		-	-
		-	Yaman Koray
		-	Demirtaş
		-	Ceyhun
		-	Muzaffer Buyrukçu
	Fakir Baykurt		Fakir Baykurt
	Yakup Kadri Karaosmanoğlu		Yakup Kadri Karaosmanoğlu
	Reşat Nuri Güntekin		Reşat Nuri Güntekin
	Memduh Şevket Esendal		Memduh Şevket Esendal
	Orhan Kemal		Orhan Kemal
	-		Orhan Duru
	-		Samim Kocagöz
	Ahmet Hamdi Tanpınar		Ahmet Hamdi Tanpınar
	Kemal Tahir		Kemal Tahir
	-		Aziz Nesin
	-		Peride Celal
	Hikmet Erhan Bener		Erhan Bener
	-		Demir Özlü
	-		Erdal Öz
	-		Onat Kutlar
	-		Adnan Özyalçınar
	-		Faik Baysal

***Romanda ve Öyküde Gerçeklik Arayışları - Edebiyatımızın Yol Haritası**

EK 3. Kayıp Eşyalar Bürosu (M. Gülsoy) Öyküsünün Özgün Metni

Bir çanta insanın yaşamını değiştirebilir mi?

Kemal askerden döndüğü zaman elinde sadece lise diploması ve bir de ehliyeti vardı. Ne yapacağını bilmiyordu. İşbitirici aile dostları babasına akıl vermişti. Bu oğlanı hiç olmazsa memur yapalım, tanıdıklar var, otobüs işletmelerinde işe sokalım. Kemal'e soran olmamıştı. Hoş, sorsalar da vereceği bir yanıt yoktu. İş bulmak, onun durumundaki bir genç için büyük bir sorundu. Ayrıca "bu oğlanı" işe yerleştiren kuvvetin bir süre sonra onu, bir "iyi aile kızı" ile evlendirmeye kalkacağı da açıktı. Zaten bu konularda aracılık edenlerin akıllarının bir köşesinde bilmemkimhanımlarınkızı da usul usul çeyiz düzüyordu. Kemal aptal bir delikanlı değildi. Kapı arkalarında konuşulanları, imaları, sessiz hazırlıkları seziyordu. Ama aldırılmıyordu. Nasılsa kendi başına yapabileceği bir şey yoktu. Üstelik anne ve babasının uzun yıllardır yarattıkları sakin dünyayı, tekrar, başka bir evde kurmak dışında yaşamdan beklediği bir şey de yoktu. Bu düşünce ve duygularla girdi kayıp eşyalar bürosundaki işine. Otobüslerde unutilan eşyaların envanterinin tutulduğu, belli bir süre sahipleri tarafından alınmak üzere bekletildiği bir tür depoydu bu büro. İş, bir haftada öğrenebileceği kadar kolaydı. Her akşam ve her sabah garaja dönen şoförler otobüslerini gözden geçirirken buldukları eşyaları büroya getirirler, Kemal formu doldururken sabırsızlıkla sicil numaralarını, otobüs hattını, eşyayı buldukları saati söylerler, sonra Kemal'i eşyalarla baş başa bırakırlardı.

En çok unutilan şemsiyelerdi. Tabii kış aylarında. Şemsiyeler için büroda özel bir bölüm vardı. Özellikle siyah, katlanabilir erkek şemsiyeleri için. Onun dışında akla hayale gelmeyecek şeyler de unutulurdu. Televizyon anteninden bozuk ev aletlerine (en çok ütü, ne garip!), çarşıdan yeni alınmış giysilerden çile çile yünlere, çeşit çeşit çivi, vida somundan, elektronik öğrencilerinin kullanmak üzere almış oldukları direnç, entegre gibi parçalara, ders kitaplarından porno dergilere kadar her şey... İnsanların kullandıkları her şeyden birer parça. Yiyecek türünde bozulacak şeyler getirildiğinde büroda tüketiliyor ya da çöpe atılıyordu. İlginç eşyalar hakkında anlatılan hikayeleri zaman içinde duyup öğrenecekti. Örneğin kendisinden önceki memur, bir torba otu bulan şoförle birlikte sabaha kadar büroda içmiş, sonra da yakayı ele verip açığa

alınmıştı. Onları yakalayan memurlar hallerini anlata anlata bitiremiyorlardı. İkisinin de gülmekten gözlerinden yaşlar geliyormuş. Tabii her şey kokudan anlaşılıymış.

Kemal sadece, depoya kaldırmadan önce doldurduğu formun sonundaki kutuya kayıp eşyayı tarif eden cümleleri yazarken düşünürdü. Onun dışında yaptığı her şey otomatikti. Unutulan eşyaların çoğu fazla ilginç olmuyordu zaten. Ama bir gün...

İşe girdiğinin altıncı ayıydı. Nisanın ortaları. Güneşli havalar, iyiden iyiye yaklaşmakta olan sıcak yaz günlerini haber veriyorlar, gergin kent insanlarının yüzüne belli belirsiz bir gülümseme armağan ediyorlardı. O akşamüstü bir çanta geldi. Getiren şoför içine şöyle bir bakmıştı. İvır zıvır deyip Kemal'e teslim edip sıvışmıştı.

Siyah, muşamba, alt kısmı kahverengi deri, bayan çantası. Sıra içindekilerin listesini yapmaya geldiğinde çantayı açınca yükselen koku Kemal'in içini bir hoş etti. Belli ki çok güzel bir kıza aitti. Güzel kızların güzel koktuğu doğrudu, ama tersi de mümkündü, bu sevimsiz düşünceyi hemen kovaladı. Çantanın içindekileri özenle masanın üzerine dizdi. Bir kitap (Korkuyu Beklerken, Öyküleri Oğuz Atay), bir koku (Adidas), bir ajanda (küçük, siyah plastik kaplı), fotokopiler (İngilizce notlar), küçük bir makyaj çantası. Hepsi buydu. Kemal dikkatle envanteri doldurdu. Sonra nesnelere bir daha baktı. Sahibi olan genç kızın nasıl biri olduğu merak etmeye başladı. Birazdan bu kız hakkında olmadık hayaller kuracağını biliyordu ve böylesine boş hayaller kurmak (aldığı aile terbiyesi gereği) çok da hoş bir durum değildi. Kendini kötü hissedecekti. Onun yerine eşyaları çantaya doldurdu, kitabı kendi çekmecesine, öbür kitapların yanına kaldırdı. Bütün gün canı sıkıldığı için okumak amacıyla, unutulan kitapları kendine ayırıyor, onlarla işi bittikten sonra (çoğunu okuyamıyor, okumayacağına emin olduğunda) depoda durmaları gereken yere kaldırıyordu.

Ertesi gün öyküleri okumaya başladı. Öğlene doğru kitabı yarılammıştı. Öykülerin birçoğu hoşuna gitmişti. Unutulan kitaplar içinde tamamını okuyabildiği fazla kitap çıkmıyordu, ama bu seferki kitap epeyce sarmıştı Kemal'i. Çizgi roman okurken hissettiği türden bir heyecanla okumuştur kimi öyküleri. Hele bir tanesi vardı ki... Öykünün kahramanı uzunca bir süre aklına takılıp kaldı. Sevdiği kıza bir türlü açılmadığı için yazara bir mektup yazarak derdine çare arayan cahil delikanlıyı gerçekten öyle biri varmış gibi düşündü bütün gün. Kendi durumunu düşündü. İster

istemez kendini çocuğun yerine, çantanın sahibi olan meçhul hayali de kızın yerine koydu. Utandı. Kendisi asla öyle bir duruma düşmezdi. Öyküdeki kız, çocuğu reddedip durmuş, çocuk bir türlü durumu kavrayamamıştı. Gururlu bir delikanlıydı Kemal, kendisinden hoşlanılmadığını anladığı anda arkasına bile bakmadan giderdi. Kesinlikle giderdi. Gerçi başına hiç öyle bir olay gelmemişti, ama gelseydi nasıl davranacağını çok iyi biliyordu. Öğleden sonra kitabın kalanını bitirdiğinde nedensiz bir şekilde akşamüzeri kızın gelip unuttuğu çantasını geri alacağını düşünmeye başladı. Oysa, genellikle kimse kaybettiği eşyanın peşine düşmüyordu. Belki otobüste unuttuklarının farkına varmıyorlardı, belki de garajda böyle bir büronun bulunduğunu bilmiyorlardı. Ama Kemal, sahibinin bu koskoca çantayı arayacağını düşünüyordu. Kendine çekidüzen vermek için tuvalete gitti. Saçlarını ıslatıp geriye doğru sıkıca taradı. İslanınca saçları daha bir siyah parladı. Gözlerini aynadaki görüntüsüne dikip bir süre baktı. Gözlerini kırpmamaya çalıştı. Saçının bittiği yerden bir damla su kayıp kaşının kenarından gözüne ulaşınca kadar baktı. Yakışıklı mıyım? Bilmiyordu. Bunu öğrenmenin tek yolu, bir başkasının aynasında kendini görmektir. Bunu da bilmiyordu. Aynadaki görüntüsünden ileriye doğru bakmaya başladı. Kendi yüzünü bulanık görmeye başladığında, gelecekte neye benzeyeceğini gördüğünü sandı. Babasına benzeyecekti. Gerçi babası kadar esmer değildi. Bu iyi diye düşündü. Bu iyi.

Çantanın sahibi kız ertesi gün de gelmedi. Bir sonraki gün de. Araya hafta sonu girdi. Kemal içinde büyüyen bir umutla işe geliyordu. Her gün temiz gömlek giyiyor, her sabah daha bir özenle tıraş oluyordu. Kızla karşılaşınca nasıl davranması gerektiğini kurguluyor, nasıl bir bakışla, nasıl bir ses tonuyla etkileyici olacağını hesaplarını yapıyordu. Yine de hiçbir senaryo ona gerçekçi görünmüyordu.

Sonraki günler de gelmeyince Kemal kızın artık hiçbir zaman gelmeyeceğine emin oldu. Hafif bir ümitsizlik yüzeye çıkmaya çalıştığında Kemal gidip çantayı bulunduğu yerden çıkarıyor, kızın deodoranını hafifçe kapağının içine sıkıp derin derin kokluyordu. Bu, gerçekten iyi geliyordu. Sanki karşılaşmışlar gibi, sanki sevgili olmuşlar gibi, sanki karşıya geçen (bu arada kızın Kadıköy’de yaşadığından neredeyse emindi) Şehir Hatları vapurlarından birine binmişler de akşam esintisi onun kokusunu taşımış gibi, sanki sarılmışlar da o kumral denizin bittiği yere burnunu gömmüş, dudaklarıyla... Avuçlarını terleten düşler.

Bir gün bu hayallerin artık dayanılmaz bir tutkuya dönüştüğünü anladığı anda, buna bir son vermesi gerektiğini düşündü. Böyle saçma bir şey olmamalıydı. Yaşamı boyunca hiç görmemiş olduğu bir kıza âşık olması... Bu koku meselesi... Hayır, buna kesinlikle bir son vermeliydi. Gündüz mesaisi çoktan bitmişti. Gölgeler uzamış, deponun köşelerindeki karanlık büyümüştü. Kendisi boş çelik raflardan birinin içine oturmuş düşünceler denizinde boğuluyordu. Öteki eşyalara baktı. Unutulmuş, öylece bırakılmış, sahihsiz nesnelere. Yüzyıl geçse, yüzyıl daha sahiplerini beklemek üzere boynu bükük bir şekilde duracak olan nesnelere. Kendisi de raftaki yerini almıştı işte. Onlardan ne farkı vardı? Ne farkı vardı? Tüm bir depo dolusu eşya ona bakıyormuş gibi geldi. Korku filmlerindeki gibi. Ama daha hüznü bir şey. Ona üzüyorlarmış gibi. Ona yardım etmek istiyorlarmış gibi. Bu düşünceler köpürerek akıp onu ilginç bir noktaya getirdiler: Mademki kız buraya gelmiyordu, o, kıza gidecekti. Kim olduğunu, nerede olduğunu, neye benzediğini bilmiyordu, ama hepsini öğrenebilirdi.

Çantayı durmakta olduğu raftan alıp masasına döndü. İçindekileri çıkarıp bir dedektif gözüyle tekrar inceleyecekti. İşte deodoran, makyaj çantası, fotokopiler ve ajanda! Ajandayı ilk gördüğünde de bir ad ya da adres var mı diye kurcalamıştı ve bir şey bulamamıştı, ama şimdi başka bir gözle (dedektif gözüyle) bakacaktı. Öteki ıvır zıvırı içine koyduktan sonra çantayı depodaki yerine kaldırdı. Dedektif gözleriyle depoya şöyle bir bakıp (nesnelere gözüne daha bir canlı, daha bir başka sır dolu göründüler) masasına geri döndü. Ajandayı baştan sona incelemeye başladı.

Ajanda üzerinde iki gün boyunca çalıştı. Öğrenebildiği çok az şey vardı. Çoğu sayfalar boştu. Birtakım randevular, taksit günleri, yapılacak işler not edilmişti. En son not iki hafta öncesinin cumartesi gününe ilişkin 14:00 Süheyla, Fıstık Pub notuydu. Buna benzer birçok kafe, sinema randevusu vardı. Kemal keşke daha önce şu deftere baksaymışım, diye geçirdi içinden. Tabii ya, o Fıstık Pub neredeyse bulur, oraya gidip beklemeye başlardı. O geldiğinde mutlaka tanıyacaktı. Sonra ne yapacaktı? Bu önemli değildi. Hele bir izini bulsa... Önemli olacak bir başka bilgi de bir dershaneye ait taksit tarihi ve miktarıydı. İşin kötüsü dershanenin adı yoktu. Fotokopilerden anladığı kadarıyla bir dil dershanesiydi.

Hafta sonuna kadar planlar yaptı. Dershaneyi bulmaya çalışmak iyi bir başlangıç olabilirdi. Çantanın unutulduğu hat üzerinde, kent in iki yakasında araştırma yapması gerekiyordu. Nasılsa önünde bolca zaman vardı. Hafta sonlarının bir bölümünü bu işe ayırabilirdi pekâlâ. Tüm dersanelere gidecek, ücretlerini öğrenecekti. Taksit miktarını ajandadakiyle karşılaştırarak doğru yeri saptayacaktı. Sonrası nasılsa gelirdi.

Hafta sonu şansına hava günlük güneşlikti. Vapurdan inince cıvıl cıvıl bir alan onu karşıladı. Sarhoş edici nefis bir serinlik vardı. Ne kadar çok isterdi şu çingenelerden bir demet fulya alıp Fıstık Pub’da onu bekleyen sevgilisine doğru uçarcasına gitmeyi! Ama buna daha çok vardı. Daha çok...

Zevkli bir gün geçirdi. Birçok dershaneden fiyat almıştı. Kafelere göz atmış, sahafları dolaşmıştı. Herkes sokaklardaydı. Renkli, pırıl pırıl, güzel kokulu birçok sevgili aday... Acaba hangisi diye düşünerek biraz da ayaklarının kendini götürdüğü yere doğru sürüklenmişti. Rastlantıyla kitap almıştı: Üst katı kafe olan bir kitapçının girişinde boş boş bakınırken satıcı belirli bir şey arayıp aramadığını sormuş, Kemal’in de ağzından Oğuz Atay’ın kitapları ne tarafta sözleri dökülmüştü. Satıcıya yüklü bir para öderken, bu da planın bir parçası, diye düşünüyordu. Bir yandan da kafede karşılaştıklarında kıza (artık ona bir ad gerekiyordu) kitaplardan, Oğuz Atay’dan söz açtığını hayal ediyordu. En çok onu severim. Evet, bütün kitaplarını okudum. Siz de mi İngilizce kursuna gidiyorsunuz? Ben çalıştığım için hafta sonuna yazıldım. İş konusunda doğruyu söyleyip söylememekte kararsızdım. Ne de olsa parlak bir iş sayılmazdı. O gün hafta sonu için ayırdığı tüm parasını harcamış olduğundan ertesi günü evden çıkmamaya karar verdi.

Sonraki haftayı okuyarak ve düşünerek geçirdi. Aldığı kitapları okuyor, yorulduğu zamanlarda dersane tarifelerini önüne serip gelecekteki sevgilisinin şu anda hangisinin sıralarında oturduğunu tahmin etmeye çalışıyordu. Önümüzdeki hafta sonu başka bir hamle yapması gerekiyordu artık. Kuşkulu dersane sayısını ikiye indirmişti. Bunların kapısına gidip öğrencilerin çıkış saatini beklemeyi gururuna yediremiyordu. Bir yandan

da dersane ücretleri cazip gelmeye başlamıştı. İngilizce öğrenirse belki daha iyi bir işe girer, kıza mahcup olmazdı. Hem bu parayla kendine bir ev bile tutamazdı. İki kişi geçinmek... Hop, yavaş ol! Ne ev tutması, ne iki kişisi... Hayal kurmaya başladı mı insan, nelere sahip olmadığını ve olamayacağını anlıyor sadece. Biraz yavaş olmazsa aptal çocuklar gibi hayaller içinde kaybolacaktı. İyi ki içinde sağduyulu bir ses, gerektiğinde frene basıyor, onu yavaşlatıyordu. Her şey bir yana, yabancı bir dil öğrenmek kendisi için yararlı olacaktı. Belki yeni bir işe girerdi. Turizm şirketi örneğin! Kesinlikle dil bilmek gerekiyordu. Bu düşünceyi sevdi. Babasına durumu açıklarken, her şeyi ince ince hesaplamış olduğunu göstermeliydi. Çünkü evde tartışma olmazdı. Babası hayır dediğinde bunun tek bir anlamı vardı: Hayır. Gerçi izin almak zorunda değildi, ama gizli işler çeviriyormuş gibi bir şey yapmayı kendisine asla yakıştıramazdı. Evet, en güzeli, babasına yeni bir işe girmek istediğini, ama dil bilmediği için bir sürü güzel işi kaçırdığını söylemesiydi. Hemen işini değiştirmese bile belki başka şeyler de yapabilirdi. Örneğin üniversite sınavlarına girebilirdi. Belki çok çalışırsa, hem sevgilisi de destek olursa (kızın üniversite öğrencisi olduğundan iyice emindi) açık öğretimi kazanabilirdi. Hem çalışır hem okurdu. İçi içine sığmıyordu. Hem İngilizce bilip hem üniversite mezunu olursa, artık bu kayıp eşyalar bürosunda işi olmazdı... Bunları düşünürken elleri arkasında, dilsiz nesnelere oluşmuş bu garip hazinenin tek sahibiymişçesine rafların önünde duruyor, tuhaf bir sevgi ile eşyalara bakıyordu. Böyle anların birinde...

Evet böyle anların birinde biri geldi. Bir adam. Kendisi gibi esmer... Aynı boyda... Bir çanta soracaktım. Eşim otobüste unutmuş. Siyah anorak bir çanta. İçinde değerli bir şey yokmuş. Bir kitap, ders notları, makyaj malzemeleri...

Kemal bunları duyunca uzun zamandır görmekte olduğu güzel rüyanın bir kâbusa dönüştüğünü, ayağını bastığı dünyanın artık onu yok edecek, içine alacak bir karanlık gibi büyüdüğünü dehşetle fark etti. Şimdi, Kayıp Eşyalar Bürosu'nun koridoru çocukluğunun korku tüneliydi. Depodan çantayı çıkarıp adama verirken her şeyini kumarda kaybetmiş bir adam gibi yorgundu. Parmaklarının ucuna değen çantanın anorak dokusu ile içinden vedalaşıyordu. Çantanın içinde hayalleri vardı, bu belliydi. Planları, sevgilisi, geleceği, kokusu... İnsan bu kadar aptal olabilir miydi? Öylesine sarsılmıştı ki, adama formu imzalatmayı bile unuttu. Bir an önce adam oradan gitsin

istiyordu. Bu kendine çok benzeyen adamın ve verebileceği güçle tüm yaşamını değiştirecek olan kadının kim olduğunu bilmek istemiyordu. Çünkü bilmesi gerekeni biliyordu. “O adam” olmadığını, tezgâhın öteki tarafında durduğunu, Kayıp Eşyalar Bürosu’nda çalıştığını, bir memur olduğunu, büyük bir olasılıkla bunun hiç değişmeyeceğini biliyordu.

Adam, birkaç zamandır kendisine yaşam veren her şeyi o çantanın içine koyup götürmüştü. Yağmur yağıyordu. Bahar yağmuru olduğunu, birazdan geçeceğini bilmesine rağmen depodan almış olduğu kimliksiz kara şemsiyelerden birinin altına sığınmış yürüyordu. Olmayan bir geleceğe doğru... Mutsuzluğa doğru... Üzüntüyle o kitaptaki tüm öyküleri okuyup bitirmiş olduğunu düşündü. Sıra son öyküdeydi. “...Son günlerde istasyon şefini de nedense ortalarda göremiyorum. İzinli olduğunu sanıyorum çünkü yıllardır hiç tatil yapmamıştı. Onun elbiseleri de şimdi benim üzerimde...”

Üzüntüyle o kitaptaki tüm öyküleri yaşayıp bitirmiş olduğunu düşündü. Sıra son öyküdeydi. Onun elbiseleri de şimdi benim üzerimde. Kayıp Eşyalar Bürosu’nda unutulmuş bir memurun, Kemal’in üzerinde. Benim üzerimde. Özlediği yaşamın ne kadar uzağında olduğunu, babasının da özlediği yaşamın ne kadar uzağında olduğunu, onun babasının da... anladı.

Onun elbiseleri şimdi benim üzerimde. Adresim Kayıp Eşyalar Bürosu.

EK 3.1 Kayıp Eşyalar Bürosu Öyküsünün A1 Metni

Bir çanta insanın yaşamını değiştirebilir mi?

Kemal askerden döndü. O zaman sadece lise diploması ve ehliyeti vardı. Aile dostları babasıyla konuştu. Arkadaşlarımız var, Kemal'e otobüs işletmelerinde iş versinler, dediler. Hiç kimse Kemal'e bunu sormadı. İş bulmak, onun gibi bir genç için büyük bir sorundu. Ayrıca biliyordu, işten sonra da "iyi bir kızla evlensin" diye düşünüyorlardı. Bu çok açıktı. Kemal aptal bir delikanlı değildi. Onun hakkında gizlice neler konuşuyorlar, bunu biliyordu. Ne hazırlıklar yapıyorlar, anlıyordu. Ama bunlara önem vermiyordu. Ayrıca o da evlenmek ve sakin bir dünya kurmak istiyordu. Tıpkı annesi ve babası gibi.

Kayıp Eşyalar Bürosundaki işine bu düşünce ve duygularla girdi. İnsanlar her zaman otobüslerde bir şeyler unutuyordu. Eşyaların sahipleri bir süre sonra eşyalar için geliyordu. O zamana kadar bu eşyalar büroda bekliyordu. İş çok kolaydı. Bir haftada işi öğrendi. Şoförler her akşam ve her sabah garaja dönüyorlar ve otobüslerini kontrol ediyorlardı. Bazı yolcular otobüste eşyalarını unutuyordu. Şoförler bu eşyaları büroya getiriyorlardı. Kemal, bir forma şoförlerin numaralarını, otobüs numarasını ve saatini yazıyordu. Sonra şoförler bürodan çıkıyor, Kemal'i eşyalarla yalnız bırakıyorlardı.

İnsanlar en çok şemsiyelerini unutuyorlardı. Tabii kış aylarında. Şemsiyeler için büroda özel bir bölüm vardı. Onun dışında insanlar otobüslerde inanılmaz şeyler unutuyorlardı. Bozuk ev aletleri (en çok ütü, ne garip!), yeni giysiler, yün ipler, elektronik öğrencilerinin malzemeleri, ders kitapları, dergiler, her şey... İnsanların tüm eşyalarından bir parça. Şoförler bazen yiyecek de buluyorlardı. O zaman bu yiyecekleri büroda yiyorlar ya da çöpe atıyorlardı.

Kemal, depoya kaldırmadan önce forma kayıp eşyanın özelliklerini yazıyor ve sadece o zaman düşünüyordu. Bunun dışında Kemal'in işinde her şey otomatikti. Zaten buradaki birçok eşya ilginç değildi. Ama bir gün...

Kemal'in işteki altıncı ayıydı. Nisanın ortaları. Güneşli havalar, sıcak yaz günlerini haber veriyordu. O akşamüstü bir çanta geldi. şoför çantanın içine baktı, önemli bir şey yok, dedi.

Siyah, ucuz, altı kahverengi deri, kadın çantası. Kemal, çantanın içindeki eşyaların listesini yapmak için çantayı açtı. Eşyaların kokusu Kemal'i etkiledi. Belli, bu çanta çok güzel bir kıza aitti. Güzel kızlar güzel kokuyordu, ama tersi de mümkündü. Çantadaki eşyaları güzelce masaya koydu. Bir kitap (Korkuyu Beklerken, Bütün Öyküleri Oğuz Atay), bir parfüm (Adidas), bir ajanda, fotokopiler (İngilizce notlar), küçük bir makyaj çantası. Hepsi buydu. Kemal bunları dikkatle forma yazdı. Sonra eşyalara bir daha baktı. Merak ediyordu: Bunların sahibi genç kız nasıl biri? Bu kız hakkında hayallere dalmak istemiyordu. Böyle boş hayaller ona uygun değildi. Kendini kötü hissediyordu. Eşyaları çantaya geri koydu. Ama kitabı kendi dolabına, diğer kitapların yanına koydu. Bütün gün canı sıkılıyordu. Bu yüzden kitapları ayırıyor, bazılarını okuyordu. Sonra depodaki yerlerine koyuyordu.

Ertesi gün, öğlene kadar öykülerin yarısını okudu. Birçok öyküyü sevdi. Bu kitap Kemal'in çok hoşuna gitti. Heyecanla okudu. Öğleden sonra kitabın devamını bitirdi. Akşamüstü birden, kız çantası için gelecek, diye düşündü. Tuvalete gitti, saçlarını taradı. Bir süre aynada kendisine baktı. Yakışıklı mıyım? Bilmiyordu.

Çantanın sahibi kız ertesi gün de gelmedi. Bir sonraki gün de. Hafta sonu geçti. Kemal umutla işe geliyordu. Her gün temiz gömlek giyiyor, her sabah özenle tıraş oluyordu.

Kız, daha sonraki günler de gelmedi. Kemal, böyle umutsuz durumlarda çantayı çıkarıyordu. Kızın parfümünü biraz sıkıyor, kokluyordu. Bu ona iyi geliyordu.

Kemal bir gün anladı, bu hayaller onun için artık bir tutkuydu. Bu kızını hiç görmedi, tanımiyordu, ama şimdi ona aşıktı. Bu çok saçma, diye düşündü. Buna kesinlikle bir son vermek gerekiyordu. Diğer eşyalara baktı. Eşyalar, uzun zamandır sahiplerini bekliyorlardı. Kendisi de onlar gibiydi. Düşündü: Kız buraya gelmiyor, o zaman Kemal kıza gitsin. Kim? Nerede yaşıyor? Neye benziyor? Bilmiyordu.

Birden aklına çanta geldi. Çantayı aldı ve masasına döndü. Çantanın içindeki eşyaları çıkardı. Bir dedektif gibi tekrar inceledi. Bir ad ya da adres yoktu. Çok az bilgi vardı.

Birçok sayfa boştu. En son not, iki hafta önceki cumartesi günü içindi; 14:00 Süheyla, Fıstık Pub. Onu bulmak istiyordu. Önemli bir başka bilgi, bir dersane ücretiydi. Ama dershanenin adı yoktu. Fotokopilerden anladı: bir dil dershanesiydi.

Hafta sonuna kadar planlar yaptı. Dershaneyi aramak, iyi bir başlangıçtı. Doğru dershaneyi bulmak istiyordu.

Şanslıydı, hafta sonu hava güneşliydi. Zevkli bir gün geçirdi. Birçok dershanenin ücretini öğrendi. Kafelere baktı, eski kitapçıları dolaştı. Herkes sokaklardaydı. Aslında aklında yoktu ama bir kitap aldı. Oğuz Atay'ın kitabıydı bu. Bu da planın bir parçası, diye düşündü. Bir gün kızla görüşecek ve o zaman kitaplardan, Oğuz Atay'dan konuşacaklardı. En çok onu seviyorum. Evet, bütün kitaplarımı okudum. Siz de mi İngilizce kursuna gidiyorsunuz? Ben çalışıyorum, bu yüzden hafta sonu gidiyorum. O gün o haftanın tüm parasını harcadı, bu yüzden ertesi gün evde kaldı.

Sonraki hafta hep kitap okudu ve düşündü. Kitapları okuyor, bazen yoruluyor ve dersane ücretlerine bakıyordu. Hayalindeki sevgilisi şu anda hangi dershanede idi? Doğrusu, yabancı bir dil öğrenmek kendisi için de iyiydi. Sonra yeni bir iş bulmak mümkündü... Turizm şirketi örneğin! Kesinlikle dil bilmek gerekiyordu. Kemal, bu düşünceyi sevdi. Hemen iş değiştirmek gerekmiyordu, başka şeyler de mümkündü. Örneğin üniversite sınavına girmek ve açık öğretimde okumak. Hem çalışacak hem okuyacaktı. Çok heyecanlıydı. İngilizce öğrenmek ve üniversite mezunu olmak... İşte o zaman bu kayıp eşyalar bürosuna gerek yoktu. Bu düşüncelerle rafların önünde durdu. Garip bir sevgi ile eşyalara baktı. Böyle anların birinde...

Evet, böyle anların birinde biri geldi. Bir adam. Kendisi gibi esmer... Aynı boyda... Eşimin bir çantası vardı. Otobüste unuttu. Siyah, altı kahverengi bir çanta. İçinde değerli bir şey yok. Bir kitap, ders notları, makyaj malzemeleri...

Kemal birden anladı; bu güzel rüya, bir kâbus oluyordu. Şimdi, Kayıp Eşyalar Bürosu'nun koridoru, çocukluğunun korku tüneliydi. Çok yorgundu. Parmaklarının ucundaki çanta ile vedalaştı. Çantanın içinde hayalleri vardı. Planları, sevgilisi, geleceği, kokusu vardı. Bu kadar aptallık mümkün müydü? Çok üzgündü, formu bile unuttu. Adam ona çok benziyordu. Artık bu adamı ve kadını tanımak istemiyordu.

Çünkü biliyordu. Kemal, “o adam” değildi. Kayıp Eşyalar Bürosu’nda çalışıyordu ve bu hiç değişmeyecekti... Bunu biliyordu.

Çanta, Kemal’e yaşam verdi. Ama adam, hayalleri o çantanın içinde götürdü. Yağmur yağıyordu. Bahar yağmuru. Kemal, bir geleceğe doğru, mutsuzluğa doğru yürüyordu. Birden öyküleri düşündü, üzüldü. O kitaptaki tüm öyküleri yaşadı ve bitirdi. Sıra son öyküdeydi. Onun elbiseleri şimdi benim üzerimde. Beni Kayıp Eşyalar Bürosu’nda unuttular. Onun elbiseleri benim üzerimde. Anlıyordu; istekleri, planları, geleceği, yaşamı çok uzaktaydı... Babasının istekleri, geleceği çok uzakta ve onun babasının da...

Onun elbiseleri şimdi benim üzerimde. Adresim Kayıp Eşyalar Bürosu.

Sözlükçe

ajanda (ad): küçük defter, üzerine gerekli notları, telefon numaralarını vb. yazıyoruz (datebook)

dershane (ad): özel kuruluş, okul dışında ders veriyor (teaching institution)

garaj (ad): arabalar için park yeri. (garage)

garip (sf.): anlamak ya da açıklamak zor (weird)

gölge (ad): bir ışık ve yüzey arasındaki kişinin, nesnenin yerdeki karanlık şekli (shadow)

hayal (ad): istek, dilek; zihinde canlandırıyoruz (dream)

hayale dalmak: güzel bir şeyi düşünmek (daydream)

inanılmaz (sf.): inanmak güç, şaşırtıcı (unbelievable)

önem vermek: değer vermek, önemli saymak (mind, care)

saçma (sf.): doğru değil, aptalca (nonsense)

tıpkı (bteç): bir şeyin benzeri ya da aynısı (just like)

tutku (ad): güçlü duygu, istek (passion)

EK 3.2 Kayıp Eşyalar Bürosu Öyküsünün A2 Metni

Bir çanta insanın yaşamını değiştirebilir mi?

Kemal askerden döndü. O zaman elinde sadece lise diploması ve bir de ehliyeti vardı. Şimdi ne yapacaktı, bilmiyordu. Aile dostları babasıyla konuşmuştu. Bu oğlanı en azından memur yapalım, tanıdıklarımız var, ona otobüs işletmelerinde iş versinler. Kimse Kemal'e bunu sormadı. İş bulmak, onun durumundaki bir genç için büyük bir sorundu. Ayrıca aile dostları bu oğlana iş bulmuştu, bir süre sonra onu bir "iyi aile kızı" ile evlendireceklerdi. Bu çok açıktı. Kemal aptal bir delikanlı değildi. Onun hakkında gizlice neler konuşuyorlar, anlıyor; sessiz hazırlıkları seziyordu. Ama bunları umursamıyordu. Biliyordu, kendi başına bir şey yapamazdı. Ayrıca annesi ve babası sakın bir dünya kurmuştu. O da yalnızca aynı sakın dünyayı kurmak istiyordu. Kayıp Eşyalar Bürosundaki işine bu düşünce ve duygularla girdi. İnsanlar her zaman otobüslerde bir şeyler unuturdu. Eşyaların sahipleri bir süre sonra eşyalar için gelirdi. O zamana kadar bu eşyalar büroda beklerdi. İş çok kolaydı, bir haftada öğrendi. Şoförler her akşam ve her sabah garaja döner, otobüslerini kontrol eder, otobüslerdeki eşyaları büroya getirirlerdi. Kemal, bir forma şoförlerin numaralarını, otobüs numarasını ve saatini yazardı. Sonra şoförler hemen bürodan çıkar, Kemal'i eşyalarla yalnız bırakırlardı.

İnsanlar en çok şemsiyelerini unuturdu. Tabii kış aylarında. Şemsiyeler için büroda özel bir bölüm vardı. Özellikle siyah erkek şemsiyeleri için. Onun dışında insanlar inanılmaz şeyler unutuyorlardı. Televizyon anteni, bozuk ev aletleri (en çok ütü, ne garip!), yeni giysiler, yün ipler, elektronik öğrencilerinin malzemeleri, ders kitapları, dergiler, her şey... İnsanların tüm eşyalarından, her şeyden birer parça. Şoförler bazen yiyecek de bulurlardı. O zaman bu yiyecekleri büroda yer ya da çöpe atarlardı.

Kemal, depoya kaldırmadan önce forma kayıp eşyanın özelliklerini yazar ve sadece o zaman düşünürdü. Onun dışında Kemal'in işinde her şey otomatikti. Zaten bu eşyaların çoğu fazla ilginç olmuyordu. Ama bir gün...

Kemal'in iŖteki altıncı ayıydı. Nisanın ortaları. GüneŖli havalar, önümüzdeki sıcak yaz günlerini haber veriyordu. O akŖamüstü bir çanta geldi. Ŗoför çantanın içine bir bakmış, önemli bir Ŗey yok, demiŖti.

Siyah, ucuz, altı kahverengi deri, bayan çantası. Kemal, çantanın içindeki eşyaların listesini yapmak için çantayı açtı, eşyaların kokusu Kemal'i etkiledi. Belliydi, bu çanta çok güzel bir kıza aitti. Güzel kızlar güzel kokardı, ama tersi de mümkündü, bu sevimsiz düşünceyi hemen kafasından attı. Çantadaki eşyaları güzelce masanın üzerine koydu. Bir kitap (Korkuyu Beklerken, Bütün Öyküleri Oğuz Atay), bir parfüm (Adidas), bir ajanda (küçük, siyah plastik kaplı), fotokopiler (İngilizce notlar), küçük bir makyaj çantası. Hepsi buydu. Kemal bunları dikkatle forma yazdı. Sonra eşyalara bir daha baktı. Bunların sahibi genç kız nasıl biri, merak etmeye başladı. Bu kız hakkında hayallere dalmak istemiyordu. Böyle boş hayaller, ona uygun değildi. Kendini kötü hissedecekti. Eşyaları çantaya geri koydu, kitabı da kendi dolabına, diğerk kitapların yanına koydu. Bütün gün canı sıkılıyordu. Bu yüzden bürodaki kitapları ayırıyor, bazılarını okuyor, sonra depodaki yerlerine koyuyordu.

Ertesi gün, öğlene kadar öykülerin yarısını okumuŖtu ve öykülerin birçoğunu sevmiŖti. Depodaki her kitabı sonuna kadar okuyamıyordu, ama bu kitap Kemal'in çok hoşuna gitmiŖti. Çizgi roman okur gibi heyecanla okumuŖtu. Öğleden sonra kitabın devamını da bitirdi. AkŖamüstü birden, kız çantası için gelecek, diye düşündü. Ama genellikle kimse bu eşyaları almak için gelmiyordu. Belki nerede unuttular hatırlamıyorlardı, belki de böyle bir büroyu bilmiyorlardı. Ama Kemal'e göre kız, bu kocaman çantayı arayacaktı. Tuvalete gitti, saçlarını taradı. Bir süre aynada kendisine baktı. Yakışıklı mıyım? Bilmiyordu.

Çantanın sahibi kız ertesi gün de gelmedi. Bir sonraki gün de. Hafta sonu geçti. Kemal içinde bir umutla işe geliyordu. Her gün temiz gömlek giyiyor, her sabah özenle tıraş oluyordu.

Kız, daha sonraki günler de gelmedi. Kemal emindi, artık hiçbir zaman gelmeyecekti. Böyle umutsuz durumlarda çantayı çıkarıyor, kızın parfümünü hafifçe sıkıyor, kokluyordu. Bu gerçekten iyi geliyordu.

Kemal bir gün anladı, bu hayaller dayanılmaz bir tutkuya dönüşmüştü, buna bir son vermek gerekiyordu. Bu kızı hiç görmemişti, ama şimdi ona âşıktı. Bu saçma bir şeydi. Buna kesinlikle bir son vermek gerekiyordu. Akşam olmuştu. Depodaki eşyalara baktı. İnsanlar bu eşyaları unutmuş, burada bırakmışlardı. Eşyalar, uzun zamandır sahiplerini bekliyorlardı. Kendisi de onlar gibiydi işte. Onlardan ne farkı vardı? Bu düşünceler büyüdü ve onu ilginç bir noktaya getirdi: Kız buraya gelmiyor, o zaman Kemal, kıza gidecekti. Kimdi, nerede yaşıyordu, neye benziyordu bilmiyordu, ama hepsini öğrenebilirdi.

Çantayı raftan aldı ve masasına döndü. Çantanın içindeki eşyaları çıkardı, bir dedektif gözüyle tekrar inceledi. İşte parfüm, makyaj çantası, fotokopiler ve ajanda! İlk gün ajandaya bakmış, bir ad ya da adres bulamamıştı.

Ajanda üzerinde iki gün çalıştı. Çok az şey öğrenebildi. Birçok sayfa boştu. Notlarda bazı randevular ve işler vardı. En son not, iki hafta öncesinin cumartesi günündeydi; 14:00 Süheyla, Fıstık Pub. Kemal ajandaya daha önce böyle bakmamıştı, bu yüzden üzgündü. O zaman gider, Fıstık Pub'ı bulur ve orada kızı beklerdi. Onu bulmak istiyordu. Önemli bir başka bilgi de bir derslane ücretiydi. Ama dershanenin adı yoktu. Fotokopilerden anladı, bir dil dershanesiydi.

Hafta sonuna kadar planlar yaptı. Dershaneyi aramak, iyi bir başlangıç olabilirdi. Kız çantayı otobüste unutmuştu. O otobüs hattı üzerinde araştırma yapacaktı. Tüm dershanelere gidecek, ücretlerini öğrenecekti. Doğru yeri bulacaktı.

Şanslıydı, hafta sonu hava güneşliydi. Şu çingenelerden bir demet çiçek almak ve Fıstık Pub'daki sevgilisine gitmek... Bunu ne kadar çok isterdi! Ama buna daha çok vardı.

Zevkli bir gün geçirdi. Birçok dershaneden fiyat almıştı. Kafelere bakmış, eski kitapçıları dolaşmıştı. Herkes sokaklardaydı. Aklında yoktu ama Oğuz Atay'ın bir kitabını almıştı. Şimdi kitap elinde, hayal kuruyordu: Kafede kızla kitaplardan, Oğuz Atay'dan konuşacaklardı. En çok onu severim. Evet, bütün kitaplarımı okudum. Siz de mi İngilizce kursuna gidiyorsunuz? Ben çalışıyorum, bu yüzden hafta sonu gidiyorum. O gün o haftanın tüm parasını harcadı, bu yüzden ertesi gün evde kalmaya karar verdi.

Sonraki hafta hep kitap okudu ve düşündü. Kitapları okuyor, bazen yoruluyor ve dersane fiyatlarına bakıyor, gelecekteki sevgilisi şu anda hangisinde, tahmin etmeye çalışıyordu. Bir yandan da dersane ücretleri uygun gelmeye başlamıştı. İngilizce öğrenmek ve böylece daha iyi bir işe girmek... İşte o zaman kızın karşısında utanmazdı. Doğrusu, yabancı bir dil öğrenmek kendisi için de iyi olacaktı. Belki yeni bir işe girerdi. Turizm şirketi örneğin! Kesinlikle dil bilmek gerekiyordu. Kemal, bu düşünceyi sevdi. Her şeyi hesaplamıştı. Hemen iş değiştirmek gerekmiyordu, başka şeyler de yapabilirdi. Örneğin üniversite sınavına girebilirdi. Belki çok çalışır ve açık öğretimi kazanabilirdi. Açık öğretimde okula gitmek gerekmiyordu, böylece hem işine devam eder hem de okurdu. Çok heyecanlıydı. İngilizce öğrenmek ve üniversite mezunu olmak... İşte o zaman bu kayıp eşyalar bürosuna gerek yoktu. Bütün bu düşüncelerle rafların önünde duruyor, tuhaf bir sevgi ile eşyalara bakıyordu. Böyle anların birinde...

Evet, böyle anların birinde biri geldi. Bir adam. Kendisi gibi esmer... Aynı boyda... Bir çanta soracaktım. Eşim otobüste unutmuş. Siyah, altı kahverengi deri bir çanta. İçinde değerli bir şey yokmuş. Bir kitap, ders notları, makyaj malzemeleri...

Kemal birden fark etti: Bu güzel rüya bir kâbusa dönüşüyordu. Şimdi, Kayıp Eşyalar Bürosu'nun koridoru, çocukluğunun korku tüneliydi. Depodan çantayı çıkardı, adama verdi. Çok yorgundu. Parmaklarının ucundaki çantayla vedalaşıyordu. Çantanın içinde hayalleri vardı, bu belliydi. Planları, sevgilisi, geleceği, kokusu vardı. İnsan bu kadar aptal olabilir miydi? Çok üzgündü, formu unuttu. Adam formu imzalamamıştı. Kemal de adam bir an önce oradan gitsin istemişti. Bu adamı ve kadını tanımak istemiyordu. Çünkü biliyordu; Kemal "o adam" değildi. Kayıp Eşyalar Bürosu'nda çalışacak ve bu hiç değişmeyecek... Bunları biliyordu.

Çanta, Kemal'e yaşam vermişti. Adam, hayalleri o çantanın içine koymuş, götürmüştü. Yağmur yağıyordu. Kemal, bir geleceğe doğru, mutsuzluğa doğru yürüyordu. Birden öyküleri düşündü, üzüldü. O kitaptaki tüm öyküleri yaşamış ve bitirmişti. Sıra son öyküdeydi. Onun elbiseleri de şimdi benim üzerimde. Kayıp Eşyalar Bürosu'ndaki bir memurun, Kemal'in üzerinde. Benim üzerimde. Anlıyordu; istekleri, planları, geleceği, yaşamı çok uzaktaydı... Babasının istekleri, geleceği de ve onun babasının da...

Onun elbiseleri şimdi benim üzerimde. Adresim Kayıp Eşyalar Bürosu.

Sözlükçe

dershane (ad): özel kuruluş, okul dışında ders veriyor (teaching institution)

garaj (ad): arabalar için park yeri. (garage)

garip (sıfat): anlaması ya da açıklaması zor (weird)

gölge (ad): bir ışık ve yüzey arasındaki kişinin, nesnenin yerdeki karanlık şekli (shadow)

hat (ad): bir araç, otobüs bu yoldan gidiyor, geçiyor (route)

inanılmaz (sıfat): inanılması güç, şaşırtıcı (unbelievable)

önem vermek: değer vermek, önemli saymak (mind, care)

saçma (sıfat): doğru değil, aptalca (nonsense)

sevimsiz (sıfat): hoş değil (unpleasant)

sezmek (eylem): anlamak, fark etmek (to sense)

tıpkı (bteç): bir şeyin benzeri ya da aynısı (just like)

EK 3.3 Kayıp Eşyalar Bürosu Öyküsünün B1 Metni

Bir çanta insanın yaşamını değiştirebilir mi?

Kemal askerden döndüğünde sadece lise diploması ve bir de ehliyeti vardı. Şimdi ne yapacaktı, bilmiyordu. Aile dostları babasıyla konuşmuştu. Bu oğlanı en azından memur yapalım, tanıdıklar var, onu otobüs işletmelerinde işe sokalım. Kimse Kemal'e bir şey sormamıştı. İş bulmak, onun durumundaki bir genç için büyük bir sorundu. Ayrıca bu oğlanı işe yerleştiren aile dostları, bir süre sonra onu bir "iyi aile kızı" ile evlendirecekti. Bu çok açıktı. Kemal aptal bir delikanlı değildi. Gizlice konuşulan konuları, sessiz hazırlıkları hissediyordu. Ama bunları önemsemiyordu. Nasılsa kendi başına yapabileceği bir şey yoktu. Ayrıca annesi ve babası sakın bir dünya kurmuşlardı ve o da aynı sakın dünyayı, tekrar, başka bir evde kurmak istiyordu. Kayıp Eşyalar Bürosundaki işine bu düşünce ve duygularla girdi. Bu büro otobüslerde unutilan eşyalar için bir tür depoydu. Sahipleri gelene kadar eşyalar bir süre büroda beklerdi. İş çok kolaydı, bir haftada öğrendi. Şoförler her akşam ve her sabah garaja döndükten sonra otobüslerini kontrol eder, unutilan eşyaları büroya getirirlerdi. Kemal formu doldururken şoförler sabırsızlıkla numaralarını, otobüs hattını, eşyayı bulma saatini söylerler ve Kemal'i eşyalarla yalnız bırakırlardı.

En çok unutilan şemsiyelerdi. Tabii kış aylarında. Şemsiyeler için büroda özel bir bölüm vardı. Özellikle siyah, katlanabilir erkek şemsiyeleri için. Onun dışında akla hayale gelmeyecek şeyler unutilurdu. Televizyon anteninden bozuk ev aletlerine (en çok ütü, ne garip!), yeni giysilerden çile çile yünlere, çeşit çeşit çivi, vidadan, elektronik öğrencilerinin malzemelerine, ders kitaplarından dergilere kadar her şey... İnsanların kullandıkları her şeyden birer parça. Şoförler yiyecek türünde şeyler getirdiği zaman bu yiyecekleri büroda yiyorlar ya da çöpe atıyorlardı.

Kemal, depoya kaldırmadan önce formun sonundaki kutuya kayıp eşyayla ilgili özellikleri yazıyordu ve sadece o zaman düşünüyordu. Onun dışında Kemal'in işinde her şey otomatikti. Zaten bu eşyalar çok ilginç olmuyordu. Ama bir gün...

Kemal'in işteki altıncı ayıydı. Nisanın ortaları. Güneşli havalar, yaklaşan sıcak yaz günlerini haber veriyor ve az da olsa şehirdeki insanları mutlu ediyordu. O akşamüstü bir çanta geldi. şoför çantanın içine bir bakmış, ıvır zıvır, önemli bir şey yok, demişti.

Siyah, ucuz, alt kısmı kahverengi deri, bayan çantası. Çantanın içindeki eşyaların listesini yapmak için çantayı açtığı zaman yükselen koku Kemal'in içini bir hoş etti. Belli ki çanta, çok güzel bir kıza aitti. Güzel kızlar güzel kokardı, ama tersi de mümkündü, bu sevimsiz düşünceyi hemen kafasından attı. Çantadaki eşyaları güzelce masanın üzerine dizdi. Bir kitap (Korkuyu Beklerken, Bütün Öyküleri Oğuz Atay), bir koku (Adidas), bir ajanda (küçük, siyah plastik kaplı), fotokopiler (İngilizce notlar), küçük bir makyaj çantası. Hepsi buydu. Kemal dikkatle formu doldurdu. Sonra eşyalara bir daha baktı. Bunların sahibi genç kız nasıl biri, merak etmeye başladı. Bu kız hakkında hayaller kurmak istemiyordu. Böyle boş hayaller kurmak, çok da hoş bir durum değildi. Kendini kötü hissedecekti. Onun yerine eşyaları çantaya doldurdu, kitabı kendi çekmecesine, diğer kitapların yanına koydu. Bütün gün canı sıkılıyordu. Bu yüzden unutulan kitapları kendisi için ayırıyor, bazılarını okuyor, sonra depodaki yerlerine kaldırıyordu.

Ertesi gün, öyküleri okumaya başladı. Öğlene kadar öykülerin yarısını okumuştu. Öykülerin birçoğunu sevmişti. Unutulan kitapların hepsini sonuna kadar okuyamamıştı, ama bu kitap Kemal'in hoşuna gitmişti. Bazı öyküleri, çizgi roman okur gibi heyecanla okumuştu. Öğleden sonra kitabın kalanını da bitirdiği zaman akşamüstü kızın çantası için geleceğini düşündü. Oysa, genellikle kimse bu eşyaları almak için gelmiyordu. Belki nerede unuttuklarını hatırlamıyorlardı, belki de böyle bir büronun olduğunu bilmiyorlardı. Ama Kemal kızın bu kocaman çantayı arayacağını düşündü. Tuvalete gitti, saçlarını taradı. Bir süre aynada kendisine baktı. Yakışıklı mıyım? Bilmiyordu.

Çantanın sahibi kız ertesi gün de gelmedi. Bir sonraki gün de. Araya hafta sonu girdi. Kemal içinde büyüyen bir umutla işe geliyordu. Her gün temiz gömlek giyiyor, her sabah daha bir özenle tıraş oluyordu. Kızla karşılaştığı zaman nasıl davranacağını, nasıl bir bakışla, nasıl bir ses tonuyla etkileyici olacağını düşünüyordu. Ama hiçbir senaryo gerçekçi görünmüyordu.

Kız, daha sonraki günler de gelmedi. Kemal artık gelmeyeceğine emindi. Böyle ümitsiz durumlarda çantayı çıkarıyor, kızın deodoranını hafifçe sıkıyor, derin derin kokluyordu. Bu gerçekten iyi geliyordu.

Bir gün Kemal bu hayallerin dayanılmaz bir tutkuya dönüştüğünü anladı, buna bir son vermeliydi. Yaşamı boyunca hiç görmediği bir kıza âşık olmak... Bu saçma bir şeydi. Buna kesinlikle bir son vermeliydi. Akşam olmuştu. Gölgeler uzamış, deponun köşelerindeki karanlık büyümüşü. Diğer eşyalara baktı. Unutulmuş, öylece bırakılmış, sahihsiz eşyalar. Sahiplerini bekleyen eşyalar. Kendisi de onlar gibiydi işte. Onlardan ne farkı vardı? Bu düşünceler büyüdü ve onu ilginç bir noktaya getirdi: Kız buraya gelmiyorsa, o, kıza gidecekti. Kim olduğunu, nerede olduğunu, neye benzediğini bilmiyordu, ama hepsini öğrenebilirdi.

Çantayı raftan aldı ve masasına döndü. İçindeki eşyaları çıkardı, bir dedektif gözüyle tekrar inceleyecekti. İşte deodoran, makyaj çantası, fotokopiler ve ajanda! Ajandayı ilk gördüğünde de bir ad ya da adres var mı diye bakmıştı ama bir şey bulamamıştı. Ajandayı tekrar incelemeye başladı.

Ajanda üzerinde iki gün boyunca çalıştı. Çok az şey öğrenebildi. Çoğu sayfa boştu. Bazı randevular, taksit günleri ve işler yazıyordu. En son not, iki hafta öncesinin cumartesi günündeydi; 14:00 Süheyla, Fıstık Pub. Kemal keşke daha önce şu deftere baksaymışım, diye düşündü. Tabii ya, o zaman gider, Fıstık Pub'ı bulur ve orada kıızı beklemeye başlardı. Onu mutlaka tanırdı. Sonra ne yapacaktı? Bu önemli değildi. Onu bir bulsa... Önemli bir başka bilgi de bir dershanenin taksit miktarıydı. Ama dershanenin adı yoktu. Fotokopilerden bir dil dershanesi olduğunu anladı.

Hafta sonuna kadar planlar yaptı. Dershaneyi bulmaya çalışmak iyi bir başlangıç olabilirdi. Kızın çantayı unuttuğu otobüs hattı üzerinde araştırma yapmak gerekiyordu. Tüm dershanelere gidecek, ücretlerini öğrenecekti. Taksit miktarını ajandadaki miktarla karşılaştıracak, doğru yeri bulacaktı.

Hafta sonu şansına hava günlük güneşlikti. Şu çingenelerden bir demet çiçek almayı ve Fıstık Pub'da onu bekleyen sevgilisine gitmeyi ne kadar çok isterdi! Ama buna daha çok vardı. Daha çok...

Zevkli bir gün geçirdi. Birçok dershaneden fiyat almıştı. Kafelere bakmış, eski kitapçıları dolaşmıştı. Herkes sokaklardaydı. Rastlantıyla kitap almıştı: Kitapçıdayken satıcı ne aradığını sormuş, Kemal de birden Oğuz Atay'ın kitapları ne tarafta demişti. Satıcıya yüklü bir para öderken, bu da planın bir parçası, diye düşünüyordu. Bir yandan da kafede karşılaştıkları zaman kıza kitaplardan, Oğuz Atay'dan söz açtığını hayal ediyordu. En çok onu severim. Evet, bütün kitaplarımı okudum. Siz de mi İngilizce kursuna gidiyorsunuz? Ben çalıştığım için hafta sonuna yazıldım. O gün hafta sonu için ayırdığı tüm parasını harcamıştı, bu yüzden ertesi gün evde kalmaya karar verdi.

Sonraki haftayı okuyarak ve düşünerek geçirdi. Aldığı kitapları okuyor, yorulduğu zamanlarda dersane fiyatlarına bakıyor, gelecekteki sevgilisinin şu anda hangisinde olduğunu tahmin etmeye çalışıyordu. Bir yandan da dersane ücretleri uygun gelmeye başlamıştı. İngilizce öğrenirse belki daha iyi bir işe girer, kızın karşısında utanmazdı. Ayrıca yabancı bir dil öğrenmek kendisi için yararlı olacaktı. Belki yeni bir işe girerdi. Turizm şirketi örneğin! Kesinlikle dil bilmek gerekiyordu. Kemal, bu düşünceyi sevdi. Hemen işini değiştirmese bile belki başka şeyler yapabilirdi. Örneğin üniversite sınavına girebilirdi. Belki çok çalışırsa ve sevgilisi de destek olursa (kızın üniversite öğrencisi olduğundan iyice emindi) açık öğretimi kazanabilirdi. Açık öğretimde okula gitmek gerekmiyordu, böylece hem işine devam eder hem de okurdu. Çok heyecanlıydı. Hem İngilizce bilir hem üniversite mezunu olursa, artık bu kayıp eşyalar bürosuna gerek kalmazdı... Bütün bu düşüncelerle rafların önünde duruyor, tuhaf bir sevgi ile eşyalara bakıyordu. Böyle anların birinde...

Evet, böyle anların birinde biri geldi. Bir adam. Kendisi gibi esmer... Aynı boyda... Bir çanta soracaktım. Eşim otobüste unutmuş. Siyah, altı kahverengi bir çanta. İçinde değerli bir şey yokmuş. Bir kitap, ders notları, makyaj malzemeleri...

Kemal bunları duyunca uzun zamandır gördüğü güzel rüyanın bir kâbusa dönüştüğünü fark etti. Şimdi, Kayıp Eşyalar Bürosu'nun koridoru, çocukluğunun korku tüneliydi. Depodan çantayı çıkardı, adama verdi. Sanki her şeyini kumarda kaybetmişti. Çok yorgundu. Parmaklarına değen çantayla içinden vedalaşıyordu. Çantanın içinde hayalleri vardı, bu belliydi. Planları, sevgilisi, geleceği, kokusu vardı. İnsan bu kadar aptal olabilir miydi? O kadar üzgündü ki, adama formu imzalatmayı unuttu. Bir an önce adam oradan gitsin istiyordu. Bu kendine çok benzeyen adam ve gücüyle tüm yaşamını

değiştirecek olan kadın kim, bilmek istemiyordu. Çünkü bilmesi gerekeni biliyordu. “O adam” olmadığını biliyordu. Kayıp Eşyalar Bürosu’nda çalıştığını, bir memur olduğunu, büyük bir olasılıkla bunun hiç değişmeyeceğini biliyordu.

Adam, uzun zamandır kendisine yaşam veren her şeyi o çantanın içine koymuş, götürmüştü. Yağmur yağıyordu. Kemal, olmayan bir geleceğe doğru, mutsuzluğa doğru yürüyordu. Üzüntüyle o kitaptaki tüm öyküleri okuduğunu düşündü. Sıra son öyküdeydi. “...Neden bilmiyorum, son günlerde istasyon şefini de buralarda göremiyorum. İzinli olduğunu düşünüyorum çünkü yıllardır hiç tatil yapmamıştı. Onun elbiseleri de şimdi benim üzerimde...”

Üzüntüyle o kitaptaki tüm öyküleri yaşadığını ve bitirdiğini düşündü. Sıra son öyküdeydi. Onun elbiseleri de şimdi benim üzerimde. Kayıp Eşyalar Bürosu’nda unutulmuş bir memurun, Kemal’in üzerinde. Benim üzerimde. Özlediği yaşamın çok uzağında olduğunu, babasının da özlediği yaşamın çok uzağında olduğunu, onun babasının da... anladı.

Onun elbiseleri şimdi benim üzerimde. Adresim Kayıp Eşyalar Bürosu.

Sözlükçe:

ajanda (ad): gerekli notların, telefon numaralarının vb. yazıldığı küçük defter (datebook)

akla hayale gelmeyecek (sıfat): inanması güç, inanılmaz (unbelievable)

günlük güneşlik (sıfat): açık, sıcak ve yağışsız hava (sunny)

hat (ad): bir aracın, otobüsün uğradığı, geçtiği yerlerin tümü (route)

ıvır zıvır (sıfat): küçük, önemsiz (trifling, bits and pieces)

söz açmak (eylem): bir konuda konuşmaya başlamak (to bring up a subject)

yazılmak (eylem): bir okula, programa, kursa kaydolmak (to enrol)

EK 4. Fındık (S. F. Abasıyanık) Öyküsünün Özgün Metni

Fındık bizim köyün yedisinden yetmişine kadar bütün kendini büyük görmeyeniyle ahbaptır. Fındık tekir kedi renginde bir kurt köpeği ile av köpeği piçidir. Aşk mahsulü olduğu için güzel olması lazım gelir amma güzel değildir. Büyük, kalın kuyruğunu oynatarak, kahverengi gözlerini kırparcasına yanınıza yaklaştığı zaman kafasını okşamazsanız şayanı hayret bir adamsınız, demektir. Bu kadar sevmek ihtiyacıyla kendine yaklaşan bir hayvanı reddedebilmek için insanın ömründe hiç âşık olmaması, hiç sıkıntı çekmemesi, hiç kalp yumuşaklığı nedir bilmemesi lazım gelir. Böyle insan da olmaz diyebiliriz. Amma Fındık'ın yalnız bir dilim ekmek için değil şöyle bir okşanmak ihtiyacıyla önüne gelene sokulduğunu, birçok insanoğlunun da onu kovduğunu gözlerimizle gördüğümüze göre insanlar hakkındaki fikrimizi değiştiremeyiz.

Köpeklerin yaza girerken gayet korkunç bir hastalık mikrobunu birbirlerinden kaptıklarını hep biliriz. O zaman şehir baştan başa köpek itlafı işiyle uğraşır. Halk köpekleri saklar. Belediye köpek başına 1,5 papel verir. Birtakım köpek öldürücüler yollara düşerler.

Bizim köyde bu adama zehirci diyorlar. Bizim zehirciyi görmelisiniz. Acayip bir adam. Böyle bir işi gören adamın her zaman anormal birisi olması hiç de lazım gelmez. Amma ne olsa katillik ile Azraillik insanların halini, huyunu, bakışını, yürüyüşünü değiştiriyor. Yahut değiştirmiyor da belki bize öyle geliyor. “Size öyle geliyorsa öyledir” diye bir piyes vardır hani. Mademki bize zehirci anormal bir adam hissi veriyor, öyledir. Tıpkı Doseldorf canisi gibi. Elinde şıkır şıkır parıldayan, ucuna bir bıçak takılmış zinciriyle küçük çocukları kendine bağlayan, sonra bir çalılık arkasında onu öldüren Doseldorf canisi.

Bizim zehirci: “Fındık gel bakalım. Gel kerata. Gel oğlan, gel bakalım. Ha şöyle. Nasılsın ha? Al sana et oğlan.” Fındık ete burnunu dokundurur, eti dişlerinin arasına alır, kafasını şöyle bir sallar. Zehirci mi beceriksizdir, yoksa Fındık mı fevkalade akıllıdır. Bunu kimse kestiremez. Doğrusunu isterseniz dünyada bu adamdan daha âlâ zehirci bulunamaz.

Gözleri patlaktır. Ellerinin parmakları küt, yusuvarlak, ıskarmoz gibidir. Burnu eğridir. Dişleri çürük, ağızı karanlıktır. Yalnız bir tek zehirciye yakışmayan hali vardır. Azametlidir. Kravatlıdır. Oldukça temiz giyinir. Pantolonu yatak altı ütüsü olduğu pek belli olmasına rağmen ütülüdür ya! Kravatının sarısı ile yeşili pek cafcıflı olmasına rağmen kravatlıdır ya!

Zehirci emir kulu olduğu için Allah katında günahı olmadığını uzun uzun düşünmüştür. Allah cellatları ruzumahşerde yanma çağırıldığı zaman herhalde onlara bu herifi neden astın diye sormayacaktır. Onun günahı cemiyetin, vebali hepimizin boynunadır. Haksız yere asılmışsa hâkimindir.

Ona da kaymakam bey, “Köpeklerde kuduz varmış, bunları öldürmeye seni memur ediyorum” demiştir. “İşinden gücünden olursun” dememiştir. Çöpçü onbaşısıydı o. Ona bu iş verilmişti. Yapmaya mecburdu. Onun cellatlardan farkı yoktu. Demek bu köpeklerin hesabını o verecek değildi. Bütün hesabı kaymakam bey verecekti. Kaymakam bey ruzumahşerde vereceği hesap yekûnunu kabartmak için öyle ustaca hareket etti ki bazan kendisine bu kadar itimat gösteren köpeğin ihtizarını görmemek için kaçıp giderdi. Amma Fındık ona müşkülât çıkarıyordu. Eti şöyle bir dişlerinin arasında sallıyor. O canım bifteği fırlatıp atıyor, kuyruğunu kısıtıyor, yıldırım gibi kaçıyordu. Bir ikinci zehir atışından sonra kendisini görür görmez sanki bir heyula, bir cadı, bir gulyabani görmüş gibi kaçıyordu. Halbuki, munis hayvandı. Çöpçü Mehmet’e nasıl yanaşırdı. Onun ellerini nasıl yalardı. Birdenbire zehircinin aklına bir fikir doğdu. Köpeğin etin içinde zehir olduğunu bilmesi için insan olması bile yetmez, değil, doktor olması bile yetmez, kimyager olsa bile çakmaz. Oysam ki kimyahanesi olmalı ki incelesin. Demek Fındık etin içinde zehir olduğunu bilemezdi. Belki biz insanların almadığımız bir koku duyuyordu ama biraz biberli, baharlı, sarımsaklı bir şey yapardı, yuttururdu.

Fındık’ın asıl marifeti insanın içini okumak da olamazdı. Neden Fındık eti yemiyordu? Çoluğun çocuğun elinden kokmuş, pisenmiş neler yemiyordu ki. Fındık’ta başka bir dalga vardı. Fındık’ın içine doğuyordu. Neden doğuyordu? Zehirci, “Fındık benden şüpheleniyor, beni sevmiyor, benden korkuyor” diye düşündü. Hani bazı hayvanlar zelzele olacağını çok zaman evvel çakarlarımı. Hani tam bir güneş tutulması olmuştu. O zaman iki tavuk besliyordu. Güneş tutulmaya başladığı zaman insan gözü ancak siyah

camlarla gördüğü halde tavuklar nasıl bağırmaya başlamışlardı. İşte Fındık'ta bu gariplik vardı. Bir çöpçü onbaşısı sanki “Ben güneşim, tutulmuşum. Ben sanki zelzeleyim, beş dakika sonra titreyeceğim” demişti. O halde çöpçü Mehmet'e bu işi havale etmelidir.

Çöpçü Mehmet'e kravatlı onbaşısı, hemşerisi şöyle dedi:

—Mehmet be, zehir yemiyor şu Fındık! Kaymakam bey de tutturdu ille de geberteceksin. Atarım seni işinden, diyor. Benden yemiyor, dedim. Bir başkasına havale et, dedi. Bu işi sen yapacan. Yapmazsan ben seni dehlerim. Bak karışmam.

İşte o zaman çöpçü Mehmet'i derin bir düşünce aldı. Fındık'ı öldürmek! Köyüne dönmek! Köyüne dönmek onun için şimdilik imkânsızdı. Orada bir karış toprağı bile yoktu. El elinde, güneş altında yarı aç çalışacaktı. Burada kazandığı parayla köydekiler de geçiniyor, kendisi de serin ağaç altlarında denize karşı uyku kestirebiliyordu. Bazı evlerden yemek bile veriyorlardı. Kışın balıkçılıktan epey para biriktirmişti. Bu gidişle onun da kendinin ekip biçeceği, dört beş ceviz ağaçlı bir tarlası olmasına şunun şurasında on sene kalmıştı. Daha elli yaşındaydı. Demek dişini sıkarsa on sene sonra on beş dönüm tarlası, dört ceviz ağacı olacaktı. Bacıyla evvelki yaz sılasında bu meseleyi konuşmuşlardı ya!.. Ya köye dönmek, ya Fındık'ı öldürmek?

Onbaşının verdiği zehirli köfteyi aldı. Fındık'a yaklaştı.

—Gel Fındık, dedi.

Onbaşı çamın altından seyrediyordu. Fındık kuyruğunu ta göbeğinden oynatarak yaklaştı, yaklaştı. Mehmet avucunu açtı.

— Na al Fındık, dedi.

Birden içinden ne geçtiğini kimsenin bilemeyeceği bir şekilde avucunu Fındık'ın tam ağzı içinde gibi sıkı. Zehirli köfteyi denize fırlattı.

Sonra yattıkları ahırların yolunu tuttu. Eşyasını toplamaya başladı. Zehirci çöpçü onbaşısı onu eğilmiş eşyasını toplarken görünce böğrüne bir tekme yapıştırdı.

EK 4.1 Fındık Öyküsünün A1 Metni

Fındık bizim köydeki herkesle arkadaştı. Yalnızca kendini beğenmiş insanları sevmiyordu. Fındık, bir kurt köpeği ile av köpeğinin yavrusuydu. Tekir kedi rengindeydi. Güzel bir köpek değildi. Büyük, kalın kuyruğunu sallıyor, kahverengi gözlerini kapatıyor açıyor, yanınıza geliyordu. Bazı insanlar bu durumda bile bu tatlı hayvanı sevmiyordu. İlginç insanlar... Bu kadar sevgiye ihtiyacı varken bir hayvanı sevmemek... Bence bu insanlar hayatlarında hiç âşık olmadı, hiç zorluk yaşamadı...

Yaz aylarında köpekler birbirlerinden hastalık mikrobu alıyordu. O zaman şehirdeki herkes köpek öldürme işine başlıyordu. Bazı insanlar köpekleri saklıyordu. Bazı köpek öldürücüler de yollarda köpek arıyorlardı.

Bizim köyde bu adama zehirci diyorlardı. Bizim zehirciyi bir görün. İlginç bir adamdı. Böyle bir iş insanların halini, bakışını, yürüyüşünü değiştiriyor. Veya değiştirmiyor, biz böyle düşünüyoruz.

Bizim zehirci: “Fındık gel bakalım. Gel. Gel oğlum, gel bakalım. Nasılsın ha? Al sana et oğlum”, dedi. Fındık, burnuyla ete dokundu, eti dişlerinin arasına aldı, kafasını salladı. Zehirci mi beceriksizdi yoksa Fındık mı çok akıllıydı? Bunu kimse bilemezdi. Aslında bu zehirci, dünyadaki en iyi zehirciydi.

Zehircinin gözleri büyüktü, dışarıda duruyordu. Kısa, yuvarlak parmakları vardı. Burnu eğriydi. Dişleri çürük, ağzı karanlıktı. Çok uzundu. Yalnızca tek bir şey ona uymuyordu. Kravatlıydı. Çok temiz giyiniyordu. Pantolonu ütü için yatağının altına koyuyordu, ama sonuçta ütülüydü! Kravatının renkleri çok parlaktı, ama sonuçta kravatlıydı!

Zehirci başkalarından emir alıyordu. Bu yüzden bu işin günahı yok diye düşünüyordu. Ona da kaymakam bey, “Köpeklerde kuduz var, öldürmek lazım, bu işi sana veriyorum” diyordu.

O çöpçü onbaşısıydı. Yapmak gerekiyordu. O yüzden bu köpeklerin günahı onun değildi. Bütün günah kaymakam beyindi.

Kaymakam beyin bu işte çok günahı vardı. Köpekler kaymakam beye güveniyordu. Sonra ölüme gidiyorlardı. O zamanlarda kaymakam bey köpekleri görmemek için oradan kaçıyordu.

Ama Fındık ona zorluk çıkarıyordu. Eti dişlerinin arasına alıyordu. Sonra o güzel bifteği ağzından atıyor, hemen kaçıyordu. İkinci zehirden sonra Fındık artık ondan hep kaçıyordu. Aslında sıcakkanlı bir hayvandı, insanlardan kaçmıyordu. Örneğin çöpçü Mehmet'e hemen gidiyordu. Onun ellerini yalıyordu. Birden zehircinin aklına bir fikir geldi. Köpek için zehri anlamak mümkün değildi. İnsanlar, doktorlar bile anlamıyordu. Yani Fındık etin içindeki zehri bilemezdi. Belki Fındık'ın burnuna bir koku geliyordu. Biz insanlar bu kokuyu almıyorduk.

Fındık neden eti yemiyordu? Bir şeyleri biliyor gibiydi. Nasıl biliyordu? Zehirci, "Fındık benden şüpheleniyor, beni sevmiyor, benden korkuyor" diye düşündü. Öyleyse bu işi çöpçü Mehmet'e vermek gerekiyordu.

Kravatlı onbaşı zehirci, çöpçü Mehmet'e gitti:

-Mehmet be, zehir yemiyor şu Fındık! Kaymakam bey de özellikle istiyor. Seni işten kovarım, diyor. Benden yemek yemiyor, dedim. Bir başkasına söyle, dedi. Bu işi sen yapacaksın. Yoksa ben seni kovarım."

Çöpçü Mehmet uzun uzun düşündü. Fındık'ı öldürmek! Veya köyüne dönmek! Köyüne dönmek onun için şimdilik imkânsızdı. Orada toprağı bile yoktu. Köyde başkalarının yanında, güneş altında yarı aç çalışacaktı. Burada iyi para kazanıyor, köydekilere de yardım ediyordu. Kendisi de ağaçların altında denize karşı uyuyabiliyordu. Bazı evlerden kendisine yemek bile veriyorlardı. Kışın da balıkçılıktan çok para kazanıyordu. Bu paralarla belki on sene sonra onun da dört beş ağaçlı bir tarlası olacaktı. Daha elli yaşındaydı.

Ya köye dönmek, ya Fındık'ı öldürmek?

Zehirci, çöpçü Mehmet'e zehirli köfteyi verdi. Çöpçü Mehmet köfteyi aldı. Fındık'a gitti.

-Gel Fındık, dedi.

Zehirci ağacın altından seyrediyordu. Fındık kuyruğunu salladı, çöpçü Mehmet'e yaklaştı, yaklaştı. Mehmet avucunu açtı.

-Al Fındık, dedi.

Birden avucunu Fındık'ın tam ağız içinde gibi sıktı. O an Mehmet ne düşünüyor kimse bilemezdi. Zehirli köfteyi denize attı.

Ahırlara doğru gitti. Orada uyuyorlardı, eşyaları oradaydı. Eşyasını topladı. Zehirci çöpçü onbaşı onu gördü. Gitti, karnına bir tekme attı.

Sözlükçe:

ahır (ad): büyük hayvanlar burada kalıyor (barn)

av (ad): doğadaki yabani hayvanları vurma veya yakalama işi (hunt)

beceriksiz (sıfat): (bir kişi) bir iş için becerisi yok (incompetent)

çöpçü (ad): (bir kişi) çöpleri topluyor veya sokakları süpürüyor; temizlik işçisi (garbage man/collector)

çürük (sıfat): sağlam, dayanıklı değil; bir zaman sonra yavaş yavaş kötü duruma geliyor (tooth-decay)

günah (ad): din veya ahlak kurallarına zıt davranışlar (sin)

kaymakam (ad): bir ilçedeki en yetkili yönetim görevlisi (district governor)

kendini beğenmiş (sıfat): (bir kişi) başkalarından daha önemliyim diye düşünüyor (self-important)

kuduz (ad): tehlikeli bir hastalık; köpek, kedi gibi hayvanları etkiliyor ve onlardan insanlara geçiyor (rabies)

kuyruk (ad): birçok hayvanda vücudun sonundaki hareketli, uzun bölüm (tail)

onbaşı (ad): işçilerin başındaki kişi, sorumlu (foreman)

öyleyse (belirteç): o hâlde (in that case, that means)

öldürmek (eylem): bir insan ya da hayvanın hayatına son vermek (to kill)

öldürücü (sıfat): (bir şey) öldürüyor, ölüme sebep oluyor (killer)

sıcakkanlı (sıfat): (bir kişi) arkadaş canlısı, başkalarına iyi ve hoş davranıyor (amiable, friendly)

sonuçta (belirteç): sonuç olarak (in conclusion, at the end of the day)

şüphelenmek (eylem): kötü bir şey olabilir diye düşünmek (suspect)

uymak(eylem): bir kişi ya da bir durum için uygun, kabul edilebilir olmak (to suit)

yaklaşmak (eylem): bir şeye doğru ya da bir şeyin yanına gitmek (to approach, to get closer)

zorluk çıkarmak (eylem): bir şeyi engellemek için farklı sorunlar yaratmak (make difficulty)

EK 4.2 Fındık Öyküsünün A2 Metni

Fındık bizim köydeki herkesle arkadaşı. Yalnızca kendini beğenmiş insanları sevmezdi. Fındık, bir kurt köpeği ile av köpeği yavrusuydu. Güzel bir köpek değildi. Büyük, kalın kuyruğunu oynatarak, kahverengi gözlerini açıp kapatır, yanınıza yaklaşırdı. Bazı insanlar o zaman bile bu hayvanı sevmezdi. İlginç... Bu kadar sevgiye ihtiyacı varken bir hayvanı reddedebilmek için insanın ömründe hiç âşık olmaması, hiç sıkıntı yaşamaması gerek.

Köpekler yazın başında birbirlerinden korkunç bir hastalık mikrobu alırlardı. O zaman tüm şehir köpek öldürme işine başlıyordu. Bazı insanlar köpekleri saklardı. Bazı köpek öldürücüler de yollarda köpek ararlardı.

Bizim köyde bu adama zehirci diyorlardı. Bizim zehirciyi bir görün. İlginç bir adamdı. Böyle bir işi insanların halini, bakışını, yürüyüşünü değiştiriyor. Veya değiştirmiyor da belki biz öyle düşünüyoruz.

Bizim zehirci: “Fındık gel bakalım. Gel. Gel oğlum, gel bakalım. Nasılsın ha? Al sana et oğlum”, dedi. Fındık burnuyla ete dokundu, eti dişlerinin arasına aldı, kafasını salladı. Zehirci mi beceriksizdi yoksa Fındık mı çok akıllıydı? Bunu kimse bilemezdi. Aslında dünyada bu adamdan daha iyi zehirci yoktu.

Zehircinin gözleri büyüktü, dışarıda duruyordu. Kısa, yuvarlak parmakları vardı. Burnu eğriydi. Dişleri çürük, ağzı karanlıktı. Çok uzundu. Yalnızca tek bir şey ona yakışmıyordu. Kravatlıydı. Çok temiz giyiniyordu. Pantolonunu ütü için yatağının altına koyuyordu, ama sonuçta ütülüydü! Kravatının renkleri çok parlaktı, ama sonuçta kravatlıydı!

Zehirci başkalarından emir alıyordu. Bu yüzden bu işin günahı yok diye uzun uzun düşünmüştü. Ona da kaymakam bey, “Köpeklerde kuduz varmış, öldürmek gerekiyor, bu işi sana veriyorum” demişti.

O çöpçü onbaşısıydı. Bu işi ona vermişlerdi. Yapması gerekiyordu. O yüzden bu köpeklerin günahı onun değildi. Bütün günah kaymakam beyindi. Kaymakam beyin bu işte çok günahı vardı. Köpekler ona güveniyordu ama kaymakam bey bu köpekleri

ölüme gönderiyordu. O zamanlarda kaymakam bey köpeklerin halini görmemek için oradan kaçıp gidiyordu.

Ama Fındık ona zorluk çıkarıyordu. Eti dişlerinin arasına alıyordu. Sonra o güzel bifteği fırlatıp atıyor, hızla kaçıyor. Aslında sıcakkanlı bir hayvandı, insanlardan kaçmazdı. Çöpçü Mehmet'e hemen yanaşırdı. Onun ellerini yalardı. Birden zehircinin aklına bir fikir geldi. Köpeğin etin içindeki zehri bilmesi mümkün değildi. İnsanlar, doktorlar bile anlamazdı. Belki Fındık'ın burnuna bir koku geliyordu. Biz insanlar bu kokuyu almıyorduk.

Fındık, insanların düşüncesini de bilemezdi. Peki, Fındık neden eti yemiyordu? Çocukların elinden pis şeyleri bile yiyordu. Fındık'ta başka bir şey vardı. Bir şeyleri biliyor gibiydi. Zehirci, "Fındık benden şüpheleniyor, beni sevmiyor, benden korkuyor" diye düşündü. Öyleyse bu işi çöpçü Mehmet'e vermek gerekiyordu.

Kravatlı onbaşı zehirci, çöpçü Mehmet'e şöyle dedi:

-Mehmet be, zehir yemiyor şu Fındık! Kaymakam bey de öldüreceksin, diyor. Seni işten atarım, diyor. Benden yemek yemiyor, dedim. Bir başkasına söyle, dedi. Bu işi sen yapacaksın. Yoksa ben seni kovarım.

İşte o zaman çöpçü Mehmet uzun uzun düşündü. Fındık'ı öldürmek! Veya köyüne dönmek! Köyüne dönmek onun için şimdilik imkânsızdı. Orada toprağı bile yoktu. Köyde başkalarının yanında, güneş altında yarı aç çalışacaktı. Burada iyi para kazanıyor, köydekilere de para gönderiyordu. Kendisi de ağaçların altında denize karşı uyuyabiliyordu. Bazı evlerden kendisine yemek bile veriyorlardı. Kışın balıkçılıktan çok para biriktirmişti. Daha elli yaşındaydı. Bu paralarla belki on sene sonra onun da dört beş ağaçlı bir tarlası olacaktı. Kardeşiyle geçen yaz bu konuyu konuşmuşlardı ya!..

Ya köye dönmek, ya Fındık'ı öldürmek?

Zehirci, çöpçü Mehmet'e zehirli köfteyi verdi. Mehmet köfteyi aldı, Fındık'a yaklaştı.

-Gel Fındık, dedi.

Zehirci ağacın altından seyrediyordu. Fındık kuyruğunu sallayarak çöpçü Mehmet'e yaklaştı, yaklaştı. Mehmet avucunu açtı.

-Al Fındık, dedi.

Birden avucunu Fındık'ın tam ağzının içinde gibi sıktı. O an Mehmet'in aklındakileri kimse bilemezdi. Zehirli köfteyi denize attı.

Ahırlara doğru gitti. Orada uyuyorlardı, eşyaları oradaydı. Eşyasını toplamaya başladı. Zehirci çöpçü onbaşı onu gördü. Gidip karnına bir tekme attı.

Sözlükçe:

ahır (ad): büyük hayvanlar burada kalıyor (barn)

beceriksiz (sıfat): (bir kişi) bir işi yapmak için becerisi yok (incompetent)

çöpçü (ad): (bir kişi) çöpleri topluyor veya sokakları süpürüyor; temizlik işçisi (garbage collector)

çürük (sıfat): sağlam, dayanıklı değil; bir zaman sonra yavaş yavaş kötü duruma gelmiş (tooth-decay)

günah (ad): din veya ahlak kurallarına zıt davranışlar (sin)

kaymakam (ad): bir ilçedeki en yetkili yönetim görevlisi (district governor)

kendini beğenmiş (sıfat): (bir kişi) başkalarından daha önemliyim diye düşünüyor (self-important)

kuduz (ad): tehlikeli bir hastalık; köpek, kedi gibi hayvanları etkiliyor ve insanlara geçiyor (rabies)

kuyruk (ad): birçok hayvanda vücudun sonundaki hareketli, uzun bölüm (tail)

onbaşı (ad): bir grup işçinin başındaki kişi, sorumlu (foreman)

öyleyse (belirteç): o hâlde (in that case, that means)

öldürmek (eylem): bir insan ya da hayvanın hayatına son vermek (to kill)

öldürücü (sıfat): (bir şey) öldürüyor, ölüme sebep oluyor (killer)

sıcakkanlı (sıfat): (bir kişi) arkadaş canlısı, başkalarına iyi ve hoş davranıyor (amiable, friendly)

sonuçta (belirteç): sonuç olarak (in conclusion, at the end of the day)

şüphelenmek (eylem): kötü bir şey olabilir diye düşünmek (to suspect)

zorluk çıkarmak (eylem): bir şeyi engellemek için farklı sorunlar yaratmak (to cause difficulties)

EK 4.3 Fındık Öyküsünün B1 Metni

Fındık bizim köyde kendini büyük görmeyen herkesle arkadaştır. Fındık, bir kurt köpeği ile av köpeği yavrusudur. Bir aşk sonucunda olduğu için güzel olması gerekir ama güzel değildir. Büyük, kalın kuyruğunu oynatarak, kahverengi gözlerini kapatıp yanınıza yaklaştığı zaman kafasını sevmezseniz ilginç bir adamsınız, demektir. Bu kadar sevilme ihtiyacıyla kendine yaklaşan bir hayvanı reddedebilmek için insanın ömründe hiç âşık olmaması, hiç sıkıntı yaşamaması gerek.

Köpeklerin yaza girerken korkunç bir hastalık mikrobunu birbirlerinden kaptıklarını hepimiz biliriz. O zaman tüm şehir köpek öldürme işine başlar. Halk köpekleri saklar. Belediye köpek başına 1,5 lira verir. Bazı köpek öldürücüler köpek aramaya başlar.

Bizim köyde bu adama zehirci diyorlar. Bizim zehirciyi görmelisiniz. Acayip bir adam. Böyle bir işi gören adamın her zaman anormal birisi olması gerekmez. Ama bu iş, yani katillik insanların halini, huyunu, bakışını, yürüyüşünü değiştiriyor. Veya değiştirmiyor da belki biz öyle düşünüyoruz.

Bizim zehirci: “Fındık gel bakalım. Gel. Gel oğlum, gel bakalım. Nasılsın ha? Al sana et oğlum”, dedi. Fındık ete burnunu dokundurdu, eti dişlerinin arasına aldı, kafasını şöyle bir salladı. Zehirci mi beceriksizdi, yoksa Fındık mı çok akıllıydı? Bunu kimse bilemezdi. Aslında dünyada bu adamdan daha iyi zehirci bulunamaz.

Zehircinin gözleri büyüktü, dışarıda duruyordu. Kısa, yuvarlak parmakları vardı. Burnu eğriydi. Dişleri çürük, ağzı karanlıktı. Çok uzundu. Yalnız zehirciye yakışmayan tek bir hali vardı. Kravatlıydı. Oldukça temiz giyinirdi. Pantolonu yatak altı ütüsü olduğu belli olmasına rağmen ütülüydü! Kravatının renkleri çok parlak olmasına rağmen kravatlıydı!

Zehirci başkalarından emir aldığı için bu işin günahı olmadığını uzun uzun düşünmüştü. Ona da kaymakam bey, “Köpeklerde kuduz varmış, bunları öldürmeye seni memur ediyorum” demişti.

O çöpçü onbaşıydı. Bu iş ona verilmişti. Yapması gerekiyordu. O yüzden bu köpeklerin günahı onun değildi. Bütün günah kaymakam beyindi.

Kaymakam beyin bu işte çok günahı vardı. Kendisine güvenen köpekleri ölüme gönderiyordu, o zamanlarda köpeklerin halini görmemek için oradan kaçıp gidiyordu. Ama Fındık ona zorluk çıkarıyordu. Eti dişlerinin arasında sallıyor, sonra o canım bifteği fırlatıp atıyor, hızla kaçıyor. Aslında sıcakkanlı bir hayvandı, insanlardan kaçmazdı. Çöpçü Mehmet'e nasıl yanaşırdı. Onun ellerini nasıl yalardı. Birden zehircinin aklına bir fikir geldi. Etin içinde zehir olduğunu bilmesi için köpeğin doktor hatta kimyager olması gerekirdi. Yani Fındık etin içinde zehir olduğunu bilemezdi. Belki Fındık, biz insanların almadığı bir koku alıyordu.

Fındık'ın asıl marifeti insanların düşüncesini bilmek de olamazdı. Peki, Fındık neden eti yemiyordu? Çocukların elinden pis şeyleri bile yiyordu. Fındık'ta başka bir şey vardı. Bir şeyleri anlıyor gibiydi. Zehirci, "Fındık benden şüpheleniyor, beni sevmiyor, benden korkuyor" diye düşündü. Öyleyse bu işi çöpçü Mehmet'e vermeliydi.

Kravatlı onbaşı zehirci, çöpçü Mehmet'e şöyle dedi:

-Mehmet be, zehir yemiyor şu Fındık! Kaymakam bey de öldüreceksin, diyor. Seni işten atarım, diyor. Benden yemiyor, dedim. Bir başkasına söyle, dedi. Bu işi sen yapacaksın. Yapmazsan ben seni kovarım.

İşte o zaman çöpçü Mehmet uzun uzun düşündü. Fındık'ı öldürmek! Veya köyüne dönmek! Köyüne dönmek onun için şimdilik imkânsızdı. Orada toprağı bile yoktu. Köyde başkalarının yanında, güneş altında yarı aç çalışacaktı. Burada kazandığı parayla köydekiler de geçiniyor, kendisi de serin ağaç altlarında denize karşı uyuyabiliyordu. Bazı evlerden kendisine yemek bile veriyorlardı. Kışın balıkçılıktan çok para biriktirmişti. Böyle giderse belki on sene sonra onun da dört beş ağaçlı bir tarlası olacaktı. Daha elli yaşındaydı. Yani beklerse on sene sonra bir tarlası, dört ağacı olacaktı. Kardeşiyle geçen yaz bu konuyu konuşmuşlardı ya!..

Ya köye dönmek, ya Fındık'ı öldürmek?

Çöpçü Mehmet zehircinin verdiği zehirli köfteyi aldı. Fındık'a yaklaştı.

-Gel Fındık, dedi.

Zehirci ağacın altından seyrediyordu. Fındık kuyruğunu sallayarak çöpçü Mehmet'e yaklaştı, yaklaştı. Mehmet avucunu açtı.

-Al Fındık, dedi.

Birden içinden ne geçtiğini kimsenin bilemeyeceği bir şekilde avucunu Fındık'ın tam ağzı içinde gibi sıktı. Zehirli köfteyi denize fırlattı.

Sonra yattıkları ahırlara doğru gitti. Eşyasını toplamaya başladı. Zehirci çöpçü onbaşı onu eşyasını toplarken görünce karnına bir tekme attı.

Sözlükçe:

canım: çok güzel (very good/tasty)

çürük (sıfat): sağlam, dayanıklı olmayan; doğal kimyasal süreç sonunda yavaş yavaş kötü duruma gelmiş olan (tooth decay)

günah (ad): din veya ahlak kurallarına karşıt, aykırı davranışlar (sin)

kaymakam (ad): bir ilçedeki en yetkili yönetim görevlisi (district governor)

kendini büyük görmek: diğerlerinden üstün olduğunu düşünmek (hold in higher esteem)

kuduz (ad): köpek, kedi vb. hayvanları etkileyen ve ısırıldığında insanlara geçebilen tehlikeli bir hastalık (rabies)

kuyruk (ad): birçok hayvanda vücudun sonunda bulunan, hareketli esnek uzantı, uzun bölüm (tail)

marifet (ad): ustalık, uzmanlık (skill)

onbaşı (ad): bir grup işçinin başındaki kişi, sorumlu (foreman)

sıcakkanlı (sıfat): arkadaş canlısı, başkalarına iyi ve hoş davranan kişi (amiable, friendly)

şüphelenmek (eylem): kötü bir şey olabileceğini düşünmek (suspect)

zorluk çıkarmak (eylem): bir şeyi engellemek için farklı sorunlar yaratmak (to cause difficulties)

EK 5. Heykel (H. Taner) Öyküsünün Özgün Metni

Heykelimi diktirmek istiyorum. Ayıp değil ya... Herkesin bir zaafı, bir merakı var. Benimkisi de bu. Hem zannedersem tunçlaşmak arzusu aşağı yukarı bütün büyük adamlarda mevcuttur. Hiç öyle olmasa değerli vakitlerinden fedakârlık edip heykeltıraşların önünde saatlerce poz almaya razı olurlar mı? Olmazlar tabii... Demek ki bu işin iştahlısı yalnız ben değilmişim. Fakat biz ne de olsa mahviyetkâr insanız. Onun için tutup da heykelimizi şehrin umumi meydanlarından birine rekzedecek değiliz. Bizimkisi daha ziyade hususi bir abide olacak. Bir bahçe içinde dikilecek.

Bu niyetimi kendilerine açtığım tüccar arkadaşlar tuhaf tuhaf yüzüme bakıp susuyorlar. Mamafih ileri geri konuşan bazı ukalalar da çıkmıyor değil. Güya ben heykeli dikilecek derecede yüksek bir şahsiyet değilmişim. Bu sevdadan vazgeçersem daha iyi edermişim vs., vs. Tabii bunlara aldırđım yok. Gülüp geçiyorum. Ne demeli? Kıskançlık, çekememezlik.

Otuz senedir tiftik ticaretiyle iştiğal ederim. Bugüne kadar gerek iş âleminde, gerekse hususi hayatımda namusuma ve şerefime hanel getirecek tek bir harekette bulunmadım. Dürüst bir tüccar olduğuma yüzlerce şahit gösterebilirim. Piyasada itibarım yerindedir. Toptan iş yaparım. Harpten önce Almanya'ya mal yolluyordum. Şimdi daha ziyade İngiltere ile iş görüyoruz. Her ne ise, yani diyeceğim: Öyle rastgele bir insan değilim. Heykelimi diktirmek için bütün meziyetleri şahsımda toplamış bulunuyorum. Meşhurluksa var: Üryanizade Sıdkı dedin mi Bahçekapısı'nda bilmeyen yoktur. Zenginlik ise, bin bereket o da var: Ben hesaplamadım amma vergi memurları bir buçuk milyonum olduğunu söylüyorlar. Memlekete yararlı olmak bahsine gelince, o da mevcut: Milli bir mahsulümüzü değerlendirmek, harice tanıtmak ve böylece devlete döviz kazandırmak gibi yurduma iktisadi sahada elimden gelen hizmeti ifa etmiş bulunuyorum. Daha ne?

Baktım her şey tamam. Evvela heykel için münasip bir yer aradım. Şişli'deki apartımanımın methal bahçesi aklıma uygun geldi. Biraz ufarakcanadır ama caddeye nazır, işlek yerde... Gelen geçen görür diye düşündüm. Sonra ilk kattaki dairemin penceresinden ben de her zaman seyredebilirim. Yerini tespit ettikten sonra bu işlerden

anlayan ahbaba müracaat ederek iyi bir heykeltıraş istedim. Bana üç isim verdi. Üçünü de yazıhaneme çağırttım, meseleyi anlattım.

Üçü de laftan anlar, efendiden çocuklar... Heykeli yapmaya razı oldular. İşi açık eksiltmeye koyacak oldum. Heykeltıraşlar buna lüzum görmediler. Aralarında anlaşıp siparişi müştereken deruhte ettiler. Fiyat hakkında cimri davranmadım. Eh... Bu hususta oldukça tecrübe sahibiyiz. Parayı kısarsan neticede kendin zararlı çıkarsın. Herifler tutar, heykeli şansız, pinti bir şey yaparlar. İnsan ne verirse onu alır. Ne ise yedi bin lira üzerinde anlaştık. Kaide hariç, tuncu, ıvırı zıvırı hepsi onlardan...

Akşamları iş dönüşü atölyeye uğrayıp bir saat kadar poz almaya başladık. Heykel ilkin çamurdan yapılıyor, sonra kalıbını çıkarıp tunçtan dökcekler. Sanatkârlar tipimi çok beğendiler: "Bu kadar senedir heykel yapıyoruz, böylesine ilk defa rastlıyoruz" dediler. Evet cidden de öyleyimdir. Nitekim yazıhane komşum urgancı Refik Bey ikide bir;

"Sende bir kumandan tavrı var. Dünyaya yanlış gelmişsin. Asker olacaktıydın!.." der durur. Bu mehabet bana doğuştan vergi... Fakat heykeltıraşlık ilmi şimdi öyle ilerledi ki bu sihirbaz herifler isterlerse en hödük insanı bile eserlerinde, bir kahraman yapabilirler. Bakarsınız donuk bakışlı alık suratlı bir adam onların elinde bir dâhi çehresi alıvermiş, çatık kaşlar ve engin nazarlarla herkese tepeden bakıyor.

Altı sene kadar evvel bir iş dolayısıyla Macaristan'a gitmiştim. Avrupa'yı ilk görüşüm olduğu için her şey hayretimi mucip oldu. Fakat beni en çok, sokakları süsleyen heykeller alâkadar etti. Bir bir hepsini tetkik ettim. Çoğu at üzerinde, eli kılıçlarının kabzasında, celalli adamlar... Sonra düşündüm, onların bu azametli hallerinde, aldıkları kahramanca pozların ve üzerine oturdukları yüksek kaidelerin olduğu kadar heykeltıraş denilen bu mübalağacı heriflerin de büyük rolü var. Ben eminim ki o adamların hepsi de aslında sizin ve benim gibi insanlardı. Halbuki bir de heykellerine bakın. Sanki bizden değillermiş, bizim gibi yaşamamış, gezip tozmamış, yiyip içmemiş, yemekten sonra dişlerini karıştırıp geçirmemiş, kızınca küfür etmemiş gibi yüksekten alan bir halleri var. Yalan, emin olun yalan. Heykeltıraşlar onları öyle at üstünde filan değil de, ağzı açık horlarken veya ne bileyim ben, burunlarını karıştırırken göstereleirdi ne o heybet kalırdı ne mehabet. Bu fikrimi kendilerine söylediğim zaman bizim heykeli yapan sanatkârlar güldüler:

"Haklısınız" dediler. "Fakat heykelin heykel olması için estetik bir ânı tespit etmesi, pozun kahramanca bir ifade taşıması lazımdır." Esasen ben de bunları sanattan az buçuk çaktığımı göstermek maksadıyla laf olsun diye söylemişim. Yoksa bizim heykel de onlar gibi şanlı şöhretli bir şey olacak... Madem böyle gelmiş böyle gidiyor... Biz de modaya uyacağız. Zaten insan benim gibi doğuştan heybetli oldu mu, hangi pozu alırsa alsın, isterse don gömlek otursun gene heybetinden bir şey kaybetmez.

İyi iş kırk günde çıkarmış. Bizimkisi yüz kırk günde çıktı. Bir perşembe akşamı maaile atölyeye davet olunduk. Sanatkârlar heykeli örten perdeyi çekip de açınca karşılaştığım manzara beni haşyet içinde bıraktı. Ne yalan söyleyeyim, bel kemiğimin üzerinde bir ürperme duydum. Hanımın heyecandan gözleri yaşardı. Çoluk çocuk mütehayyir bakakaldılar. Efendim, heykel normal insan boyunun bir buçuk misli ebadında... Ben ayakta duruyorum. Bir ayağım öbüründen biraz ileride. Bakışım uzaklarda, başım hafif yana çevrilmiş. Bir elim kalçamda, öbürü aşağı doğru serbest duruyor. Pür ihtişam bir vaziyet. Helal olsun doğrusu verdiğim paraya. Tam istediğim gibi olmuş.

Ücretin yarısını peşin ödemiştım, mütebakisini de o gün tediye ettim. Fakat heykeli bir müddet daha atölyede bırakmak mecburiyetinde kaldım. Zira bahçede yaptırdığım kaide henüz bitmemişti. Zaten bütün aksilikler de o kaideden çıktı ya...

Bir sabah iki belediye memurunun bizim bahçede amelelerle konuştuklarını gördüm. Sonra kapıcı geldi, memurların beni görmek istediklerini söyledi. Adamlar içeri girer girmez; "Bu bahçede inşa ettiğiniz nedir?" diye sordular. "Heykelimin kaidesidir" dedim.

Bu cevabım üzerine kısa boylusu öbürüne döndü, demek doğru imiş, gibilerden baktıktan sonra tekrar bana hitaben;

"Yeni şehir planı mucibince bu cadde üzerinde inşaat yapılamayacağını ve heykel diktirmek için de belediyeden izin alınacağını bilmiyor muydunuz?" diye sordu. Böyle bir şeyden haberim yoktu.

"Madem ki usul böyledir, müracaat eder, müsaadesini alırız" dedim.

"O zamana kadar inşaatı lütfen tatil edeceksiniz" dediler.

"Pekâlâ" dedik.

Ertesi sabah bizzat belediye gittim. İcabeden dilekçeyi belediye reis muavinine verdim.

"Teklifiniz tetkik edilecektir" dediler, beni savdılar. On beş gün sonra uğradım. "Vali bey meşgul" dediler. Atlattılar. Bir ay sonra başvurdum, "Daha inceleniyor, henüz bir karara varılamadı" diye savsakladılar.

Nihayet dayanamadım, ille valiyi görmek istediğimi söyledim. Aksi gibi o gün makamında değilmiş. "Gelineye kadar beklerim" diye dayattım. Biz böyle cebelleşirken bir kapı aralandı, beyaz saçlı bir zat aralıktan başını uzattı. Gürültünün sebebini sordu. Anlattılar. Şehir meclisinin en sözü geçer azalarından biri olduğunu sonradan öğrendiğim bu kibar tavırlı zat;

"Ha şu heykel meselesi mi?" diye aşına çıktı. Sonra beni aldı, bir salona götürdü. Güleç bir yüzle yer gösterdi. Bir de sigara ikram etti. Karşıma geçip oturarak;

"Heykelinizi diktirmek istiyormuşsunuz" diye söze başladı. "Kimsenin arzusuna mümanaat etmek aklımdan geçmez. Bu zamanda böyle bir külfete katlanıp katlanmamak hususu da şüphesiz kendi bileceğiniz bir iş. Fakat bu heykel için gözden çıkardığınız para ile bir pavyon, ne bileyim ben, bir mektep falan inşa ettirseniz zannımca daha iyi bir iş görmüş olursunuz. Hem yine isminiz ebedileşir, hem de vatan müstefit olur."

"Hakkınız var beyefendi" diye mukabele ettim. "Buyurduğunuz gibi milletime sosyal yardım sahasında da ayrıca bir teberruda bulunmak en büyük emelimdir. Ancak bahis mevzuu heykel artık yapılmış bitmiş ve parası ödenmiş bulunuyor, eğer bir mahzur yoksa..."

Adam lafımı burada keserek;

"Yapılmış bitmiş mi? Tuhaf şey!" diye mırıldandı. "Peki nasıl şey bu? Büyük mü, küçük mü, büst mü, statü mü?"

"Büyük efendim, oldukça büyük. Bir buçuk boy ebadında."

"Nasıl olur beyefendiciğim? Küçük olsa neyse ne idi; ama bakın büyük diyorsunuz, bunu cadde üzerine dikerseniz gelen geçen görür, nazarı dikkati celbeder."

"Bendeniz de onun için arzu ediyorum ya efendiciğim. Yoksa, kanun müsaade etmiyor mu?"

"Hayır. Belediye nizamnamesinde maatteessüf -evet aynen böyle söyledi- maatteessüf buna dair bir kayda tesadüf edemedik. Hususi ebniyede heykel rekz etmek hususu derpiş¹² edilmemiş, ancak umumi meydanlara dikilecek anıtlar için birtakım hususi kuyûdat¹³ mevcut. Gerçi kanunda böyle bir şey yok, yok ama şehrin zevkiselimi mevzubahis olunca bu hususta bir karar vermek hakkı belediye meclisine aittir. Ve bu karar menfi de olabilir."

"Tuhaf şey. Anlamıyorum, şehrin zevkiselimini bozacak bir şey değil ki bu... Sanat eseri... Yedi bin liraya yapılmış bir sanat eseri..."

"Dediğim gibi işi kanuni cepheden yürütürsek gerek siz, gerek biz boş yere bir sürü formalitelerle vakit harcamış oluruz. Bunu sizden hususi surette rica etsek acaba kabul buyurulmaz mı? Lütfen bu heykeli oraya dikmeyiniz beyciğim. Düşünün bir kere, her aklına esen, kanunda böyle bir kayıt yok diye evinin önüne kendi büstünü dikecek olursa, İstanbul'un manzarası ne hale girer? Şehre gelen seyyahlar bu çeşit abidelerin karşısında hayrette kalmazlar mı? Böylelikle hakiki anıtlarımızın kıymetini düşürmüş olmaz mıyız?"

"Fikirlerinize iştirak edemeyeceğim" dedim. "Bir kere her isteyen heykelini yaptıramaz. Bu bir mali imkân meselesidir. Saniyen yaptıracak olsa bile..."

Herif gene sözümü kesti:

"Demek bu hususta ısrar ediyorsunuz. Peki meseleyi bir kere şehir meclisine arzeder, neticeyi size bildiririz" dedi, ayağa kalktı. Bize de gitmek düştü.

Bir ay, iki ay, üç ay, dört ay bekledik. Ne tebliğ geldi, ne bir şey. Sanatkârlar da bir yandan, "Heykeli atölyeden aldırın" deyip duruyorlar. Baktım olacak gibi değil, bir kamyon tutup, heykeli evime taşıttım. Muvakkaten,¹⁴ büyük mermer taşığa yerleştirdim. Tabii kaidesiz olarak. Şimdilik yalnız, gelen giden misafirlere

gösteriyorduk. Fakat ne olmuşsa olmuş, geçen gün bizim mahdum top oynarken koca alameti devirmiş. Akşam eve gelip de heykelin başını boyun yerinden çatlamış ve güzelim mermer taşılığı tuzla buz olmuş görünce kan beynime sıçradı. Heykelin ev içinde durduğu nerede görülmüş? Olacağı budur işte. Bunca paramın heba olup gittiğine mi yanayım, bu uğurda elâleme kepaze olduğumuza mı? Ben böyle hayıflanıp dururken o gece bizde misafir olan kaynım atıldı:

"Üzme kendini enişte bey" dedi. "Her şeyde bir hayır vardır. Bak, şimdi benim aklıma bir şey geldi: Belediye bu heykeli neden diktirmedi? Büyük diye değil mi? Halbuki sen şimdi şu kopan başın altına az buçuk bir omuz yaptırır da büst gibi kullanırsan, ona ses çıkarmazlar. Hani Galatasaray'ın bahçesinde Tevfik Fikret'in büstü var ya. İşte öyle bir şeyi bahçene pekâlâ dikebilirsin."

Bu fikir bana da mülayim geldi.

"Peki" dedim. "Ya gövde... Gövdeyi ne yapacağız?"

"Sen o işi bana bırak, ben onu da ya İstanbul Belediyesi'ne, ya taşra belediyelerinden birine uygun fiyatla okuturum. Üstüne baş uydurdular mı, mükemmel bir anıt olur."

EK 5.1 Heykel Öyküsünün A1 Metni

Heykelimi yaptırmak istiyorum. Ayıp mı?... Herkesin bir merakı var. Benim merakım da bu. Bence bu merak, bu istek aşağı yukarı bütün önemli insanlarda var. Yoksa değerli zamanlarını vermez, heykeltıraşların önünde saatlerce poz vermezler.

Bazı iş arkadaşlarıma bu isteğimi söylüyorum. Bana garip bakıyorlar. Önemli insanların heykeli vardır ve onlara göre ben bu kadar önemli biri değilim. Ben bunlara aldırmiyorum. Ne diyeyim? Beni kıskanıyorlar.

Otuz yıl oldu, ticaret yapıyorum. Özel yaşamımda ve iş yaşamımda hep düzgün bir insan oldum. Dürüst bir tüccarım. Bunu birçok kişi söyleyebilir.

Yani herhangi bir insan değilim. Heykel yaptırmak için bende bütün özellikler var. Ünlüyüm: Bahçekapısı'nda Sıdkı Bey'i, yani beni herkes tanıyor. Zenginim: Ben hesaplamadım ama memurlar "bir buçuk milyonun var" diyorlar. Ülkeme yararlıyım: Ülkemizin ürününü başka ülkelere tanıtıyorum ve böylece devlete döviz geliyor. Başka ne olsun?

Baktım, her şey tamam. Önce heykel için uygun bir yer aradım. Şişli'deki apartmanımın bahçesi uygun diye düşündüm. Biraz küçük bir yer ama caddeye yakın... Herkes görsün diye düşündüm. İlk kattaki evimin penceresinden ben de her zaman seyredebilirim. Yer tamamı. Sonra bir arkadaşım ile konuştum, iyi heykeltıraşları sordum. Bana üç isim verdi. Hepsini ofisime çağırdım, konuyu anlattım. Üçü de akıllı, kibar çocuklar... İş kabul ettiler.

Yedi bin lira dediler, kabul ettim. Heykelin altındaki ayaklığı ben alıyorum, diğer malzemeleri onlar...

Akşamları iş dönüşü atölyeye gidiyordum. Bir saat kadar çalışıyorduk. Sanatçılar beni çok beğendiler. "Çok heykel yaptık ama sizin gibi birini ilk defa görüyoruz" dediler.

Ofis komşum Refik Bey de bana hep; "Komutan gibisin. Yanlış iş yapıyorsun. Asker olacaktın!" diyordu.

Ben hep böyleydim. Ama heykeltıraşlar da şimdi çok iyiler; en korkak insanı bile heykelde bir kahraman gibi gösteriyorlar. Bakıyorsunuz normal bir insan onların elinde büyük bir adam oluyor.

Altı yıl önce bir iş için Macaristan'a gittim. Avrupa'yı ilk defa gördüm ve her şey dikkatimi çekti. Ama en çok sokaklardaki heykellerle ilgilendim. Hepsini inceledim. Çoğu at üzerinde, eli kılıçlarında büyük adamlar... Sonra düşündüm, onların bu kahraman pozlarında heykeltıraşların rolü büyük. O adamların hepsi aslında sizin ve benim gibi insanlardı.

Bu fikrimi bizim üç heykeltıraşa söyledim, güldüler:

"Haklısınız" dediler. "Ama heykel önemli bir zamanı ve kahramanlığı gösterir."

Benim heykelim de onlar gibi görkemli bir heykel olacak... Herkes öyle yapıyor, değil mi? Hem ben de o heykellerdeki gibi bir insanım. Benim gibi bir insanın heykeli de görkemli olur. Giysiler ve poz önemli değil.

İyi heykeli kırk günde yapıyorlar. Benimki yüz kırk günde bitti. Bir perşembe akşamı bütün ailemi atölyeye davet ettiler. Sanatçılar heykeli gösterdiler. Heykelin büyüklüğü karşısında korktum. Eşim çok heyecanlandı. Çocuklarım, herkes çok şaşırıldı. Efendim, heykel normal insan boyunun bir buçuk katı kadar... Ben ayakta duruyorum. Bir ayağım diğerinden biraz ileride. Başım biraz yana doğru, uzaklara bakıyorum. Bir elim kalçamda, diğeri düz duruyor. Çok görkemli. Çok beğendim. Parayı hak ettiler.

Ücretini ödedim. Heykelin ayaklığı henüz tam değildi, bahçeye yapıyorlardı. O yüzden "Heykel bir süre daha atölyede dursun", dedim. Zaten bütün sorun da o ayaklıktan çıktı ya...

Bir sabah baktım, iki belediye memuru bizim bahçede işçilerle konuşuyorlar. Sonra kapıcı geldi, "Memurlar sizi görmek istiyor", dedi. Adamlar içeri girdiler ve hemen "Bu bahçede ne yapıyorsunuz?" diye sordular. "Heykelimin ayaklığı" dedim.

Kısa boylu memur bana döndü:

"Heykel koymak için belediyeden izin gerekiyor, bilmiyor muydunuz?" diye sordu. Böyle bir şeyden haberim yoktu.

"Bilmiyordum, izin alırım" dedim.

"İzin alın, ondan sonra işe devam edin" dediler.

Sabah belediyeye gittim. Başkan yardımcısına dilekçe verdim. "Dilekçenizi inceleyeceğiz", dediler, beni gönderdiler. On beş gün sonra tekrar belediyeye gittim. "Vali bey meşgul", dediler. Beni gönderdiler. Bir ay sonra tekrar gittim, "İnceliyoruz, henüz bir karar yok" dediler.

Sonunda "Valiyi görmek istiyorum", dedim. Ama o gün de vali orada değildi. "Bekleyeceğim" diye ısrar ettim.

Biz böyle konuşuyorduk. Bir kapıdan beyaz saçlı bir adam çıktı. Gürültünün nedenini sordu. Anlattılar. Bu kibar adam belediye meclisinde önemli bir kişiymiş, sonradan öğrendim. "Ha şu heykel konusu mu?" diye sordu. Sonra beni aldı, bir salona götürdü. Karşıma oturdu, "Heykelinizi diktirmek istiyorsunuz" dedi. Kimsenin isteğini engellemiyoruz. Bu para sizin paranız. Ama bu heykelin parası ile bir bina veya bir okul yaptırmak bence daha iyi. Böylece hem isminiz yaşayacak hem de ülkeye yararlı olacaksınız."

"Haklısınız beyefendi" dedim. "Ama heykeli yaptılar, bitirdiler ve ben parasını ödedim. O yüzden..."

Adam sözümü kesti: "Yaptılar mı? Garip!" dedi. "Peki nasıl bir şey bu heykel? Büyük mü, küçük mü, boy mu, büst mü?"

"Büyük efendim, çok büyük. Bir buçuk insan boyunda."

"Nasıl olur beyefendi? Küçük bir heykeli belki kabul edebiliriz ama büyük diyorsunuz, bu heykel cadde üzerinde herkesin dikkatini çekecek."

"Ben de onun için istiyorum ya efendim. Yoksa yasak mı?"

"Hayır. Maalesef belediyede bununla ilgili bir kural yok. Yasada böyle bir şey yok, yok ama şehir nasıl görünecek? Şehirle ilgili kararları belediye meclisi veriyor. Ve bu karar olumsuz da olabilir."

"Çok ilginç. Anlamıyorum, heykeller şehir için kötü değildir ki... Sanat eseri... Yedi bin lira değerinde bir sanat eseri..."

"Tekrar söylüyorum, bu iş sizin için de bizim için de zor. Çok zaman harcayacağız. Bunu sizden rica ediyorum, lütfen kabul edin ve bu heykeli oraya dikmeyin beyefendi. Düşünün lütfen, herkes evinin önüne kendi heykelini koyuyor, o zaman İstanbul'un manzarası nasıl olur? Turistler bu heykellerin karşısında şaşırır mı? Böylece gerçek sanat eserlerinin değeri düşmez mi?"

"Ben böyle düşünmüyorum" dedim. "Herkes heykelini yaptıramaz. Bunun için para gerek."

"Demek bu konuda ısrar ediyorsunuz. Peki, bu konuyu belediye meclisinde anlatacağım. Sonucu size söyleyeceğim" dedi, ayağa kalktı. Ben de oradan ayrıldım.

Bir ay, iki ay, üç ay, dört ay bekledik. Hiçbir yanıt gelmedi. Sanatçılar da bir yandan, "Heykeli atölyeden alın" diyorlardı. Ben de bir kamyonla heykeli evime getirdim. Bir süre için evin büyük girişine yerleştirdim. Tabii ayaklığı yoktu. Şimdilik yalnızca misafirlere gösteriyorduk.

Geçen gün oğlum top oynuyordu. Kocaman heykeli kırdı. Heykelin başı boyun yerinden ayrılmış, çok kızdım. Heykel evin içinde durur mu? Hem o kadar param gitti hem insanlara rezil oldum.

Üzülüyordum. O gece eşimin kardeşi misafirimizdi. "Üzme kendini enişte" dedi. Ne düşünüyorum, biliyor musun? Belediye bu heykeli neden diktirmedi? Büyük diye değil mi? Sen şimdi şu başın altına bir omuz yaptır, büst olsun. Ona izin verirler. Bahçene koy."

Bu fikir benim için de uygundu.

"Peki" dedim. "Ya gövde... Gövdeyi ne yapacağız?"

"Sen o işi düşünme. Ben onu da bir belediyeye uygun fiyatla satacağım. Üstüne bir baş koysunlar, mükemmel bir heykel olur."

Sözlükçe:

aldırmak (eylem): bir şeye önem vermek (to care)

asker (ad): bir ülkenin ordusunda görevli kişi (soldier)

aşağı yukarı (belirteç): yaklaşık olarak, tama yakın (almost, nearly)

ayaklık (ad): bir nesnenin en alttaki bölümü (base)

belediye (ad): il, ilçe gibi yerlerde o bölgedeki işleri yapıyor (municipality)

büst (ad): bir kişinin baş ve omuzlarla birlikte üst bölümü (bust)

dilekçe (ad): yetkili kişiye göndermek için yazılı istek (petition, application)

düzgün (sıfat): (bir kişi) iyi; kibar ve adil davranıyor (decent, proper)

gövde (ad): bir şeyin asıl, temel bölümü; bir insanın baş, kol ve bacaklar dışındaki bölümü (body)

heykeltıraş (ad): (bir kişi) heykелci, heykel yapıyor (sculpter)

kıskanmak (eylem): başka birinin eşyalarına ya da yeteneklerine sahip olmak istemek (to be jealous of)

memur (ad): (bir kişi) devlet işinde çalışıyor, görevli (civil servant)

poz (ad): resim ve fotoğrafta duruş (pose)

rezil olmak (eylem): çok utanmak, insanların saygısını kaybetmek (to be ashamed, disgraced)

tüccar (ad): (bir kişi) ticaret yapıyor (trader, merchant)

vali (ad): bir şehirdeki en yetkili yönetim görevlisi (governor)

EK 5.2 Heykel Öyküsünün A2 Metni

Heykelimi yaptırmak istiyorum. Ayıp değil ya... Herkesin bir merakı var. Benim merakım da bu. Bence bu merak, bu istek aşağı yukarı bütün önemli insanlarda vardır. Yoksa değerli zamanlarını harcayıp heykeltıraşların önünde saatlerce poz vermeyi kabul etmezler.

Bazı iş arkadaşlarıma bu isteğimi söylüyorum. Bana tuhaf tuhaf bakıp susuyorlar. Önemli insanların heykeli vardır ve onlara göre ben bu kadar önemli biri değilmişim. Ben bunlara aldırımıyorum. Ne diyeyim? Beni kıskanıyorlar.

Otuz yıldır ticaret yapıyorum. Özel yaşamımda ve iş yaşamımda hep düzgün bir insan oldum. Dürüst bir tüccarım. Buna yüzlerce tanık gösterebilirim. Yani herhangi bir insan değilim. Heykelimi yaptırmak için gerekli tüm özellikler bende var. Ünlüyüm: Bahçekapısı'nda Sıdkı Bey'i, yani beni herkes tanır. Zenginim: Ben hesaplamadım ama memurlar "bir buçuk milyonun var" diyorlar. Ülkeme yararlıyım: Ülkemizin ürününü başka ülkelere tanıtıyorum ve böylece devlete döviz geliyor. Başka ne olsun?

Baktım, her şey tamam. Önce heykel için uygun bir yer aradım. Şişli'deki apartmanımın bahçesi uygun diye düşündüm. Biraz küçüktür ama caddeye bakıyor, işlek yerde... Herkes görür diye düşündüm. İlk kattaki evimin penceresinden ben de her zaman seyredebilirim. Yer tamamdı. Sonra bir arkadaşım ile konuşup iyi heykeltıraşları sordum. Bana üç isim verdi. Hepsini ofisime çağırdım, konuyu anlattım. Üçü de akıllı, kibar çocuklar... Heykeli yapmayı kabul ettiler.

Aralarında anlaşip siparişi ortak yapmaya karar verdiler. İyi bir fiyat verdim. Eh... Bu konuda oldukça deneyimliyim. Bu işler az parayla olmuyor. O zaman adamlar heykeli kötü bir şey yaparlar. Az para kötü iş, çok para iyi iş... Neyse yedi bin lirada anlaştık. Heykelin altındaki ayaklığı ben alacaktım, diğer malzemeleri de onlar...

Akşamları iş dönüşü atölyeye uğrayıp bir saat kadar poz veriyordum. Sanatçılar beni çok beğendiler. "Çok heykel yaptık ama böyle birini ilk defa görüyoruz" dediler.

Ofis komşum Refik Bey de bana hep; "Komutan gibisin. Yanlış iş yapıyorsun. Asker olacaktım!" der.

Ben hep böyleydim. Ama heykeltıraşlar da şimdi çok iyiler; en korkak insanı bile heykellerinde bir kahraman yapabilirler.

Altı yıl önce bir iş için Macaristan'a gitmişim. Avrupa'yı ilk görüşümdü, her şey dikkatimi çekti. Ama en çok sokaklardaki heykellerle ilgilendim. Hepsini inceledim. Çoğu at üzerinde, eli kılıçlarında büyük adamlar... Sonra düşündüm, onların bu görkemli hallerinde, kahraman pozlarında, yüksek ayaklıklar kadar heykeltıraşların da büyük rolü var. O adamların hepsi aslında sizin ve benim gibi insanlardı. Buna eminim. Düşünün mesela heykeltıraşlar onları öyle at üstünde değil, uykuda veya eli burnunda gösteriyor. O zaman heykeller böyle görkemli olmazdı. Bu fikrimi bizim üç heykeltıraşa söyledim, güldüler:

"Haklısınız" dediler. "Ama heykel, önemli bir zamanı ve kahramanlığı gösterir."

Benim heykelim de onlar gibi görkemli bir heykel olacak... Herkes öyle yapıyor, değil mi? Zaten benim gibi görkemli bir insanın heykeli de görkemli olur. Giysiler ve poz önemli değildir.

İyi heykeli kırk günde yapıyorlarmış. Benimki yüz kırk günde bitti. Bir perşembe akşamı bütün ailemi atölyeye davet ettiler. Sanatçılar heykelin üstündeki perdeyi açtılar. Heykelin büyüklüğü karşısında korktum. Eşim çok heyecanlandı. Çocuklarım, herkes çok şaşırıldı. Efendim, heykel normal insan boyunun bir buçuk katı kadar... Ben ayakta duruyorum. Bir ayağım diğerinden biraz ileride. Bakışım uzaklarda, başım biraz yana doğru duruyor. Bir elim kalçamda, diğeri düz duruyor. Çok görkemli bir duruş. Parayı gerçekten hak ettiler. Tam hayalimdeki gibi olmuş.

Ücretin yarısını peşin ödemiştım, diğeri yarısını da o gün verdim. Heykelin ayaklığı henüz bitmemişti, bahçeye yapıyorlardı. O yüzden heykeli bir süre daha atölyede bırakmak istedim. Zaten bütün sorun da o ayaklıktan çıktı ya...

Bir sabah baktım, iki belediye memuru bizim bahçede işçilerle konuşuyorlardı. Sonra kapıcı geldi, "Memurlar sizi görmek istiyor", dedi. Adamlar içeri girdiler ve hemen "Bu bahçede ne yapıyorsunuz?" diye sordular. "Heykelimin ayaklığı" dedim.

Kısa boylu memur bana döndü:

"Heykel diktirmek için de belediyeden izin gerekiyor, bilmiyor muydunuz?" diye sordu. Böyle bir şeyden haberim yoktu.

"Bilmiyordum, izin alırım" dedim.

"O zamana kadar inşaatı lütfen durdurun" dediler.

Sabah belediyeye gittim. Başkan yardımcısına dilekçe verdim. "Dilekçenizi inceleyeceğiz", dediler, beni gönderdiler. On beş gün sonra tekrar gittim. "Vali bey meşgul", dediler. Beni gönderdiler. Bir ay sonra tekrar gittim, "İnceliyoruz, henüz bir karar yok" dediler.

Sonunda "Valiyi görmek istiyorum", dedim. Ama o gün de vali orada değilmiş. "Bekleyeceğim" diye ısrar ettim. Biz böyle konuşuyorduk. Bir kapıdan beyaz saçlı bir adam çıktı. Gürültünün nedenini sordu. Anlattılar. Bu kibar adam mecliste önemli bir kişiymiş, bunu sonradan öğrendim. "Ha şu heykel konusu mu?" diye sordu. Sonra beni aldı, bir salona götürdü. Karşıma oturarak "Heykelinizi diktirmek istiyormuşsunuz" dedi. Kimseye engel olmak istemem. Bu para sizin paranız. Ama bu heykelin parası ile bir bina veya bir okul yaptırabilirsiniz. Daha iyi bir iş olur. Böylece hem isminiz yaşar hem de ülkeye yararlı olursunuz."

"Haklısınız beyefendi" dedim. Ancak heykeli yaptılar, bitirdiler ve ben parasını ödedim. O yüzden..."

Adam sözümü kesti: "Yaptılar mı? Tuhaf şey!" dedi. "Peki nasıl bir şey bu heykel? Büyük mü, küçük mü, boy mu büst mü?"

"Büyük efendim, oldukça büyük. Bir buçuk insan boyunda."

"Nasıl olur beyefendi? Küçüğü belki kabul edebiliriz ama bakın büyük diyorsunuz, bu heykel cadde üzerinde herkesin dikkatini çeker."

"Ben de onun için istiyorum ya efendim. Yoksa yasalar izin vermiyor mu?"

"Hayır. Maalesef belediyede bununla ilgili bir kural yok. Yasada böyle bir şey yok, yok ama şehir nasıl görünecek? Şehirle ilgili kararları belediye meclisi verir. Ve bu karar olumsuz da olabilir."

"Tuhaf şey. Anlamıyorum, heykeller şehrin görüntüsünü bozmaz ki... Sanat eseri... Yedi bin lira değerinde bir sanat eseri..."

"Tekrar söylüyorum, bu iş sizin için de bizim için de zor olacak. Çok zaman harcayacağız. Bunu sizden rica ediyorum, lütfen kabul edin ve bu heykeli oraya dikmeyin beyefendi. Düşünün lütfen, yasada yok diye herkes evinin önüne kendi heykelini koyuyor, o zaman İstanbul'un manzarası nasıl olur? Turistler bu heykellerin karşısında şaşırılmazlar mı? Böylece gerçek sanat eserlerimizin değeri düşmez mi?"

"Ben böyle düşünmüyorum" dedim. "Herkes heykelini yaptıramaz. Bunun için ekonomik imkân gerekir."

"Demek bu konuda ısrar ediyorsunuz. Peki, bu konuyu belediye meclisine anlatıp sonucu size söyleyeceğim " dedi, ayağa kalktı. Ben de oradan ayrıldım.

Bir ay, iki ay, üç ay, dört ay bekledik. Hiçbir yanıt gelmedi. Sanatçılar da bir yandan, "Heykeli atölyeden alın" demeye başladılar. Ben de bir kamyon tutup heykeli evime getirdim. Bir süre için evin büyük girişine yerleştirdim. Tabii ayaklığı yoktu. Şimdilik yalnızca misafirlere gösteriyorduk.

Ama geçen gün oğlum kocaman heykeli kırmış. Top oynuyormuş. Heykelin başı boyun yerinden ayrılmış, çok kızdım. Heykel hiç evin içinde durur mu? Hem o kadar param gitti hem insanlara rezil oldum.

O gece eşimin kardeşi misafirimizdi. Ben böyle üzülürken:

"Üzme kendini enişte" dedi. "Ne düşünüyorum, biliyor musun? Belediye bu heykeli neden diktirmedi? Büyük diye değil mi? Sen şimdi şu başın altına bir omuz yaptır, o zaman büst olur. Ona izin verirler. Bahçene koyabilirsin."

Bu fikir benim için de uygundu.

"Peki" dedim. "Ya gövde... Gövdeyi ne yapacağız?"

"Sen o işi düşünme. Ben onu da bir belediyeye uygun fiyatla satarım. Üstüne bir baş koyarlar, mükemmel bir anıt olur."

Sözlükçe:

aldırmak (eylem): bir şeye önem vermek, değer vermek (to care)

anıt (ad): bir kişi ya da bir olayın anısı için yapıyorlar, yapı ya da heykel (statue)

asker (ad): bir ülkenin ordusunda görevli kişi (soldier)

aşağı yukarı (belirteç): yaklaşık olarak, tama yakın (almost, nearly)

ayaklık (ad): bir nesnenin en alttaki bölümü (base)

belediye (ad): il, ilçe gibi yerlerde o bölgedeki işleri yapar (municipality)

büst (ad): bir kişinin baş ve omuzlarla birlikte üst bölümü (bust)

dilekçe (ad): bir şey yapması ya da bir şeyi değiştirmesi için yetkili kişiye gönderilen yazılı resmi istek (petition, application)

düzgün (sıfat): (bir kişi) iyi; kibar ve adil davranıyor (decent, proper)

gövde (ad): bir şeyin asıl, temel bölümü; bir insanın baş, kol ve bacaklar dışındaki bölümü (body)

heykeltıraş (ad): (bir kişi) heykel yapıyor, heykeltıraş (sculpter)

kıskanmak (eylem): başka birinin eşyaları ya da yeteneklerine sahip olmak istemek (to be jealous of)

memur (ad): (bir kişi) devlet işinde çalışıyor, görevli (civil servant)

poz (ad): resim ve fotoğrafta duruş
(pose)

rezil olmak (eylem): çok utanmak,
insanların saygısını kaybetmek (to be
ashamed, disgraced)

tüccar (ad): (bir kişi) ticaret yapıyor
(trader, merchant)

vali (ad): bir şehirdeki en yetkili
yönetim görevlisi (governor)

EK 5.3 Heykel Öyküsünün B1 Metni

Heykelimi diktirmek istiyorum. Ayıp değil ya... Herkesin bir merakı var. Benim merakım da bu. Sanırım bu merak, bu istek aşağı yukarı bütün büyük adamlarda vardır. Öyle olmasa değerli zamanlarını feda edip heykeltıraşların önünde saatlerce poz vermeyi kabul ederler mi?

Bu isteğimi söylediğim bazı arkadaşlarım bana tuhaf tuhaf bakıp susuyorlar. Onlara göre ben heykeli dikilecek kadar önemli biri değilmişim. Tabii bunlara aldırmiyorum. Önem vermiyorum. Ne demeli? Kıskançlık...

Otuz yıldır ticaret yapıyorum. Özel yaşamımda ve iş yaşamımda hep düzgün bir insan oldum. Dürüst bir tüccar olduğuma yüzlerce tanık gösterebilirim.

Yani herhangi bir insan değilim. Heykelimi diktirmek için gerekli tüm özellikler bende var. Meşhurluksa var: Bahçekapısı'nda Sıdkı Bey'i, yani beni herkes bilir. Zenginlik ise o da var: Ben hesaplamadım ama vergi memurları bir buçuk milyonum olduğunu söylüyorlar. Ülkeme yararlı olmak konusuna gelince, o da var: Ülkemizin ürününü değerlendirmek, başka ülkelere tanıtmak ve böylece devlete döviz kazandırmak konusunda hizmet ediyorum. Başka ne olsun?

Baktım, her şey tamam. Önce heykel için uygun bir yer aradım. Şişli'deki apartmanımın bahçesi uygun diye düşündüm. Biraz küçüktür ama caddeye bakıyor, işlek yerde... Gelen geçen görür diye düşündüm. Sonra ilk kattaki dairemin penceresinden ben de her zaman seyredebilirim. Yer tamamdı. Sonra bu işlerden anlayan bir arkadaşıma danışarak iyi bir heykeltıraş istedim. Bana üç isim verdi. Üçünü de ofisime çağırttım, konuyu anlattım. Üçü de akıllı, kibar çocuklar... Heykeli yapmayı kabul ettiler.

Aralarında anlaşıp siparişi ortak yapmaya karar verdiler. Fiyat konusunda cimri davranmadım. Eh... Bu konuda oldukça tecrübeliyim. Parayı az verirsen sonunda kendin zararlı çıkarsın. O zaman adamlar heykeli kötü bir şey yaparlar. İnsan ne verirse onu alır. Neyse yedi bin lirada anlaştık. Heykelin altındaki ayaklık benden, diğer malzemeler onlardan...

Akşamları iş dönüşü atölyeye uğrayıp bir saat kadar poz vermeye başladım. Sanatçılar beni çok beğendiler. "Bu kadar yıldır heykel yapıyoruz, böyle birine ilk defa rastlıyoruz" dediler.

Ofis komşum Refik Bey de bana hep; "Sende bir komutan tavrı var. Dünyaya yanlış gelmişsin. Asker olacaktıydın!" der. Ben hep böyleydim. Fakat heykeltıraşlık da şimdi çok ilerledi, bu sihirbaz adamlar isterlerse en korkak insanı bile eserlerinde bir kahraman yapabilirler.

Altı yıl kadar önce bir iş için Macaristan'a gitmiştim. Avrupa'yı ilk görüşüm olduğu için her şey dikkatimi çekti. Ama en çok sokakları süsleyen heykellerle ilgilendim. Hepsini inceledim. Çoğu at üzerinde, eli kılıçlarında büyük adamlar... Sonra düşündüm, onların bu görkemli hallerinde, aldıkları kahramanca pozların ve üzerine oturdukları yüksek ayaklıkların etkisi var ama heykeltıraşların da büyük rolü var. O adamların hepsi aslında sizin ve benim gibi insanlardı. Buna eminim. Heykeltıraşlar onları öyle at üstünde değil de, ağzı açık horlarken veya burunlarını karıştırırken gösterecekleri heykeller böyle görkemli olmazdı. Bu fikrimi söylediğim zaman heykeltıraşlar güldüler:

"Haklısınız" dediler. "Ama heykelin heykel olması için estetik bir anı göstermesi, pozun kahramanca olması gerekir."

Benim heykelim de onlar gibi görkemli olacak... Madem herkes böyle yapıyor... Zaten insan benim gibi olunca verdiği poz ya da üzerindeki giysiler fark etmez, heykeli görkemli olur.

İyi heykeli kırk günde yapıyorlarmış. Benimki yüz kırk günde bitti. Bir perşembe akşamı bütün aile atölyeye davet edildik. Sanatçılar heykelin üstündeki perdeyi açınca karşılaştığım manzara karşısında korktum. Eşim çok heyecanlandı. Çocuklarım, herkes çok şaşırıldı.

Efendim, heykel normal insan boyunun bir buçuk katı kadar... Ben ayakta duruyorum. Bir ayağım diğerinden biraz ileride. Bakışım uzaklarda, başım hafif yanda. Bir elim kalçamda, diğeri düz duruyor. Çok görkemli bir duruş. Verdiğim paraya değdi gerçekten. Tam istediğim gibi olmuş.

Ücretin yarısını başta peşin ödemiştim, diğer yarısını da o gün verdim. Bahçeye yaptırdığım heykel ayaklığı henüz bitmemişti. O yüzden heykeli bir süre daha atölyede bırakmak zorunda kaldım. Zaten bütün aksilikler de o ayaklıktan çıktı ya...

Bir sabah iki belediye memurunun bizim bahçede işçilerle konuştuklarını gördüm. Sonra kapıcı geldi, memurların beni görmek istediklerini söyledi. Adamlar içeri girer girmez; "Bu bahçede ne inşa ediyorsunuz?" diye sordular. "Heykelimin ayaklığı" dedim.

Kısa boylu memur bana döndü:

"Heykel diktirmek için belediyeden izin alınacağını bilmiyor muydunuz?" diye sordu. Böyle bir şeyden haberim yoktu.

"Bilmiyordum, başvuru yapar, izni alırım" dedim.

"O zamana kadar inşaatı lütfen durdurun" dediler.

Ertesi sabah belediyeye gittim. Başkan yardımcısına dilekçeyi verdim. "Dilekçeniz incelenecektir", dediler, beni gönderdiler. On beş gün sonra tekrar gittim. "Vali bey meşgul", dediler. Beni gönderdiler. Bir ay sonra başvurdum, "Daha inceleniyor, henüz bir karara varılmadı" dediler.

Sonunda dayanamadım, valiyi görmek istediğimi söyledim. Ama o gün de vali orada değilmiş. "Gelineye kadar beklerim" diye ısrar ettim. Biz böyle tartışırken bir kapıdan beyaz saçlı bir adam çıktı. Gürültünün nedenini sordu. Anlattılar. Mecliste önemli bir kişi olduğunu öğrendiğim bu kibar adam "Ha şu heykel konusu mu?" diye sordu. Sonra beni aldı, bir salona götürdü. Karşıma oturarak "Heykelinizi diktirmek istiyormuşsunuz" dedi. "Kimseye engel olmak istemem. Bu para sizin paranız. Ama bu heykel için harcayacağınız para ile bir bina veya bir okul yaptırırsanız daha iyi olur. Böylece hem isminiz yaşar hem de ülkeye yararlı olursunuz."

"Haklısınız beyefendi" dedim. "Ancak heykel yapıldı, bitti ve ben parasını ödedim. O yüzden eğer bir sorun yoksa..."

Adam sözümü keserek: "Yapıldı bitti mi? Tuhaf şey!" dedi. "Peki nasıl bir şey bu heykel? Büyük mü, küçük mü, büst mü statü mü?"

"Büyük efendim, oldukça büyük. Bir buçuk insan boyunda."

"Nasıl olur beyefendi? Küçük olsa neyse ama bakın büyük diyorsunuz, bunu cadde üzerine dikerseniz gelen geçen görür, herkesin dikkatini çeker."

"Ben de onun için istiyorum ya efendim. Yoksa yasalar izin vermiyor mu?"

"Hayır. Maalesef belediyede bununla ilgili bir kurala rastlamadık. Yasada böyle bir şey yok, yok ama şehrin görüntüsü konu olunca kararları belediye meclisi verir. Ve bu karar olumsuz da olabilir."

"Tuhaf şey. Anlamıyorum, heykeller şehrin görüntüsünü bozmaz ki... Sanat eseri... Yedi bin liraya yapılmış bir sanat eseri..."

"Tekrar söylüyorum, yasaya göre hareket edersek bu iş sizin için de bizim için de zor olur. Çok vakit harcarız. Bunu sizden rica ediyorum, lütfen kabul edin ve bu heykeli oraya dikmeyin beyefendi. Düşünün lütfen, yasada yok diye herkes evinin önüne kendi heykelini dikerse o zaman İstanbul'un manzarası nasıl olur? Şehre gelen turistler bu heykeller karşısında şaşırılmazlar mı? Böylece gerçek sanat eserlerimizin değeri düşmez mi?"

"Fikirlerinize katılmıyorum" dedim. "Herkes heykelini yaptıramaz. Bunun için ekonomik imkân gerekir..."

"Demek bu konuda ısrar ediyorsunuz. Peki, bu konuyu belediye meclisine anlatıp sonucu size söyleyeceğim " dedi, ayağa kalktı. Ben de oradan ayrıldım.

Bir ay, iki ay, üç ay, dört ay bekledik. Hiçbir yanıt gelmedi. Sanatçılar da bir yandan, "Heykeli atölyeden aldırın" demeye başladılar. Baktım olmuyor, bir kamyon tutup heykeli evime taşıttım. Bir süre için evin büyük girişine yerleştirdim. Tabii ayaklığı yoktu. Şimdilik yalnızca gelen misafirlere gösteriyorduk.

Ama geçen gün oğlum top oynarken kocaman heykeli devirmiş. Akşam eve gelip de heykelin başının boyun yerinden çatladığını görünce çok sinirlendim. Heykelin ev içinde durduğu nerede görülmüş? Hem o kadar param gitti hem insanlara rezil oldum. Ben böyle üzülürken o gece bizde misafir olan eşimin kardeşi:

"Üzme kendini enişte" dedi. "Bak, şimdi benim aklıma bir şey geldi: Belediye bu heykeli neden diktirmedi? Büyük diye, değil mi? Sen şimdi şu kopan başın altına bir omuz yaptırıp büst gibi kullan, ona izin verirler. Böyle bir şeyi bahçene koyabilirsin."

Bu fikir bana da uygun geldi.

"Peki" dedim. "Ya gövde... Gövdeyi ne yapacağız?"

"Sen o işi bana bırak. Ben onu da bir belediyeye uygun fiyatla satarım. Üstüne bir baş koyunca mükemmel bir anıt olur."

Sözlükçe:

ayaklık (ad): bir nesnenin en alttaki bölümü, bir şeyin üzerine oturtulduğu nesne (base)

cimri (sıfat): para harcamayı sevmeyen (kişi) (ungenerous, miser)

gövde (ad): bir şeyin asıl, temel bölümü; bir insanın baş, kol ve bacaklar dışındaki bölümü (body)

memur (ad): devlet işinde çalışan kişi, görevli (civil servant)

poz (ad): resim ve fotoğrafta duruş (pose)

rezil olmak (eylem): çok utanacak bir duruma gelmek (to be ashamed, disgraced)

sihirbaz (ad): sihir gösterileri yapan kişi, büyücü (magician)

tüccar (ad): ticaret yapan kişi (trader, merchant)

vali (ad): bir şehirdeki en yetkili yönetim görevlisi (governor)

zararlı çıkmak (eylem): bir işin sonunda bazı şeyleri kaybetmek (end up a loser)

EK 6. Kalemler (Y. Kemal) Öyküsünün Özgün Metni

Şehrin en önemli yerlerinden birisi de çöplükleridir. Çöplüklerin şehirler için gerekli değil, bu kadar önemli olduğu hiç aklınıza geldi mi? Bir büyük şehir çöplüğünü görünceye kadar bunu ben de bilmiyordum. Bir çöplük, bence bir şehir demektir.

İstanbul güzel şehir, alımlı şehir. İstanbul'un bir havasına, tadına giren bir daha onun havasından, tadından çıkamaz. İstanbul'un boy boy, renk renk resimleri yapılmıştır yıllar boyu. Fotoğrafları çekilmiştir. Üstüne şiirler yazılmıştır. Ben size söylüyorum ki, bunların birçoğunu gördüm, okudum, hiçbir şey, hiç kimse İstanbul'u çöplükleri kadar anlatmadı bana. Kirli mi İstanbul, çöplüğü kokar, leş gibidir. Kokusu burnunun direğini kırar... İstanbul daha mı temiz, kokusu daha az gelir. İstanbul mis kokulu mu, kokusu mis gibi kokar çöplüklerinin. Çöplük de mis gibi kokar mı diyeceksiniz? Kokar kokar, bana inanın... Neden böylesine yakından bilirim çöplükleri? Kendimi savunmam gerek... Ben çöplük uzmanı değilim. Sebebini söyleyeyim de içinizde bana karşı bir şey kalmasın... Bir, ben martıları çok severim... Sever miyim? Yok yok, daha çok merak ederim onların hayatlarını. Giderim, saatlerce onları seyredirim... Bir deniz üstünde, bir kayalıkta, bir çöplükte. Martılar geçimsiz, döğüşçü Allahın belası, tuttuğunu koparır yaratıklardır. Buradan martıların hayatının ince ayrımlarına kadar girmek gereksiz. Bir gün size martıların üstüne, bu aç gözlü, bu yırtıcı, bu tuttuğunu koparır yaratıkların üstüne uzun, ilginç yazılar yazabileceğim. Martıların hayat kavgaları en çok çöplüklerde olur. İlk ilğim çöplüklere martılardan dolaydır. Çöplüklere ikinci ilğim de bizim komşu Rüstem Çavuş'tan dolaydır. Rüstem Çavuş koskocaman pos bıyıklı, gözlerinin içi gülen, canlı, şakacı hayat dolu, sevgi dolu Sivas'ın Zara ilçesinden bir kişidir. On yıldır da İstanbul'da çöpçüdür. Çöpçü çavuşluğuna bundan dört yıl önce terfi etmiştir.

Çöpçü çavuşu olduktan sonradır ki bizim evin yanındaki arsayı aldı, önce arsaya üç tane kavak dikti. Sonra arsanın dört bir yanını çitle çevirdi, baharda bir baktık ki, çit boyunca hanımelleri açmış, bütün mahalleyi hanımeli kokusu sardı. Ne zaman oldu bu iş, evi ne zaman arsanın içine kondurdu, ne mahalleli farkına vardı, ne ben, belki ne de kendisi... Orada, hanımelli çitin içinde yeşile boyanmış, büyücek üç pencereli bir göz ev belki bin yıldır orada pırıl pırıl duruyordu. Karısını tanıdık az sonra, kısa boylu, geniş kalçalı, çekik büyük gözlü yirmi beşinde gösteren bir tazeydi. Sabahtan akşama kadar evin

camlarını siliyor, tahtalarını ovuyor, bahçenin toprağını belliyor, bir an boş durmuyordu. Bütün mahallede en temiz ev Rüstem Çavuş'un eviydi. Karı kocayı bazen avlu kapısında durmuş, bir ressamın eserini seyrettiği gibi öylesine hayran, müthiş tatlı bir yüzle evlerini seyrettiklerini görüyordum. Böyle yakalandıklarını anladıklarında yüzleri kızararak, bir suç üstünde yakalanmış çocuk ürkekliği, utangaçlığıyla evlerine kaçıyorlardı. Onları böyle sık sık yakalıyordum. Sonunda hep bir olup bu güzelim küçük evi saatlerce doyamadan birlikte seyrederek olduk.

Bahar geldi evin küçücük bahçesinde türlü türlü çiçekler açtı... Evin pencereleri renk renk sakız sardunyaları, fesleğenle donandı... Rüstem Çavuş'un evi pırıl pırıl, iç açıcı, göreni mutlu kılan, büyük, usta bir ressamın elinden çıkmış bir resimdi sanki.

İki de çocukları vardı. Birisi kız, ötekisi oğlan. Oğlan topaç gibi, kütür kütür, sabahtan akşamlara kadar arı ardında dolaşan cin gibi, bir çocuktur. Bir an olsun yerinde duramıyor, kıvıl kıvıl, mahallenin her yerinde kaynıyordu. Bu her an tozla toprakla cebelleşen çocuğun üstü başı da, aynı evleri gibi tertemiz, sakız gibiydi. Kızları daha büyücek, durgun, hiç konuşmaz, hep ince ince gülümser, utangaç, tatlı, kederli yüzlü bir kız... İncecik çenesi, kalın dudakları daha şimdiden onu büyük biri gibi gösteriyordu. Bütün halleri de öyleydi. Bütün aile, evleri, çocukları, çiçekleri, karı koca, fışkırان bir sevgi, sonsuz bir mutluluk içindeydiler. Bu kapıdan geçen herkes bu büyük mutluluğun farkına hemen varır, içi sevgiyle dolardı. Yerler, evler, insanlar vardır. Şöyle bir bakarsan mutlulukla dolarsın...

Dört yıllık komşuluğumuzda ne zaman sıkılsam, ne zaman karanlığa düşüp dünyayı lanetlesem çıkardım dışarı küçük eve bakar, üstümdeki kötülükleri atıverirdim. Pos bıyıklı, yakışıklı adam, çöpçü üniforması içinde her akşam eve gelir, bazen coştığında bağlamasını eline alır çok inceden, duyulur duyulmaz, hiçbir yerde duymadığım, duyamadığım, bundan sonra da ölünceye kadar duyamayacağım türküler söylerdi. Ne söylerdi bu türkülerde? Mutluluk mu, bir keder mi, bir olay mı bir türlü anlayamazdım. Bazı onu yakalamak, ya yana türküsünü dinlemek, ne dediğini duymak isterdim. Ben eve girer girmez hemen o ayağa kalkar, yer gösterir, sazını da alelacele yanındaki sandığın arkasına atıverirdi. Birkaç kere çalmasını istedim, anladım ki ölse de benim yanımda çalmayacak, vazgeçtim. Daha, daha merak ediyorum, bu türkülerde o kadar güzel hangi sözleri söylerdi Rüstem Çavuş?

Rüstem Çavuş beni severdi. Çalışma yerini görmek istedim, kırmadı, üstelik de sevindi... İşte arada sırada bu yüzden oraya gittim. Burası şehrin dışı, tuğla ocaklarının bulunduğu bir yerde. Şehrin çöplerini buraya döküyorlar, Rüstem Çavuş da bunun başında duruyordu. Bazı günlerde çöpleri yakıyorlardı ve ben yanık çöp kadar pis kokan hiçbir şeye rastlamadım şu dâr-ı dünyada.

İşte bir çöplüğün bir şehrin bütünüyle karakterini taşıdığını Rüstem Çavuş arkadaşımınla birlikte gittiğimde bu çöplüklerde gördüm.

Çöplükler bir şehirdir ve çöplerin içinden bir şehrin bütün eşyası çıkabilir. Kol saatleri, masa saatleri, cep saatleri, hem de yepyeni. Yüzükler, bilezikler, kolyeler hem de altın, hem de elmas... Kalemler, dolmakalemler, tükenmez kalemler. Makaslar, iplik yumakları, makaralar, gözlükler, paralar. Bir şehirde ne varsa bu şehrin çöplüğünde de o vardır... Çöplükten çıkanları değerli olsun, değersiz olsun çöpçüler aralarında kardeşçesine pay ederlerdi. Yalnız bir şeyi paylaşmazlardı, o da kalemleri...

Çöplerin arasından çıkan kalemleri bulanlar, sevinçle, bir altın, bir elmas yüzük bulmuşçasına bağırıyorlardı:

“Rüstem Çavuuuuş... Bir kalem daha... Amma da gözeldir ha... Hiç açılmamış. Rengi de kırmızıdır ha...”

“Rüstem Çavuş... Bir kalem daha... Yeşildirkim ne güzel yeşildir... Dolma da kalemdir...”

Rüstem Çavuş’un yanında büyük bir testi suyu vardı, kendisine getirilen kalemleri evirir çevirir, bakar, sonra da sabunlu suyla kalemi bir iyice yıkardı.

Rüstem Çavuş kalemleri de paylaşalım diye çok ısrar etmiş, fakat çöpçü arkadaşlarına kabul ettirememişti. Onun çocukları vardı ve çocuklar okuyorlardı. Bey, Hanım olacaklardı. Yüz yıl da, yüz yılın her günü de buradan yüzlerce, binlerce kalem çıksa kalemlerin hepsi Rüstem Çavuş’un çocuklarının olacaktır.

Gerçekten de çöpçüler kalemleri Rüstem Çavuş’a verdiklerinden dolayı büyük bir mutluluk, büyük bir sevinç duyuyorlardı. Her kalem bulan ona büyük bir zafer, iyi iş yapmışların güveni içinde getiriyordu. Her biri okuyan, büyük, iyi, bilgili adam olacak,

çöpçü olmayacak çocuklara yardımın mutluluğundaydı. Bu onların gözlerinden apaçık okunuyordu. Rüstem Çavuş'un onların bu mutluluğunun, sevincinin önüne geçmeye hakkı yoktu. Ve çocukların da en büyük oyuncakları kalem. Her akşam renk renk bir sürü kalemle geliyordu. Kalemleri üstüne, bugün ne kadar çıkacak, diye, ana, oğul ve kız bahse tutuşuyorlardı. Her zaman da kızın dediği ya çıkıyor, ya da sayıya en çok onunki yaklaşıyordu.

Kız bu yıl ilkokulun beşinci sınıfındaydı... Kızın için için övündüğü, arkasında güvendiği, hiç kimseye söylemediği, hiçbir zaman da söylemeyeceği bir güvenci vardı arkasında. Bu çocukların her bir şeyleri vardı. Cicili elbiseleri, güzel çantaları, her gün gelip onları okul kapısından alan otomobilleri vardı... Vardı ama, hiç kimsenin, babalarının kalem dükkânlarında bile hiç kimsenin bu kadar çok kalem yoktu. Kalemleriyle için için öylesine övünüyordu ki... Kalemlerini düşündükçe gizli bir sevinçle gözleri ışıltılı ışıltılı yanıyor, pespembe yanakları parlıyordu. Ama kimse bilmiyordu ki onun o kadar çok kalem olduğunu... Bu içinde büyük bir dertti. Okula kalemlerini alıp getiremiyordu ki... Bir getirebilse, herkesin herkeslerin parmakları ağızlarının içinde kalacaktı. Bin tane renkli kalem vardı... Kırmızısı, beyazı, karası, mavisi, turuncusu... Bir araya getirince kalemlerini bir renk harmanı oluyordu. Gerçekten bir kalem harmanına benziyordu, ışıklı... Kalemleri okula getirecek, getirecekti ama, ya sorarlarsa bu kalemleri nereden aldın, diye. Ne diyecekti, ne diyebilirdi. O kadar çocuğun arasında. Çöpçübaşı babam çöplerin arasından topladı bu kadar kalem diyemezdi ki... Ölse de, kesseler de, kanını iyice akıtsalar da diyemezdi. Nasıl derdi... Ama, mutlaka getirmeli, arkadaşlarını kalemlerini göstermeliydi.

Günlerce kafasını yordu, bir türlü yolunu bulamadı. Bu kalemleri bana babam aldı dese inanmayacaklardı. Milyoner çocuklarına bile babaları böylesine çok, güzel kalem almazdı ki... Eeeee, ama muhakkak okula götürüp kalemlerini göstermeliydi. Bunun bir yolunu bulmalıydı. Bir kafasına takmıştı ki bu işi bir türlü aklından söküp atamıyordu. Bir gün çantasına doldurdu kalemleri okula götürdü, göstermek için yandı tutuştu, deliye döndü ama kimseciklere gösteremedi. Belki bir hafta göstermenin ateşi içinde kıvrandı durdu, olmadı. Belki bu yıl da unutacaktı ama komşuları Erol'u gördü. Erol Abi kırtasiyecide, Osmanbey'de kocaman bir mağazada çalışıyordu. Ondan defter almıştı. Onun çalıştığı yerde o kadar çok kalem vardı ki... Aaaaah bu Erol bir akrabası,

örnekçe dayısının oğlu olsaydı... Ne güzel, aah ne güzel olurdu. Bir, bir güzel olurdu ki. Derdi ki, “dayımın oğlu Erol armağan etti bunları bana...” O gece, gece yarısına kadar bu Erol üstünde düşündü.

Sabah okula gittiğinde okul çantası, cepleri ağzına kadar renk renk kalemlerle doluydu... Önce kalemleri sıra arkadaşı Sabahat’in önüne serdi. Sabahatlerin Kapalıçarşı’da bir kuyumcu dükkânları vardı ki, ağzına kadar altın bilezikle dolu... Ama Sabahat’in bu kadar çok kalemi yoktu ki...

“Aaaaa!.. bu kadar kalemim nereden buldun kız?”

Neriman hiç umursamaz:

“Erol abi getirir bana” dedi, “Her akşam getirir... Onun Beyazıt’ta bir kocaman mağazası var ki, ağzına kadar kalemle dolu. Erol abi benim neyim olur biliyor musun, dayımın oğlu. Daha hiç evlenmedi.”

Sabahat öteki çocuklara koştı hemen:

“Neriman’ın birçok kalemi var, vah, nah bu kadar, bin tane... Yalansam iki gözüm kör olsun.”

Çocuklar Neriman’ın başına üşüştüler... Gerçekten amma da çok kalemi vardı ha!

Sabahat:

“Onun dayısının oğlu var,” diyordu. “Daha hiç evlenmemiş... Beyazıt’ta bir kocaman dükkânı var ki... İçi hep kalemle dolu... Biz oraya her gün gideceğiz. Erol abi de bize kalem verecek.”

Neriman Sabahat’ten çok memnun oldu.

“Aaaaa...” dedi, “bilmiyor musun?..”

Kalemlerden beş altı tane kalem seçti:

“Erol Abi bunları sana göndermişti... Sabahat’e ver, diye... Ben senden ona çok çok konuştum... Benim en iyi arkadaşımıdır, dedim.”

Sabahat güldü:

“Biliyordum,” dedi, “Teşekkür ederim...”

Zil çaldı, Neriman herkesin hayranlığı üstünde, kalemleri, çantaya doldurdu. Derse girdiler... Artık herkesten üstündü. Sevinçten dolup dolup taşıyordu.

Bundan sonra her gün çantası dolu kalemlerle geldi... Herkese kalem dağıtıyordu. O herkesin ablasıydı artık. Çocuklar çarşıdan ne diye kalem alsınlar, Erol abi ona bol bol getiriyor, o da herkese veriyordu. O kadar çoktu ki kalemi. Bütün okula dağıtsa bitmezdi ki...

Neriman’ın mutluluğu bu pis olay patlayıncaya kadar böylesine sürdü gitti.

O kısa boylu, o bakkalın şaşı oğlu Zühtü var ya, o mendebur, o sümüklü burun var ya, işte o bozdu her şeyi. Yalancı, domuz, karnı yemez... Yüzüne baksan kusacağın gelir de kırk gün yemek yiyemezsin... İşte bütün işler onun başının altından çıktı.

Öğretmenin karşısına geçmiş:

“Vallahi billahi öğretmenim,” diyordu, “Vallahi billahi, Allah canımı alsın ki, anamın ölüsünü öpeyim ki... Neriman kalemimi çalmış... Kalemlerinin arasında gördüm... Belkoymuştum kaleme... Yeşil bir kalem... Üstüne de iki çentik yapmıştım... İşte o kalemi Neriman’da gördüm.”

Öğretmen Neriman’ı çağırdı, çantasını açtırdı... Bu kadar kalem çokluğu karşısında şaşakaldı.

Zühtü kalemlerin üstüne atılarak:

“İşte öğretmenim bu, “dedi ve kalemini aldı.

Öğretmen çok sert:

“Bu kadar kalemi nereden buldun?” diye sordu.

Neriman günlerdir hazırды, dudaklarını bükerek:

“Bu kalemleri bana Erol Abi verir,” dedi... “Evide daha o kadar çok ki...”

Öğretmen kızın yüzüne haince baktı:

Git, evdeki bütün öteki kalemleri de getir.”

Zühtü’ye de:

“Ver o kalemi Neriman’a” dedi.

“Amma öğretmenim, ama öğretmenim...”

“Ver o kalemi...”

Elinden aldı kalemi Neriman’a verdi...

Neriman kalemleri çantasına doldurup eve doğru, çantası elinde koşmaya başladı.

Öğretmen arkasından:

“Çanta burada kalsın” dedi.

Neriman döndü çantayı masanın üstüne bıraktı, eve koştu. Eve çarçabuk geldi, büyücek bir bez torbaya bütün kalemleri doldurdu, okula koştu.

“İşte öğretmenim hepsi bu kadar...”

Öğretmen:

“Haydi sen şimdi sınıfa git şimdi” dedi.

Okulun başöğretmenine gitti, işi uzun uzun anlattı.

Okulun başöğretmeni de okulu sınıf sınıf dolaşarak:

“Kalem kaybedenler, kalem çaldıranlar okul tatilinde benim odamın kapısına gelsinler” diye tembihledi. Birkaç saat sonra başöğretmenin kapısının önü kaynaşıyordu. Hemen hemen okulun çocuklarının yarısından çoğu kalem yitirmiş, kalem çaldırmıştı.

“Söyle bakalım, senin çaldırdığın kalem nasıldı?”

Çocuk kalemini anlatıyor, başöğretmen kalemler içinden bulup çıkarıyor, çocuğa veriyordu.

Böylece bir sürü çocuğa kalemlerini verdi. Çocuklar yalan söylemiyorlardı ve kalemler çocuklarındı...

“Söyle, nasıl çaldın bu kadar kalemi?”

“Çalmadım.”

“Doğruyu söylersen seni affederim kızım.”

“Çalmadım.”

“Peki Erol Abi milyoner de olsa sana bu kadar kalemi niçin versin? Haydi bir iki, on tane verdi... Ya yüzlerce kalemi?..”

“Erol Abi verdi... Dükkâni kalem dolu...”

Kızı uzun uzun sıkıştıran başöğretmen, onun ağzından doğru söz alamayınca:

“Git hemen ananı, babanı çağır” dedi.

Neriman eve geldi, kendini yatağın üstüne attı, hüngürdemeye başladı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Anası telaşla soruyor, kız ağlamaktan konuşmıyordu. Biraz açılınca işi olduğu gibi anasına anlattı. Akşam babası eve gene elinde bir kucak kalemle geldi. Neriman’a verdi. Neriman var gücüyle kalemleri sokağa fırlattı. Anaysa ağlayarak işi babaya anlattı.

Neriman diyordu ki, anasına babasına ölürcesine yalvarıyordu ki:

“Kurbanlar olayım size, çöpten çıktığını söylemeyin kalemlerin... Erol Abi verdi, deyin...”

“İnanmazlar...”

“İnanmasınlar.”

“Çöpten kalem çıkarmak hırsızlıktan daha mı iyi?”

“Daha iyi, daha iyi...”

Ana, baba, kız arasındaki cebelleşme gece yarıya kadar sürdü.

Neriman diyordu ki:

“Eğer kalemlerin çöplerden toplandığını söylerseniz ben kendimi öldürürüm...”

Rüstem Çavuş çocukları iyi bilirdi. Kız kendini öldürürdü.

“Haklısın kızım” dedi. “Diyeyeceğim ki okulda ona, bu kalemleri dayısı oğlu Erol verdi.”

Sabahleyin okula kızıyla birlikte giden Rüstem Çavuş, öğretmene, başöğretmene Erol’dan söz açtı, onun ne kadar iyi, cömert bir akraba olduğunu uzun uzun saydı döktü. Başöğretmen, Erol’un Beyazıt’taki dükkânının adresini istedi. Baba kız apışıp kaldılar. Rüstem Çavuş en sonunda bir adres uydurup başöğretmene yazdırdı. Baba kız okuldan böylece ayrıldılar.

Araştırma bitmiş, Neriman’ın kalem hırsızlığı yüzde yüzleşmiş, Neriman okuldan kovulmuştu.

Ben bu olayı epey geç duydum. Rüstem Çavuş’un evine hemen koştum, evde kimse yoktu. Bir hafta gittim geldim, ev kapı duvardı... Altı ay, ben Basınköy’e göçünceye kadar ev hâlâ duvardı... Bomboş, ölü, yaşlı bir evdi... Güzelim bahçeyi mahalle çocukları çiğnemişler, pencerelerdeki kırmızı, mavi, pembe sardunyalari yolmuşlardı...

Ben çöplükleri iyi bilirim. Rüstem Çavuş’tan dolayı. Çöplükler, şehirlerin tıptıptına aynasıdır... Bir şehir pisse, aşağılıkça, kalleşse, merhametsizse, o şehrin çöplükleri bin misli daha pis kokar. Leş gibi... İstanbul şehrinin çöplüklerine martılar konar, çöplüğün üstü apak olur. Ve bu murdar çöplük martıdan gözükmeyen olur. Haa, bir de renk renk kalemler çıkar İstanbul çöplüklerinden... Altın yüzük çıktığı da olur.

EK 6.1 Kalemler Öyküsünün A1 Metni

Şehrin en önemli yerlerinden birisi de çöplükleridir. Çöplükler şehirler için gereklidir evet, ama önemlidir de. Bunu ben de bilmiyordum. Bir büyükşehir çöplüğü gördüm ve işte o zaman bunu anladım. Bir çöplük, bence bir şehir demektir.

İstanbul güzel şehir. İstanbul'un birçok resmini yaptılar yıllar boyu. Fotoğraflarını çektiler. Onun için şiirler yazdılar. Bunların birçoğunu gördüm, okudum. Ama ben size söylüyorum; hiçbir şey, hiç kimse İstanbul'u bana çöplükleri kadar anlatmadı. Neden çöplükleri böyle iyi bilirim? Ben çöplük uzmanı değilim. Sebebini söyleyeyim... Bir, ben martıları çok seviyorum... Hayır, daha çok onların hayatlarını merak ediyorum. Gidiyorum, saatlerce onları seyrediyorum... Bir deniz üstünde, bir kayalıkta, bir çöplükte. Martıların hayat kavgaları en çok çöplüklerde olur. İkincisi, komşumuz Rüstem Çavuş çöplükte çalışıyor. Rüstem Çavuş uzun bıyıklı, şakacı, hayat dolu, sevgi dolu bir kişidir. Sivashıdır. On yıldır İstanbul'da çöpçüdür. Dört yıl önce görevinde yükseldi, "çöpçü çavuşu" oldu.

Sonra bizim evin yanındaki arsaya aldı. Önce arsaya üç ağaç dikti. Sonra arsanın çevresine çiçeklerden duvar yaptı. Baharda bütün mahalle çiçek kokuyordu. Çiçekli duvarın içinde yeşil, üç pencere, bir odalı ev duruyordu. Sanki hep oradaydı. Evi ne zaman yaptı, mahalledekiler de ben de fark etmedim. Daha sonra Rüstem Çavuş'un karısını tanıdık. Kısa boylu, büyük gözlü bir kadındı. Sabahtan akşama kadar evin camlarını siliyor, temizlik yapıyor, bahçede çalışıyordu. Hiç boş durmuyordu. Bütün mahallede en temiz ev Rüstem Çavuş'un eviydi.

Bahar geldi, evin küçük bahçesinde çiçekler açtı... Evin pencereleri renk renk çiçek oldu... Rüstem Çavuş'un evi parlıyordu. Herkesi mutlu ediyordu. Sanki bir ressamın resmiydi.

İki de çocukları vardı. Biri kız, diğeri erkek. Rüstem Çavuş'un oğlu güçlü, sağlıklı, akıllı bir çocuktü. Hiç durmuyor, mahallenin her yerinde geziyor, oynuyordu. Her an toz toprak içindeydi ama elbiseleri aynı evleri gibi temizdi. Kızları daha büyüktü. Utangaç, tatlı bir kızdı. Hiç konuşmuyor, hep gülümsüyordu. Bütün aile, evleri, çocukları, çiçekleri, karı koca, büyük bir sevgi, sonsuz bir mutluluk içindeydiler. Bazen

sıkılıyordum. İşte o zaman dışarı çıkıyor, bu küçük eve bakıyor ve üstümdeki kötülükleri atıyordum. Böylece dört yıl komşu kaldık.

Rüstem Çavuş beni severdi. Çalışma yerini görmek istedim. “Tamam”, dedi, sevindi... İşte bu yüzden ara sıra oraya gittim. Burası şehrin dışında. Şehrin çöplerini buraya döküyorlar, Rüstem Çavuş da bunun başında duruyordu. İşte Rüstem Çavuş arkadaşımınla birlikte bu çöplükleri gördüm; bir çöplük bir şehrin bütün karakterini taşıyor. Çöplükler bir şehirdir ve çöplerin içinden bir şehrin bütün eşyası çıkabilir. Kol saatleri, masa saatleri, cep saatleri, hem de yeni. Yüzükler, bilezikler, kolyeler hem de altın, hem de elmas... Kalemler, dolmakalemler, tükenmez kalemler. Gözlükler, paralar. Bir şehirdeki her şeyden bu şehrin çöplüğünde de vardır... Çöplükten değerli ya da değersiz eşyalar çıkıyordu ve çöpçüler bu eşyaları paylaşıyorlardı. Yalnız bir şeyi paylaşmıyorlardı: Kalemleri... Çöpçüler çöplerin arasındaki kalemleri buluyorlar, o zaman sanki bir kalem değil, altın veya elmas yüzük buluyor gibi seviniyorlar ve bağırıyorlardı:

“Rüstem Çavuuuuş... Bir kalem daha... Çok da güzel ha... Paketli. Kırmızı renkli...”

“Rüstem Çavuş... Bir kalem daha... Yeşil, hem de ne güzel yeşil... Dolmakalem...”

Rüstem Çavuş bu kalemleri sabunlu suyla iyice yıkıyordu. Rüstem Çavuş kalemleri de paylaşalım diye çok ısrar etti, fakat çöpçü arkadaşları kabul etmedi. Onun çocukları vardı ve çocuklar okula gidiyorlardı. Bey, Hanım olacaklardı. Yüz yıl, yüz yılın her günü buradan binlerce kalem çıkabilir. Fark etmiyordu. Bütün kalemler Rüstem Çavuş’un çocukları içindi.

Kalem bulmak Rüstem Çavuş’un arkadaşlarına büyük bir mutluluk veriyordu. Çünkü biliyorlardı, bu çocuklara yardım ediyorlardı. Çocuklar okuyacak; büyük, iyi, bilgili adam olacaklar, çöpçü olmayacaklardı. Ve çocukların da en büyük oyuncakları kalem. Rüstem Çavuş her akşam renk renk bir sürü kalemle geliyordu. Anne ve çocuklar, bugün ne kadar kalem çıkacak, diye oyun oynuyorlardı. Her zaman da kız biliyor ya da sayıya en çok o yaklaşıyordu.

Kız bu yıl ilkokulun beşinci sınıfındaydı... Hiç kimseye söylemiyordu ama bir şeye çok güveniyordu. Arkadaşlarının her şeyi vardı. Güzel elbiseleri, güzel çantaları, babalarının

otomobilleri vardı... Ama hiç kimsenin bu kadar çok kalemi yoktu. Kalemlerini düşünüyor, gizli bir mutlulukla gözleri parlıyordu. Bin tane renkli kalemi vardı... Kırmızısı, beyazı, karası, mavisi, turuncusu... Ama kalemlerini kimse bilmiyordu... Bu içinde büyük bir dertti. Okula kalemlerini getirmiyordu... Bu kalemleri nereden aldın, diye sorabilirlerdi. Ne diyecekti? “Çöpçübaşı babam bu kalemleri çöplerin arasından aldı” diyemezdi... Öldürsünler, kessinler ama diyemezdi. Yine de mutlaka getirmek, arkadaşlarına kalemlerini göstermek istiyordu.

Uzun uzun düşündü, olmadı. “Bu kalemleri bana babam aldı” diyebilirdi. Ama milyoner çocuklarına bile babaları böyle çok, güzel kalem almıyordu... Bir çözüm gerekiyordu. Aklında hep bu düşünce vardı: Kalemlerini okula götürmek... Bir gün komşuları Erol’u gördü. Erol Abi kırtasiyecide, Osmanbey’de kocaman bir mağazada çalışıyordu. Ondan defter alıyordu. Onun dükkânında çok kalem vardı... Aaaaah bu Erol bir akrabası, örneğin dayısının oğlu olacak... Ne güzel, aah ne güzel olacak. “Bana bunları dayımın oğlu Erol hediye etti ...”, diyecek. O gece, gece yarısına kadar bunu düşündü.

Sabah okul çantasını renk renk kalemle doldurdu, okula gitti. Önce kalemleri sıra arkadaşı Sabahat’e gösterdi. Sabahat’in babasının Kapalıçarşı’da bir kuyumcu dükkânı vardı, her yeri altın bilezikle doluydu. Ama Sabahat’in bu kadar çok kalemi yoktu...

“Aaaaa!.. bu kalemleri nereden buldun kız?”

Neriman önemsiz gibi: “Bunları bana Erol abi getiriyor” dedi, “Her akşam getiriyor... Onun Beyazıt’ta kocaman bir mağazası var, her yeri kalemle dolu. Erol abi benim dayımın oğlu.”

Sabahat hemen diğer çocuklara koştu: “Neriman’ın birçok kalemi var, bin tane...” dedi. “Onun dayısının oğlu var,” diyordu. Beyazıt’ta kocaman bir dükkânı var... İçi kalemle dolu... Biz oraya her gün gideceğiz. Erol abi de bize kalem verecek.”

Neriman Sabahat’in sözlerine memnun oldu. “Aaaaa...” dedi, “bilmiyor musun?..” Kalemlerden beş altı tane kalem seçti:

“Erol Abi bunları sana gönderdi... Sabahat’e ver, dedi... Ben ona seni çok anlattım... “Sabahat benim en iyi arkadaşım,” dedim.”

Sabahat güldü: “Biliyordum,” dedi, “Teşekkür ederim...”

Zil çaldı, Neriman kalemleri çantaya doldurdu. Şimdi herkes ona hayrandı. Derse girdiler... Artık herkesten üstündü. Çok mutluydu.

Bundan sonra her gün çantasında kalemlerle geldi... Herkese kalem dağıtıyordu. Çocuklar çarşıdan niçin kalem alsınlar, Erol abi ona çok getiriyordu, o da herkese veriyordu. O kadar çoktu ki kalemi. Bütün okula dağıtır, yine de kalemleri bitmezdi...

Neriman'ın mutluluğu bu kötü olaya kadar böyle devam etti. O kısa boylu, bakkalın oğlu Zühtü var ya, işte her şeyi o bozdu. Yalancı, kıskanç... Bütün işlere o neden oldu. Öğretmene gitti:

“Vallahi billahi öğretmenim,” dedi, “Neriman kalemimi çaldı... Onun kalemlerinin arasında gördüm... Kalemimde işaret vardı... Yeşil bir kalem... Üstüne de iki çizgi yapmıştım... İşte o kalemi Neriman'da gördüm.”

Öğretmen Neriman'ı çağırdı, “Çantanı aç”, dedi. Çanta kalem doluydu, şaşırıldı. Zühtü birden:

“İşte öğretmenim bu,” dedi ve kalemini aldı.

Öğretmen çok sert: “Bu kadar kalemi nereden buldun?” diye sordu.

Neriman bu soruya hazırды: “Bu kalemleri bana Erol Abi verdi,” dedi... “Evde daha çok var...”

Öğretmen kızın yüzüne kötü kötü baktı: “Git, evdeki bütün kalemleri getir.”

Zühtü'ye de, “O kalemi Neriman'a ver” dedi.

“Ama öğretmenim, ama öğretmenim...”

“Ver o kalemi...”

Kalemi Zühtü'nün elinden aldı, Neriman'a verdi... Neriman kalemleri çantasına doldurdu, eve gidiyordu. Öğretmen arkasından: “Çanta burada kalsın” dedi. Neriman

döndü, çantayı masanın üstüne koydu, eve koştu. Eve hemen geldi, büyük bir çantaya bütün kalemleri doldurdu, tekrar okula koştu.

“İşte öğretmenim hepsi bu kadar...”

Öğretmen, “Haydi sen şimdi sınıfa git” dedi. Başöğretmene gitti, olayı uzun uzun anlattı. Başöğretmen de okuldaki her sınıfa gitti:

“Kimin kalemi kayboldu, kimin kalemini çaldılar”, diye sordu ve “bu öğrenciler dersten sonra benim odama gelsinler” dedi.

Birkaç saat sonra başöğretmenin kapısının önü öğrenciyle doluydu. Okuldaki çocukların yarısından çoğu kalemini kaybetmiş veya kalem çaldırmıştı.

“Söyle bakalım, senin kalemin nasıldı?”

Çocuk kalemini anlatıyor, başöğretmen kalemler içinden buluyor, çocuğa veriyordu. Böylece bir sürü çocuğa kalemlerini verdi. Ona göre çocuklar doğru söylüyorlardı ve kalemler çocuklarındı...

“Söyle, nasıl çaldın bu kadar kalemi?”

“Çalmadım.”

“Doğruyu söyle, seni affedeyim kızım.”

“Çalmadım.”

“Peki Erol Abin milyoner mi, sana bu kadar kalemi niçin versin? Haydi bir iki, on tane verdi... Ya yüzlerce kalemi?..”

“Erol Abi verdi... Dükkânı kalem dolu...”

Başöğretmen kıza sorular sordu, ona göre kız doğruyu söylemiyordu. En sonunda: “Git hemen anneni, babanı çağır” dedi.

Neriman eve geldi, kendini yatağın üstüne attı, ağlıyordu. Annesi telaşla soruyordu ama kız hep ağlıyor, bu yüzden konuşamıyordu. Biraz sonra olayı annesine anlattı.

Akşam babası eve yine elinde kalemlerle geldi. Neriman'a verdi. Neriman tüm gücüyle kalemleri sokağa attı. Annesi ağlıyordu, babasına olayları anlattı.

Neriman, anne ve babasına yalvarıyordu: “Ne olur, kalemleri çöpten aldık, demeyin... Erol Abi verdi, deyin...”

“İnanmayacaklar...”

“İnanmasınlar.”

Hırsızlık çöpten kalem almaktan daha mı iyi?

“Daha iyi, daha iyi...”

Ana, baba, kız arasındaki tartışma gece yarıya kadar sürdü. Neriman, “Ben kendimi öldürürüm, çöpten aldık demeyin” diyordu.

Rüstem Çavuş çocuklarını tanıyordu. “Tamam, kızım” dedi. “Okulda, “ona, bu kalemleri dayısının oğlu Erol verdi”, diyeceğim.”

Rüstem Çavuş sabah okula kızıyla birlikte gitti. Öğretmene ve başöğretmene “Çok iyi ve cömert biri” diye Erol'u anlattı. Başöğretmen, Erol'un Beyazıt'taki dükkânının adresini istedi. Baba ve kızı şaşkınlıktaydılar. En sonunda Rüstem Çavuş bir adres uydurdu, başöğretmene söyledi. Sonra da okuldan ayrıldılar.

Araştırmadan sonra Neriman'ın kalem hırsızlığı artık kesindi ve Neriman'ı okuldan attılar.

Ben bu olayı çok geç duydum. Hemen Rüstem Çavuş'un evine koştum, evde kimse yoktu. Bir hafta gittim geldim, kimse kapıyı açmadı... Altı ay kimse çıkmadı. Sonra ben oradan taşındım... Orası artık boş, ölü, yaşlı bir evdi... Mahallenin çocukları o güzel bahçeyi bozmuşlar, pencerelerdeki kırmızı, mavi, pembe çiçekleri almışlardı...

Ben çöplükleri iyi biliyorum. Nedeni Rüstem Çavuş. Çöplükler, şehirlerin aynasıdır... Bir şehir pis mi, kötü kalpli mi, o zaman o şehrin çöplükleri bin kat daha pis kokuyor. İstanbul şehrinin çöplüklerine martılar konuyor, çöplüğün üstü hep beyaz oluyor. Ve bu

pis çöplüğü, üzeri martılarla doluyken görmüyorsunuz. Haa, İstanbul çöplüklerinden renk renk kalemler de çıkıyor... Altın yüzük de çıkabilir.

Sözlükçe:

affetmek (eylem): kötü bir davranış için bir kişiye kızmayı bırakmak; ceza vermekten vazgeçmek (to forgive)

ağlamak (eylem): genellikle üzüntü veya acı nedeniyle gözden yaş gelmek (to cry)

arsa (ad): (bir yer, alan) üzerine bina yapıyorlar (land)

bağırarak (eylem): korku, kızgınlık ya da heyecan nedeniyle bir şeyi yüksek sesle söylemek (to yell)

başöğretmen (ad): okul yönetiminden sorumlu öğretmen, müdür (head teacher, school principle)

cömert (sıfat): (bir kişi) insanlara yardım etmek için parasını ve eşyasını veriyor, paylaşıyor (generous)

çalmak (eylem): ses çıkarmak (to ring); başkasının eşyasını gizlice almak, hırsızlık yapmak (to steal)

çavuş (ad): bir iş veya işçilerden sorumlu kişi, işçileri yönetiyor (foreman)

çöpçübaşı: çöpçülerden sorumlu kişi (in charge of garbage collectors)

çöplük (ad): çöpleri buraya atıyorlar veya burada topluyorlar (waste dump)

dert (ad): üzüntü; sorun (misery; trouble)

hayat kavgası (ad): yaşamdaki tüm çabalar (life struggle)

hayran (sıfat): (bir kişi) bir kişiyi ya da bir şeyi çok beğeniyor (admirer)

kayalık (ad): kayalarla dolu (rocky place, cliff)

kırtasiyeci (ad): (bir kişi) defter, kâğıt, kalem satıyor (stationer)

konmak (eylem): (kuş, kelebek vb.) bir yere inmek (to land)

kuyumcu (ad): (bir kişi ya da bir dükkân) değerli süs eşyası yapıyor veya satıyor (jeweller)

martı (ad): çoğu beyaz renkte deniz kuşları (seagull)

sonsuz (sıfat): sonu yok, hep devam ediyor (eternal)

sürmek (eylem): devam etmek (to continue)

uydurmak (eylem): gerçek dışı bir şey söylemek (to make up)

uzun uzun (belirteç): uzun süre, uzun bir biçimde; ayrıntılı (broadly, detailed, at length)

üstün (sıfat): benzerlerine göre daha yüksekte, daha iyi, daha güçlü (superior)

yalvarmak (eylem): kaygılı bir biçimde ve acil olarak bir şeyi istemek (to beg)

yaslı (sıfat): çok üzgün (mournful)

EK 6.2 Kalemler Öyküsünün A2 Metni

Şehrin en önemli yerlerinden birisi de çöplükleridir. Hiç düşündünüz mü: Çöplükler şehirler için gereklidir evet, ama önemlidir de. Bunu ben de bilmiyordum. Bir şehir çöplüğü gördüm ve işte o zaman bunu anladım. Bir çöplük, bence bir şehir demektir.

İstanbul güzel şehir. İstanbul'un birçok resmini yaptılar yıllar boyu. Fotoğraflarını çektiler. Onunla ilgili şiirler yazdılar. Bunların birçoğunu gördüm, okudum. Ama ben size söylüyorum, hiçbir şey, hiç kimse İstanbul'u bana çöplükleri kadar anlatmadı. Neden çöplükleri böylesine iyi bilirim? Ben çöplük uzmanı değilim. Sebebini söyleyeyim. Bir, ben martıları çok severim... Hayır, daha çok onların hayatlarını merak ederim. Giderim, saatlerce onları seyrederim... Bir deniz üstünde, bir kayalıkta, bir çöplükte. Martıların hayat kavgaları en çok çöplüklerde olur. Bu yüzden çöplüklere ilgim vardır. Çöplüklere ikinci ilgim de bizim komşu Rüstem Çavuş'tan dolaydır. Rüstem Çavuş uzun bıyıklı, canlı, şakacı, hayat dolu, sevgi dolu bir kişidir. Sivaslıdır. On yıldır İstanbul'da çöpçüdür. Dört yıl önce görevinde yükseldi, "çöpçü çavuşu" oldu.

Sonra bizim evin yanındaki arsaya aldı. Önce arsaya üç ağaç dikti. Sonra arsanın çevresine çiçeklerden duvar yaptı. Baharda bütün mahalle çiçek kokuyordu. Çiçekli duvarın içinde yeşil, üç pencere, bir odalı bir ev duruyordu. Sanki hep oradaydı. Bu iş ne zaman oldu, evi ne zaman yaptı, mahalledekiler de ben de fark etmedim. Daha sonra Rüstem Çavuş'un karısını tanıdık. Sabahtan akşama kadar evin camlarını siliyor, temizlik yapıyor, bahçede çalışıyordu. Bütün mahallede en temiz ev Rüstem Çavuş'un eviydi.

Bahar geldi, evin küçük bahçesinde türlü çiçekler açtı... Evin pencereleri renk renk çiçek oldu... Rüstem Çavuş'un evi parlıyordu. Herkesi mutlu ediyordu. Sanki usta bir ressamın resmiydi.

İki de çocukları vardı. Biri kız, diğeri erkek. Rüstem Çavuş'un oğlu güçlü, sağlıklı, akıllı bir çocuktü. Hiç durmuyor, mahallenin her yerinde geziyor, oynuyordu. Her an toz toprak içindeydi ama elbiseleri aynı evleri gibi temizdi. Kızları daha büyüktü. Utangaç, tatlı bir kızdı. Hiç konuşmaz, hep gülümserdi. Bütün aile, evleri, çocukları, çiçekleri, karı koca, büyük bir sevgi, sonsuz bir mutluluk içindeydiler. Bazen sıkılırdım.

İşte o zaman dışarı çıkıp bu küçük eve bakar ve üstümdeki kötülükleri atardım. Böylece dört yıl komşu kaldık.

Rüstem Çavuş beni severdi. Çalışma yerini görmek istedim. “Tamam”, dedi, üstelik de sevindi... İşte bu yüzden ara sıra oraya gittim. Burası şehrin dışında bir yerde. Şehrin çöplerini buraya döküyorlar, Rüstem Çavuş da bunun başında duruyordu. İşte Rüstem Çavuş arkadaşımınla birlikte bu çöplüklerde gördüm; bir çöplük bir şehrin bütün karakterini taşıyor. Çöplükler bir şehirdir ve çöplerin içinden bir şehrin bütün eşyası çıkabilir. Kol saatleri, masa saatleri, cep saatleri, hem de yeni. Yüzükler, bilezikler, kolyeler hem de altın, hem de elmas... Kalemler, dolmakalemler, tükenmez kalemler. Gözlükler, paralar. Bir şehirdeki her şeyden bu şehrin çöplüğünde de vardır... Çöplükten değerli ya da değersiz eşyalar çıkardı ve çöpçüler bu eşyaları paylaşırlardı. Yalnız bir şeyi paylaşmazlardı, kalemleri... Çöpçüler çöplerin arasındaki kalemleri bulup sevinçle bağırıyorlardı. Sanki kalem değil, altın veya elmas yüzük buluyorlardı.

“Rüstem Çavuuuuş... Bir kalem daha... Çok da güzel ha... Hiç açmamışlar. Rengi de kırmızıdır ha...”

“Rüstem Çavuş... Bir kalem daha... Yeşildir, hem de ne güzel yeşildir... Dolmakalemdir...”

Rüstem Çavuş bu kalemleri sabunlu suyla iyice yıkardı. Rüstem Çavuş kalemleri de paylaşma konusunda çok ısrar etmişti, fakat çöpçü arkadaşları kabul etmemişti. Onun çocukları vardı ve çocuklar okula gidiyorlardı. Bey, Hanım olacaktı. Yüz yıl, yüz yılın her günü buradan yüzlerce, binlerce kalem çıkabilirdi. Fark etmezdi. Bütün kalemler Rüstem Çavuş’un çocuklarının olacaktı.

Kalem bulmak Rüstem Çavuş’un arkadaşlarına büyük bir mutluluk veriyordu. Çünkü biliyorlardı, bu çocuklara yardım ediyorlardı. Çocuklar okuyacak; büyük, iyi, bilgili adam olacaklar, çöpçü olmayacaklardı. Çocukların da en büyük oyuncakları kalem. Rüstem Çavuş her akşam renk renk bir sürü kalemle geliyordu. Anne ve çocuklar, bugün ne kadar kalem çıkacak, diye oyun oynuyorlardı. Her zaman da kız biliyor veya sayıya en çok o yaklaşıyordu.

Kız bu yıl ilkokulun beşinci sınıfındaydı... Hiç kimseye söylemiyordu, hiçbir zaman da söylemeyecekti ama bir şeye çok güveniyordu. Arkadaşlarının her şeyi vardı. Güzel elbiseleri, güzel çantaları, babalarının otomobilleri vardı... Ama hiç kimsenin, babalarının kalem dükkânlarında bile bu kadar çok kalemi yoktu. Kalemlerini düşünüyor, gizli bir mutlulukla gözleri parlıyordu. Bin tane renkli kalemi vardı... Kırmızısı, beyazı, karası, mavisi, turuncusu... Ama kalemlerini kimse bilmiyordu... Bu içinde büyük bir dertti. Kalemlerini alıp okula getiremiyordu... Bu kalemleri nereden aldın, diye sorabilirlerdi. Ne diyecekti, ne diyebilirdi. “Çöpçübaşı babam bu kalemleri çöplerin arasından topladı” diyemezdi... Öldürsünler, kessinler ama diyemezdi. Ama mutlaka getirmek, arkadaşlarına kalemlerini göstermek istiyordu.

Uzun uzun düşündü, bir çözüm bulamadı. “Bu kalemleri bana babam aldı” diyebilirdi ama inanmazlardı. Milyoner çocuklarına bile babaları böyle çok, güzel kalem almıyordu... Bir çözüm gerekiyordu. Aklında hep bu düşünce vardı: Kalemlerini okula götürmek...

Bir gün kalemleri çantasına doldurdu, okula götürdü. Çok heyecanlandı, herkese göstermek istedi ama kimseye gösteremedi. Belki bir hafta böyle geçti, olmadı. Sonra komşuları Erol’u gördü. Erol Abi kırtasiyecide, Osmanbey’de kocaman bir mağazada çalışıyordu. Ondan defter almıştı. Onun dükkânında çok kalem vardı... Aaaaah bu Erol bir akrabası, örneğin dayısının oğlu olacak... Ne güzel, aah ne güzel olurdu. “Bana bunları dayımın oğlu Erol hediye etti ...”, derdi. O gece, gece yarısına kadar bu Erol konusunu düşündü.

Sabah okul çantasını renk renk kalemlerle doldurup okula gitti. Önce kalemleri sıra arkadaşı Sabahat’e gösterdi. Sabahat’in babasının Kapalıçarşı’da bir kuyumcu dükkânı vardı, her yeri altın bilezikle doluydu. Ama Sabahat’in bu kadar çok kalemi yoktu...

“Aaaaa!.. Bu kadar kalemi nereden buldun kız?”

Neriman önemsiz gibi: “Bunları bana Erol abi getirir” dedi, “her akşam getirir... Onun Beyazıt’ta kocaman bir mağazası var, her yeri kalemlerle dolu. Erol abi benim dayımın oğlu.”

Sabahat hemen diğer çocuklara koştı:

“Neriman’ın birçok kalemi var, hem de bu kadar, bin tane... Onun dayısının oğlu var,” diyordu. “Beyazıt’ta kocaman bir dükkânı var... İçi hep kalemle dolu... Biz oraya her gün gideceğiz. Erol abi de bize kalem verecek.”

Neriman Sabahat’in sözlerinden çok memnun oldu. “Aaaaa...” dedi, “bilmiyor musun?..” Kalemlerden beş altı tane kalem seçti:

“Erol Abi bunları sana göndermişti... Sabahat’e ver, dedi... Ben ona senden çok bahsettim... Sabahat benim en iyi arkadaşımıdır, dedim.”

Sabahat güldü: “Biliyordum,” dedi, “teşekkür ederim...”

Zil çaldı, Neriman kalemleri çantaya doldurdu. Şimdi herkes ona hayrandı. Derse girdiler... Artık herkesten üstündü. Çok mutluydu.

Bundan sonra her gün çantasında kalemlerle geldi... Herkese kalem dağıtıyordu. Çocuklar çarşıdan niçin kalem alsınlar, Erol abi ona bol bol getiriyordu, o da herkese veriyordu. O kadar çoktu ki kalemi. Bütün okula dağıtır, yine de kalemleri bitmezdi...

Neriman’ın mutluluğu bu kötü olaya kadar böyle devam etti. O kısa boylu, bakkalın oğlu Zühtü var ya, işte her şeyi o bozdu. Yalancı, kıskanç... İşte her şey onun yüzünden oldu. Öğretmenin karşısına geçmiş:

“Vallahi billahi öğretmenim,” diyordu, “Neriman kalemimi çalmış... Onun kalemlerinin arasında gördüm... Kalemimde işaret vardı... Yeşil bir kalem... Üstüne de iki çizgi yapmıştım... İşte o kalemi Neriman’da gördüm.”

Öğretmen Neriman’ı çağırdı, “Çantanı aç”, dedi. Çanta kalem doluydu, şaşırdı. Zühtü birden: “İşte öğretmenim bu,” dedi ve kalemini aldı.

Öğretmen çok sert: “Bu kadar kalemi nereden buldun?” diye sordu.

Neriman bu soruya hazırды: “Bu kalemleri bana Erol Abi verir,” dedi... “Evde daha çok var...”

Öğretmen kızın yüzüne kötü kötü baktı: “Git, evdeki bütün kalemleri getir,” dedi. Zühtü’ye de: “O kalemi Neriman’a ver” dedi.

“Ama öğretmenim, ama öğretmenim...”

“Ver o kalemi...”

Kalemi Zühtü'nün elinden aldı, Neriman'a verdi... Neriman kalemleri çantasına doldurup eve doğru koşmaya başladı. Öğretmen arkasından: “Çanta burada kalsın” dedi. Neriman döndü çantayı masanın üstüne bıraktı, eve koştu. Eve hemen geldi, büyük bir çantaya bütün kalemleri doldurdu, tekrar okula koştu.

“İşte öğretmenim hepsi bu kadar...”

Öğretmen: “Haydi sen şimdi sınıfa git” dedi. Başöğretmene gitti, olayı uzun uzun anlattı. Başöğretmen de okuldaki her sınıfı dolaşarak: “Kimin kalemi kayboldu, kimin kalemini çaldılar”, diye sordu ve “bu öğrenciler dersten sonra benim odamın kapısına gelsinler” dedi.

Birkaç saat sonra başöğretmenin kapısının önü öğrenciyle doluydu. Okuldaki çocukların çoğu kalemini kaybetmişti. Bazı çocukların da kalemini çalmışlardı.

“Söyle bakalım, senin kalemin nasıldı?”

Çocuk kalemini anlatıyor, başöğretmen kalemler içinden buluyor, çocuğa veriyordu. Böylece bir sürü çocuğa kalemlerini verdi. Ona göre çocuklar yalan söylemiyorlardı ve kalemler çocuklarındı...

“Söyle, nasıl çaldım bu kadar kalemi?”

“Çalmadım.”

“Doğruyu söyle, seni affedeyim kızım.”

“Çalmadım.”

“Peki Erol Abin milyoner mi, sana bu kadar kalemi niçin versin? Haydi bir iki, on tane verdi... Ya yüzlerce kalemi?..”

“Erol Abi verdi... Dükkânı kalem dolu...”

Başöğretmen kıza sorular sordu, ona göre kız doğruyu söylemiyordu. En sonunda: “Git hemen anneni, babanı çağır” dedi.

Neriman eve geldi, kendini yatağın üstüne attı, ağlamaya başladı. Annesi telaşla soruyordu ama kız sürekli ağlıyor, bu yüzden konuşamıyordu. Biraz sonra bütün olayı annesine anlattı.

Akşam babası eve yine elinde kalemlerle geldi. Neriman’a verdi. Neriman tüm gücüyle kalemleri sokağa attı. Annesi ağlayarak babasına olayları anlattı. Neriman, anne ve babasına yalvarıyordu:

“Ne olur, kalemleri çöpten aldık, demeyin... Erol Abi verdi, deyin...”

“İnanmazlar...”

“İnanmasınlar.”

“Çöpten kalem almak hırsızlıktan daha mı kötü?”

“Daha kötü, daha kötü...”

Anne, baba, kız arasındaki tartışma gece yarıya kadar sürdü. Neriman, “Ben kendimi öldürürüm, çöpten topladık demeyin” diyordu.

Rüstem Çavuş çocuklarını tanıyordu. “Haklısın kızım” dedi. “Okulda, “ona, bu kalemleri dayısının oğlu Erol verdi”, diyeceğim.”

Rüstem Çavuş sabah okula kızıyla birlikte gitti. Öğretmene ve başöğretmene “Çok iyi ve cömert biri” diye uzun uzun Erol’u anlattı. Başöğretmen, Erol’un Beyazıt’taki dükkânının adresini istedi. Baba ve kızı şaşırıldılar. En sonunda Rüstem Çavuş bir adres uydurup başöğretmene söyledi. Sonra da okuldan ayrıldılar.

Araştırmadan sonra Neriman’ın kalem hırsızlığı artık kesindi ve Neriman’ı okuldan attılar.

Ben bu olayı çok geç duydum. Hemen Rüstem Çavuş’un evine koştum, evde kimse yoktu. Bir hafta gittim geldim, kimse kapıyı açmadı... Altı ay kimse çıkmadı. Sonra ben

oradan taşındım... Boş, ölü, yaşlı bir evdi... Mahallenin çocukları o güzel bahçeyi bozmuşlar, pencerelerdeki kırmızı, mavi, pembe çiçekleri almışlardı...

Ben çöplükleri iyi bilirim. Rüstem Çavuş'tan dolayı. Çöplükler, şehirlerin aynasıdır... Bir şehir pis mi, kötü kalpli mi, o şehrin çöplükleri bin kat daha pis kokar. İstanbul şehrinin çöplüklerine martılar konar, çöplüğün üstü hep beyaz olur. Ve bu pis çöplüğü, üzerinde martılar varken göremezsiniz. Haa, İstanbul çöplüklerinden renk renk kalemler de çıkar... Bazen altın yüzük de çıkar.

Sözlükçe:

arsa (ad): (bir yer, alan) üzerine bina yapıyorlar (land)

bağırmaq (eylem): korku, kızgınlık ya da heyecan nedeniyle bir şeyi yüksek sesle söylemek (to yell)

başöğretmen (ad): okul yönetiminden sorumlu öğretmen, müdür (head teacher, school principle)

cömert (sıfat): (bir kişi) insanlara yardım etmek için parasını ve eşyasını veriyor, paylaşıyor (generous)

çalmak (eylem): ses çıkarmak (to ring); Başkasının eşyasını gizlice almak, hırsızlık yapmak (to steal)

çavuş (ad): bir iş veya işçilerden sorumlu kişi, onları yöneten sorumlu kimse (foreman)

çöpçübaşı: çöpçülerin başındaki sorumlu kişi (in charge of garbage collectors)

çöplük (ad): çöpleri buraya atıyorlar veya burada topluyorlar (waste dump)

dert (ad): üzüntü; sorun (misery; trouble)

hayran (sıfat): (bir kişi) bir kişiyi ya da bir şeyi çok beğeniyor (admirer)

kayalık (ad): kayalarla dolu (rocky place, cliff)

kırtasiyeci (ad): (bir kişi) defter, kâğıt, kalem satıyor (stationer)

konmak (eylem): (kuş, kelebek vb.) bir yere inmek (to land)

kötülük (ad): bir davranış ya da söz, birine zarar veriyor (darkness, evil)

kuyumcu (ad): (bir kişi veya dükkan) değerli süs eşyası yapıyor veya satıyor (jeweller)

martı (ad): çoğu beyaz renkte deniz kuşları (seagull)

sonsuz (sıfat): sonu yok, hep devam ediyor (eternal)

sürmek (eylem): devam etmek (to continue)

uydurmak (eylem): gerçek dışı bir şey söylemek (to make up)

yalvarmak (eylem): kaygılı bir biçimde ve acil olarak bir şeyi istemek (to beg)

yaslı (sıfat): çok üzęün (mournful)

EK 6.3 Kalemler Öyküsünün B1 Metni

Şehrin en önemli yerlerinden birisi de çöplükleridir. Çöplükler şehirler için gereklidir evet ama bu kadar önemli olduklarını hiç düşündünüz mü? Bir büyük şehir çöplüğünü görünceye kadar bunu ben de bilmiyordum. Bir çöplük, bence bir şehir demektir.

İstanbul güzel şehir. İstanbul'un boy boy, renk renk resimleri yapılmıştır yıllar boyu. Fotoğrafları çekilmiştir. Onunla ilgili şiirler yazılmıştır. Bunların birçoğunu gördüm, okudum. Ama ben size söylüyorum, hiçbir şey, hiç kimse İstanbul'u bana çöplükleri kadar anlatmadı. Neden çöplükleri böylesine yakından bilirim? Ben çöplük uzmanı değilim. Sebebini söyleyeyim. Bir, ben martıları çok severim... Hayır, daha çok onların hayatlarını merak ederim. Giderim, saatlerce onları seyredirim... Bir deniz üstünde, bir kayalıkta, bir çöplükte. Martıların hayat kavgaları en çok çöplüklerde olur. Çöplüklere ilk ilgim martılardan dolaydır. Çöplüklere ikinci ilgim de bizim komşu Rüstem Çavuş'tan dolaydır. Rüstem Çavuş uzun bıyıklı, canlı, şakacı, hayat dolu, sevgi dolu bir kişidir. Sivaslıdır. On yıldır da İstanbul'da çöpçüdür. Dört yıl önce çöpçü çavuşluğuna terfi etti.

Sonra bizim evin yanındaki arsayı aldı. Önce arsaya üç ağaç dikti. Sonra arsanın çevresine çiçeklerden duvar yaptı. Baharda bir baktık, çiçekler açmış. Bütün mahalle çiçek kokuyordu. Çiçekli duvarın içinde yeşile boyanmış, üç pencere, bir odalı bir ev vardı. Sanki bin yıldır orada duruyordu. Bu iş ne zaman oldu, evi ne zaman yaptı, mahalledekiler de ben de fark etmedim. Daha sonra Rüstem Çavuş'un karısını tanıdık. Sabahtan akşama kadar evin camlarını siliyor, tahtalarını temizliyor, bahçede çalışıyordu. Bütün mahallede en temiz ev Rüstem Çavuş'un eviydi.

Bahar geldi, evin küçük bahçesinde türlü çiçekler açtı... Evin pencereleri renk renk çiçek oldu... Rüstem Çavuş'un evi, usta bir ressamın herkesi mutlu eden resmiydi sanki.

İki de çocukları vardı. Biri kız, diğeri erkek. Rüstem Çavuş'un oğlu güçlü, sağlıklı, akıllı bir çocuktü. Hiç durmuyor, mahallenin her yerinde geziyor, oynuyordu. Her an toz toprak içindeki çocuğun elbiseleri de aynı evleri gibi temizdi. Kızları daha büyük, durgun, utangaç, tatlı bir kızdı. Hiç konuşmaz, hep gülümserdi. Bütün aile, evleri,

çocukları, çiçekleri, karı koca, büyük bir sevgi, sonsuz bir mutluluk içindeydiler. Dört yıllık komşuluğumuzda ne zaman sıkılsam dışarı çıkıp bu küçük eve bakar, üstümdeki kötülükleri atardım.

Rüstem Çavuş beni severdi. Çalışma yerini görmek istedim. “Tamam”, dedi, üstelik de sevindi... İşte bu yüzden arada sırada oraya gittim. Burası şehrin dışında bir yerde. Şehrin çöplerini buraya döküyorlar, Rüstem Çavuş da bunun başında duruyordu. Bir çöplük bir şehrin karakterini tamamen taşıyordu. Rüstem Çavuş arkadaşımınla birlikte gittiğim zaman bu çöplüklerde bunu gördüm. Çöplükler bir şehirdir ve çöplerin içinden bir şehrin bütün eşyası çıkabilir. Kol saatleri, masa saatleri, cep saatleri, hem de yeni. Yüzükler, bilezikler, kolyeler hem de altın, hem de elmas... Kalemler, dolmakalemler, tükenmez kalemler. Makaslar, makaralar, gözlükler, paralar. Bir şehirde ne varsa bu şehrin çöplüğünde de o vardır... Değerli ya da değersiz, çöplükten çıkanları çöpçüler aralarında paylaşırlardı. Yalnız bir şeyi paylaşmazlardı: Kalemleri... Çöplerin arasındaki kalemleri bulan çöpçüler, sevinçle bağırıyorlardı. Sanki kalem değil, altın veya yüzük buluyorlardı.

“Rüstem Çavuuuuş... Bir kalem daha... Çok da güzel ha... Hiç açılmamış. Rengi de kırmızıdır ha...”

“Rüstem Çavuş... Bir kalem daha... Yeşildir, hem de ne güzel yeşildir... Dolmakalemdir...”

Rüstem Çavuş, getirilen kalemleri sabunlu suyla iyice yıkardı. Rüstem Çavuş kalemleri de paylaşalım diye çok ısrar etmişti, fakat çöpçü arkadaşlarına kabul ettirememişti. Onun çocukları vardı ve çocuklar okula gidiyorlardı. Bey, Hanım olacaklardı. Yüz yıl da, yüz yılın her günü de buradan yüzlerce, binlerce kalem çıksa kalemlerin hepsi Rüstem Çavuş’un çocuklarının olacaktı.

Kalem bulan çöpçü, bunları Rüstem Çavuş’a büyük bir zafer ve güven içinde getiriyordu. Hepsi okuyan, büyük, iyi, bilgili adam olacak, çöpçü olmayacak çocuklara yardım ettiği için mutluydu. Ve çocukların da en büyük oyuncakları kalem. Rüstem Çavuş her akşam renk renk bir sürü kalemle geliyordu. Anne ve çocuklar, bugün ne

kadar kalem çıkacak, diye oyun oynuyorlardı. Her zaman da ya kız biliyor ya da sayıya en çok o yaklaşıyordu.

Kız bu yıl ilkokulun beşinci sınıfındaydı... Kızın övündüğü, hiç kimseye söylemediği, hiçbir zaman da söylemeyeceği bir şey vardı. Arkadaşlarının her şeyi vardı. Güzel elbiseleri, güzel çantaları, her gün gelip onları okul kapısından alan otomobilleri vardı... Vardı ama hiç kimsenin, babalarının kalem dükkânlarında bile bu kadar çok kalemi yoktu. Kalemlerini düşündüğü zaman gizli bir mutlulukla gözleri parlıyordu. Bin tane renkli kalemi vardı... Kırmızısı, beyazı, karası, mavisi, turuncusu... Ama kalemlerini kimse bilmiyordu... Bu içinde büyük bir dertti. Kalemlerini alıp okula getiremiyordu... Kalemleri okula getirecekti ama ya bu kalemleri nereden aldın, diye sorarlarsa. Ne diyecekti, ne diyebilirdi. “Çöpçübaşı babam bu kalemleri çöplerin arasından topladı” diyemezdi... Ölse de, kesseler de diyemezdi. Ama mutlaka getirmeli, arkadaşlarını kalemlerini göstermeliydi.

Uzun uzun düşündü, bir çözüm bulamadı. “Bu kalemleri bana babam aldı” dese inanmayacaklardı. Milyoner çocuklarına bile babaları böyle çok, güzel kalem almazdı... Bir çözüm gerekiyordu. Bu işi bir türlü aklından çıkaramıyordu... Bir gün kalemleri çantasına doldurdu, okula götürdü. Göstermeyi çok istedi ama kimseye gösteremedi. Belki bir hafta böyle geçti, olmadı. Sonra komşuları Erol’u gördü. Erol Abi kırtasiyecide, Osmanbey’de kocaman bir mağazada çalışıyordu. Ondan defter almıştı. Onun çalıştığı yerde çok kalem vardı... Aaaaah bu Erol bir akrabası, örneğin dayısının oğlu olsaydı... Ne güzel, aah ne güzel olurdu. “Bana bunları dayımın oğlu Erol armağan etti ...”, derdi. O gece, gece yarısına kadar bu Erol konusunu düşündü.

Sabah okula gittiği zaman okul çantası hep renk renk kalemlerle doluydu. Önce kalemleri sıra arkadaşı Sabahat’e gösterdi. Sabahat’in babasının Kapalıçarşı’da bir kuyumcu dükkânı vardı, her yeri altın bilezikle doluydu. Ama Sabahat’in bu kadar çok kalemi yoktu...

“Aaaaa!.. Bu kadar kalemi nereden buldun kız?”

Neriman hiç umursamaz: “Bunları bana Erol abi getirir” dedi, “Her akşam getirir... Onun Beyazıt’ta kocaman bir mağazası var, ağzına kadar kalemle dolu. Erol abi benim dayımın oğlu.”

Sabahat hemen öteki çocuklara koştu: “Neriman’ın birçok kalemi var, hem de bu kadar, bin tane... Onun dayısının oğlu var,” diyordu. “Beyazıt’ta kocaman bir dükkânı var... Ağzına kadar kalemle dolu... Biz oraya her gün gideceğiz. Erol abi de bize kalem verecek.”

Neriman Sabahat’in sözlerine memnun oldu.

“Aaaaa...” dedi, “bilmiyor musun?..” Kalemlerden beş altı tane kalem seçti:

“Erol Abi bunları sana göndermişti... Sabahat’e ver, diye... Ben ona senden çok bahsettim... Sabahat benim en iyi arkadaşımıdır, dedim.”

Sabahat güldü:

“Biliyordum,” dedi, “teşekkür ederim...”

Zil çaldı, Neriman herkesin hayranlığı üstünde, kalemleri çantaya doldurdu. Derse girdiler... Artık herkesten üstündü. Çok mutluydu.

Bundan sonra her gün çantası dolu kalemlerle geldi... Herkese kalem dağıtıyordu. Çocuklar çarşıdan niçin kalem alsınlar, Erol abi ona bol bol getiriyordu, o da herkese veriyordu. O kadar çoktu ki kalemi. Bütün okula dağıtsa bile bitmezdi...

Neriman’ın mutluluğu bu kötü olaya kadar böyle devam etti.

O kısa boylu, bakkalın oğlu Zühtü var ya, işte her şeyi o bozdu. Yalancı, kıskanç... İşte her şey onun yüzünden oldu. Öğretmenin karşısına geçmiş: “Vallahi billahi öğretmenim,” diyordu, “Neriman kalemimi çalmış... Onun kalemlerinin arasında gördüm... Kalemimde işaret vardı... Yeşil bir kalem... Üstüne de iki çizgi yapmıştım... İşte o kalemi Neriman’da gördüm.”

Öğretmen Neriman'ı çağırdı, çantasını açtırdı... Bu kadar kalem çokluğu karşısında şaşırıldı. Zühtü birden: “İşte öğretmenim bu,” dedi ve kalemini aldı. Öğretmen çok sert: “Bu kadar kalemi nereden buldun?” diye sordu.

Neriman günlerdir bu soruya hazırды: “Bu kalemleri bana Erol Abi verir,” dedi... “Evde daha çok var...”

Öğretmen kızın yüzüne haince baktı: “Git, evdeki bütün kalemleri getir,” dedi. Zühtü'ye de: “O kalemi Neriman'a ver” dedi.

“Ama öğretmenim, ama öğretmenim...”

“Ver o kalemi...”

Kalemi Zühtü'nün elinden aldı, Neriman'a verdi... Neriman kalemleri çantasına doldurup eve doğru koşmaya başladı. Öğretmen arkasından: “Çanta burada kalsın” dedi.

Neriman döndü çantayı masanın üstüne bıraktı, eve koştu. Eve hemen geldi, büyük bir torbaya bütün kalemleri doldurdu, tekrar okula koştu.

“İşte öğretmenim hepsi bu kadar...”

Öğretmen: “Haydi sen şimdi sınıfa git” dedi.

Başöğretmene gitti, olayı uzun uzun anlattı. Başöğretmen de okuldaki her sınıfı dolaşarak: “Kalem kaybeden, kalem çaldıran öğrenciler dersten sonra benim odamın kapısına gelsinler” dedi.

Birkaç saat sonra başöğretmenin kapısının önü öğrenciyle doluydu. Okuldaki çocukların yarısından çoğu kalemini kaybetmiş veya çaldırmıştı.

“Söyle bakalım, senin çaldırdığın kalemin nasıldı?”

Çocuk kalemini anlatıyor, başöğretmen kalemler içinden bulup çocuğa veriyordu. Böylece bir sürü çocuğa kalemlerini verdi. Ona göre çocuklar yalan söylemiyorlardı ve kalemler çocuklarındı...

“Söyle, nasıl çaldın bu kadar kalemi?”

“Çalmadım.”

“Doğruyu söylersen, seni affederim kızım.”

“Çalmadım.”

“Peki Erol Abin milyoner de olsa sana bu kadar kalemi niçin versin? Haydi bir iki, on tane verdi... Ya yüzlerce kalemi?..”

“Erol Abi verdi... Dükkânı kalem dolu...”

Kıza uzun uzun sorular soran başöğretmen, kızın doğru söylemediğini düşünüyordu. En sonunda: “Git hemen anneni, babanı çağır” dedi.

Neriman eve geldi, kendini yatağın üstüne attı, ağlamaya başladı. Annesi telaşla soruyordu ama kız ağlamaktan konuşamıyordu. Biraz sonra bütün olayı annesine anlattı.

Akşam babası eve yine elinde kalemlerle geldi. Neriman’a verdi. Neriman bütün gücüyle kalemleri sokağa fırlattı. Annesi ağlayarak babasına olayları anlattı. Neriman, anne ve babasına yalvarıyordu:

“Ne olur, kalemlerin çöpten çıktığını söylemeyin... Erol Abi verdi, deyin...”

“İnanmazlar...”

“İnanmasınlar.”

“Çöpten kalem çıkarmak hırsızlıktan daha mı kötü?”

“Daha kötü, daha kötü...”

Ana, baba, kız arasındaki tartışma gece yarıya kadar sürdü. Neriman, “Eğer kalemlerin çöplerden toplandığını söylerseniz ben kendimi öldürürüm”, diyordu.

Rüstem Çavuş çocuklarını iyi tanıyordu. “Haklısın kızım” dedi. “Okulda, “ona bu kalemleri dayısının oğlu Erol verdi”, diyeceğim.”

Sabah okula kızıyla birlikte giden Rüstem Çavuş, öğretmene ve başöğretmene Erol’dan bahsetti. Onun ne kadar iyi, cömert bir akraba olduğunu uzun uzun anlattı.

Başöğretmen, Erol'un Beyazıt'taki dükkânının adresini istedi. Baba ve kızı şaşırıldılar. En sonunda Rüstem Çavuş bir adres uydurup başöğretmene yazdırdı. Sonra da okuldan ayrıldılar.

Araştırma bitmiş, Neriman'ın kalem hırsızlığı kesinleşmiş, Neriman okuldan kovulmuştu.

Ben bu olayı çok geç duydum. Hemen Rüstem Çavuş'un evine koştum, evde kimse yoktu. Bir hafta gittim geldim, kimse kapıyı açmadı... Altı ay boyunca, ben oradan taşınıncaya kadar kimse çıkmadı... Boş, ölü, yaşlı bir evdi... Mahallenin çocukları o güzel bahçeyi bozmuşlar, pencerelerdeki kırmızı, mavi, pembe çiçekleri koparmışlardı...

Ben çöplükleri iyi bilirim. Rüstem Çavuş'tan dolayı. Çöplükler, şehirlerin aynasıdır... Bir şehir pis mi, kötü kalpli mi, o şehrin çöplükleri bin kat daha pis kokar. İstanbul şehrinin çöplüklerine martılar konar, çöplüğün üstü bembeyaz olur. Ve bu pis çöplüğü, üzerinde martılar varken göremezsiniz. Haa, İstanbul çöplüklerinden bir de renk renk kalemler çıkar... Bazen altın yüzük de çıkar.

Sözlükçe:

ağzına kadar: tamamen dolu (full to the brim)

arsa (ad): üzerine bina yapmak için ayrılan alan (land)

başöğretmen (ad): okul yönetiminden sorumlu öğretmen, müdür (head teacher, school principle)

cömert (sıfat): insanlara yardım etmek için parasını ve eşyasını veren, paylaşan kişi (generous)

çalmak (eylem): başkasının eşyasını gizlice almak, hırsızlık yapmak (to steal)

çavuş (ad): bir iş veya işçilerden sorumlu kişi, onları yöneten sorumlu kimse (foreman)

çöpçübaşı: çöp toplayanların başındaki sorumlu kişi (in charge of garbage collectors)

çöplük (ad): çöplerin atıldığı veya biriktirildiği yer (waste dump)

kafaya takmak: bir şeyi sürekli düşünmek (be obsessed with something)

kırtasiyeci (ad): defter, kâğıt, kalem satan kişi (stationer)

konmak (eylem): (kuş, kelebek vb.) bir yere inmek (to land)

kuyumcu (ad): değerli süs eşyası yapan veya satan kişi veya dükkân (jeweller)

martı (ad): çoğu beyaz renkte olan deniz kuşlarının genel adı (seagull)

sürmek (eylem): devam etmek (continue)

uydurmak (eylem): gerçek dışı bir şey söylemek (to make up)

yalvarmak (eylem): kaygılı bir biçimde ve acil olarak bir şeyi istemek (to beg)

EK 7. O Bakış (C. Kavukçu) Öyküsünün Özgün Metni

Otel odasının penceresinden boş caddeye, bankanın saçağı altında tezgâh açmış, çakmak, tespih, tırnak çakısı gibi şeyler satan adama bakıyordum. Bir film karesinde donup kalmış gibiydi.

Pencere pervazından yağmur damlaları sızıyor, nemle kabaran toz kokusu burnumu sızlatıyordu. İki yana çektiğim tül perde belki de aylardır yıkanmamıştı. Bir sigara yaktım.

“Bu işler böyle”, dedim.

“Ne dedin abi?”, deyip doğruldu Umut. Kot pantolonu, gömleğiyle uzanmıştı yatağa. Televizyondaki dizilerden birini izliyordu.

“Mırıldanıyordum,” dedim, “öylesine.”

Televizyonun sesini kıstı.

“Tıkıldık kaldık burada ya, ne yapacağını da şaşırıyor insan.”

“E, bu işler böyle,” deyip güldüm.

Gülmeme bozulmuş gibi yüzü asıldı. Yere saçılmış gazeteleri, hafta sonu eklerini, kısa sürede sıkılıp bıraktığı büyük Pazar bulmacasını toplayıp televizyonun altındaki çöp kutusuna attıktan sonra yatağının ucuna oturdu.

“Üç, bilemedin beş günde bitecekti,” dedi. Suçlamaktan çok yalvarır gibi konuşuyordu. Dirseğini yastığa dayamış, başını bana doğru çevirmişti. “Bak on gün oldu hâlâ buradayız. Ne kadar kalacağımız da belli değil.”

“Daha yeni sayılırsın. Bir iş için üç gün dediysen en az on günü göze alacaksın. Her şeyi kafana takar, geniş olmazsan çabuk yıpranırsın. Alet arızalanmasaydı yağmurlara kalmayacaktık. İşimizi üç günde bitirmiş dönmüştük bile. Bu durum benim de canımı sıkıyor ama beklemekten başka çaremiz yok.”

“Abi boşuna uğraşıyoruz, burada sıcak su falan yok. Son iki hattaki ölçümleri yapsak da sonuç değişmeyecek.”

“Bi dakika,” dedim. Bilgiçlik taslaması hoşuma gitmemişti. “Henüz veri toplama aşamasındayız Umut, oturup bir değerlendirme yaptıktan sonra bu karara varacağız. Belirlediğimiz noktada yapılacak sondaj da sonucu gösterecek.”

“Tamam da... buradan bir halt çıkacağına inanmıyorum ben.”

“Ne inancı oğlum? Büyüyle falan su aramıyoruz biz, jeofizik yöntemlerle çalışıyoruz şurada. Adamlar sıcak su etüdü yaptırmak istemiş, gelip bizi bulmuşlar. Tektonik yapı da uygun. Yani suyu bulma olasılığımız yüzde ellinin üzerinde. Belediye başkanı ne kadar heyecanlı, görmüyor musun? Bütün umutlarını buraya bağlamışlar. Adam kaplıca otellerinin, pansiyonların yerini bile düşünmüş. Sondaj yeri belirlemek için aldığımız ölçüler de belki yeterli olacak ama iki hat üzerinde daha çalışacağımızı biliyorlar. Herkes bizden iyi bir haber beklerken sırf yağmurdan sıkıldık diye gidemeyiz.”

Yataktan sarkıttığı ayaklarının ucuna bakıyordu Umut. Azarlanmış bir çocuk gibi duruyordu. Ses tonumu ayarlayamamıştım galiba.

“Haklısın abi,” dedi, “sen bana bakma. İş, diploma almakla bitmiyor, öğreneceğim çok şey var daha.”

“Var tabii,” deyip sigaramı küllükte söndürdüm.

Caddeden tek tük şemsiyeli insanlar geçiyordu. Hava erkenden kararmıştı. Karşı kaldırımdaki seyyar satıcı hâlâ kıpırdamadan sabır abidesi gibi dikiliyordu. Sattıkları kimsenin ilgisini çekmiyordu bugün.

“Dinmedi, değil mi?” dedi araya giren suskunluğu bozmak için.

“Yağıyor. Öyle kararlı ki daha iki gün durmaz bu yağmur.”

“Belki de üç-dört gün?”

“Bekleyeceğiz, ne yapabiliriz ki?”

Alnını ovuşturdu, sonra da kumanda aletiyle televizyonu kapattı.

“Bir sigara da ben yakabilir miyim?” deyince oturduğum koltuğun önündeki sehpadan paketle kibriti ona uzattım.

“O zaman bir günlüğüne de olsa ben bir Ankara’ya gidip gelsem...”

Odayı masa lambası aydınlatıyordu. Loş ışıkta yüzü olduğundan da uzun görünüyordu, yaktığı sigaranın dumanı parmaklarının arasından incecik uzuyordu. “Ne iş” der gibi gözümü kırptım.

“Beş günde döneriz demiştin Sevilay’a, sürekli arayıp soruyor.”

Köşe bucak kaçıp başını omuzlarına gömerek uzun uzun telefon görüşmelerinin ardından suçluymuş, bir şey gizlemeye çalışıyormuş gibi davranmasının nedenini az çok tahmin ediyordum. Konu şimdi netleşmişti.

“Öğrenci değilsin artık Umut,” dedim. Sırtımı ona dönmüş pencereden bakıyordum. “Birinin bana ders vermeye kalkmasından, nasihat çekmesinden çocukluğumdan beri hep nefret etmişimdir. Hoşlanmadığım bir şeyi de başkasına yapmam. Diyeceğim şu, Ankara’ya bir gün, iki gün için gitmen önemli değil. Bu işi yapacaksan zorluklarına da katlanacaksın. Direnç başka türlü kazanılmıyor. Biz ne sıkıntılar çektik. Aylarca sahadan dönmediğimiz olurdu.”

“Ama o yıllarla bu yıllar...”

“Değişen bir şey yok Umut. O yıllarla bu yıllar aynı. Üstelik ceptelefonu diye bir şey var şimdi. Yattığın yerden tuşlara basıyorsun, istediğin kişinin sesini duyuyorsun. Bizde o da yoktu. Postaneye gidip numara yazdırıyor, saatlerce bekliyorduk.”

“Ama abi...”

“Tamam. Boş ver. Kalk dışarı çıkalım.”

“Nereye gideceğiz ki?”

“Tombik’e gider birer bira içeriz. Çöp şiş falan yeriz.”

“Bırak ya, hem pis hem sevimsiz bir yer orası! İşletmecisinde bir karış surat. Ceset gibi. Hiç hoşlanmadım o heriften.”

“Kasabanın içinde içkili bir yer vardı da, biz kalkıp beş kilometre dışına keyiften çıktık sanki...”

“Öyle de... şimdi bu yağmurda gözümde büyüyor. Aşağıdan ikişer bira kapıp geleyim istersen.”

“Oğlum maksat bira içmek değil. Sıkıldım bu odada pineklemekten.”

“Ben de sıkıldım ama dışarı çıkmak gelmiyor içimden. Böyle iyiyim.”

“Sen bilirsin,” dedim, “ben biraz hava alacağım. Yemeği Tombik’te yerim. Sen de başının çaresine bakarsın.”

Gözü televizyonda, aklı Sevilay’daydı. Yalnız kalınca hemen telefona sarılacak, konuşmasının bir yerinde kızı bana karşı dolduracaktı. Öyle ya, gitmesine izin vermemiştim. Benimle gelmek istememesinin nedeni de buydu.

Dışarı çıktım. Yağmur daha da artmıştı. Koşarak karşıya geçtim. Saçağın altındaki tezgâha yaklaştım. Adam kayıtsız bir ilgiyle bakıyordu bana. Kendime çakmak, Umut’a da tespih aldım. Müşterisiz geçen saatlerin ardından bir değişiklik olmamıştı yüzünde. Aracı park ettiğimiz yan sokağa doğru yürüdüm.

Tombik’te kimse yoktu. Tavandaki çubuk lambaların beyaz ışığı mekânı olduğundan daha sevimsiz yapmıştı bu akşam. Salondaki her şey bu yoğun aydınlıkla gözüme batıyordu. Orta yerdeki odun sobası harıl harıl yanıyordu. Bu saatlerde birkaç masa dolu olurdu. Umut’un hoşlanmadığı adam da ortalıkta görünmüyordu.

“Kimse yok mu?”

“Geldim,” diye seslendi mutfaktan. Çıktığında ellerini lekeli önlüğünde kuruluyordu.

“Açık, değil mi?”

“Açık abi. Şöyle sobaya yakın otur istersen. Dışarısı iyice soğumuş. Burası yüksek tabii, bakarsın gece kara çevirir.”

“Yok daha neler,” dedim.

“Görürsün” anlamında gözünü kısıp başını hafifçe eğdi. Kabanımı çıkarıp sandalyenin arkasına astım. Masadaki metal sürahiye uzandım. Ters çevrilmiş bardaklardan birine su koyup bir yudum içtim.

“Ne vereyim?”

“Bira.”

“Yanına? Çerez falan...”

“İstemez. Daha sonra ızgara türü bir şeyler yerim.”

“Tamam abi,” deyip tezgâhın arkasına geçti. Abi, diyordu ama benden genç değildi. Kuşkusuz, bir saygı ifadesiydi bu. Yüzündeki çizgiler ele vermese de çenesinin altındaki buruşmuş derisi, hantal gövdesi ellisini çoktan devirdiğinin işaretiydi. Bira şişesi ile bardağı masaya koyarken elinin üstündeki kahverengimsi benekler dikkatimi çekti.

“Daha önce bir-iki geldin buraya, hatta yanında genç bir arkadaş da vardı.”

“İyi hatırladın,” dedim.

“Ben bir gördüğüm yüzü bir daha unutmam. Yabancısınız galiba.”

“Öyle sayılır. İş için geldik. Yağmurlar başlayınca uzadı.”

“Arazide bir iş yani.”

“Evet, biz sıcak su arıyoruz.”

“Kaplıca yani,” deyip gözünün birini, benden kaçmaz, dercesine kıstı, “Nerde?”

“Tepelik Köyü’nün az yukarısında.”

“Oraları iyi bilirim. Tepelik’in üst kısmı ormanlık zaten. Eskiden o köyün civarına çok ava gitmişliğim vardır.”

“Avcı mısın?”

“Bir zamanlar öyleydi,” dedi.

Konuşmuş olmak için, “Ne avlardın?” diye sordum.

“Daha çok kuşa giderdik; keklik, bıldırcın falan. Arada tavşan da olurdu ama çok seyrek.”

Yüzünden belli belirsiz bir gölge geçmişti. Biramı yudumlarken farkına vardım. Bir şey sormamı bekler gibiydi. Sormadım. Dışarı çıktı. Biraz sonra bir kucak odunla döndü. Onları özenle sobanın arkasına istifledi.

“Kesin kara çevirecek,” dedi.

“Kar kokusu yok,” deyip gülümsedim.

“Hiç belli olmaz abi.”

“Burada mı yaşıyorsun?”

Başını salladı.

“Kimsen yok mu, yalnız mısın?”

“He,” dedi bir marifetmiş gibi gülerek. Uzun ve sararmış dişleri çıktı ortaya. Gülmek ona hiç yakışmıyordu.

“Benim bir köpeğim vardı. Adı Tombik’ti. Bu civarda onun gibi bir av köpeği yoktu. İnsan gibiydi zaten. Ne söylesem anlardı.”

“Ne oldu köpeğine?”

“Öldü.”

“Onun için mi buranın adı Tombik?”

“Yok, değil,” dedi, “köpekten önce açmıştım burayı.” Maşayla sobanın üzerindeki yuvarlak kapağı kaldırıp kalınca bir odun attı içine. Masamdaki sandalyelerden birini çekip teklifsizce karşıma oturdu.

Yağmurun hızı iyice artmıştı dışarıda. İri damlalar ahşap çerçeveli küçük pencereden ilerideki dağ sırasını perdeliyordu.

Biradan bir yudum aldım. Başımı kaldırıncaya bana dikkatle baktığını gördüm.

Daha önce yüzünden geçip gittiğini düşündüğüm gölge, gözlerine yerleşmişti. Üstelik, dinlemeye hiç de hazır olmadığım böyle bir akşamda.

Derin bir nefes alıp dışarıya baktı. Susuyordum. Taşlara vuran yağmurun şakırtısı ortamı daha da ağırlaştırmıştı.

“Birkaç sene önce Tepelik ve civar köylere bir ayı musallat olmuş, zarar veriyormuş,” deyip sustu. Ayı hikâyesi de nereden çıkmıştı şimdi. Aramızdaki sessizlik uzadıkça uzuyordu. Dayanamadım, “Eee?” dedim.

“Avcıyız ya... pireden deveye her şeyi vururuz sanıyor millet.” Cebinden sigara paketini çıkarıp uzattı. Başımı iki yana sallayınca kendisi bir tane yaktı. “Köylü yardım istedi. Bizim öyle ayıya domuza gitmişliğimiz yok, dedik. Küçücük kuşu vuran, ayıyı mı ıskalayacak, dediler. Bak! Akıllarınca gaz veriyorlar. Korktuğumuzu düşünmesinler diye kabul ettik. Onlardan da katılanlar oldu. Meyvelere dadanmış, adam gibi yese neyse de, bütün dalları kırıp haşat ediyormuş ağaçları. Armudun adı çıkmış abi, asıl kiraza düşkün bunlar. Dalı bir sıyrıyor, sapıyla çekirdeğiyle yutuyor. Gördüğümüz ayı pislikleri safi çekirdekti, nah böyle, öbek öbek. Günlerce ayıyı aradık. Korkmadım desem yalan olur. İlk atışta vuramazsan ya da yaralarsan işin bitiktir; bu yüzden telef olmuş ne avcı hikâyeleri dinledik. Sonra bir gün kısırdık ve vurduk ayıyı. Döneceğiz ama Tombik, yani köpeğim bir türlü gelmiyor, sürekli havlayarak bir kayalığın önünde dönüp duruyordu. Meğer ayının küçücük bir yavrusu varmış, bize onu göstermek istiyormuş. Dur be, bir bira da ben alayım.”

Kalkıp tezgâha doğru yürüdü. Birden omuzları çökmüştü sanki. Kapağı açılmış bir şişe birayı masaya koyup karşıma oturdu. Sobadaki odunlar tutuşmuş, gürüldeyerek yanmaya başlamıştı.

“Yavruyu ne yaptınız peki?”

“Onu anlatacağım işte; ne yapacağız, aldım buraya getirdim. Avcıysak da o kadar vicdansız değiliz hani. Arkada yatıp kalktığı küçük bir oda var, yavruyu oraya yerleştirdim. Nasıl titriyordu bir görsen. Çok acıdım.”

“Odanı paylaştın onunla yani.”

“Olur mu ya, ilk getirdiğim günü söylüyorum. Köpeğimle paylaşmadığım odayı ayıyla mı paylaşacağım! Sonra ona bir kulübe yaptım.”

“Köpek de yanında tabii.”

“Yok, bir arkadaşın tavuk çiftliğinde kalıyordu o zaman. Burada arsız olur çıkardı. Müşterilerimin çoğu kasabanın şoförleri, mobilyacılar. İşleri güçleri gırgır şamata. Köpeğimi ayyaş ederlerdi. Tombik’i de mahvettiler ya!”

“Hangi Tombik’i? Köpeğini mi...”

“Yok, yavru ayıyı. Onun adını da Tombik koydum. Çok küçüktü, yalnızca süt içebiliyordu. Yetmişlik bir şişenin ağzına biberon emziği geçirmiştım. Öyle alışmıştı ki, daha süt dolu şişeyi görünce hemen kendini sırtüstü yere atıp bekliyordu. Herkesin eğlencesi olmuştu. Arka ayaklarıyla şişenin dip kısmını, ön ayaklarıyla da başını tutuyor, gözlerini kapayıp içiyordu. Nasıl mest bir durumdu ki, lafla anlatılamaz. Bir gün şoförlerden biri benden habersiz şişesine bira koyup vermiş. Ruhunda ayyaşlık varmış, birayı bir sevdi kâfir, sütün yüzüne bile bakmaz oldu. Yine aynı pozisyon ama sırtüstü yatıyor, dört ayağıyla kavırıyor. Kafayı bulunca tam bir sirke dönüyor mekân. Ön ayaklarını ensesine bağlayıp tek ayağı üzerinde dans ediyor, yerlerde yuvarlanıp taklalar atıyor. Ağaçlara tırmanıyor, daldan dala uçup izleyenlerin yüreğini ağzına getiriyordu. Gösteri bitince de haliyle dilencilik başlıyordu. Yere sırtüstü yatıp dört ayağını da havaya dikip bekliyordu. Gelsin biralar tabii. Müşterim artmıştı, kazancımı neredeyse ikiye katlamıştım. Her şey iyiydi de, öyle gitmedi. Tombik büyüdükçe

huyları da değişmeye başladı. Gösterileri bırakmıştı artık. Öfkeliydi. Verdiğim biralarla yetinmiyor gidip müşterinin masasındaki şişeyi alıyordu. Önceleri bu da eğlence gibi geldi millete. Gülüp geçiyorlardı. Ama bir gece öyle hırçınlaştı ki, masaları devirdi, bira şişelerini taşlara vurup parçaladı. Canını kurtaran arabasına atlayıp hesabı bile ödmeden kaçtı. Zurnanın son deliğine gelmiştik abi. Tombik'i aldığım yere bırakmam gerekiyordu. İş hayatım tehlikeye girmişti. Beni canımdan bezdiren bu ayı sabahları bambaşka bir yaratık oluyordu. Yine o Tombik. Bakışları yumuşak, insan gibi. Ayılıyordu çünkü. Ama ben müşteri kaybediyordum. Onun taşkınlıkları yüzünden herkes elini ayağını kesmişti mekândan. Neyse, uzatmayayım, bir gün ben bunu cipe atıp ormana, ilk bulduğum yere götürdüm. Arabaya binmeyi çok severdi. Bir de artist ki, sorma. Ön koltuğa oturacak, arkaya asla bindiremezsin. Tek purosusu eksik ağzında, tam mafya babası. Kusuruma bakma, lafı uzattım, ne yapayım abi, efkârlandım yine derdimi birine anlatmam gerek.”

Derin bir iç geçirip konuşmaya devam etti.

“Neyse, arabayla vardık Tepelik köyünün yukarısındaki ormanlığa. Ben inince o da indi. Öyle haybeden koşturmaca falan, orman oyunları yani. Arada yaparız, hoşuna gider. Onun dikkatini bir şey çekmiş, iki ayağı üzerine dikilmiş bakarken, fırsat bu fırsat, deyip arabaya koştum. Zaten çalışır vaziyette. Aynaya bile bakmadan gazladım. Oh! dedim, oh... Ama erken demişim. Ertesi sabah büyük bir gürültüyle uyandım. Tombik dönmüştü. Önüne gelen her şeyi yakıp döküyordu.”

Birası bitmişti. Kalktı. Döndüğünde iki şişe vardı elinde. Yürürken yalpalıyordu. Oturunca paketini alıp uzattı. Başımı yine iki yana salladım. Hikâye gittikçe ilgimi çekmeye başlamıştı. Biramdan bir yudum aldım.

“Sonra?” dedim.

“Sonra,” dedi. Başımı önüne eğdi. Bir süre öyle kaldı.

“Pardon abi, adın neydi?”

“Sinan.”

Başını kaldırdığında öyle baktı ki canım istemediği halde elim masanın üzerindeki pakete gitti. Hemen davranıp ikram etti. Ben onun adını sormadı, o da söylemedi.

Gözlerime dimdik bakıyordu. Başka biri olmuştu.

“Sonrası yok Sinan abi,” dedi, “sonrası dinmeyen bir kahır. Göz göze geldik Tombik’le. Başını bir sağa bir sola yatırarak, yalanım varsa namerdim, insan gibi baktı bana. Anlamadığı bir şey vardı. İnanmadığı, oyun sandığı ama yine de tedirgin olduğu bir şey... O da elimdeki tüfektir. Oyun olmadığını anlamıştı. Korkmuştu. Ummamıştı. Ben de ben değildim ki! Sinan Abi, var ya, bir ayı kadar olamadım, ona yanarım. Yetmişlik votkayı devirmeme rağmen cin gibiydim ama ben, ben değildim. Tüfeği tutan elim titriyordu. O bana bakıyordu. Bakmıyor, soru soruyordu. Soru sormuyor, şerefsizliğime tükürüyordu. Tanıdığım hiçbir insan öyle bakamaz abi. Çok kötü, çok kötü... Tetiği çekerken gözlerimi yumdum. Sırtüstü yıkılmışım. Ne kadar o halde yattım bilmiyorum. Tombik’in gelip yüzümü yalamasını bekledim. Gelmedi. Sonra kalktım. Emekleyerek yanına gittim. Ölmüştü. Gözlerinde hâlâ o bakış vardı. Tombik bir kere öldü abi, ben her gün ölüyorum.”

Onu, alnını masaya dayamış sarsıla sarsıla ağlarken bıraktım. İçim daralmıştı. Hesabı yarın akşam geldiğimde öderdim. Kendimi dışarı attım.

Yağmur daha da artmıştı. Araca binince telefonu çıkarıp Umut’u aradım.

“Bir şey mi oldu abi,” dedi.

“Olan bir şey yok,” dedim, “nereden çıkardın?”

“Sesinden...”

“Sesimi boş ver. Bu yağmur günlerce dinmez diyorlar. Bakarsın gece kara bile çevirmiş. Hemen hazırlan, gece otobüsüyle Ankara’ya gidiyorsun. Ertesi günü akşamı burada ol ama. Tamam mı?”

“Tamam abi, sağ ol,” dedi. Sesinde güller açmıştı.

EK 7.1 O Bakış Öyküsünün A1 Metni

Otel odasının penceresinden boş caddeye bakıyordum.

“Bu işler böyle,” dedim.

“Ne dedin abi?” dedi Umut, yerinden kalktı. Televizyondaki dizilerden birini izliyordu.

“E, bu işler böyle,” dedim, güldüm.

Güldüm diye kızdı.

“Üç, belki de beş günde bitiyordu,” dedi. “Bak on gün oldu hâlâ buradayız. Kaç gün daha buradayız, belli değil.”

“Sen daha yenisin. Bir iş için üç gün diyoruz, ama sen o işi on gün diye düşün. Alet bozuldu, bu yüzden iş uzadı. Şimdi de yağmurlar başladı. Yoksa üç günde evdeydik. Bu durumdan ben de sıkılıyorum ama şu an yalnızca beklemek gerekiyor.”

“Abi boşuna çalışıyoruz, burada sıcak su yok.”

“Bir dakika,” dedim. Bu sözleri hoşuma gitmedi. “Henüz bilgi topluyoruz Umut, değerlendirme yaptıktan sonra karar vereceğiz.”

“Tamam ama ben inanmıyorum, bence burada su yok.”

“Ne inancı oğlum? Biz büyüyle su aramıyoruz, jeofizik yöntemlerle çalışıyoruz. Adamlar inceleme istediler, bizi buldular. Yer uygun. Yani hâlâ suyu bulabiliriz. Başkan çok heyecanlı görmüyor musun? Burayla ilgili çok umutları var. Kaplıca otellerinin yerlerini bile gösterdiler. Herkes bizden iyi bir haber bekliyor, yağmurdan sıkıldık diye gidemeyiz.”

Umut üzgündü; bir çocuk gibi duruyor, ayaklarına bakıyordu. “Haklısın abi,” dedi “sen bana bakma. Bu işleri yavaş yavaş öğreniyorum.

Akşam oluyordu.

“Yağmur durmadı, değil mi?” dedi.

“Durmadı, yağıyor. Bence iki gün daha yağar.”

“Belki de üç dört gün?”

“Bekliyoruz. Başka çare yok.”

Düşünüyordu, televizyonu kapattı.

“O zaman izin ver, ben bir gün için Ankara’ya gideyim... Sevilay’a beş gün sonra geliyorum dedim. Her gün arıyor, soruyor.”

Umut hep telefonla konuşuyordu, bazı şeyleri tahmin ediyordum. Şimdi emindim.

“Öğrenci değilsin artık Umut,” dedim. “Bir gün, iki gün için git, önemli değil. Ama bu senin işin, bu yüzden zorluklarına da hazır ol. Bizim için eskiden daha zordu. İş aylar sürüyordu...”

“Ama o yıllarla bu yıllar...”

“Bir şey değişmedi Umut. O yıllarla bu yıllar aynı. Ayrıca şimdi cep telefonu var. Birini mi özledin? Hemen arıyorsun, o kişinin sesini duyuyorsun. Bizde o da yoktu. Postaneye gidiyor, uzun uzun bekliyorduk.”

“Ama abi...”

“Tamam. Neyse. Kalk dışarı çıkalım.”

“Nereye gidiyoruz?”

“Tombik’e gidelim, birer bira içelim. Yemek yiyelim.”

“Orası hiç hoş bir yer değil. Sahibi de öyle. O adamdan hiç hoşlanmadım.”

“Ne yapalım, kasabada başka içkili yer yok.”

“Öyle ama... Şimdi yağmurda gitmek istemiyorum. Ben böyle iyiyim.”

“Peki, sen kal o zaman,” dedim “ben çıkıyorum. Yemeği Tombik’te yiyeyim. Sen de bir şeyler ye artık.”

Sevilay'ı düşünüyordu. Gitmek istiyordu ama ona izin vermedim. Bu yüzden şimdi benimle gelmiyordu.

Dışarı çıktım. Yağmur daha hızlı yağıyordu. Araba yan sokaktaydı. Oraya doğru yürüdüm.

Tombik'te kimse yoktu. Orta yerdeki soba bütün gücüyle yanıyordu. Tombik'in sahibi de içeride görünmüyordu.

“Kimse yok mu?”

“Geldim”, dedi. Mutfaktaydı.

“Açık, değil mi?”

“Açık abi. Sobaya yakın otur, ısın. Hava çok soğuk. Belki gece kar yağar.”

“Yok daha neler,” dedim.

“Bak gör, bu gece yağar...” dedi.

Ceketimi çıkardım, sandalyeye koydum.

“Ne vereyim?”

“Bira.”

“Yanına?”

“Şimdi istemiyorum. Belki daha sonra.”

“Tamam abi,” dedi.

Bana “abi” diyordu ama benden genç değildi. Bu bir saygı ifadesiydi. Yüzündeki çizgilerden, elindeki kahverengi lekelerden belliydi, yaşı elliden fazlaydı.

“Buraya daha önce geldin, yanında genç bir arkadaşın da vardı.”

“İyi hatırladın,” dedim.

“Ben yüzleri unutmam. Yabancı mısınız?”

“Evet. İş için geldik. Yağmurlar başladı, o yüzden fazla kaldık.”

“Arazide bir iş yani.”

“Evet, biz sıcak su arıyoruz.”

“Kaplıca yani,” dedi. “Nerede?”

“Tepelik Köyü’nün biraz yukarısında.”

“Oraları iyi biliyorum. Tepelik’in üstü orman. Eskiden oraya ava gidiyordum.”

“Avcı mısın?”

“Öyleydim,” dedi. “Daha çok kuşlar için gidiyordum...”

Yüzünden bir karanlık geçti. Ama bir şey sormadım. Dışarı çıktı. Biraz sonra odunlarla döndü.

“Kar geliyor,” dedi.

“Kar kokusu yok,” dedim, gülümsedim. “Burada mı yaşıyorsun?”

“Evet.”

“Kimsen yok mu, yalnız mısın?”

“Evet,” dedi güldü. “Benim bir köpeğim vardı. Adı Tombik’ti. Burada onun kadar iyi bir av köpeği yoktu. İnsan gibiydi. Beni anlıyordu.”

“Ne oldu köpeğine?”

“Öldü.”

“Onun için mi buranın adı Tombik?”

“Yok, değil,” dedi, “burayı köpekten önce açtım.”

Masamdaki sandalyelerden birini çekti, karşıma oturdu. Bana bakıyordu. Gözlerinde yine o karanlık vardı. Kötü bir hikâyeye hiç hazır değildim, hem de böyle bir akşamda.

Dışarıya baktı.

“Birkaç sene önce bir ayı Tepelik ve oradaki diğer köylere zarar veriyordu. Avcıyız, her şeyi vururuz diye düşünüyor insanlar. Köylü bizden yardım istedi. Ayı avına hiç gitmedik. Küçük kuşları bile vuruyorsunuz, ayıyı da vurursunuz, dediler. Kabul ettik. Korkuyoruz diye düşünmesinler dedik. Günlerce ayıyı aradık. Korkmadım diyemem. İlk seferde vurmak gerek, yoksa o seni öldürür. Sonra bir gün ayıyı bulduk ve öldürdük. Eve dönüyorduk ama Tombik, yani köpeğim bir türlü gelmiyordu. Bir kayanın önünde duruyor, havlıyordu. Bir baktık, küçük bir ayı yavrusu orada duruyor. Tombik bize onu gösteriyor.”

“Yavruyu ne yaptınız peki?”

“Ne yapalım, aldım buraya getirdim. Sonra ona bir kulübe yaptım. Onun adını da Tombik koydum. Çok küçüktü, yalnızca süt içiyordu. Sütü de çok seviyordu. Elimdeki şişeyi görüyor, hemen yere yatıyor, bekliyordu. Arka ayaklarıyla şişenin altını, ön ayaklarıyla da üstünü tutuyor, sütünü içiyordu. Tombik herkesin eğlencesiydi. Bir gün müşterilerden biri şişesine bira koydu, verdi. Tombik de birayı çok sevdi. Artık süt içmiyordu. Birayı içiyor, sarhoş oluyordu. Sonra da eğlence başlıyordu. Tek ayağı üstünde dans ediyordu. Ağaçlara tırmanıyor, daldan dala uçuyordu. İnsanlar heyecanla onu izliyordu. Bütün bunlardan sonra Tombik yere yatıyor, herkesten bira bekliyordu. Gelsin biralar...

Müşterilerim çoktu, artık daha çok para kazanıyordum. Her şey iyiydi ama öyle devam etmedi. Tombik büyüyordu ve değişiyordu. Artık eğlence yoktu. Sinirliydi. Müşterilerin masasındaki şişeleri alıyordu. Önce insanlar için bu da eğlenceliydi. Gülmüyorlardı. Ama bir gece Tombik her şeyi kırdı. Müşteriler korktu, hesabı bile ödemediler, kaçtılar. Artık olmuyordu abi. Tombik’i geri götürmek gerekiyordu. İş hayatım kötü durumdaydı. Bir gün Tombik’i arabayla ormana götürdüm. Arabayı çok seviyordu. Hep ön koltuğa oturuyordu. Neyse Tepelik Köyü’nün yukarısındaki ormana gittik. Ben indim, o da indi. Koştuk, oyunlar oynadık. Bazen böyle yapıyoruz, seviyor. Tam bir şeye bakıyordu,

hemen arabaya koştum. Zaten araba hâlâ çalışıyordu. Aynaya bile bakmadım, arabayı sürdüm, oradan kaçtım.

Oh! dedim, oh... Ama erken dedim. Sabah büyük bir gürültüyle uyandım. Tombik oradaydı. Her şeyi kırıyordu.”

Hikâye daha da ilginç oluyordu. “Sonra?” dedim.

“Sonra,” dedi. Yere bakıyordu. Bir süre konuşmadı. Sonra gözlerime baktı. Başka biri gibiydi.

“Sonrası yok,” dedi, “sonrası üzücü. Ben Tombik’e bakıyordum, o da bana bakıyordu. İnsan gibi baktı bana. Anlamıyordu. İnanmıyordu, oyun sanıyordu ama korkuyordu. Elimdeki tüfekten korkuyordu. Anlıyordu, oyun değildi bu. Bana bakıyordu. Hiçbir insan öyle bakamaz abi. Çok kötü, çok kötü... Gözlerimi kapattım, ateş ettim. Düştüm, bayılmışım. Öyle ne kadar yattım bilmiyorum. Tombik gelsin diye bekledim. Gelmedi. Sonra kalktım. Yanına gittim. Ölmüştü. Gözlerinde hâlâ o bakış vardı. Tombik bir kez öldü abi, ben her gün ölüyorum.”

Ağlıyordu. Onu orada öyle bıraktım. Üzgündüm. Dışarı çıktım. Yağmur daha çok yağıyordu. Araca bindim, Umut’u aradım.

“Bir şey mi oldu abi?” dedi.

“Bir şey yok,” dedim. “Bu yağmur durmaz, diyorlar. Belki gece kar bile yağar. Hemen hazırlan, gece otobüsüyle Ankara’ya gidiyorsun. Sonraki akşam burada ol ama. Tamam mı?”

“Tamam abi, sağ ol,” dedi. Mutluydu.

Sözlükçe:

abi (ad): ağabey (older brother)

ağlamak (eylem): genellikle üzüntü veya acı nedeniyle gözden yaş gelmek (to cry)

arazi (ad): yer, toprak (field)

av (ad): doğadaki yabani hayvanları vurma veya yakalama işi (hunt)

avcı (ad): (bir kişi) hayvanları yakalıyor (hunter)

boşuna (bteç): gereksiz, boş yere (vain, useless)

büyü (ad): özel sözcük ya da hareketlerle imkânsız şeyleri yapma gücü (magic)

haklı (sıfat): (bir kişi) düşüncesi, davranışı doğru (right)

havlamak (eylem): (köpek) bağırarak (to bark)

inanç (ad): bir düşüncenin doğruluğu konusundaki güçlü his (belief)

kaplıca (ad): burada yerin altından sıcak su çıkıyor (hot spring)

kaya (ad): büyük ve sert taş (rock)

kulübe (ad): köpekler için küçük basit ev (doghouse)

orman (ad): ağaçlarla kaplı geniş alan (forest)

sarhoş (sıfat): (bir kişi) alkollü içki nedeniyle konuşmasını ve davranışlarını kontrol edemiyor (drunk)

saygı (ad): değeri, yaşı nedeniyle bir kişiye sevgi duyma, özenli davranma (respect)

sürmek (eylem): devam etmek (to continue)

tüfek (ad): uzun silah (rifle, gun)

uzamak (eylem): uzun süre devam etmek (to take longer; drag on)

yanmak (eylem): ısı ve ateş vermek (to burn)

vurmak (eylem): silahla bir kişiyi yaralamak, öldürmek (to shoot)

EK 7.2 O Bakış Öyküsünün A2 Metni

Otel odasının penceresinden boş caddeye bakıyordum.

“Bu işler böyle,” dedim.

“Ne dedin abi?” deyip yerinden kalktı Umut. Televizyondaki dizilerden birini izliyordu.

“E, bu işler böyle,” deyip güldüm.

Gülmeme bozuldu.

“Üç, belki de beş günde bitecekti,” dedi. “Bak on gün oldu, hâlâ buradayız. Kaç gün daha kalacağız, belli değil.”

“Sen daha yenisin. Bir iş için üç gün diyoruz, ama sen o işi on gün diye düşüneceksin. Alet bozuldu, bu yüzden iş uzadı. Şimdi de yağmurlar başladı. Yoksa işimizi üç günde bitirirdik. Bu durumdan ben de sıkılıyorum ama beklemekten başka çaremiz yok.”

“Abi boşuna çalışıyoruz, burada sıcak su yok.”

“Bir dakika,” dedim. Böyle konuşması hoşuma gitmedi. “Henüz bilgi topluyoruz Umut, oturup bir değerlendirme yaptıktan sonra karar vereceğiz.”

“Tamam da... Ben inanmıyorum, buradan hiçbir şey çıkmayacak.”

“Ne inancı oğlum? Biz büyüyle su aramıyoruz, jeofizik yöntemlerle çalışıyoruz. Adamlar sıcak su için inceleme yaptırmak istemiş, gelip bizi bulmuşlar. Yer uygun. Yani hâlâ suyu bulabiliriz. Başkan çok heyecanlı, görmüyor musun? Burayla ilgili umutları var. Adam kaplıca otellerinin yerlerini bile düşünmüş. Herkes bizden iyi bir haber beklerken yağmurdan sıkıldık diye gidemeyiz.”

Umut üzgündü; bir çocuk gibi duruyor, ayaklarına bakıyordu. “Haklısın abi,” dedi “sen bana bakma. Diploma almak yetmiyor, daha çok şey öğreneceğim.”

Akşam oluyordu.

“Yağmur durmadı, değil mi?” dedi.

“Durmadı, yağıyor. Bence iki gün daha durmaz bu yağmur.”

“Belki de üç dört gün?”

“Bekleyeceğiz, ne yapabiliriz ki”

Düşünüyordu, televizyonu kapattı.

“O zaman izin ver, ben bir gün için Ankara’ya gideyim... Sevilay’a beş günde döneriz dedim. Sürekli arayıp soruyor.”

Umut hep telefonla konuşuyordu, bazı şeyleri tahmin ediyordum. Şimdi emindim.

“Öğrenci değilsin artık Umut,” dedim. “Ankara’ya bir gün, iki gün için gitmen önemli değil. Ama bu senin işin, o yüzden zorluklarına da dayanacaksın. Bizim için eskiden daha zordu. İş aylar sürüyordu...”

“Ama o yıllarla bu yıllar...”

“Bir şey değişmedi Umut. O yıllarla bu yıllar aynı. Üstelik şimdi cep telefonu diye bir şey var. Birini mi özledin? Tuşlara basıyorsun, o kişinin sesini duyuyorsun. Bizde o da yoktu. Postaneye gidip saatlerce bekliyorduk.”

“Ama abi...”

“Tamam. Neyse. Kalk dışarı çıkalım.”

“Nereye gideceğiz?”

“Tombik’e gider, birer bira içeriz. Yemek yeriz.”

“Orası hiç hoş bir yer değil. Sahibi de öyle. O adamdan hiç hoşlanmadım.”

“Ne yapalım, kasabada başka içkili yer yok.”

“Öyle ama... Şimdi bu yağmurda gitmek istemiyorum. Ben böyle iyiyim.”

“Sen bilirsin,” dedim “ben çıkıyorum. Yemeği Tombik’te yerim. Sen de bir şeyler yersin artık.”

Sevilay'ı düşünüyordu. Ona gitmesine izin vermemiştim. Bu yüzden şimdi benimle gelmek istemiyordu.

Dışarı çıktım. Yağmur daha da artmıştı. Araba yan sokaktaydı. Oraya doğru yürüdüm.

Tombik'te kimse yoktu. Orta yerdeki soba bütün gücüyle yanıyordu. Tombik'in sahibi de içeride görünmüyordu.

“Kimse yok mu?”

“Geldim”, diye seslendi mutfaktan.

“Açık, değil mi?”

“Açık abi. Şöyle sobaya yakın otur. Hava çok soğuk. Belki gece kar yağar.”

“Yok daha neler,” dedim.

“Bak gör, bu gece yağar...” dedi.

Ceketimi çıkarıp sandalyeye koydum.

“Ne vereyim?”

“Bira.”

“Yanına?”

“Şimdi istemiyorum. Belki daha sonra bir şeyler yerim.”

“Tamam abi,” dedi.

Bana “abi” diyordu ama benden genç değildi. Bu bir saygı ifadesiydi. Yüzündeki çizgilerden, elindeki kahverengi lekelerden belliydi, yaşı elliden fazlaydı.

“Buraya daha önce geldin, hatta yanında genç bir arkadaşın da vardı.”

“İyi hatırladın,” dedim.

“Ben yüzleri unutmam. Yabancımanız galiba.”

“Evet. İş için geldik. Yağmurlar başladı, o yüzden iş uzadı.”

“Arazide bir iş yani.”

“Evet, biz sıcak su arıyoruz.”

“Kaplıca yani,” dedi. “Nerede?”

“Tepelik Köyü’nün biraz yukarısında.”

“Oraları iyi bilirim. Tepelik’in üstü orman zaten. Eskiden oraya ava giderdim.”

“Avcı mısın?”

“Öyleydim,” dedi. “Daha çok kuş için giderdim...”

Yüzünden bir karanlık geçmişti. Bir şey sormamı bekledi. Sormadım. Dışarı çıktı. Biraz sonra odunlarla döndü.

“Kesin kar yağacak,” dedi.

“Kar kokusu yok,” deyip gülümsedim. “Burada mı yaşıyorsun?”

“Evet.”

“Kimsen yok mu, yalnız mısın?”

“Evet,” dedi güldü. “Benim bir köpeğim vardı. Adı Tombik’ti. Buralarda onun kadar iyi bir av köpeği yoktu. İnsan gibiydi zaten. Beni anlıyordu.”

“Ne oldu köpeğine?”

“Öldü.”

“Onun için mi buranın adı Tombik?”

“Yok, değil,” dedi, “burayı köpekten önce açtım.”

Masamdaki sandalyelerden birini çekip karşıma oturdu. Bana bakıyordu. Gözlerinde yine o karanlık vardı. Kötü bir hikâye dinlemeye hiç hazır değildim, hem de böyle bir akşamda.

Derin bir nefes alıp dışarıya baktı.

“Birkaç sene önce Tepelik ve oradaki diğer köylere bir ayı gelmiş, zarar veriyormuş. Avcıyız ya, her şeyi vururuz diye düşünüyor insanlar. Köylü bizden yardım istedi. Ayı avına hiç gitmemiştik ama küçük kuşları bile vuruyorsunuz, ayıyı da vurursunuz, dediler. Kabul ettik. Korkuyoruz diye düşünmesinler dedik. Günlerce ayıyı aradık. Korkmadım diyemem. Ayıyı ilk seferde vurmak gerek, yoksa o seni öldürür. Sonra bir gün ayıyı bulduk ve öldürdük. Eve dönüyorduk ama Tombik, yani köpeğim bir türlü gelmiyordu. Bir kayanın önünde duruyor, sürekli havlıyordu. Bir baktık, küçük bir ayı yavrusu orada duruyor. Tombik bize onu göstermek istiyormuş.”

“Yavruyu ne yaptınız peki?”

“Ne yapacağız, aldım buraya getirdim. Sonra ona bir kulübe yaptım. Onun adını da Tombik koydum. Çok küçüktü, yalnızca süt içebiliyordu. Sütü de çok seviyordu. Elimdeki şişeyi görüyor, hemen yere yatıp bekliyordu. Arka ayaklarıyla şişenin altını, ön ayaklarıyla da üstünü tutuyor, gözlerini kapatıp sütünü içiyordu. Tombik herkesin eğlencesi olmuştu. Bir gün müşterilerden biri şişesine bira koyup vermiş. Tombik de birayı çok sevdi. Artık süt içmiyordu. Birayı içiyor, sarhoş oluyordu. Sonra da eğlence başlıyordu. Tek ayağı üzerinde dans ediyordu. Ağaçlara tırmanıyor, daldan dala uçuyordu. İnsanlar heyecanla onu izliyordu. Bütün bunlardan sonra Tombik yere yatıyor, herkesten bira bekliyordu. Gelsin biralar...”

Müşterilerim artmıştı, artık daha çok para kazanıyordum. Her şey iyiydi ama öyle devam etmedi. Tombik büyüyordu ve değişiyordu. Artık eğlence yoktu. Öfkeliydi. Müşterilerin masasındaki şişeleri alıyordu. Önce insanlar için bu da eğlenceliydi. Güllüyorlardı. Ama bir gece Tombik her şeyi kırdı, parçaladı. Müşteriler korktu, hesabı bile ödemedi kaçtılar. Artık olmuyordu abi. Tombik’i geri götürmem gerekiyordu. İş hayatım tehlikede idi. Neyse, uzatmayayım, bir gün Tombik’i arabayla ormana götürdüm. Arabaya binmeyi çok severdi. Hep ön koltuğa otururdu. Neyse Tepelik

Köyü'nün yukarısındaki ormana gittik. Ben indim, o da indi. Koştuk, oyunlar oynadık. Bazen böyle yaparız, sever. Tombik tam bir şeye bakarken hemen arabaya koştum. Zaten araba hâlâ çalışıyordu. Aynaya bile bakmadan arabayı sürdüm, oradan kaçtım.

Oh! dedim, oh... Ama erken demişim. Ertesi sabah büyük bir gürültüyle uyandım. Tombik oradaydı. Her şeyi kırıyordu.”

Hikâye daha da ilginç oluyordu. “Sonra?” dedim.

“Sonra,” dedi. Yere bakıyordu. Bir süre konuşmadı. Sonra gözlerime baktı. Başka biri gibiydi.

“Sonrası yok,” dedi, “sonrası hep üzüntü. Ben Tombik’e bakıyordum, o da bana bakıyordu. İnsan gibi baktı bana. Anlamıyordu. İnanamıyordu, oyun sanıyordu ama korkuyordu. Elimdeki tüfekten korkuyordu. Oyun değildi, anlamıştı. Bana bakıyordu. Bakmıyor, sanki soru soruyordu. Benden bunu beklememişti. Hiçbir insan öyle bakamaz abi. Çok kötü, çok kötü... Gözlerimi kapattım, ateş ettim. Düştüm, bayılmışım. Öyle ne kadar yattım bilmiyorum. Tombik’in yanıma gelmesini bekledim. Gelmedi. Sonra kalktım. Yanına gittim. Ölmüştü. Gözlerinde hâlâ o bakış vardı. Tombik bir kere öldü abi, ben her gün ölüyorum.”

Onu orada ağlarken bıraktım. Üzgündüm. Dışarı çıktım. Yağmur daha da artmıştı. Araca bindim, Umut’u aradım.

“Bir şey mi oldu abi?” dedi.

“Bir şey yok,” dedim. “Bu yağmur günlerce durmaz, diyorlar. Belki gece kar bile yağarmış. Hemen hazırlan, gece otobüsüyle Ankara’ya gidiyorsun. Ertesi günü akşam burada ol ama. Tamam mı?”

“Tamam abi, sağ ol,” dedi. Mutlu olmuştu.

Sözlükçe:

abi (ad): ağabey (older brother)

arazi (ad): yer, toprak (field)

av (ad): doğadaki yabani hayvanları vurma veya yakalama işi (hunt)

avcı (ad): (bir kişi) hayvanları yakalıyor (hunter)

boşuna (bteç): gereksiz, boş yere (vain, useless)

büyü (ad): özel sözcük ya da hareketlerle imkansız şeyleri yapma gücü (magic)

havlamak (eylem): (köpek) bağırarak (to bark)

inanç (ad): bir düşüncenin doğruluğu konusundaki güçlü his (belief)

kaplıca (ad): burada yerin altından sıcak su çıkıyor (hot spring)

kaya (ad): büyük ve sert taş (rock)

sarhoş (sıfat): (bir kişi) alkollü içki nedeniyle konuşmasını ve davranışlarını kontrol edemiyor (drunk)

sürmek (eylem): devam etmek (to continue)

tüfek (ad): uzun silah (rifle, gun)

vurmak (eylem): silahla bir kişiyi yaralamak, öldürmek (to shoot)

EK 7.3 O Bakış Öyküsünün B1 Metni

Otel odasının penceresinden boş caddeye bakıyordum.

“Bu işler böyle,” dedim.

“Ne dedin abi?” deyip yerinden kalktı Umut. Televizyondaki dizilerden birini izliyordu.

“E, bu işler böyle,” deyip güldüm.

Gülmeme bozuldu.

“Üç, belki de beş günde bitecekti,” dedi. “Bak on gün oldu, hâlâ buradayız. Ne kadar kalacağımız da belli değil.”

“Sen daha yenisin. Bir iş için üç gün dediysek sen o işi en az on gün diye düşüneceksin. Alet bozulmasaydı iş uzamayacaktı. Şimdi de yağmurlar başladı. Yoksa işimizi üç günde bitirmiş, dönmüştük bile. Bu durumdan ben de sıkılıyorum ama beklemekten başka çaremiz yok.”

“Abi boşuna uğraşıyoruz, burada sıcak su falan yok.”

“Bir dakika,” dedim. Böyle konuşması hoşuma gitmemiştir. “Henüz bilgi toplama aşamasındayız Umut, oturup bir değerlendirme yaptıktan sonra karar vereceğiz.”

“Tamam da... Ben inanmıyorum, buradan hiçbir şey çıkmayacak.”

“Ne inancı oğlum? Biz büyüyle su aramıyoruz, jeofizik yöntemlerle çalışıyoruz. Adamlar sıcak su için inceleme yaptırmak istemiş, gelip bizi bulmuşlar. Yer uygun. Yani suyu bulma olasılığımız yüzde ellinin üzerinde. Belediye başkanı ne kadar heyecanlı, görmüyor musun? Burayla ilgili umutları var. Adam kaplıca otellerinin yerlerini bile düşünmüş. Herkes bizden iyi bir haber beklerken yağmurdan sıkıldık diye gidemeyiz.”

Umut üzülmüştü; bir çocuk gibi duruyor, ayaklarına bakıyordu. “Haklısın abi,” dedi “sen bana bakma. Diploma almak yetmiyor, daha öğreneceğim çok şey var.”

Akşam oluyordu.

“Yağmur durmadı, değil mi?” dedi.

“Durmadı, yağıyor. Bence iki gün daha durmaz bu yağmur.”

“Belki de üç dört gün?”

“Bekleyeceğiz, ne yapabiliriz ki”

Düşünüyordu, televizyonu kapattı.

“O zaman bir gün için de olsa ben bir Ankara’ya gidip gelsem... Sevilay’a beş günde döneriz demiştim. Sürekli arayıp soruyor.”

Umut’un uzun telefon görüşmelerinin nedenini tahmin ediyordum. Şimdi emindim.

“Öğrenci değilsin artık Umut,” dedim. “Ankara’ya bir gün, iki gün için gitmen önemli değil. Ama bu işi yapacaksın zorluklarına da dayanacaksın. Bizim için eskiden daha zordu. İş aylar sürüyordu, uzun zaman eve dönemiyorduk...”

“Ama o yıllarla bu yıllar...”

“Değişen bir şey yok Umut. O yıllarla bu yıllar aynı. Üstelik şimdi cep telefonu diye bir şey var. Yattığın yerden tuşlara basıyorsun, istediğin kişinin sesini duyuyorsun. Bizde o da yoktu. Postaneye gidip saatlerce bekliyorduk.”

“Ama abi...”

“Tamam. Neyse. Kalk dışarı çıkalım.”

“Nereye gideceğiz?”

“Tombik’e gider, birer bira içeriz. Yemek falan yeriz.”

“Bırak ya, orası hem pis hem sevimsiz bir yer. Sahibi de öyle. O adamdan hiç hoşlanmadım.”

“Ne yapalım, kasabada başka içkili yer mi var?”

“Öyle ama... Şimdi bu yağmurda gitmek istemiyorum. Ben böyle iyiyim.”

“Sen bilirsin,” dedim “ben çıkıyorum. Yemeği Tombik’te yerim. Sen de bir şeyler yersin artık.”

Sevilay’ı düşünüyordu. Ona gitmesine izin vermemiştim. Bu yüzden şimdi benimle gelmek istemiyordu.

Dışarı çıktım. Yağmur daha da artmıştı. Arabayı park ettiğimiz yan sokağa doğru yürüdüm.

Tombik’te kimse yoktu. Orta yerdeki soba bütün gücüyle yanıyordu. Umut’un hoşlanmadığı adam da içeride görünmüyordu.

“Kimse yok mu?”

“Geldim”, diye seslendi mutfaktan.

“Açık, değil mi?”

“Açık abi. Şöyle sobaya yakın otur istersen. Dışarısı iyice soğumuş. Belki gece kar yağar.”

“Yok daha neler,” dedim.

“Bak gör, bu gece yağar...” dedi.

Ceketimi çıkarıp sandalyenin arkasına astım.

“Ne vereyim?”

“Bira.”

“Yanına?”

“Şimdi istemiyorum. Daha sonra bir şeyler yerim.”

“Tamam abi,” dedi.

Bana “abi” diyordu ama benden genç değildi. Şüphesiz, bu bir saygı ifadesiydi. Yüzündeki çizgilerden, elindeki kahverengi lekelerden elli yaşını çoktan geçtiği anlaşılıyordu.

“Buraya daha önce geldin, hatta yanında genç bir arkadaş da vardı.”

“İyi hatırladın,” dedim.

“Ben gördüğüm yüzü bir daha unutmam. Yabancımanız galiba.”

“Öyle sayılır. İş için geldik. Yağmurlar başlayınca iş uzadı.”

“Arazide bir iş yani.”

“Evet, biz sıcak su arıyoruz.”

“Kaplıca yani,” dedi. “Nerede?”

“Tepelik Köyü’nün biraz yukarısında.”

“Oraları iyi bilirim. Tepelik’in üstü ormanlık zaten. Eskiden oraya ava giderdim.”

“Avcı mısınız?”

“Bir zamanlar öyleydi,” dedi. “Daha çok kuş için giderdim...”

Yüzünden belirsiz bir karanlık geçmişti. Bir şey sormamı bekledi. Sormadım. Dışarı çıktı. Biraz sonra odunlarla döndü.

“Kesin kar yağacak,” dedi.

“Kar kokusu yok,” deyip gülümsedim. “Burada mı yaşıyorsun?”

“Evet.”

“Kimsen yok mu, yalnız mısınız?”

“Evet,” dedi güldü. “Benim bir köpeğim vardı. Adı Tombik’ti. Buralarda onun kadar iyi bir av köpeği yoktu. İnsan gibiydi zaten. Ne söylesem anlardı.”

“Ne oldu köpeğine?”

“Öldü.”

“Onun için mi buranın adı Tombik?”

“Yok, değil,” dedi, “burayı köpekten önce açmıştım.”

Masamdaki sandalyelerden birini çekip karşıma oturdu. Bana bakıyordu. Daha önce yüzünden geçen karanlık, gözlerine yerleşmişti. Üstelik dinlemeye hiç de hazır olmadığım böyle bir akşamda.

Derin bir nefes alıp dışarıya baktı.

“Birkaç sene önce Tepelik ve oradaki diğer köylere bir ayı gelmiş, zarar veriyormuş. Avcıyız ya, her şeyi vururuz sanıyor insanlar. Köylü bizden yardım istedi. Biz ayı avına hiç gitmemiştik. Küçücük kuşu vuran adam ayıyı da vurur, dediler. Korktuğumuzu düşünmesinler diye kabul ettik. Günlerce ayıyı aradık. Korkmadım desem yalan olur. Ayıyı ilk seferde vuramazsan o seni öldürür. Böyle ne kadar çok avcı hikâyesi dinledik... Sonra bir gün ayıyı bulduk ve öldürdük. Eve döneceğiz ama Tombik, yani köpeğim bir türlü gelmiyor. Sürekli havlayarak bir kayanın önünde duruyor. Bir baktık, küçük bir ayı yavrusu orada duruyor. Tombik bize onu göstermek istiyormuş.”

“Yavruyu ne yaptınız peki?”

“Onu anlatacağım işte; ne yapacağız, aldım buraya getirdim. Sonra ona bir kulübe yaptım. Onun adını da Tombik koydum. Çok küçüktü, yalnızca süt içebiliyordu. Sütü de çok seviyordu. Elimdeki süt dolu şişeyi görünce hemen yere yatıp bekliyordu. Arka ayaklarıyla şişenin altını, ön ayaklarıyla da üstünü tutuyor, gözlerini kapatıp sütünü içiyordu. Tombik herkesin eğlencesi olmuştu. Bir gün müşterilerden biri benden habersiz şişesine bira koyup vermiş. Tombik de birayı çok sevdi. Artık süt içmiyordu. Birayı içiyor, sarhoş oluyordu. Sonra da eğlence başlıyordu. Tek ayağı üzerinde dans ediyordu. Ağaçlara tırmanıyor, daldan dala uçuyordu. İnsanlar heyecanla onu izliyordu. Bütün bunlardan sonra da Tombik yere yatıp herkesten bira bekliyordu. Gelsin biralar...

Müşterilerim artmıştı, artık daha çok para kazanıyordum. Her şey iyiydi ama öyle devam etmedi. Tombik büyüyordu, huyları değişiyordu. Artık eğlence yoktu. Öfkeliydi. Müşterilerin masasındaki şişeleri alıyordu. Önce insanlar için bu da eğlenceliydi. Güllüyorlardı. Ama bir gece Tombik her şeyi kırdı, parçaladı. Müşteriler korktu, hesabı bile ödemedi arabalarına binip kaçtılar. Artık olmuyordu abi. Tombik’i aldığım yere bırakmam gerekiyordu. İş hayatım tehlikede idi. Neyse, uzatmayayım, bir gün Tombik’i arabayla ormana, onu ilk bulduğum yere götürdüm. Arabaya binmeyi çok severdi. Hep ön koltuğa otururdu. Neyse Tepelik Köyü’nün yukarısındaki ormana gittik. Ben inince o da indi. Koştuk, oyunlar oynadık. Bazen böyle yaparız, sever. Tombik’in dikkatini bir şey çekmiş, o bakarken hemen arabaya koştum. Zaten araba hâlâ çalışıyordu. Aynaya bile bakmadan arabayı sürdüm, oradan kaçtım.

Oh! dedim, oh... Ama erken demişim. Ertesi sabah büyük bir gürültüyle uyandım. Tombik dönmüştü. Her şeyi kırıyordu.”

Hikâye ilgimi çekmeye başlamıştı. “Sonra?” dedim.

“Sonra,” dedi. Yere bakıyordu. Bir süre konuşmadı. Sonra gözlerime baktı. Başka biri olmuştu.

“Sonrası yok,” dedi, “sonrası hep üzüntü. Ben Tombik’e bakıyordum, o bana bakıyordu. İnsan gibi baktı bana. Anlamadığı bir şey vardı. İnanmadığı, oyun sandığı ama yine de korktuğu bir şey vardı. O da elimdeki tüfekti. Oyun olmadığını anlamıştı. Korkmuştu. Bana bakıyordu. Bakmıyor, sanki soru soruyordu. Benden bunu beklememişti. Tanıdığım hiçbir insan öyle bakamaz abi. Çok kötü, çok kötü... Ateş ederken gözlerimi kapattım. Düştüm, bayılmışım. Öyle ne kadar yattım bilmiyorum. Tombik’in yanıma gelmesini bekledim. Gelmedi. Sonra kalktım. Yanına gittim. Ölmüştü. Gözlerinde hâlâ o bakış vardı. Tombik bir kere öldü abi, ben her gün ölüyorum.”

Onu orada ağlarken bıraktım. Üzülmişim. Dışarı çıktım. Yağmur daha da artmıştı. Araca binince Umut’u aradım.

“Bir şey mi oldu abi?” dedi.

“Bir şey yok,” dedim. “Bu yağmur günlerce durmaz, diyorlar. Belki gece kar bile yağarmış. Hemen hazırlan, gece otobüsüyle Ankara’ya gidiyorsun. Ertesi günü akşam burada ol ama. Tamam mı?”

“Tamam abi, sağ ol,” dedi. Mutlu olmuştu.

Sözlükçe:

abi (ad): ağabey (older brother)

arazi (ad): yer, toprak (field)

av (ad): doğadaki yabani hayvanları vurma veya yakalama işi (hunt)

avcı (ad): hayvanları yakalayan, avlayan kişi (hunter)

boşuna (bteç): gereksiz, boş yere (vain, useless)

büyü (ad): özel sözcük ya da hareketlerle imkansız şeyleri yapma gücü (magic)

havlamak (eylem): (köpek) bağırma (to bark)

inanç (ad): bir düşüncenin doğru olduğu konusundaki güçlü his (belief)

kaplıca (ad): sıcak su çıkan yer (hot spring)

sarhoş (sıfat): alkollü içki nedeniyle konuşmasını ve davranışlarını kontrol edemeyen kişi (drunk)

sürmek (eylem): devam etmek (to continue)

tüfek (ad): uzun silah (rifle, gun)

EK 8. Perili Köşk (Ö. Seyfettin) Öyküsünün Özgün Metni

Sermet Bey döndü, arkasındaki bekçiye,

- İşte bir boş köşk daha! Dedi.

Küçük bir çam ormanının önünde beyaz, şık bir bina, mermerdenmiş gibi göz kamaştıracak derecede parlıyordu. Tarhlarını yabani otlar bürümüş. Bahçesinin demir kapısında büyük bir “Kiralıktır” levhası asılıydı. Bekçi başını salladı:

- Geç efendim, geç!... Orası size gelmez.

- Niçin canım?

- Demin gösterdiğim evi tutunuz. Küçük ama çok uğurludur. Kim oturursa erkek çocuğu dünyaya gelir.

- On iki kişi nasıl sığarız beş odaya! Buraya bakalım, buraya... Tam bize göre...

Bekçi tekrar, katî bir işaretle,

- Buraya oturamazsınız efendim, dedi.

Sermet Bey, gözünü köşkten alamıyordu. Her tarafında geniş balkonları vardı. Temellerinin üzerine yaslanmış sanılacaktı. Kuluçka yatan beyaz bir Nemse tavuğu gibi yayvandı. Yirmi senedir, çocuğa kavuşalıdan beri hep böyle bir yuva tahayyül ederlerdi. Asabî bir isticâl ile,

- Niye oturamayız? diye sordu.

- Efendim, bu köşkte peri vardır.

- Ne perisi?

- Bayağı peri! Gece çıkar. Evdekilere rahat vermez.

Sermet Bey, gözüyle gördüğüne, kulağıyla işittiğine inananlardan değildi. Eliyle sıkı sıkıya tutup hissetmeyince bir şeyin varlığına hükmetmezdi, gözle kulak onca birer

yalan kovuğuydu. Yalanlar hep bize bu dört kapıdan girerdi. Fakat el... Fakat Lâmise, hiç dolma yutmazdı. Bütün hurafeler, bâtil itikatlar dimağımıza hücum için gözle kulağa koşardı. Güldü:

- Perinin bize zararı dokunmaz! dedi.

Bekçi bir küfür işitmiş gibi Sermet beyin yüzüne baktı.

- Her giren evvelâ böyle söyler, ama bir ay oturmaz.

- Senin nene lâzım. Haydi burasını gezelim.

- Anahtarı sahibindedir.

- Sahibi kim?

- Sahibi Hacı Niyazi Efendi. İşte şu yandaki köşkte oturan...

- Haydi anahtarı alalım.

- Peki, ama...

Döndüler. Sık ağaçlar arasından yalnız üst katının çatısı görünen kırmızı aşiboyalı bir eski eve doğru yürüyorlardı.

İhtiyar bekçi yolda beyaz köşkün tarihini kısaca anlattı. On senedir buraya girenler bir aydan ziyade oturamamışlardı. Evvelâ peri görünüyor, sonra büyük büyük taşlar atıyor, nihayet gelip camları kırıyor, içeridekilere geceleri hiç rahat vermiyordu. Kiracılardan ikisinin yüreğine inmiş, üçünün evlâtlıkları çarpılmış, birisinin karısı korkudan altı aylık çocuğunu düşürmüştü. Gölgelerinde koyunlar otlayan çiçekli badem ağaçlarının altından geçtiler. Kırmızı köşkün kapısını açtılar.

Hacı Niyazi Efendi eski bir evkaf memuruydu. Hürriyet'te tazminat olarak daireden çekilmiş, ev alıp satmakla geçinmeğe başlamıştı. Fakat çok doğru bir adamdı. Senede belki yüz ev sattığı halde kendi perili köşkünü hariçten gelip Hanya'dan Konya'dan haberi olmayan enayi bir müşteriyi sokmuydu: "Allah'tan korkarım neme lâzım!"

diyordu. Köşkünün perili olduğunu hiç saklamazdı. Kapıyı kendi açtı. Sermet Bey evi gezmek istediğini söyledi.

- Pekâlâ, buyurun! dedi.

Önlerine düştü. Bahçeden geçtiler. Hacı Niyazi Efendi sokakta sarı aba cübbesinin cebinde piriñç bir anahtar çıkardı. Bahçe kapısını açtı, Sermet Beye,

- Bu anahtar köşkü de açar, dedi. Yürüdüler, bahçe hakikaten biraz vahşiydi. Bakımsızlıktan, ayak basmamış bir dere içine dönmüştü. Köşkün arkasındaki küçük çam ormanında da vahşi bir sükun vardı. Bekçi köşke girmedi. Kapıda kaldı. Sermet Bey, ev sahibiyle gezdi. Tezyinata hiç diyecek yoktu. Alt kat bütün mermerdi. Sarnıç, banyo, kuyu, kümes, ahır... Hepsi tamamı.

- Kirası ne kadar?

- Çok istemiyorum. Yüz seksen lira. Ama üç seneliğini peşin isterim.

- Niçin?

- Bakınız beyim, niçin: Düşmanlarım, köşk kiracısız kalsın diye peri lafi çıkarmışlar. Birisi girdi mi, herkes fisebilillâh peri propagandasına başlar. Nihayet kiracılar işittikleri yalanı, gördük sanıyorlar. Meselâ kış ortası köşkü başıma bırakıp savuşuyorlar. Daha fenası, çıkanlar propagandacılara katılıyor. İki sene daha böyle giderse malımı ne satabileceğim, ne de kiracı bulabileceğim.

Sermet Bey sordu:

- Köşkünüz ne kadar boş kaldı?

- Vâkıa şimdiye kadar hemen hiç... Fakat giren, komşuların lafına kapılır. Çok durmaz. Ürker, kaçar.

- Ben ürkmem.

- İnşallah.

- Fakat üç senelik peşin, bu biraz ağır...

- Ne yapayım beyim. Canım yandı. İsterseniz...

Sermet Bey köşkü çok beğenmişti. Hem kirası da ucuzdu. Şimdi üç odalı kulübelerin seneliğine yüz elli lira istiyorlardı.

Hemen o gün kontratı yaptılar. Üç senelik kira olan beş yüz kırk lira peşin verilecekti. Hacı Niyazi Efendinin evinden çıktıktan sonra Sermet Bey bekçiyi çıkardı, bahşiş diye bir yirmi beşlik kağıt verdi. Bekçi,

- Paranıza yazık oldu efendi dedi, üç sene değil, üç ay oturamazsınız.

- Görürsün.

- Görürüz. Hacı Efendi her girenden böyle üç seneliğini peşin alır, ama hiç birisi bir yaz kalamaz. Verdikleri para da yanar.

Sermet Bey bir hafta sonra kalabalık ailesiyle köşke taşındı. Halis bir zevk ehliydi. Her gece çalgı çağanak, yemek, içmek, keyif, sefa gırla giderdi. Daima akrabalarından kadın, erkek, dört beş misafiri bulunurdu. Sermet Bey Türkiyeli'ydi. Fakat Avrupalıların "Gündüz cefa, gece sefa" düsturunu kabul etmişti. Çocukları mektebe giderlerdi. Kızlarını büyük ticarethanelere kâtip diye yerleştirmişti. Karısı kız mekteplerinde piyano dersi verirdi. Evde çalışmayan yalnız yetmiş beşlik annesiydi. O da mutfağa, hizmetçilere, filan bakardı. Yemeğe gece yarısına yakın yerler, yemekten sonra hiç oturmazlar, hemen yatarlardı. Aradan on beş gün geçmedi. Bir gece aşağı kattan bir çığlık koptu. Hizmetçi Artemisya, avazı çıktığı kadar haykırarak yukarı koştu. Arkada, çamların arasında beyaz bir şeyin gezindiğini haber verdi.

Sermet Bey,

- Gözünüze öyle görünmüştür, dedi.

Gören diğer hizmetçilere de kanmadılar. Çoluk, çocuk, hepsi arka odanın balkonuna çıktılar. Artemisya'nın parmağıyla gösterdiği beyaz hayaleti gördüler. Ağaçların altında duruyor, sanki köşke bakıyordu. Sermet Bey gözlerini oğuşturdu:

- Vay anasımı! dedi, telkinin kuvvetine bak!

Karısı, kızları, çocukları korkudan sapsarı kesildiler. Büyük kızı,

- Ne telkini beybaba! İşte karşımızda, görmüyor musun? dedi.

- Görüyorum.

- Ey, o halde telkin ne demek?

- Buraya girdik gireli peri masalından başka bir şey işittik mi? Her gelen bir şey söyledi. Şimdi biz bu tesirle böyle hepimiz birden, olmayan bir şeyi görüyoruz.

- Bu mümkün değil.

- Nasıl değil?

Sermet Bey, hokkabaz Kazanöv'ün nasıl bütün bir tiyatro halkına ceplerindeki sanatı yanlış gösterdiğini filan anlattı. "Gözümüz kulağımızdan giren yalanları görür dedi, fakat elimizi bu gördüğümüz şeye sürmeyiz. Hemen kaybolur". Sonra kalktı. Karısının menetmesini filan dinlemedi. Elini görünen hayale sürmek için bahçeye fırladı. Çamlara doğru gitti. Fakat hayal kaçtı. Kayboldu. O gece evin içinde Sermet Beyden başka kimse uyuyamadı.

Artık her gece bu hayali görüyorlardı. Sermet Bey, elini sürmeğe çıkınca hayal kaçıyordu. Biraz alışır gibi oldular. Fakat bir gece hepsi uyurken müthiş bir sarsıntı köşkü yerinden oynattı. Balkonlara koştular. Bir şey göremediler. Sabahleyin yemek odasının dibinde kocaman bir taş buldular. Sermet Bey annesi, "Bizi bu köşkten çıkarmazsan sana hakkımı helâl etmem" demeğe başladı. Beş yüz kırk liraya iki ay oturmak... Bu Sermet Beyin işine gelecek şey değildi. Ama gece aşırı büyük büyük taşlar ev halkına uyku uyutmuyor, hepsini heyecan içinde bırakıyordu. Sermet Bey, her defasında hayalin üzerine gidiyor, bir türlü elini süremiyordu. Taşların başladığını duyan komşular, "daha çıkmazsanız camlarınızı da kırar" diyorlardı. Sermet Bey kontratın, "Çıkarken bütün tamirat müstecire aittir" maddesini hatırlayarak daha ziyade canı sıkılıyor, bu cam kırma devresinin hululünden evvel bir şey yapmayı düşünüyordu. Yavaş yavaş kendi itikadı da bozulmağa başladı. Nihayet çıkmağa karar verdiler. Fakat başka bir ev bulamıyorlardı. Köşke dair daha bin türlü hikayeler işitmeğe başladılar. Sözde burası eskiden kabristanmış. Mutfağın olduğu yerde beş yüz senelik bir evliya

yatıyormuş... Sermet Bey, atılan taşlara, kırılan camlara rağmen hâlâ periye inanmıyordu. Bu peri daima çamlığın içine kaçıyor, orada sır oluyordu. Sermet Bey, bir gün çamlığın içine saklanıp birdenbire perinin karşısına çıkmayı, yahut arkasından yavaşça gidip elini sürüvermeyi düşündü. Evdekilerin hiçbiri buna razı olmadı: “Seni hemen oracıkta çarpar!” diyorlardı. Fakat Sermet Bey, bulanık gönlüne rağmen, periye, ecinniye filan bir türlü inanmıyordu. Ertesi akşam koruya gitti. Büyük bir çamın alt dallarından birine bindi. Bekledi, bekledi. Gece yarısı oldu. Köşktekiler de meraktan uyuyamıyorlardı. Zavallıların balkonlarda gezindiklerini görüyorlardı. Birdenbire yüreği hop etti. Hayal sökün etmişti.

Eliyle dokununca gölge gibi uçup silineceğini katiyen bildiği halde yine Sermet Beyin dizleri titremeğe başladı. İçinden, “Ben korkmuyorum, fakat vücudumun korkuyor!” dedi. Yavaşça aşağı atladı. Hayalin arkasından yürüdü. Şeklinin hatları pek sarıh gözüküyordu. Yaklaştığını hayalet hiç duymadı. Yavaşça elini uzattı. Beyaz cisme dokundu. Hayal birdenbire fena halde ürktü. Ama kaybolmadı. Döndü, Sermet Beyi görünce alabildiğince kaçmağa başladı.

Sermet Bey, dokununca kaybolmadığı için bu hayalin peri filan olmadığını hemen anlamıştı. Peşini bırakmadı. Kovaladı. Çamlığın sonundaki alçak duvara dayalı bir tahtaya tırmanırken yakaladı. Gayet kuvvetliydi. Hayal, mukabele olmadığını anlayınca çırpınmaktan vazgeçti. Sermet Bey,

- Ben sana elâlemlerle alay etmesini gösteririm diye zavallı hayali sırtladı. Köşke doğru sürükledi. Bağırды.

- Lamba getirin, suratını görelim.

- ...

Köşk halkı bahçe kapısına inmişti.

- İnsanmış kerata! Ben dünyada ecinni filan yoktur, demez miyim?

Hayal bir türlü beyaz çarşafı başından bırakmak istemiyordu. Sermet Bey zorla çekti. Sakalı bıyığına karışmış Hacı Niyazi Efendiyi görünce şaşırдыlar. Biçare, yüzünü

göstermemek için elleriyle örtüyordu. Arkasındaki Şam kumaşından gecelik entarisi yırtılmıştı.

Sermet Bey bir kahkaha attı.

Kızlar, çocuklar, hizmetçiler alıklaştılar.

Büyük Hanım,

- Niçin ümmet – i Muhammed’i korkutup deli ediyorsun a efendi?... dedi.

Sermet Bey,

- Onun sebebini ben bilirim! cevabını verdi. Sonra büyük kızına hokka kalemle, yazıhanedeki kontrat kağıdını çabucak getirmesini söyledi. Hacı Niyazi Efendi donmuş gibi, sorulan şeylere hiç cevap vermiyor, hep yüzünü karanlıklara çeviriyordu. Kontrat kağıdıyla hokka kalem gelince, Sermet Bey,

- Haydi bakalım, al eline kalemi!... Yüreğine indirdiklerinin düşürttüğünün çocukların cezasını görmek istemiyorsan söylediğimi yaz, imzayı bas! dedi.

Hacı Niyazi Efendi mihaniki bir hareketle kaleme kaptı. Sermet Bey’in kelime kelime söylediklerini tereddüt etmeden yazdı:

“Kiracım Sermet Bey’den köşkün altı senelik kirası olan bin seksen lirayı peşinen, aldım”.

- Hah şöyle!

İmzasını attı. Beyaz örtüsüne bu sefer yarım bürünmüş olduğu halde, her gece sır olduğu tarafa gitti.

Sermet Bey’in iki senedir köşkte oturabildiğine herkes hayrette kaldı. Komşuları Hacı Niyazi Efendiye,

- Galiba senin evin ecinnileri, başka eve göç ettiler. Yeni kiracın hiç çıkacağı benzemiyor! dedikçe, evvelâ sararıyor, sonra kızarıyor, şu cevabı homurdanıyordu:

- Ne abdest, ne oruç, ne namaz, ne niyaz... Karılı, erkekli, oluklu çocuklu hepsi akşamdan sabaha kadar sarhoş! Ayol onlara ecinni değil, şeytan bile görünemez!

EK 8.1 *Perili Köşk Öyküsünün A1 Metni*

Sermet Bey döndü, arkasındaki bekçiye,

“İşte bir boş köşk daha!” dedi.

Küçük bir ormanın önünde beyaz, şık bir köşktü bu. Evin bahçesi yabani otlarla doluydu. Bahçenin demir kapısında "Kiralık" yazıyordu. Bekçi başını salladı:

“Geç efendim, geç!... Orası olmaz.”

“Neden canım?”

“Diğer evi tutunuz. Küçük ama çok uğurludur.”

“On iki kişiyiz, o evde nasıl oturalım? Buraya bakalım, buraya... Tam bize göre...”

Bekçi tekrar,

“Burası iyi değil efendim...” dedi.

Sermet Bey, köşkü çok beğendi. Her tarafında geniş balkonları vardı. Hep böyle bir ev hayal ediyordu.

“Neden iyi değil?” diye sordu.

“Efendim, bu köşte peri var.”

“Ne perisi?”

“Peri işte! Gece çıkıyor. Evdekilere rahat vermiyor.”

Sermet Bey’e göre göz ve kulaklar yalan doluydu. Yalanlar bize hep bu dört kapıdan giriyordu. Bir şeye inanmak için dokunmak gerekiyordu. Çünkü el yanılmıyordu. Güldü:

“Peri bize bir şey yapmaz,” dedi. “Haydi evi gezelim.”

Döndüler. Yaşlı bekçi yolda beyaz köşkün tarihini anlattı.

“Kiracılar bu evde en fazla 1 ay oturdu. On yıl oldu, bu böyle.”

Peri önce görünüyor, sonra büyük taşlar atıyordu. Sonunda camları kırıyor, içeridekileri rahatsız ediyordu.

Kırmızı köşkün yeşil kapısını çaldılar. Evin sahibi Hacı Niyazi Efendi eski bir devlet memuruydu. Çok düzgün bir adamdı. Kiracılardan sonra başkaları da geliyor, durumu onlardan saklamıyordu. Kapıyı Hacı Niyazi Efendi açtı. Sermet Bey, “Evi görmek istiyordum,” dedi.

Hacı Niyazi Efendi, “Peki, buyurun,” dedi.

Birlikte eve yürüdüler, bahçeden geçtiler. Bahçe gerçekten biraz vahşiydi, bakımsızdı. Bekçi köşke girmedi. Sermet Bey ev sahibiyle gezdi. Evin süsleri çok güzeldi. Ayrıca banyo, kuyu, depo, kümes... Hepsi vardı.

“Kirası ne kadar?”

“Çok istemiyorum. Yüz seksen lira. Ama üç yılın kirasını peşin istiyorum.”

“Neden?”

“Bakınız beyim, neden: Düşmanlarım herkese “Bu köşk perili”, diyorlar. Herkes bunu konuşuyor. Sonunda kiracılar bu yalana inanıyorlar. Çok durmuyorlar. Korkuyor, kaçıyorlar.”

“Ben korkmuyorum.”

“İnşallah.”

“Ama üç yıllık kira... Bu biraz fazla...”

“Ne yapayım beyim. Canım yandı.”

Sermet Bey köşkü çok istiyordu. Kirası ucuzdu. Şimdi üç odalı kulübelerin bir yıllık parası yüz elli liraydı. Hemen kontrat yaptılar. Sermet Bey üç yıllık kirayı peşin verdi. Bir hafta sonra kalabalık aile köşke taşındı.

Sermet Bey zevkli biriydi. Her gece müzik, yemek, sohbet oluyordu. Hep misafirleri vardı. Sermet Bey, ‘‘Gündüz alış, gece eğlen’’ kuralına inanıyordu. Yemeği gece yarısına yakın yiyorlar, yemekten sonra hiç oturmuyorlar, hemen yatıyorlardı.

Aradan on beş gün geçmedi. Bir gece aşağı kattan bir çığlık geldi. Hizmetçi Artemisya, st kata koştu.

‘‘Arkada, ağaçların arasında beyaz bir Şey geziyor,’’ dedi.

Sermet Bey, ‘‘Belki de yanlış gördün,’’ dedi. Evdeki herkes balkona ıktı. Artemisya haklıydı; hepsi beyaz hayaleti gördü. Hayalet ağaçların altında duruyor, köşke bakıyordu. Sermet Bey Şaşırdı.

‘‘Şu işe bak! Bu peri sözleri bizi çok etkiledi, her Şeyi hayalete benzetiyoruz.’’

Sermet Bey’in karısı, çocukları çok korktular. Büyük kızı,

‘‘Ne diyorsun baba! İşte karşımızda, görmüyor musun?’’ dedi.

‘‘Görüyorum.’’

‘‘E, benzetmek ne demek?’’

‘‘Burada hep peri masalı duyduk. Herkes aynı Şeyi söyledi. Şimdi hepimiz bu etkiyle hayalet görüyoruz.’’

‘‘Bu mümkün değil.’’

‘‘Nasıl değil? Kulak yalanları duyuyor, sonra göz bunları görüyor. Ama elimiz bu yalanı kabul etmiyor. Gerçek için her zaman ellerini kullan.’’

Sonra kalktı. Karısı, ‘‘Gitme’’, dedi ama dinlemedi. Bahçeye koştu. Ağaçların yanına gitti. Ama hayalet kaçtı. Kayboldu. O gece evde Sermet Bey’den başka kimse uyumadı.

Sonraki her gece bu hayaleti gördüler. Sermet Bey çıkıyor, hayalet kaçıyordu.

Artık ‘‘alıştık’’, diyorlardı. Ama bir gece güçlü bir ses duydular. Hepsi uykudaydı. Balkonlara koştular. Bir Şey yoktu. Sabah yemek odasında büyük bir taş buldular. Sonra

komşulardan duydular: Hayalet önce taş atıyor, sonra camları kırıyor. “Sıra camlarınızda, başka bir ev bulun, oraya taşınım,” diyorlardı.

Kontratta, bütün tamir işlerini kiracı yapar, yazıyordu. Sermet Bey bunu hatırlıyor, canı sıkılıyor, bu hayaletle ilgili bir şey yapmak istiyordu.

Sonunda vazgeçti. Evden taşınalım, dediler. Ama başka bir ev yoktu. Bulamıyorlardı.

Sermet Bey hâlâ periye inanmıyordu. Bu peri hep ormanın içine kaçıyor, orada kayboluyordu. Bir gün plan yaptı. Ertesi akşam ağaçların arasına gitti. Büyük bir çam ağacının alt dalına çıktı. Bekledi, bekledi. Gece yarısı oldu. Köşkte kimse uyumuyordu. Herkes merak ediyordu...

Sermet Bey birden korktu, heyecanlandı. Hayalet oradaydı. Hayaletle inanmıyordu ama yine de titriyordu. Yavaşça aşağı atladı. Hayaletin arkasından yürüdü. Hayalet onu hiç duymadı. Sermet Bey yavaşça elini uzattı. Beyaz hayaletle dokundu. Hayalet birden çok korktu. Ama kaybolmadı. Döndü, Sermet Bey’i gördü. Hızla kaçtı. Sermet Bey hemen anladı; bu hayalet, peri değildi. Onu bırakmadı, kovaladı. Hayalet bir duvara tırmanıyordu ama Sermet Bey onu yakaladı. Çok güçlüydü. Ama sonunda hayalet durdu, kaçmak mümkün değildi. Sermet Bey, zavallı hayaleti sırtına aldı, “İnsanlarla alay etmek nasıl oluyor, gör!” dedi.

Köşke kadar getirdi. Bağırды: “Işık getirin, yüzünü görelim.”

Köşktekiler bahçe kapısında bekliyordu.

“Hayalet değil, insan bu! Hep diyorum, bu dünyada hayalet yoktur.”

Hayalet, bir türlü başındaki beyaz çarşafı bırakmıyordu. Sermet Bey zorla çekti. Hepsini şaşkıncı. Hacı Niyazi Efendi’ydi bu. Zavallı, yüzünü eliyle kapatıyordu. Sermet Bey bir kahkaha attı. Çocuklar, hizmetçiler hâlâ şaşkıncı. Sermet Bey’in annesi, “Neden insanları korkutuyorsun, deli ediyorsun efendi?” dedi.

Sermet Bey, sebebini biliyordu. Büyük kızına, “Hemen bir kalemle kontrat kâğıdını getir,” dedi.

Kâğıt ve kalem geldi. Sermet Bey,

“Haydi, kalemi eline al!,” dedi. “Şimdi ben söylüyorum, sen yazıyorsun. Sonra da imzanı at! Yoksa bunların cezasını çekeceksin.”

Hacı Niyazi Efendi hemen kalemi aldı. Sermet Bey söyledi, o yazdı.

“Kiracım Sermet Bey’den köşkün altı yıllık parasını, bin seksen lirayı aldım.”

İmzasını attı. Beyaz çarşafını yarım giydi ve her geceki gibi ağaçların arasına gitti...

İki yıl geçti. Herkes Sermet Bey’e şaşırıyordu. Hâlâ ailesiyle köşkte oturuyorlardı. Komşuları Hacı Niyazi Efendi’ye,

“Galiba senin evindeki hayaletler başka eve taşındılar. Yeni kiracın hâlâ köşkte,” diyorlardı. Hacı Niyazi Efendi utanıyor, sıkılıyor, bir cevap veremiyordu.

Sözlükçe:

bağırarak (eylem): korku, kızgınlık ya da heyecan nedeniyle bir şeyi yüksek sesle söylemek (to yell)

canı yanmak (eylem): bir işte zarar görmek (to get harm)

cezasını çekmek (eylem): kötü bir işin sonucunda zarara uğramak (get/receive your deserts, suffer the consequences)

düzgün (sıfat): (bir kişi) iyi; kibar ve adil davranıyor (decent, proper)

etki (ad): bir kişi ya da nesnenin başka bir kişi ya da nesne üzerindeki gücü (influence, effect)

hayalet (ad): peri gibi gerçek dışı, ama bazı insanlar hissediyor; ruh (ghost)

kahkaha atmak (eylem): yüksek sesle gülmek (to laugh loudly)

kaybolmak (eylem): yok olmak, görünmez olmak (go missing, get lost; disappear)

kiracı (ad): (bir kişi) bir evi kir alıyor (tenant)

kontrat (ad): iki ya da daha fazla kişi arasındaki resmi anlaşma (contract)

kulübe (ad): bir veya iki odalı küçük basit ev (hut)

kuyu (ad): derin çukur, su bulmak ve kullanmak için insanlar açıyor (well)

kümes (ad): tavuk, hindi vb. hayvanlar için yer, küçük ev (coop, hen house)

köşk (ad): bahçe içinde süslü ev (mansion)

titremek (eylem): özellikle soğuk, hastalık ya da korku nedeniyle kasların küçük küçük, hızlı hareket etmesi (to shake)

memur (ad): (bir kişi) devlet işinde çalışıyor (civil servant)

peri (ad): sihirli güçleri var, gerçek dışı varlık (fairy)

uğurlu (sıfat): iyilik, iyi şans getiriyor diye düşünüyoruz (lucky)

vahşi (sıfat): insanlar değiştirmemiş, doğal durumda (wild)

yabani (sıfat): (bitki) doğada kendiliğinden yetişiyor (wild)

zavallı (sıfat): kötü durumda; şanssız, mutsuz vb. (poor, wretched)

zorla (belirteç): güç kullanarak (hard, by force)

EK 8.2 Perili Köşk Öyküsünün A2 Metni

Sermet Bey döndü, arkasındaki bekçiye,

“İşte bir boş köşk daha!” dedi.

Küçük bir ormanın önünde beyaz, şık bir köşktü bu. Evin bahçesi yabani otlarla doluydu. Bahçenin demir kapısında "Kiralıktır" yazıyordu. Bekçi başını salladı:

“Geç efendim, geç!... Orası olmaz.”

“Neden canım?”

“Diğer evi tutunuz. Küçük ama çok uğurludur.”

“On iki kişiyiz, o eve nasıl sığarız? Buraya bakalım, buraya... Tam bize göre...”

Bekçi tekrar, kesin bir işaretle, “Burada oturamazsınız efendim...” dedi.

Sermet Bey, köşkü çok beğenmişti. Her tarafında geniş balkonları vardı. Yirmi yıldır böyle bir ev hayal ediyordu.

“Neden oturamayız?” diye sordu.

“Efendim, bu köşkte peri vardır.”

“Ne perisi?”

“Peri işte! Gece çıkar. Evdekileri rahatsız eder.”

Sermet Bey’e göre göz ve kulak yalan doluydu. Yalanlar bize hep bu dört kapıdan girerdi. Bir şeye inanmak için dokunmak gerekirdi. Çünkü el, dokunma duygusu yanılmazdı. Güldü:

“Peri bize bir şey yapmaz,” dedi. “Haydi evi gezelim.”

Döndüler. Yaşlı bekçi yolda beyaz köşkün tarihini anlattı. On yıl olmuştu, kiracılar bu evde en fazla 1 ay oturabilmişlerdi. Peri önce görünüyor, sonra büyük taşlar atıyordu. Sonunda gelip camları kırıyor, içeridekileri gece rahatsız ediyordu.

Kırmızı köşkün yeşil kapısını çaldılar. Evin sahibi Hacı Niyazi Efendi eski bir devlet memuruydu. Çok düzgün bir adamdı. Kiracılardan sonra başka insanlar da gelip evi tutmak isterdi ama peri olayını onlardan saklamazdı. Kapıyı Hacı Niyazi Efendi açtı.

Sermet Bey, “Evi gezmek istiyordum,” dedi.

Hacı Niyazi Efendi, “Peki, buyurun,” dedi.

Birlikte eve yürüdüler, bahçeden geçtiler. Bahçe gerçekten biraz vahşiydi, bakımsızdı. Bekçi köşke girmedi. Sermet Bey ev sahibiyle gezdi. Evin süsleri çok güzeldi. Alt kat bütün mermerdi. Banyo, kuyu, su deposu, kümes... Hepsi tamamdı.

“Kirası ne kadar?”

“Çok istemiyorum. Yüz seksen lira. Ama üç yılın kirasını peşin istiyorum.”

“Neden?”

“Bakınız beyim, neden: Düşmanlarım, köşk kiracısız kalsın diye herkese “Bu köşk perili”, demiş. Sonra herkes kiracılara bunu söylüyor. Sonunda kiracılar bu yalana inanıyorlar. Çok durmuyorlar. Korkuyor, kaçıyorlar.”

“Ben korkmam.”

“İnşallah.”

“Ama üç yıllık kira... Bu biraz fazla...”

“Ne yapayım beyim. Canım yandı.”

Sermet Bey köşkü çok beğenmişti. Hem kirası da ucuzdu. Şimdi üç odalı kulübelere bir yıl için yüz elli lira istiyorlardı. Hemen kontrat yaptılar. Sermet Bey üç yıllık kirayı peşin verdi. Bir hafta sonra kalabalık ailesiyle köşke taşındı.

Sermet Bey, zevkli biriydi. Her gece müzik, yemek, içmek, keyif, sohbet olurdu. Hep dört beş misafiri bulunurdu. Sermet Bey, Avrupalıların “Gündüz çalış, gece eğlen” kuralına inanırdı. Yemeği gece yarısına yakın yerler, yemekten sonra hiç oturmazlar, hemen yatarlardı.

Aradan on beş gün geçmedi. Bir gece aşağı kattan bir çığlık geldi. Hizmetçi Artemisya, üst kata koştu.

“Arkada, ağaçların arasında beyaz bir şey geziyor,” dedi.

Sermet Bey, “Belki yanlış görmüşsündür,” dedi.

Evdeki herkes arka odanın balkonuna çıktı. Artemisya haklıydı; hepsi beyaz hayaleti gördü. Hayalet ağaçların altında duruyor, sanki köşke bakıyordu. Sermet Bey şaşırıldı.

“Şu işe bak! Bu peri sözleri bizi çok etkiledi, her şeyi hayalete benzetiyoruz.”

Sermet Bey’in karısı, çocukları çok korktular. Büyük kızı, “Ne diyorsun baba! İşte karşımızda, görmüyor musun?” dedi.

“Görüyorum.”

“E, benzetmek ne demek?”

“Burada peri masalından başka bir şey duyduk mu? Herkes aynı şeyi söyledi. Şimdi hepimiz bu etkiyle hayalet görüyoruz.”

“Bu mümkün değil.”

“Nasıl değil? Kulak yalanları duyar, sonra göz bunları görür. Ama elimizle bu şeye dokunamayız. Hemen kaybolur.”

Sonra kalktı. Karısı, “Gitme,” dedi ama dinlemedi. Hayalet dokunmak için bahçeye koştu. Ağaçların yanına gitti. Ama hayal kaçtı. Kayboldu.

O gece evde Sermet Bey’den başka kimse uyuyamadı. Artık her gece bu hayali görüyorlardı. Sermet Bey bahçeye çıkıyor, o zaman hayal kaçıyor. Artık alıştık, diyorlardı. Ama bir gece güçlü bir ses duydular. Hepsi uyuyordu. Balkonlara koştular. Bir şey göremediler. Sabah yemek odasında büyük bir taş buldular. Komşular taş olayını duymuşlardı. “Camlarımızı da kıracak, o evden taşının,” diyorlardı.

Kontratta, bütün tamir işlerini kiracı yapar, yazıyordu. Sermet Bey bunu hatırlıyor, canı sıkılıyor, bir şey yapmak istiyordu. Sonunda evden çıkmaya karar verdiler. Fakat başka

bir ev bulamıyorlardı. Sermet Bey, hâlâ periye inanmıyordu. Bu peri hep ormanın içine kaçıyor, orada kayboluyordu.

Sermet Bey, bir gün plan yaptı. Ertesi akşam ağaçların arasına gitti. Büyük bir çam ağacının alt dalına çıktı. Bekledi, bekledi. Gece yarısı oldu. Köşktekiler de uyuyamıyorlardı. Herkes merak ediyordu. Sermet Bey birden korktu, heyecanlandı. Hayal oradaydı. Hayale inanmıyordu ama yine de titriyordu. Yavaşça aşağı atladı. Hayalin arkasından yürüdü. Hayalet onu hiç duymadı. Sermet Bey yavaşça elini uzattı. Beyaz hayale dokundu. Hayal birden çok korktu. Ama kaybolmadı. Döndü, Sermet Bey'i gördü ve kaçmaya başladı. Sermet Bey hemen anladı; bu hayal, peri değildi. Onu bırakmadı, kovaladı. Hayal bir duvara tırmanıyordu ama Sermet Bey onu yakaladı. Çok güçlüydü. Hayal durdu, kaçması mümkün değildi. Sermet Bey, zavallı hayali sırtına aldı, "İnsanlarla alay etmek nasıl oluyor, ben sana gösteririm!" dedi.

Köşke kadar getirdi. Bağırды: "Işık getirin, yüzünü görelim."

Köşktekiler bahçe kapısına inmişti.

"Hayal değil, insanmış bu! Ben bu dünyada hayalet yoktur, demez miyim?"

Hayal, bir türlü başındaki beyaz çarşafı bırakmak istemiyordu. Sermet Bey zorla çekti. Hepsi şaşkındı. Hacı Niyazi Efendi'ydi bu. Zavallı, yüzünü göstermemek için elleriyle kapatıyordu. Sermet Bey bir kahkaha attı. Çocuklar, hizmetçiler hâlâ şaşkındı.

Sermet Bey'in annesi, "Neden insanları korkutuyorsun, deli ediyorsun efendi?..." dedi.

Sermet Bey, "onun sebebini ben bilirim," dedi. Sonra büyük kızına, hemen bir kalemle kontrat kâğıdını getirmesini söyledi.

Kâğıt ve kalem geldi. Sermet Bey, "Haydi, kalemi eline al!", dedi. "Şimdi ben söylüyorum, sen yazıyorsun. Sonra da imzala! Yoksa bunların cezasını çekeceksin."

Hacı Niyazi Efendi hemen kalemi aldı. Sermet Bey söyledi, o yazdı.

"Kiracım Sermet Bey'den köşkün altı yıllık kirası bin seksen lirayı aldım."

İmzasını attı. Beyaz çarşafını yarım giydi ve her geceki gibi ağaçların arasına gitti...

İki yıl geçmişti. Herkes Sermet Bey'e şaşırıyordu. Hâlâ ailesiyle köşkte oturuyorlardı. Komşuları Hacı Niyazi Efendi'ye,

“Galiba senin evin hayaletleri başka eve taşındılar. Yeni kiracın hâlâ köşkte,” diyorlardı. Hacı Niyazi Efendi önce sararıyor sonra kızarıyor, bir türlü cevap veremiyordu.

Sözlükçe:

bağırarak (eylem): korku, kızgınlık ya da heyecan nedeniyle bir şeyi yüksek sesle söylemek (to yell)

canı yanmak (eylem): bir işte zarar görmek (to get harm)

cezasını çekmek (eylem): kötü bir işin sonucunda zarara uğramak (get/receive your deserts, suffer the consequences)

duyu (ad): çevremizdekilerle ilgili bize bilgi veren görme, duyma, koklama, dokunma ve tatma güçleri (sense)

düzgün (sıfat): (bir kişi) iyi; kibar ve adil davranıyor (decent, proper)

hayalet (ad): peri gibi gerçek dışı, ama bazı insanlar görüp hissediyor; ruh (ghost)

kahkaha atmak (eylem): yüksek sesle gülmek (to laugh loudly)

kaybolmak (eylem): yok olmak, görünmez olmak (to go missing, to get lost; disappear)

kontrat (ad): iki ya da daha fazla kişi arasındaki resmi anlaşma (contract)

köşk (ad): bahçe içinde yapılmış süslü ev (mansion)

titremek (eylem): özellikle soğuk, hastalık ya da korku nedeniyle kasların küçük küçük hızlı hareket etmesi (to shake)

memur (ad): (bir kişi) devlet işinde çalışıyor (civil servant)

şeytan (ad): büyük dinlerde kötülüğün simgesi; kötü ruh (devil)

vahşi (sıfat): doğal durumda, insanlar değiştirmemiş; yabani (wild)

zavallı (sıfat): kötü durumda; şanssız, mutsuz vb (poor, wretched)

zorla (belirteç): güç kullanarak (hard, by force)

EK 8.3 Perili Köşk Öyküsünün B1 Metni

Sermet Bey döndü, arkasındaki bekçiye,

“İşte bir boş köşk daha!” dedi.

Küçük bir ormanın önünde beyaz, şık bir köşktü bu. Evin bahçesi yabani otlarla doluydu. Bahçenin demir kapısında büyük bir "Kiralıktır" levhası asılıydı. Bekçi başını salladı:

“Geç efendim, geç!.. Orası olmaz.”

“Neden canım?”

“Az önce gösterdiğim evi tutunuz. Küçük ama çok uğurludur.”

“On iki kişiyiz, beş odalı eve nasıl sığarız? Buraya bakalım, buraya... Tam bize göre...”

Bekçi tekrar, kesin bir işaretle, “Burada oturamazsınız efendim...” dedi.

Sermet Bey, köşkü çok beğenmişti. Her tarafında geniş balkonları vardı. Yirmi yıldır böyle bir yuva hayal ediyordu.

“Neden oturamayız?” diye sordu.

“Efendim, bu köşkte peri vardır.”

“Ne perisi?”

“Peri işte! Gece çıkar. Evdekileri rahatsız eder.”

Sermet Bey, eliyle tutup hissetmeyince bir şeyin varlığına inanmazdı, ona göre gözle kulak yalan doluydu. Yalanlar bize hep bu dört kapıdan girerdi. Ama el, dokunma duyusu yanılmazdı. Güldü:

“Peri bize zarar vermez,” dedi. “Haydi evi gezelim.”

Döndüler. Yaşlı bekçi yolda beyaz köşkün tarihini kısaca anlattı. On yıldır buraya giren kiracılar bir aydan fazla oturamamışlardı. Peri önce görünüyor, sonra büyük taşlar atıyordu. Sonunda gelip camları kırıyor, içeridekileri gece rahatsız ediyordu.

Kırmızı köşkün yeşil kapısını çaldılar. Evin sahibi Hacı Niyazi Efendi eski bir devlet memuruydu. Çok doğru bir adamdı. Köşkün perili olduğunu kiracılardan hiç saklamazdı. Kapıyı kendi açtı. Sermet Bey, evi gezmek istediğini söyledi.

Hacı Niyazi Efendi, “Peki, buyurun,” dedi.

Birlikte eve yürüdüler, bahçeden geçtiler. Bahçe gerçekten biraz vahşiydi, bakımsızdı. Bekçi köşke girmedi. Sermet Bey ev sahibiyle gezdi. Evin süsleri çok güzeldi. Alt kat bütün mermerdi. Banyo, kuyu, su deposu, kümes, ahır... Hepsi tamamı.

-“Kirası ne kadar?”

“Çok istemiyorum. Yüz seksen lira. Ama üç yıllık kirayı peşin isterim.”

“Neden?”

“Bakınız beyim, neden: Düşmanlarım, köşk kiracısız kalsın diye herkese “Bu köşk perili”, demişler. Sonra herkes kiracılara bu peri olayını söylüyor. Sonunda kiracılar bu yalana inanıyorlar. Çok durmuyorlar. Korkup kaçıyorlar.”

“Ben korkmam.”

“İnşallah.”

“Ama üç yıllık peşin... Bu biraz ağır...”

“Ne yapayım beyim. Canım yandı.”

Sermet Bey köşkü çok beğenmişti. Hem kirası da ucuzdu. Şimdi üç odalı kulübelere bir yıl için yüz elli lira istiyorlardı. Hemen o gün kontratı yaptılar. Üç yıllık kira olan beş yüz kırk lira peşin verildi.

Sermet Bey bir hafta sonra kalabalık ailesiyle köşke taşındı. Gerçek bir zevk sahibiydi. Her gece müzik, yemek, içmek, keyif, sohbet olurdu. Hep dört beş misafiri bulunurdu.

Sermet Bey, Avrupalıların “Gündüz çalış, gece eğlen” kuralına inanırdı. Yemeği gece yarısına yakın yerler, yemekten sonra hiç oturmazlar, hemen yatarlardı.

Aradan on beş gün geçmedi. Bir gece aşağı kattan bir çılgık geldi. Hizmetçi Artemisya, bağırarak üst kata koştu. Arkada, ağaçların arasında beyaz bir şeyin gezindiğini haber verdi.

Sermet Bey, “Belki yanlış görmüşsündür,” dedi.

Evdeki herkes arka odanın balkonuna çıktı. Artemisya'nın parmağıyla gösterdiği beyaz hayaleti gördüler. Hayalet ağaçların altında duruyor, sanki köşke bakıyordu. Sermet Bey şaşırıldı.

“Şu işe bak! Bu peri sözleri bizi çok etkiledi, her şeyi hayalete benzetiyoruz.”

Sermet Bey'in karısı, çocukları çok korktular. Büyük kızı, “Ne diyorsun baba! İşte karşımızda, görmüyor musun?” dedi.

“Görüyorum.”

“E, benzetmek ne demek?”

“Burada peri masalından başka bir şey duyduk mu? Her gelen bir şey söyledi. Şimdi hepimiz bu etkiyle olmayan bir şeyi görüyoruz.”

“Bu mümkün değil.”

“Nasıl değil? Gözümüz kulağımızdan giren yalanları görür” dedi, “ama elimizle bu gördüğümüz şeye dokunamayız. Hemen kaybolur.”

Sonra kalktı. Karısı onu durdurmak istedi ama dinlemedi. Gördükleri hayaletle dokunmak için bahçeye koştu. Ağaçlara doğru gitti. Ama hayal kaçtı. Kayboldu. O gece evde Sermet Bey'den başka kimse uyuyamadı. Artık her gece bu hayali görüyorlardı. Sermet Bey bahçeye çıkınca hayal kaçıyordu.

Biraz alışmışlardı. Ama bir gece hepsi uyurken müthiş bir ses duydular. Balkonlara koştular. Bir şey göremediler. Sabah yemek odasında kocaman bir taş buldular. Taşların

atılmaya başladığını duyan komşular, "daha çıkmazsanız camlarınızı da kırar" diyorlardı.

Sermet Bey, kontrattaki “Bütün tamir işleri kiracıya aittir” maddesini hatırlıyor, canı sıkılıyordu. Bu cam kırma işi gelmeden önce bir şey yapmayı düşünüyordu. Sonunda evden çıkmaya karar verdiler. Fakat başka bir ev bulamıyorlardı. Sermet Bey, atılan taşlara, kırılan camlara rağmen hâlâ periye inanmıyordu. Bu peri hep ormanın içine kaçıyor, orada kayboluyordu. Sermet Bey, bir gün ağaçların arasına saklanıp perinin karşısına çıkmayı veya arkasından yavaşça gidip ona dokunmayı düşündü.

Ertesi akşam ağaçların arasına gitti. Büyük bir çam ağacının alt dallarından birine çıktı. Bekledi, bekledi. Gece yarısı oldu. Köşktekiler de meraktan uyuyamıyorlardı. Sermet Bey birden korktu, heyecanlandı. Hayal oradaydı. Eliyle dokununca hayalin silineceğini kesinlikle biliyordu ama yine de Sermet Bey’in dizleri titriyordu. Yavaşça aşağı atladı. Hayalin arkasından yürüdü. Hayalet Sermet Bey’in yaklaştığını hiç duymadı. Sermet Bey yavaşça elini uzattı. Beyaz hayale dokundu. Hayal birden çok korktu. Ama kaybolmadı. Döndü, Sermet Bey’i görünce kaçmaya başladı. Sermet Bey, dokununca kaybolmadığı için bunun peri olmadığını hemen anlamıştı. Onu bırakmadı, kovaladı. Hayal bir duvara tırmanırken Sermet Bey onu yakaladı. Çok güçlüydü. Hayal kaçamayacağını anlayınca vazgeçti, durdu. Sermet Bey, zavallı hayali sırtına aldı, “İnsanlarla alay etmek nasıl oluyor, ben sana gösteririm!” dedi.

Köşke doğru getirdi. Bağırды. “Lamba getirin, yüzünü görelim.”

Köşktekiler bahçe kapısına inmişti.

“Hayal değil, insanmış bu! Ben bu dünyada hayalet yoktur, demez miyim?”

Hayal, bir türlü başındaki beyaz çarşafı bırakmak istemiyordu. Sermet Bey zorla çekti. Karşılarında Hacı Niyazi Efendiyi görünce şaşırđılar. Zavallı, yüzünü göstermemek için elleriyle kapatıyordu.

Sermet Bey bir kahkaha attı. Çocuklar, hizmetçiler hâlâ şaşkındı. Büyük Hanım,

“Neden insanları korkutuyorsun, deli ediyorsun efendi?...” dedi.

Sermet Bey, “onun sebebini ben bilirim,” dedi. Sonra büyük kızına, hemen bir kalemle kontrat kâğıdını getirmesini söyledi. Kâğıt ve kalem gelince Sermet Bey,

“Haydi, kalemi eline al!” dedi. “Korkuttuğun çocukların cezasını görmek istemiyorsan söylediğimi yaz, imzala.”

Hacı Niyazi Efendi hemen kalemi aldı. Sermet Bey’in söylediklerini yazdı.

“Kiracım Sermet Bey’den köşkün altı yıllık kirası olan bin seksen lirayı peşin aldım.”

İmzasını attı. Beyaz çarşafını yarım giydi ve her geceki gibi ağaçların arasına gitti...

Sermet Bey'in iki yıldır köşkte oturabildiğine herkes şaşırıyordu. Komşuları Hacı Niyazi Efendi'ye,

“Galiba senin evin hayaletleri başka eve taşındılar. Yeni kiracın hâlâ köşkte,” diyorlardı. Hacı Niyazi Efendi önce sararıyor sonra kızarıyor, bir türlü cevap veremiyordu.

Sözlükçe:

canı yanmak (eylem): bir işte zarar görmek (to get harm)

ceza görmek (eylem): cezalandırılmak (to be punished)

duyu (ad): çevremizdekilerle ilgili bize bilgi veren görme, duyma, koklama, dokunma ve tatma güçleri (sense)

kontrat (ad): iki ya da daha fazla kişi arasında imzalanan resmi anlaşma (contract)

kovalamak (eylem): bir kişiyi yakalamak için arkasından koşmak, hızla takip etmek (to chase)

titremek (eylem): özellikle soğuk, hastalık ya da korku nedeniyle kasların küçük küçük hızlı hareket etmesi (to shake)

yuva (ad): bir çocuğun anne babasıyla oturduğu, yaşadığı ev (home)

zorla (belirteç): güç kullanarak (hard, by force)

EK 9. Gönüllü Katılım Formu

Sayın katılımcı,

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde doktora öğrencisiyim. Prof. Dr. Ayşe KIRAN danışmanlığında yürüttüğüm tez çalışmasında kullanmak üzere Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yardımcı malzeme olarak kullanılacak öyküler için oluşturulan değiştirim yöntemlerinin yeterliliğini belirlemek amacıyla bir anket gerçekleştiriyorum. Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli izinler alınmıştır.

Ankette altı öykünün üç farklı düzey için hazırlanmış metinleri bulunmaktadır ve anket için yaklaşık bir buçuk saatinizi ayırmanız istenmektedir. Görüşmede özel sorular (politik görüş, din vb.) sorulmayacaktır. Yanıtlamak istemeyeceğiniz, özel olduğunu düşündüğünüz sorulara cevap vermeyebilirsiniz.

Çalışmaya katılım gönüllük esasına dayanmaktadır. İstedığınız zaman araştırmadan çekilebilirsiniz. Bu durum, size hiçbir sorumluluk getirmeyecektir. Ankete vereceğiniz yanıtlar üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Anket sonucunda elde edilecek bilgiler, yürüttüğüm doktora tezi için kullanılacaktır.

Gönüllü katılım formunu imzalamadan önce veya sonra aklınıza gelebilecek soruları, istediğiniz zaman bize sorabilirsiniz. Bu anket bittikten sonra da aşağıda verilen telefon ya da adres üzerinden bize ulaşabilir, çalışmayla ilgili soru sorabilirsiniz. Ankete katılmayı tercih ediyorsanız, lütfen aşağıya imzanızı atınız. İmzaladıktan sonra bu formun bir kopyası size verilecektir.

Tarih:

Katılımcının:

Adı, soyadı:

İmza:

Araştırmacı:

Adı Soyadı: Ceren ÖZMEN

Adres: Hacettepe Üniversitesi

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Beytepe, Ankara

e-posta:cerenberber@gmail.com

İmza:

EK 10. Uzman Görüşü için Uygulanan Sormaca ve Ölçek Örneği

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILMAK ÜZERE HAZIRLANAN ÖYKÜLERİN DÜZEYLERE GÖRE DİL YETERLİLİĞİNE İLİŞKİN SORMACA

Bu çalışma, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yardımcı malzeme olarak kullanılacak öyküler için oluşturulan değerlendirme yöntemlerinin yeterliliğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Sormacada altı öykünün üç farklı düzey için hazırlanmış metinleri bulunmaktadır ve yaklaşık bir buçuk saatinizi ayırmanız istenmektedir. Sormaca sonucunda elde edilecek olan bilgiler, yürüttüğüm doktora tezi için kullanılacaktır.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Ceren Özmen
Hacettepe Üniversitesi
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Doktora Öğrencisi

Eğitim durumunuz:

Lisans:	
Yüksek Lisans:	
Doktora:	
Diğer (açıklayınız):	

Bu eğitim-öğretim yılı sonunda A1/A2/B1 düzeyinde kaç farklı sınıfla çalışmış olacaksınız?

Aldığınız eğitim süresince aşağıda belirtilen alanlar konusunda ne kadar çalıştınız?

	Hiç	Genel bilgi düzeyinde	Yoğun olarak
Dilbilgisi			
Dilbilim			
Dil Edinimi			
Edebiyat			
İkinci Dil Öğretimi			
Türk Dili			

Aşağıda öykülerin dilsel yeterliliğine ilişkin bir tablo bulunmaktadır. Okuduğunuz her bir öykünün ardından belirtilen ölçütler çerçevesinde öyküleri 1 "kesinlikle yetersiz", 2 "yeterli değil", 3 "kısmen yeterli", 4 "yeterli", 5 "tamamen yeterli" olmak üzere puanlayınız.

Öykülerin düzeylere göre sadeleştirilmesinde Yeni Hitit ders kitabındaki dilbilgisi yapıları ve sözvarlığı temel alınmıştır.

Öykünün konusu gereği çıkarılamayan ancak sözvarlığında bulunmayan sözcükler için öykünün sonuna sözlükçeler eklenmiştir. Sözcük tanımları için Türk Dil Kurumu sözlüğünden yararlanılmıştır.

Girdi +1 hipotezine dayanarak öykülerde bazı dilbilgisi yapılarına, o düzeyde öğretilmemiş olmasına karşın yer verilmiştir.

Bir düzeye göre hazırlanan öykünün, bir üst kurun başında okutulması planlanmaktadır. Söz gelimi, A1 düzeyindeki öykünün A2 düzeyinin başındaki öğrencilere verilmesi uygun görülmüştür.

Fındık öyküsünün A1 düzeyi için düzenlenmiş biçimini okudunuz. Öyküyü, tabloda belirtilen ölçütler çerçevesinde değerlendirerek 1 “kesinlikle yetersiz”, 2 “yeterli değil”, 3 “kısmen yeterli”, 4 “yeterli”, 5 “tamamen yeterli” olmak üzere puanlayınız.

Fındık A1							
Puanlama		1	2	3	4	5	
		(kesinlikle yetersiz)	(yeterli değil)	(kısmen yeterli)	(yeterli)	(tamamen yeterli)	
Ölçütler	Dilsel Ölçütler	Sözdizimsel uygunluk					
		Biçimbilimsel uygunluk					
		Sözlüksel uygunluk (sözvarlığı)					
	Metne İlişkin Ölçütler	Bağdaşıklık (gönderim ve gösterim ilişkileri)					
		Tutarlılık (metnin anlamsal/ mantıksal bütünlüğü)					
		Konu					
		Akıcılık					
		Sözlük					

Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

EK 11. Etik Komisyon Raporu

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Ceren ÖZMEN Hk.

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 18.05.2018 tarihli ve 26674787-300/00000056739 sayılı yazı.

Enstitümüz Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora programı öğrencilerinden Ceren ÖZMEN'in Prof. Dr. Ayşe KIRAN danışmanlığında yürüttüğü "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Değişiririr Teknikleriyle Öykülerin Yeniden Oluşturulması" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 22 Mayıs 2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden b48592c3-0e1b-4e1f-83a1-b2c63e2f704e kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 3070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Görsel Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr

EK 12. Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 17/07/2019

Tez Başlığı / Konusu: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN DEĞİŞTİRİM TEKNİKLERİYLE
ÖYKÜLERİN YENİDEN OLUŞTURULMASI

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 212 sayfalık kısmına ilişkin, 17/07/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %3'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

17.07.2019
Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Ceren ÖZMEN
Öğrenci No: N13149836
Anabilim Dalı: TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI
Programı: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

Prof. Dr. Ayşe KIRAN

HACETTEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF TURKISH STUDIES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF TURKISH STUDIES
TO THE DEPARTMENT OF TURKISH STUDIES

Date: 17/07/2019

Thesis Title / Topic: REPRODUCTION OF STORIES WITH TEXT MODIFICATION TECHNIQUES IN THE FIELD OF
TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 17/07/2019 for the total of 212 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 3%.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Turkish Studies Institute Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

17-07-2019
Date and Signature

Name Surname: Ceren ÖZMEN

Student No: N13149836

Department: TURKISH STUDIES

Program: TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

A. Kiran

(Prof. Dr. Ayşe KIRAN)

EK 13. Turnitin Benzerlik İndeksi

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİN DEĞİŞTİRİM TEKNİKLERİYLE ÖYKÜLERİN YENİDEN OLUŞTURULMASI

ORJİNALLİK RAPORU

%3

BENZERLİK ENDEKSİ

%3

İNTERNET
KAYNAKLARI

%1

YAYINLAR

%2

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

paradigmam.blogspot.ru

İnternet Kaynağı

<%1

2

www.researchgate.net

İnternet Kaynağı

<%1

3

Submitted to Ege Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<%1

4

Submitted to The Scientific & Technological
Research Council of Turkey (TUBITAK)

Öğrenci Ödevi

<%1

5

www.mef.k12.tr

İnternet Kaynağı

<%1

6

www.edebi.net

İnternet Kaynağı

<%1

7

www.neokuyorum.org

İnternet Kaynağı

<%1

8

www.acarindex.com